T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

MEHMET B. ÇERKES'İN KİTABU BAYTARNAME TERCÜMESİ

(60b-109a, GİRİŞ - METİN - DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa AK

İSTANBUL 2008

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

MEHMET B. ÇERKES'İN KİTABU BAYTARNAME TERCÜMESİ

(60b-109a, GİRİŞ - METİN - DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa AK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mesut ŞEN

İSTANBUL 2008

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Mustafa Ak'ın "Mehmet b. Çerkes'in Kitabu Baytarname Tercümesi (60b-109a, Giriş-Metin-Dizin)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebeyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı Üniversitesi	: Doç.Dr. Mesut Şen	.....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr. Gülden Sağol Yüksekkaya	.....
Üye Üniversitesi	: Doç.Dr. Zuhal Kültüral	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ..01.../...12.../ 2008 tarih ve ...19-6... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**
ÖN SÖZ ..... **IV**
ÖZET ..... **VI**
SUMMARY ..... **VII**
İŞARETLER ve KISALTMALAR ..... **VIII**
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ ..... **IX**
GİRİŞ ..... **X**
1. KĀMİLÜ'Ṣ-ṢINAʿ ATEYNİ'L-BAYṬĀRA VE'Z-ZARTAḲA XI
1.1. Eserin aslı XI
1.2. Eserin yazarı XI
1.3. Eserin bölümleri XII
1.4. Eserin veteriner tarihi açısından önemi XIII
1.5. Eserin nüshaları XIV
1.6. Eserin tercümeleri XV
2. KİTĀBU BAYṬAR-NĀME XV
3. DİL ÖZELLİKLERİ XXIII
3.1. İmla özellikleri XXIII
3.1.1. Harekeleme XXIII
3.1.2. Şeddenin kullanımı XXIII
3.1.3. Ünlülerin yazılışı XXIV
3.1.3.1. *a* ünlüsü XXIV
3.1.3.1.1. Ön seslerde XXIV
3.1.3.1.2. İç seslerde XXIV
3.1.3.1.3. Son seslerde XXIV
3.1.3.2. *e* ünlüsü XXIV
3.1.3.2.1. Ön seslerde XXIV
3.1.3.2.2. İç seslerde XXV
3.1.3.2.3. Son seslerde XXV
3.1.3.3. *ı, i* ünlüleri XXV
3.1.3.3.1. Ön seslerde XXV
3.1.3.3.2. İç seslerde XXV
3.1.3.3.3. Son seslerde XXV
3.1.3.4. *o, ö, u, ü* ünlüleri XXVI

3.1.3.4.1. Ön seslerde XXVI
3.1.3.4.2. İç seslerde XXVI
3.1.3.4.3. Son seslerde XXVI
3.1.4. Ünsüzlerin yazılışı XXVI
3.1.4.1. *ç* ünsüzü XXVI
3.1.4.2. *g, k,* ve *ñ* ünsüzleri XXVI
3.1.4.3. *ġ, ķ* ünsüzleri XXVII
3.1.4.4. ḥ, ḫ, h ünsüzleri XXVII
3.1.4.5. *p* ünsüzü XXVII
3.1.4.6. *d, t, ţ* ünsüzleri XXVIII
3.1.4.7. *s, ş* ünsüzleri XXVIII
3.1.5. Yükleme hâli (akkuzatif) ekinin yazımı XXVIII
3.1.6. Edatların yazımı XXIX
3.1.7. Yazımı farklı olan kelimeler XXIX
3.2. Ses hadiseleri XXIX
3.2.1. Kalınlık- incelik uyumu XXIX
3.2.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu XXX
3.2.3. Ünsüz değişmeleri XXX
3.3. Çekim ekleri XXX
3.3.1. İsim çekim ekleri XXX
3.3.1.1. Çokluk eki XXX
3.3.1.2. İyelik ekleri XXX
3.3.1.3. Hâl ekleri XXXI
3.3.1.3.1. Yalın hâl XXXI
3.3.1.3.2. İlgi hâli (genitif) XXXI
3.3.1.3.3. Yükleme hâli (akuzatif) XXXI
3.3.1.3.4. Yaklaşma hâli (datif) XXXI
3.3.1.3.5. Bulunma hâli (lokatif) XXXII
3.3.1.3.6. Ayrılma hâli (ablatif) XXXII
3.3.1.3.7. Vasıta hâli (instrumantel) XXXII
3.3.1.3.8. Eşitlik hâli (ekvatif) XXXII
3.3.1.3.9. Yön hâli (direktif) XXXII
3.3.2. Fiil çekim ekleri XXXII
3.3.2.1. Şahıs ekleri XXXII

3.3.2.2. Bildirme kipleri XXXIII
3.3.2.2.1. Görülen geçmiş zaman XXXIII
3.3.2.2.2 Öğrenilen geçmiş zaman XXXIII
3.3.2.2.3. Geniş zaman XXXIV
3.3.2.2.4. Gelecek zaman XXXIV
3.3.2.2.5 Şimdiki zaman XXXIV
3.3.2.3. Tasarlama kipleri XXXIV
3.3.2.3.1. Emir kipi XXXIV
3.3.2.3.2. İstek kipi XXXIV
3.3.2.3.3. Şart kipi XXXV
3.3.2.3.4. Gereklilik kipi XXXV
3.3.2.4. Birleşik kipler XXXV
3.3.2.4.1. Hikâye XXXV
3.3.2.4.2. Rivayet XXXV
3.3.2.4.3. Şart XXXV
3.3.2.5. Bildirme ekleri ve cevheri fiil XXXV
3.3.2.5.1 Geniş zaman XXXVI
3.3.2.5.2. Görülen geçmiş zaman XXXVI
3.3.2.5.3. Öğrenilen geçmiş zaman XXXVI
3.3.2.5.4. Şart XXXVI
3.3.2.5.6. Cevheri fiilin olumsuzu XXXVI
3.3.2.6. Partisipler XXXVI
3.3.2.7. Gerundiumlar XXXVII
3.4. Fillerde olumsuzluk XXXVIII
3.5. Birleşik fiiller XXXVIII
3.5.1. Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller XXXVIII
3.5.2. İki unsuru da fiil olan birleşik fiiller XXXVIII
METİN 1
DİZİN 34
2. HASTALIK ADLARI DİZİNİ **156**
3. BİTKİ ADLARI DİZİNİ **159**
KAYNAKÇA 171
ÖZ GEÇMİŞ 173
TIPKI BASIM 174

ÖN SÖZ

Bu tez, Süleymaniye Kütüphanesinin Ayasofya bölümünde 3575 numarada kayıtlı bulunan *Kitābu Bayṭar-nāme* adlı tercümenin üçüncü ve dördüncü makaleleri üzerinde yapılan bir dil çalışmasıdır.

Kitābu Bayṭar-nāme, 14. yüzyılda İslâm dünyasının ve Orta Çağın en büyük veteriner hekimi olarak kabul edilen Ebû Bekr İbn el-Münzir el- Baytâr'ın (ö.1340) muhtemelen 1310-1340 yıllarında yazdığı *Kāmilü'ṣ-ṣınaʿateyni'l-bayṭāra ve'z-zartaḳa* adlı eserin Mehmed b. Çerkes tarafından 17. yüzyılda (Hicrî 1095 / Miladî 1683) yapılmış tercümesidir.

Tercüme *Kitābu Bayṭar-nāme,* toplam on makaleden oluşan *Kāmilü'ṣ-ṣınaʿateyni'l-bayṭāra ve'z-zartaḳa* adlı eserin tedavi kısmını kapsayan altı, yedi, sekiz ve dokuzuncu makalelerini ihtiva etmektedir.

Tercümenin birinci ve ikinci makaleleri, *Kāmilü'ṣ-ṣınaʿateyni'l-bayṭāra ve'z-zartaḳa*'nın altıncı ve yedinci makalelerine; üçüncü ve dördüncü makaleleri ise adı geçen eserin sekizinci ve dokuzuncu makalelerine tekabül etmektedir.

Tercümenin birinci ve ikinci makaleleri, Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü öğrencisi Tahir Kemal Bulut tarafından Doç. Dr. Mesut Şen'in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak çalışılmaktadır. Bizim çalışmamız, yukarıda ifade ettiğimiz gibi, tercümenin üçüncü ve dördüncü makalelerini oluşturmaktadır.

Üzerinde çalıştığımız üçüncü makale 70 bâbdan oluşmaktadır. Bâblar, atın arka bacakları, kuyruk, bel, göbek, kaburgalar, ciğer, kalp, böbrek ve mafsal hastalıklarının tedavisi ile zehirli otlarla zehirlenen atların tedavisinden başka, embriyotomi ve atın iğdiş edilmesi konularını ele almaktadır. Dördüncü makale ise 12 bâbdan oluşmaktadır. Bu makale de, tedavide kullanılan ilaçları, dağlama usullerini, bazı hastalıklara karşı kullanılan muska ve duaları ihtiva etmektedir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde eserin aslı, yazarı, veteriner tarihi açısından önemi, nüshaları, tercümeleri ve de çalışma konumuz olan *Kitābu Bayṭar-nāme* hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca, metnin imla ve dil özellikleri bu bölümde incelenmiştir.

Metin bölümünde tercümenin 60b-109a varaklarının transkripsiyonlu metni bulunmaktadır. Metinde okumayı kolaylaştırma ve anlam bütünlüğü sağlama amacıyla noktalama işaretleri kullanılmış ve satır başı konulmuştur. Metinde yer alan ayet, dua ve Arapça ibareler Arap harfleriyle gösterilmiştir.

Dizin bölümünde transkripsiyonu yapılmış metinde yer alan tüm kelime ve kelime grupları bulunmaktadır. Kelimeler anlamlandırılırken metne sadık kalınmıştır. Çalışma konumuzun baytarlıkla ilgili olması, metnimizde hastalık adlarının ve tedavilerinde kullanılan bitki adlarının çokça geçmesi nedeniyle araştırmacılara yararlı olacağı düşünülerek hastalık adları dizininin ve bitki adları dizininin de bu bölümde genel dizinden sonra ayrı ayrı verilmesi uygun görülmüştür. Hastalık ve bitki adlarının anlamları mümkün olduğunca sözlüklerde geçen biçimleriyle verilmiştir. Bu bölümlerden sonra eserin çalışmaya konu olan 60b-109a varaklarının Arap harfli metnine yer verilmiştir.

Türk kültüründe önemli yere sahip olan atlar ve baytarnamelerle beni tanıştıran, tez konumu bu yönde seçmemde yardımcı olan, tez çalışması sırasında bütün özverisiyle bana yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Mesut Şen'e; bana Türk dili alanında yeni ufuklar açan tüm değerli bölüm hocalarıma ve özellikle de bilgi ve desteğini hep yanımda hissettiğim, beni her zaman yüreklendiren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali'ye teşekkür ederim.

MUSTAFA AK

ÖZET

Bu tez, Süleymaniye Kütüphanesinde Ayasofya bölümünde 3575 numarada kayıtlı bulunan *Kitābu Bayṭar-nāme* adlı tercümenin üçüncü ve dördüncü makaleleri üzerinde yapılan bir dil çalışmasıdır.

Kitābu Bayṭar-nāme, 14.yüzyılda İslâm dünyasının ve Orta Çağın en büyük veteriner hekimi olarak kabul edilen Ebû Bekr İbn el-Münzir el- Baytâr'ın (ö.1340) muhtemelen 1310-1340 yıllarında yazdığı *Kāmilü'ṣ-ṣınaʿateyni'l-bayṭāra ve'z-zartaḳa* adlı eserin Mehmed b. Çerkes tarafından 17. yüzyılda (Hicri 1095 / Miladi 1683) yapılan tercümesidir.

Bu tez Giriş, Metin, Dizin olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde eserin aslı, yazarı, veteriner tarihi açısından önemi, nüshaları, tercümeleri ve de çalışma konumuz olan *Kitābu Bayṭar-nāme* hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca, metnin imla ve dil özellikleri bu bölümde incelenmiştir.

Metin bölümünde eserin 60b-109a varakların transkripsiyonlu metni bulunmaktadır. Metinde okumayı kolaylaştırma ve anlam bütünlüğü sağlama amacıyla noktalama da yapılmış ve satır başı konulmuştur. İncelenen bölüm 49 varaktan oluşmakta ve genellikle her sayfada 13 satır bulunmaktadır. Metinde yer alan ayet, dua ve Arapça ibareler Arap harfleriyle gösterilmiştir.

Dizin bölümünde transkripsiyonu yapılmış metinde yer alan tüm kelime ve kelime grupları bulunmaktadır. Kelimelere anlam verilirken metindeki anlam esas alınmıştır. Çalışma konumuzun baytarlıkla ilgili olması, metnimizde hastalık adlarının ve tedavilerinde kullanılan bitki adlarının çokça geçmesi nedeniyle araştırmacılara yararlı olacağı düşünülerek hastalık adları dizininin ve bitki adları dizininin de bu bölümde genel dizinden sonra ayrı ayrı verilmesi uygun görülmüştür. Hastalık ve bitki adlarının anlamları mümkün olduğunca sözlüklerde geçen biçimleriyle verilmiştir.

Bu bölümlerden sonra eserin çalışmaya konu olan 60b-109a varaklarının Arap harfli metnine yer verilmiştir.

SUMMARY

This dissertation is a linguistic study on the third and fourth articles of the translation of *Kitābu Bayṭar-nāme* which is registered in number 3575 Ayasofia Deparment in Süleymaniye Library.

Kitābu Bayṭar-nāme is the translation of *Kāmilü'ṣ-ṣınaʿateyni'l-bayṭāra ve'z-zartaḳa*, made by Mehmed b. Çerkes in the 17th century (Hegira 1095 / Christian Era 1683) ,which is written probably in the years of 1310-1340 by Ebû Bekr İbn el-Münzir el- Baytâr (ö.1340) who is beleived to be the greatest veterinarian of Middle Ages and Islamic world in the 14th century.

This dissertation has three parts ; Prologue, Text and Index

In the prologue, the information about the origin of the book, its author, the significance of the book in terms of veterinary medicine history, the copies and translations of the book, and also the information about "*Kitābu Bayṭar-nāme*" which is our case study is given.

In the text part, there is the transcripted text of 60b-109a sheets of the book. To ease the reading and provide the integrity of meaning, punctuation and paragraph intentations are also used. In the text studied , there are 49 sheets and 13 lines in each paper. The verses, prayers and Arabic phrases are given in the Arabic language.

In the index part, all the words and phrases in the transcripted text are given and interprereted by sticking to the meaning in the original one. Since our study is about veterinary science and there is a wide use of the names of diseases and plants -which are used to cure those diseases – the index of the diseases and the plants are given separately to help the researcher. The meaning of the diseases and plants are given the way they are in dictionaries.

After these parts, the text of 60b-109a sheets of the book are given in Arabic language.

İŞARETLER ve KISALTMALAR

a	Yazma nüshasındaki ön yüzü belirtir.
b.	Yazma nüshasındaki arka yüzü belirtir.
bk.	Bakınız.
c.	Cilt.
Krş.	Karşılaştırınız.
nr.	Numara.
sy.	Sayfa.
H.	Hicri.
M.	Miladi.
(?)	Anlam verilemeyen kelimeyi belirtir.
…	Okunamayan kelimeyi belirtir.
+	İsim tabanına gelen ek.
-	Fiil tabanına gelen ek.
< >	Eksik yazılmış unsuru gösterir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ʾ
ا	a, e
آ	ā
ب	b
ث	p
ت	t
ث	s̱
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ, d̲
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż, ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, u, ü
ه	h, a, e
ى	y, ı, i

GİRİŞ

1. KĀMİLÜ'Ṣ-ṢINAʿATEYNİ'L-BAYṬĀRA VE'Z-ZARTAḲA

1.1. Eserin aslı

Çalışma konumuz olan tercümenin Arapça aslı olan *Kāmilü'ṣ-ṣınaʿateyni'l-bayṭāra ve'z-zartaḳa,* veteriner tarihi açısından Orta Çağın baytarlıkla ilgili yazılmış en önemli eseri olarak kabul edilmektedir.[1] Muhtemelen 1310-1340 yılları arasında yazılan eserin yazarı, 14. yüzyılda İslâm dünyasının ve Orta Çağın en büyük veteriner hekimi olarak bilinen Ebû Bekr İbn Bedrüddîn İbn el-Münzir el-Baytâr'dır. Eser, Melik el-Nâsır'a ithaf edildiği için *Kitābü'n-Nāsırī* olarak da tanınmaktadır. Ayrıca eser, değişik kütüphanelerde *Kitābü'l-bayṭāra kāmili'ṣ-ṣınāʿateyn, Kitābu kāmili'ṣ-ṣınāʿateyn, Kāmilü'ṣ-ṣınāʿateyni'l-bayṭāra,* gibi adlarla da yer almaktadır.[2] A. Perron eserin Bağdat nüshasını Fransızcaya çevirerek eseri ilk kez batıya tanıtmıştır.[3]

1.2. Eserin yazarı

Eserin yazarı olan Ebû Bekr İbn Bedrüddîn İbn el-Münzir el-Baytâr hakkında çok fazla bilgi yoktur. Babasının çok tecrübeli bir baytar olduğu bilinmektedir. Yazar da babasının mesleğini sürdürmüştür. Yazarın milliyeti hususunda hiçbir yerde herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.[4] Yazar çağının tanınmış bir veteriner hekimidir. Mısır'da Melik el-Nâsır'ın hizmetinde bulunmuştur.

Ebû Bekr kendinden önceki âlimleri tanımış ve onların eserlerini okumuştur. Kitabını yazarken "Bu kitabı at yetiştirme ilmine muhtaç kimseye kâfi gelmesi için atın bütün faziletlerini, ilimleri ve infazını, tedavilerini bu mevzuda ehil kimselerin bilgilerine ilave ettim. Bu eserde Arap ve Acem diyarlarındaki marazların, illetlerin sebeplerini ve arazını eksiksiz beyan ettim. Benim baytarlıkta ve at yetiştirilmesinde görmediğim şeyleri bana babam Bedreddîn zikretti. Birçoklarını da bu sanatta Mısır ve

[1]Nihal Erk, *İslâm Medeniyeti Çağında Veteriner Tababette Gelişmeler ve "Naserî"* A. Ü. Veteriner Fakültesi yayınları : 109, sy.16 (Ankara, 1959)
[2]Mesut Şen, "*Baytarnameler*" , *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık,* sy. 185, Türkiye Jokey Kulübü, 1995.
[3]A. Perron, *Le Néçeri: la perfection des deux arts ou traité complet d'hippologie et d'hippiatrie Arabes,* 3 cilt (Paris, 1850-1860)
[4](Erk 1959, 18)

Şam'da sözlerine itimat olunan kimselerden aldım ve bu eseri on makale kıldım." demektedir.[5]

1.3. Eserin bölümleri

Eser 10 makaleden oluşmaktadır. İlk dört makale hipoloji, sonraki dört makale atların hastalıkları ve tedavileri, dokuzuncu makale farmakoloji ve onuncu makale de nal tekniği konuları ele alınmaktadır. Birinci makale 20 bâbdan oluşmuştur. Bu makalede mukaddes harpler, at ırkları ve atın yaratılış sebebi, atla insan arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, atların doğumundan önce ve sonraki bakımları; atların kemikleri, dişleri, mafsalları, huyları; koşu atlarının vasıfları, binek hayvanı ve binicilik eğitimi, yemler, güzel atın nitelikleri, nişanlar, yürüyüş çeşitleri, at damgaları konuları ele alınmaktadır. İkinci makale 10 bâbdan oluşmakta ve at donlarından bahsedilmektedir. Üçüncü makale de 10 bâbdan ibarettir. Bu makalede at seçimi, atların sesleri, tayın iyi bir at olup olmayacağını anlama, atlara uygulanan tedavilerde gösterilmesi gereken maharetler, aygır olarak kullanılacak hayvanın vasıfları konuları işlenmektedir. Dördüncü makalede 12 bâb vardır. Bu bâblar atı satın alırken dikkat edilmesi gereken hususları anlatmaktadır. Beşinci makale 34 bâbdan oluşmakta ve atın hastalıklarından bahsedilmektedir. Altıncı makalede 70, yedinci makalede de 66 bâb, çeşitli hastalıklara karşı tedavi metotlarını ve atın iyileştirilmesini ele almaktadır. Sekizinci makale 70 bâbdan meydana gelmiştir. Atın arka bacakları, kuyruk, bel, göbek, kaburgalar, ciğer, kalp, böbrek ve mafsal hastalıklarının tedavisi ile zehirlenen atların tedavisinden başka, embriyotomi ve atın iğdiş edilmesi konularını anlatmaktadır. Dokuzuncu makalede 12 bâb vardır. Bu makale, tedavide kullanılan ilaçları, dağlama usullerini, bazı hastalıklara karşı kullanılan muska ve duaları ihtiva etmektedir. Onuncu makale de 12 bâbdır. Son makalede nal ve mıhların çeşitlerine göre adları, ölçüleri ve nallama usullerinden bahsedilmektedir. Eserde, konularına göre, çeşitli şekiller vardır.[6]

[5](Erk 1959, 20)
[6](Şen 1995, 185)

1.4. Eserin veteriner tarihi açısından önemi

Ünlü veteriner tarihçileri bu eseri, İslâmın ve Orta Çağın veteriner hekimliği konusunda yazılmış en mükemmel eseri olarak kabul etmişlerdir.[7]

14. yüzyılda o zamanın Avrupasına göre İslam memleketlerinde veteriner hekimliği daha ilmi şekilde yapılmaktadır. O devirde Mısır'da veteriner hekimliği, eskilerden yararlanmakla birlikte yenilikçi ve İslâm kültürüyle kendini zenginleştirmiş veterinerler sayesinde gelişmiştir.

Eserin bilgili bir veteriner hekim tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle, organları ve yapılarını gösteren şekillerin varlığı, yazarın fizyoloji ve anatomi konularındaki bilgileri eserin veteriner tarihindeki önemini ortaya koymaktadır. Yazar, kendisinden önceki eserlerden yararlandığı gibi, kişisel gözlemlerini ve tecrübelerini de kullanmıştır.[8] Eser, zamanının tüm bilgisini sistematik olarak vermektedir.

Leclainche'e göre bu eser, her zaman için atı şan ve şerefe yükselten en büyük bir eser olmaktadır. Smith, Ebu Bekr'in Naserî adlı eserini dikkate değer bulmaktadır. O, Ebu Bekr'in veterinerlikte geniş bir bilgiye sahip olduğunu, Bizans veterinerlerinin eserlerinden haberdar olduğunu vurgulamıştır. Smith, İslâm memleketlerinde veteriner hekimliğin o zamanın Avrupasına göre çok daha ilmi olarak yapıldığını belirtmekte ve İslâm veterinerlik ilminin doğum bilgisi, ayak hastalıkları ve nal bilgisi sahasında yenilikler getirdiğini ileri sürmektedir. Sarton'a göre, bu eser hipoloji ve hippiatri konusunda Orta Çağda yazılmış eserlerin en mükemmeli ve en iyi düzenlenmiş olanıdır. Sarton, Ebu Bekr ve eserine çok değer vermiştir.[9]

Eser, Nihal Erk'e göre, bilhassa ayak hastalıklarında Soleysel'e (17. yüzyıl) kadar görülmeyen bilgilere yer vermiştir.[10]

Ebû Bekr, bazı konularda eksik ve hatalı bilgisine rağmen, özellikle doğum bilgisi, ayak hastalıkları, nallar ve nalların tedavi amacıyla kullanılması konularında kendi dönemindekilere üstünlük göstermiştir. İslâm medeniyeti çağında veteriner

---

[7] R.Froehner, *Das Nacerische Buch des Ebu Bekr İbn Bedr.* Arch. Tierhlk. 60, 362-375, 1929; Ref. Jahr. Vet. Med. B. 11, 1398, 1930; E. Leclainche, *Histoire de la Médicine Vétérinaire.* Office du Livre Toulouse, 112, 1936; G. Sarton, *İntroduction to the History of Science. The Williams and Wilkins company,* Baltimore Vol. III, 828-830, 1614, 1727, 1953; F. Smith, *The Early History of Veterinary Literature.* Bailliere, Tindall and cox, London, Vol. I, 59-61, 1919.

[8] Ferruh Dinçer, *"Kitab-üz Zardaka fî Ma'rifet il-hayl ve Ecnasuha ve Emrazuha ve Edviyetuha" adlı El Yazmasının Anatomi, Fizyoloji, Etyoloji Yönünden İncelenmesi ve Veteriner Tarihindeki Önemi,* A. Ü. Veteriner Fakültesi, Ankara 1973, 66

[9] (Erk 1959, 78-79)

[10] (Erk 1959, 82)

hekimliğini en üst seviyeye çıkarmıştır. 17. yüzyıl Avrupa veteriner hekimliği, ancak 14. yüzyılın İslâm medeniyeti veteriner hekimliği seviyesindedir. Eserin önemi bu açıdan bakıldığında açıkça görülmektedir.[11]

1.5. Eserin nüshaları

1. Müellifin Kalavun'un kütüphanesi için kendi el yazısı ile yazdığı nüshası, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmed bölümü 1956 numarada kayıtlı bulunmaktadır.[12]

Topkapı Sarayı Müzesi Ktp, III. Ahmed blm., nr. 1956, 151 yk., H. 722, III. Ahmed blm., nr. 2031, 115 yk.; H. 884, Emanet Hazinesi blm., nr. 1816, 76 yk., Emanet Hazinesi blm., nr. 1817, 136 yk., H. 1170.

2. Bir nüsha Bursa Umumî Kütüphanesi, Haraççı kısmı nr. 1122'de kayıtlıdır. Hüseyin bin Abdullah tarafından istinsah edilmiştir. Kitap, 156 büyük varak, başka bir şekilde 312 büyük sayfadır. Sayfa boyutu 20x31 sm.dir.[13]

Bursa Yazma Eserler ve Eski Basma Eserler Ktp., Haraççıoğlu blm., nr.1122, 156 yk., H. 970.

3. Bir nüsha Bağdat Eski Eserler Müzesi (272 s., H. 1022), nr. 187'de kayıtlıdır.

4. Bir nüsha Atıf Efendi Kütüphanesi (H. 938), nr. 1968'de kayıtlıdır.

5. Bir nüsha, Mektebetü'l-belediyyeti'l-İskenderiye, nr. 36'da kayıtlıdır.

6. Bir nüsha Dârü'l-kütübi'z- Zâhiriye (237 yk., H. 1311), nr. 20'de kayıtlıdır. Bu nüshasının 10. makalesindeki 12, 13, 14, 15'inci bâblar eksiktir.[14]

7. Bir nüsha Bibliothégue Nationale, nr. 2813/4'te kayıtlıdır.

8. Bir nüsha Bibliotheca Bodleian, nr. 376'da kayıtlıdır.

9. British Museum, nr. 994'te kayıtlıdır.

10. Bir nühsa Bibliothek zu Gotha, nr. 2082/3'te kayıtlıdır.

11. Bir nüsha Österreichische Nationalbibliothek, nr. 1481'de kayıtlıdır.

12. Bir nüsha Chester Beatty Özel Ktp., nr. 4631'de kayıtlıdır.[15]

---

[11](Erk, 1959, 82)
[12](Şen 1995, 185)
[13]Nihal Erk, *İslâm Medeniyeti Çağında Veteriner Tababette Gelişmeler ve "Naserî"* A. Ü. Veteriner Fakültesi yayınları : 109, sy. 17 (Ankara, 1959)
[14](Şen 1995, 185)
[15](Şen, 1995, 185)

1.6. Eserin tercümeleri

Eser Türkçeye bilindiği kadarıyla ilk kez Hacı Mustafa el- Bağdadî tarafından *Bayṭār-nāme-i Cedīd* adıyla tercüme edilmiştir. Bu tercüme, Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi bölümü (111 yk., H. 1076 / M. 1665), nr. 2472'de kayıtlıdır. Tercümede üçüncü ve dördüncü makaleler eksiktir. Altıncı makaleden sekizinci makaleye kadar olan bâblarda büyük eksiklikler vardır. Sekizinci makaleden onuncu makaleye kadar olan bâbların ise sadece başlıkları vardır.[16]

Eserin Türkçeye yapılan ikinci tercümesi, çalışma konumuz olan Mehmed b. Çerkes'in *Kitābu Bayṭar-nāme* adlı eseridir. Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya blm., nr. 3575, 109 yk., H. 1090.

Eser batıda ilk kez A. Perron tarafından Bağdat nüshasından Fransızca'ya çevrilmiştir. A. Peron, *Le Neçéri: la perfection des deux arts ou traité complet d'hippolıgie et d'hippiatrie Arabes,* 3 cilt (Paris, 1850-60). Bu tercüme dokuz makaleyi kapsamaktadır. M. Bekman, eserin 1931'de Almancaya tercüme edildiğini belirtmiştir.[17] Bu tercümeden başka yerde bir bilgi yoktur. Nihal Erk, bu tercümenin R. Fröhner tarafından yazılmış olan Arch. Tierhlk.'de neşredilmiş 12 sayfalık bir çalışma olduğunu tahmin etmektedir.[18]

2. KİTĀBU BAYṬAR-NĀME

*Kitābu Bayṭar-nāme, Kāmilü'ṣ-ṣınaʿateyni'l-bayṭāra ve'z-z*artaḳa'nın Mehmed b. Çerkes tarafından 17. yüzyılda (Hicri 1090 / Miladi 1679) yapılan tercümesidir.[19] Tercüme, Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya bölümünde nr. 3575'de kayıtlıdır. Tamamı 109 yaprak olup, her sayfa genel olarak 13 satırdan oluşmaktadır. Birkaç yaprakta 14 satır vardır.

17. yüzyılda Osmanlı Türkçesiyle yapılan tercüme, *Kāmilü'ṣ-ṣınaʿateyni'l-bayṭāra ve'z-zartaḳa* adlı eserin tedavi bölümünü oluşturan altı, yedi, sekiz ve dokuzuncu makalelerinden oluşmaktadır. Yani *Kitābu Bayṭar-nāme*'nin 1. ve 2. makaleleri, *Kāmilü'ṣ-ṣınaʿateyni'l-bayṭāra ve'z-zartaḳa*'nın 6. ve 7. makalelerine; 3. ve

[16](Şen 1995, 185)
[17] Muzaffer Bekman, *Veteriner Tarihi,* Ankara Basım ve Ciltevi (Ankara 1940), 51.
[18](Erk 1959, 18)
[19](Şen 1995, 184-185)

4. makaleleri ise 8. ve 9. makalelerine tekabül etmektedir. Tercümenin hiçbir bâbı eksik değildir. Tercüme tam şekilde yapılmıştır.[20]

Kitābu Bayṭar-nāme'nin ilk makalesi 70 bâbdan oluşmuştur. Bu bâblar deri ve başla ilgili hastalıkların tedavilerini anlatmaktadır. 2. makale ise, 66 bâbdan meydana gelmiştir. Bu makale göğsün ve ön bacaktaki hastalıkların tedavilerini ihtiva etmektedir.

Bu tezde çalışılan tercümenin 3. makalesi 70 bâbdan oluşmuştur. Bu makalede arka bacaklar, kuyruk, bel, göbek, kaburgalar, ciğer, kalp, böbrek ve mafsal hastalıklarının tedavilerinden, hayvanların zehirlenmelerinin tedavilerinden ayrıca da embriyotomiden ve kastrasyonundan bahsedilmektedir.[21] Bâblarda anlatılan konular şöyledir:

1. bâb, ayak sıracasının tedavisini anlatmaktadır. Bu tedavide şişler, ustura veya dağla kesilir. Damarlar zedelenmeden yaralar temizlenir. Hastalık daha ileri dereceye ulaşmış ise, merdiven dağı yapılır.

2. bâb, kalça çıkığının tedavisini anlatmaktadır. Bu tedavi, zift yakısıyla çıkığı geri yerine reddetmekle ve dağlamakla yapılır. Kemiği yerine geri reddetme tekniği de anlatılmıştır.

3. bâb, Sebak mafsalının çıkmasının tedavisini içermektedir. Bunun tedavisi de bir önceki tedavi de olduğu gibi çıkan mafsalı geri reddederek, yakı ve dağlar uygulayarak yapılır.

4. bâb, Hatal tedavisi hakkındadır. Hastalığın ilacının ateş olduğu belirtilmiştir.

5. bâb, atın budu içinde bir damarın burkulması anlamına gelen İkal'in tedavisini anlatmaktadır. Bu derdin tedavisi atın tabanından kan almaktır.

6. bâb, Deve yeli denilen kalça topallığının tedavisini ele almaktadır. Bunun tedavisi, neşter ucuyla bud yarılarak yaraya bir kamışla hava üfürülür ve yaranın üstüne zeyt sürülür.

Ya da neşterle birkaç yer delinip tuz basılarak oğulur.

7. bâb, anusta meydana gelen çatlakların tedavisi ile ilgilidir. Tedavisi çatlaklara soğuk ve kabız ilaçlar sürmekledir.

8. bâb, anusun sertleşmesinin dermanını bildirmektedir. Bu derman şişe, kişniş suyu, bal mumu ve gül yağını merhem edip sürmektir.

[20](Erk 1959, 19)
[21](Erk 1959, 62)

9. bâb, anusta meydana gelen tümörlerin tedavisini anlatmaktadır. Tedavinin birkaç şekli vardır. Biri bunların bağlanıp kendiliğinden düşmesidir. Bir diğeri kabız ilaçlar sürmektir. Ya da bir başka tedavi bunların kesilmesidir.

10. bâb, anusun dışarı çıkmasının tedavisini içermektedir. Anus sönmemiş kireç ile temizlenip geri yerine reddedilir ve dışına ısınmış zeytinyağı sürülür.

11. bâb, atın anusundan kan gelmesi durumundaki tedaviyi anlatır. Bunun sebebi, bağırsaklarda cerahat olmasıdır. Tedavisi kan kesici ilaçlardır. Özellikle iki kardeş kanı, haşhaş kabuğu şarapla karıştırılıp verilir. Kanı kesecek başka karışımlarda anlatılmıştır.

12. bâb, ishal ve daʾi'l- baḳar derdlerinin dermanını bildirmektedir. Bu derdler, arpa alafı, ceviz yaprağı gibi kabız ilaçlarla giderilir.

13. bâb, atın karnındaki kurtların tedavisini anlatmaktadır. Hayvanın yemine ebu cehil karpuzunun çekirdeği katılarak kurtların düşmesi sağlanır.

14. bâb, atın anusunda özellikle katır ve eşekte görülen kurtların tedavisini ele almıştır.

Tedavisi, usta bir nalbandın elini yağlayıp anusa sokarak kurtları tek tek çıkarmasıdır. Yerlerine de yağ sürülür.

15. bâb, perine yırtığının dermanı hakkındadır. Bu önemli bir ayıptır. Tedavi de boynuzdan hilaller hazırlanır, bununla yara bağlanır. Yara taze iken pamuk ipliğiyle dikilir. Yaraya kabız ilaçlar sürülür.

16. bâb, kısrağın hayasının dışarı çıkmasının tedavisini anlatmaktadır. Kısrak yere yatırılıp arkası yukarı kaldırılır. Papatya suyu ile kısrağın ferci yıkanır. Yumuşayınca içeriye geri reddedilir ve sidik çıkacak kadar az açıklık bırakılıp dikilir.

17. bâb, becel hastalığının tedavisini içerir. Hayvanın mafsallarının dağlanmasıyla, dübürüne bazı bitkilerin konulmasıyla, yaz ve kış aylarında sıcak ve soğuk alaflar verilmesiyle tedavi gerçekleşir.

18. bâb, kısrağın yavrusunu rahminde tutmamasının tedavisini ele almıştır. Bu rahatsızlık kısrağın fercinde olan rutubettendir. Tedavisi ardıç ağacı, mazı, servi kozalağının ak şarapla kısrağa içirilmesidir.

19. bâb, karında bir yavrunun ölmesi ve yavrunun çıkarılması için uygulanacak tedaviyi anlatmaktadır. Ölü yavrunun bir uzvu çıkmışsa önce o uzuv kesilir. Sonra üstad olan kişi kollarını iyice yağlayarak parmakları arasına bir ustura alır. Kolunu yavaşca kısrağın fercine sokar. Eğer yavru doğru gelip başı önde ise çengelleri gözünün, üst ve alt çenenin kemiklerine iliştirip yavaş yavaş dışarı çekilir. Çekmeden önce kısrağın ferci yumuşatıcı sularla kaygan hale getirilir. Eğer yavru dönmüş ise ve doğrultması

imkansızsa önce rastlanan uzuv kesilir. Kesilen uzuv dışarı alındıktan sonra diğer uzuvlar çıkarılır. Bu işlemi takiben kısrağın ferci kunduz hayası, kimyon, tuz ve zeytinyağı ile temizlenmelidir.

20. bâb, kısrağın gebe olmamasının tedavisi hakkındadır. Tedavisi, kısrağın ferci yıkanıp yasemin yağı, ladene batırılmış yapağı yuvarlak yapıp kısrağın fercine konması şeklindedir.

21. bâb, kısrakların gebe kalmasını önleyen ilaçlardan bahseder. Müellif, bundan bahsetmenin hata olduğunu, zira kötü birinin bu bilgiyle başkaların kısraklarına eza verebileceğini belirtmiştir. Ancak kitabın mükemmel olması için bu konudan da bahsettiği söylemiştir.

22. bâb, mayasıl ile dübürdeki sigillerin tedavisini kapsamaktadır. İlacı, nışadır döğülüp zeytin yağı ile karıştırılıp sürmektir.

23. bâb, at penisinin derisinin soyulması ile ilgili tedaviden bahsetmektedir. Bu durumda atın penisi, pancar ve natrun ya da sirke ve safran ile yıkanmalıdır.

24. bâb, atın testislerinin hafif donmasının tedavisini içermektedir. Bu durumda atın tabanından yeteri kadar kan alınır ve testise arpa unu, bakla unu, hindiba suyu karıştırılıp sürülür.

25. bâb, becel hastalığında erkek hayvanlarda hayvanın kasığında ve penisinde meydana gelen şişlerin tedavisini anlatmaktadır. Aynı hastalık için dişilerde kullanılan tedavi erkeklerde de uygulanır.

26. bâb, atın işemede zorluk çekmesinin tedavisi hakkındadır. İki sebebi vardır. Biri sidiğin çıkacağı yere hava toplanmasıdır. Diğeri de kasıkta taş olmasıdır. Tedavide hazırlanan ilaç penisten akıtılır.

27. bâb, hayvanların hadım edilmesi hakkındadır. Nesil yapmaktan men ettiği için bu iş günah sayılmıştır. Ancak hadım etmek çok dertlere faydalıdır. Ayrıca kudurmak, huysuzluk gibi hallerde tedavi edicidir. Hadım etmek dört şekilde yapılır. Ateş ile, kesmekle, ezmek usulüyle, kesip çıkarmak yöntemiyle.

28. bâb, memelerde sütün donup kalması derdinin tedavisini anlatır. Fırından çıkmış sıcak ekmek içi safranla memeye konulur. Kan alınır ve az yem yedirilir.

29. bâb, iki memenin kabarıp şişmesinin dermanını bildirmektedir. Tedavisinde kil ermeni ve hullabi memelere ikişer kere sürülür.

30. bâb, memelerden çok süt akmasının tedavisini kapsamaktadır. Memeler boşaltılır, sonra memelere gül yağı, yumurta sarısı, çiriş ve sirke karıştırılıp sürülür.

31. bâb, at kuyruğunun kırılmasının tedavisini anlatmaktadır. Bu tedavi güçtür. Kıllar uzun olduğu için kesilip ilacın tesiri sağlanmalıdır. Kemiklerin eğri kaynamamasına özen gösterilmelidir.

32. bâb, kuyruk kopmasının tedavisini ihtiva etmektedir. Kırık yerin dibinde deri kesilir, kemik meydana çıkınca yanlardaki adaleler kesilir. Kan kesmek için kuru gübre konur. Sonra deriler kavuşturulup bağlanır. Üç gün bağlı tutulur. Merhem sürülür, sonra bağ çözülür üzerine sirke ve bal sürülür.

33. bâb, kuyruk tümörlerinin tedavisini anlatmaktadır. Tedavide deri temizlenip kılları kesilir. Tümörün üstünde deri uzunluğuna üç parmak yarılıp içine tuz konulur.

34. bâb, kuyruk kıllarının dökülmesinin tedavisini ele almıştır. Yele ve alın kıllarının dökülmesinde bahsedilen ilaçla tedavi uygulanır.

35. bâb, inhilal yani belin tutmaması hastalığının tedavisini içermektedir. Hayvanın çuluna zift yakısı yapıştırılıp beline vurulur. Yedi gün bekletilir. Sonra sıcak zeytin yağı ile yakı giderilir. İyileşmezse neft vurulur. Bazı kimseler atı askıya alır. Tedaviler fayda vermezse dağ yapılır.

36. bâb, rihü's- sus hastalığının tedavisini anlatmaktadır. Bu hastalık, yumurta sarısı, gül yağı ve neft karıştırılıp buna el bulaştırıp eli atın dübürüne sokarak ileriye uzatıp yelin zayil olmasıyla tedavi edilir.

37. bâb, atın belindeki hafif ağrının tedavisini ihtiva etmektedir. Bu ağrı, atın beline yağlar sürülerek, sarımsağın, kimyonun ve tuzun ılık şekilde uygulanmasıyla giderilir.

38. bâb, eyer basmasının dermanı bildirmektedir. Tedavisinde, tuz döğülerek suda eritilip bir keçe bu tuza batırılıp yaraya yapıştırılır.

39. bâb, kaburga kırılmasının tedavisini ele almıştır. Kırık kaburganın üzerine çitlenbik sakızı, çam sakızı, nohut ile karıştırılıp yakı yapılır ve kaburgaya yapıştırılır. At gezdirilmez.

40. bâb, istiska hastalığının tedavisinden bahsetmektedir. Tedavide müleyyinler kullanılır. Birikmiş olan sarı su ihraç oluncaya kadar hayvana müshiller verilir. Ayrıca eşek acuru suyundan bir batman iki batman şarapla hayvana verilir.

41. bâb, istiska-i tabli hastalığının tedavisini anlatmaktadır. Bağırsaklardaki yel atın karnını şişirir. Tedavisi hukne ve yel sürücülerdir.

42. bâb, karındaki gazın şiddetiyle atın karnının bir yerinin sökülüp bağırsakların oradan çıkmasının tedavisini içermektedir. Servi kozası, mazı, nar kabuğu suda ezilir,

balık tutkalıyla yoğurarak sökülen yere uygulanır. Bir bezle bağlanır. Sökülen yer büyük ise dağlamak gerekir.

43. bâb, hayvanın karnında yara olup bağırsakların dışarı çıkmasının dermanını bildirmektedir. Burada bağırsakların geriye reddedilme tekniği verilmiştir. Ancak bu işlemden önce bağırsaklar ısınmış şarap ile yıkanmalıdır. Daha sonra da derinin karıncalarla tutturulması ve dikilmesi işi anlatılmıştır. Yara dikilince bir bağ ile bağlanmalıdır. Tedavi süresince atın yemi soğuk ve yaş olmalıdır. Yaraya kavuşturucu ilaçlar sürülür.

44. bâb, tayların göbeklerinde meydana gelen fıtığın tedavisinden bahsetmektedir. Tedavisinde ısınmış zeytin yağı ile kimyon sürülerek kullanılır.

45. bâb, atın sırtında kolan sıkmasından meydana gelen yaraların tedavisini ele almıştır. Tedavide merhemler ve yakılar kullanılır.

46. bâb, Tahrik hastalığının tedavisini içermektedir. Kolan altı damarlarından kan alınarak tedavi edilir.

47. bâb, bağırsak kesilmesinin tedavisini anlatmaktadır. Kan çokluğundan ve hararetten bağırsak kesilir. Bağırsağın kavuşturulması ve bağlanması kabil değildir.

48. bâb, at sancılanması dermanını bildirmektedir. Bu derd, bağırsakta hapsolunmuş gazlardan olur, tehlikelidir. Gazlar çıkarsa hayvan iyileşir. Bir çok ilaçları vardır.

49. bâb, kulunç tedavisini ele almıştır. Sancı hafiftir. Tedavide tatlı şarap verilir veya makata sabun sokup bırakılır.

50. bâb, sarılık hastalığının tedavisini anlatmaktadır. Baş damarlardan kan alınır, hararet söndürücü ilaçlar hayvanın burnuna akıtılır. Yonca ve karpuz verilir.

51. bâb, yemden ve sudan olan hamar hastalığının tedavisini içermektedir. Tedavisi şah damarlarından kan almaktır. Hayvana çok ve kuru yem verilmez.

52. bâb, şiddetli ishalin tedavisini anlatmaktadır. Kolan altı damarlarından kan alınır, ciğerin kanı giderilir. İshal kesilinceye kadar burnuna natrun ve şarap akıtılır.

53. bâb, sıl hastalığının tedavisini vermektedir. Bu hastalık hararetlidir. Şeker kamışının külü suya katılarak hayvana verilir.

54. bâb, hınan-ı yabis hastalığının tedavisini anlatmaktadır. Bu hastalık az kişi tarafından bilinir. Canlı dişi keçi kaynatılıp ilaç olarak hayvana verilmektedir.

55. bâb, hınan-ı ratb hastalığının tedavisi hakkındadır. Bu hastalığa sıraca-ı tayyar da denilir. Baş, göğüs ve bacak sıracası gibi sınırlı yerde olmayıp hayvanın her yerinde görülebilir. Bu sıraca aynı zamanda akciğerin hastalıklarındandır. Tedavisi, burnun iki

deliği kesilir, damar görülünce sıcak demirle tamamen kesilip cerahat temizlemekle yapılır.

56. bâb, kalp ağrısının tedavisini anlatmaktadır. Tedavisinde göğüs ve kol altı damarlarından kan alınır ve soğutucu ilaçlar içirilir.

57. bâb, yürek çarpıntısının, sıkıntısının dermanını bildirmektedir. Tedavide, hayvana şekerli şebnem veya demir suda söndürülüp içirilir. Burnun iki deliğinden kan alınır.

58. bâb, akciğer karhalarının tedavisini içermektedir. Atın burunundan kanlı bir akıntı geldiğinde keçi sütü ve delice bakla suyu arpa ununa katılıp hayvana içirilir.

59. bâb, leziz hastalığının tedavisinden bahsetmektedir. Bu hastalık yorgunluktan olur. Tedavide, kolan altı damarlarından kan alınır.

60. bâb, böbreklerdeki iki hastalığın tedavisini kapsamaktadır. Tedavi için sıcak günlerde arpa ununun suyu, kışın buğday ununun suyu içirilir. Böbreklerin olduğu yerin üstüne yirmi dört dağ vurulur.

61. bâb, ön ve arka bacakların mafsallarında oluşan romatizmanın tedavisini anlatmaktadır. Hastalıklı mafsal dağlanır. Burçak yem olarak hayvana verilir.

62. bâb, nıkris, gut hastalığının tedavisini içermektedir. Bu hastalıkta hayvanın gövdesi ve azaları kurur. yumuşatıcı dağlarla yağlanır. Dağ vurulmaz.

63. bâb, küsah hastalığının tedavisini ihtiva etmektedir. Bu hastalık tehlikeli, öldürücü bir hastalıktır. Tedavisi yoktur.

64. bâb, nukaz hastalığının tedavisini anlatmaktadır. Yelden oluşan mafsal ağrısıdır. Tedavide, ayağın tabanından kan alınır ve müleyyin ilaçlar sürülür.

65. bâb, hayvanın ağu ağacı yiyip zehirlenmesinin tedavisinden bahsetmektedir. Bu tedavide eski üstadlara göre, hayvana kuru hurmayı arpa suyuyla karıştırıp ya da semiz otu suyunu inek sütüyle karıştırıp içirmelidir.

66. bâb, hayvanın tavuk pisliği yiyerek zehirlenmesinin tedavisi hakkındadır. Tedavide, kurumuş tavuk gaitası alınır, üstündeki beyazlık giderilir ve ona şarap katıp hayvanın burnuna damlatılır.

67. bâb, atın yaban kendeye yiyerek zehirlenmesinin tedavisi ele alınmıştır. Aynı yemiş sıkılır, sirkeye katılır ve hayvana içirilir.

68. bâb, hayvanın örümcek yiyerek zehirlenmesinin tedavisini anlatmaktadır. Hayvanın damağından kan alınır. Sirke ve şarap burnuna akıtılır.

69. bâb, hayvanın böcek yiyerek zehirlenmesinin tedavisinden bahsetmektedir. Tedavide, kuru hurma, süsen kökü altı batman süt ile karıştırılır. Hayvana günde iki batman içirilir.

70. bâb, atın gebe kısrak sütü içip zehirlenmesinin dermanını anlatmaktadır. İçtiği sütün iki misli eşek sütü içirilir. Eğer içtiği süt miktarı bilnmiyorsa günde yarım batman içirilir.

Üzerinde çalıştığımız tercümenin 4. makalesi ise 12 bâbdan oluşmaktadır. Bu makale tedavi konularında anlatılan ilaçları, yakma usulleri, ve bazı hastalıklarda kullanılan muska ve duaları kapsamaktadır.[22] Bâblarda anlatılan konular şöyledir:

1. bâb, göz hastalıklarında kullanılan sürmelerden bahsetmektedir. Sürmeler genellikle yağlara bazı maddeler katılarak elde edilir. Sürmeler göze telle çekilir. Bu babda on dört çeşit sürmenin hazırlanışı ve faydaları verilmiştir.

2. bâb, müshillerin çeşitlerini ve faydalarını anlatmaktadır. Atasından öğrendiği atların en iyi müshili ebu cehl karpuzunun yaprağı ve içidir.

3. bâb, kabız edici ilaçlar hakkındadır. Taze ceviz kabuğunu, nar kabuğunu, ceviz yaprağını, kükürt ve doruk tanelerinin birleşimini kabız ilaçlar olarak saymaktadır.

4. bâb, merhemlerin çeşitlerini ve faydalarını anlatmaktadır. Turp merhemi, merhemü'l dahiliyyun, zencar merhemi, zift merhemi, kirşan merhemi, sirke merhemi bu bâbda bahsedilen merhemlerdir.

5. bâb, natulatların isimlerini ve faydalarını ihtiva etmektedir. Natulat dahilen değil haricen kullanılmak için hazırlanır. Arpalama ve omuz topallığında eski incir, üzerlik, koyu gözü çiçeği, su yarpuzu, sarımsak kabuğu, yasemin ve sedeften eşit miktarda alınıp sıcak suda hazırlanır ve sıcakken hastalıklı uzuv bununla oğulur.

6. bâb, haricen kullanılan merhem ve baskıların faydalarını anlatmaktadır. Bu bâbda eyer basımı, el ve ayak şişliği gibi hastalıklara uygulanacak merhemlerin hazırlanışı verilmiştir.

7. bâb, atlara uygulanacak dağların özelliklerini ve faydalarını anlatmaktadır. Burada üç dağın şeklinden bahsetmektedir.

8. bâb, yakıların çeşitlerini ve faydalarını bildirmektedir. Bu babda çeşitli bitki ve maddelerden elde edilen 32 çeşit yakı anlatılmaktadır. Yakılar sıcak olarak hasta bölgeye uygulanır.

[22](Erk 1959, 72)

9. bâb, azgın yaralara kullanılan ilaçları ihtiva etmektedir. Nar kabuğu, zaç ve şap karıştırılır ve yaraya tatbik edilirse yarayı azmasını engeller.

10. bâb, hukнelerin çeşitlerini ve faydalarını anlatmaktadır. Hukneler, sancılara yararlıdır. Değişik bitkilerle yapılan dört hukneden bahsetmiştir.

11. bâb, sargıların çeşitlerini ihtiva etmektedir. Kırık ve çıkılarda bu sargılar kullanılır. Kil-i ermeni, demir hindi, yumurta akı, çiriş nar kabuğu, mazı, balık tutkalı günlük, çam sakızı ve zift bu sargılarda kullanılmıştır.

12. bâb, bazı hastalıklar için kullanılacak muskaları ve faydalarını bildirmektedir. Bu muskalar at sancılarına ve göz değmelerine yararlıdır. Değişik muskalar tarif edilmiştir. Burnun sağ deliğine dört, sol deliğine üç kere üfürüp bir ayet okunur. Bir dua sancı için bir kaba yazılır su ile hayvana içirilir. Başka bir muska bıçak ucuyla hayvanın ön ve arka ayaklarına yazılır.

3. DİL ÖZELLİKLERİ

Metnimizde Eski Anadolu Türkçesinin imla özellikleri görülmektedir. Ancak metinde düzenli ve kurallı bir imladan söz edemeyiz. Tespit ettiğimiz imla özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

3.1. İmla özellikleri

3.1.1. Harekeleme

Üzerinde çalıştığımız metin harekesiz olarak yazılmakla birlikte bazı kelimelerin muhtemelen okumayı kolaylaştırmak için harekeli olarak yazıldığı görülmüştür. Bünyesinde çift ünsüz bulunan kelimeler şedde ile yazılmıştır.

حَمَرْ ḥamar 98b/07, قصَرْ ḳaṣar 91b/04, مَغَلْ maġal 85b/10
امّا ammā 61a/01, مادّه سي māddesi 77b/10, مجربّدر mücerrebdür 94a/04

3.1.2. Şeddenin kullanımı

Bünyesinde çift ünsüz bulunan kelimeler şedde ile yazılmıştır.

امّا ammā 61a/01, مادّه سي māddesi 77b/10, مجربّدر mücerrebdür 94a/04

3.1.3. Ünlülerin yazılışı

3.1.3.1. *a* ünlüsü

3.1.3.1.1. Ön seslerde

Ön seslerde *a* ünlüsünü karşılamak üzere genellikle (ا) harfi ile medli elif (آ) kullanılmıştır.

ارقه arḳa 60b/02, اوروب urup 61a/10, الوب alup 86b/07
آرتوب artup 70a/08, آلني alnı 88b/12

3.1.3.1.2. İç seslerde

İç seslerde *a* ünlüsünü karşılamak üzere genellikle (ا) harfi kullanılmıştır. Bu ses harfsiz ve harekesiz olarak da gösterilmiştir. Bazen he (ه) harfi ile de gösterilmiştir.

ياروب yarup 60b/12, اياغى ayaġı 61a/13, قان ḳan 64a/08
اندن andan 63b/09, بولمز bulmaz 64b/13, ياغلدقدن yaġladuḳdan 64a/07
ايده لر ideler 61a/11, اولنه جق olınacaḳ 63b/06, جقه جق çıḳacaḳ 66a/08

3.1.3.1.3. Son seslerde

Son seslerde *a* ünlüsünü karşılamak üzere genellikle he (ه) harfi, nadiren de (ا) harfi kullanılmıştır.

المزسه olmazsa 61b/12, انكله anuñla 64b/01, طشره ṭaşra 65b/13
اكا aña 61a/10

3.1.3.2. *e* ünlüsü

3.1.3.2.1. Ön seslerde

Ön seste *e* ünlüsünü karşılamak üzere (ا) harfi kullanılmıştır.

الینی elini 65b/02, اکر eger 61a/04, ایلدي eyledi 83b/11

3.1.3.2.2. İç seslerde

İç seste *e* ünlüsünü karşılamak üzere genellikle he (ه) harfi kullanılmıştır. Harfsiz ve harekesiz kullanımlar vardır.

اچرویه içerüye 63b/12, ایکن iken 65b/11, یللنوب yellenüp 65b/06

3.1.3.2.3. Son seslerde

Son seste *e* ünlüsü genellikle he (ه) harfi ile karşılanmıştır.

ایچنده içinde 67b/01, ایسه ise 67b/04, کوریله görile 67a/12

3.1.3.3. *ı, i* ünlüleri

3.1.3.3.1. Ön seslerde

Metnimizde ön seslerde *ı, i* ünlülerini karşılamak üzere (اي) harfleri ile, (ا) harfi kullanılmıştır.

ایرته irte 83b/01, ایده لر ideler 86a/06, پشروب pişürüp 88a/02

3.1.3.3.2. İç seslerde

İç seslerde *i, ı* ünlüleri genellikle (ي) harfi ile karşılanmıştır. Ayrıca bu sesler harfsiz ve harekesiz olarak da gösterilmiştir.

دنلر denilür 87b/09, اوریلورسه urılursa 62a/08, قرننده ḳarnında 80b/07

3.1.3.3.3. Son seslerde

Son seslerde *i, ı* ünlülerini karşılamak üzere çoğunlukla (ي) harfi, bazen de esreli hemze (ء) kullanılmıştır.

اوزرینی üzerini 61b/12, اياغی ayağı 62a/12, درئي deriyi 74a/10

3.1.3.4. *o, ö, u, ü* ünlüleri

3.1.3.4.1.Ön seslerde

Ön seste bu ünlüleri karşılamak için çoğunlukla (او) harfleri, nadiren de sadece elif ve ötreli elif kullanılmıştır.

اوزرینی üzerini 61b/12, اولنه جق olınacaḳ 63b/06, اوچ üç 65a/11

3.1.3.4.2. İç seslerde

İç seslerde bu ünlüleri karşılamak üzere çoğunlukla (و) kullanılmıştır. Bazen de bu seslerin hiçbir harf ve işaretle karşılanmayarak kullanıldığı görülmüştür.

بودرکه budur ki 65a/03, ایچورله içürile 65a/11, قیندوب ḳaynadup 80a/03

3.1.3.4.3. Son seslerde

Son seste u, ü ünlüleri (و) harfi ile gösterilmiştir.

صرو ṣaru 78b/05, قنادلو ḳanadlu 81a/04

3.1.4. Ünsüzlerin yazılışı

3.1.4.1. *ç* ünsüzü

ç ünsüzünün genellikle (چ) harfi ile yazıldığı görülmektedir. Bazı kelimelerde ise bu ünsüzün (ج) harfi ile yazıldığı dikkat çekmektedir.

ایچنده içinde 62a/11, چیقر çıḳar 65a/12, اوچ üç 67a/07

کرج kirec 61a/10 اغاج aġac 72a/12, صجلماسي ṣaçılması 84a/01,

3.1.4.2. *g, k* ve *ñ* ünsüzleri

Metinde ince sıradan kelimelerde *g, k* ünsüzleri (ك) harfi ile gösterilmiştir. Bunlardan hangisinin *k,* hangisinin *g* sesi için kullanıldığını ayırt edebileceğimiz herhangi bir işaret kullanılmamıştır. *ñ* ünsüzü de (ك) ile karşılanmıştır.

كوزندن gözinden 85a/12, كيده gide 87a/06, نوكي nügi 90a/13

كسوب kesüp 88b/02, چكيله çekile 61a/07, كوكنى kökini 93a/09

دكلو denlü 94a/07, اكا aña 99a/07, سكوك süñük 103b/04

3.1.4.3. *ġ, ḳ* ünsüzleri

Metnimizde kalın sıradan kelimelerde *ġ* ve *ḳ* ünsüzlerini göstermek için (غ) ve (ق) harfleri kullanılmıştır.

بغليه baġlaya 103b/12, يپراغى yapraġı 64b/08, اغاج aġac 72a/12

چوق çoḳ 71a/03, اق aḳ 69b/10, صوقوب ṣoḳup 67b/03

3.1.4.4. *ḫ, ḫ, h* ünsüzleri

Bu ünsüzler Arapça ve Farsça kelimelerde asıllarına uygun olarak kullanılmıştır. Bu ünsüzler bazı Türkçe kelimelerde de kullanılmıştır.

h ünsüzü ise Türkçe kelimelerde sıkça kullanılmış olup *e, a* ünlüsünü karşılama görevini üstlenmiştir.

دخي daḫı 70b/03, حيوانك ḥayvānuñ 65b/02, تحميل taḥmīl 66a/10

چيقه çıḳa 79a/13, ايچوريله içürile 80a/04, اخشام aḫşām 61a/11

3.1.4.5. *p* ünsüzü

p ünsüzü genellikle (پ) harfi ile yazılmıştır. Bazen de bu ses (ب) harfiyle karşılanmıştır.

ارپه arpa 64b/06, يپاق yapaḳ 68a/01, پشروب pişürüp 101a/12

3.1.4.6. *d, t, ṭ* ünsüzleri

Metinde kalın sıradan kelimelerde ön seste bulunan *t* ünsüzlerinin (ط) harfi ile gösterildiği tespit edilmiştir.

طولدروب ṭoldurup 98a/06, طوقنمق ṭoḳunmaḳ 95b/06, طشاغن ṭaşaġun 80a/12

İç ve son ses durumundaki kalın sıradan *t*'ler genellikle (ت) harfi ile yazılmıştır.

طوتيلوب ṭutılup 91b/10, ياتوردوب yaturdup 72a/03, طوتوب ṭutup 76b/08

دخي daḫı 81b/08 kelimesinde Eski Türkçede ön seste bulunan *t* sedalılaşarak *d*'ye dönüşmüştür.

3.1.4.7. *s, ş* ünsüzleri

Metnimizde kalın sıradan kelimelerde genellikle (ص) harfi, ince sıradan kelimelerde (س) harfi kullanılmıştır. Ancak bazı kalın sıradan kelimelerde de bu ses için (س) harfi kullanılmıştır.

ايصنمش ışınmış 82a/01, صجلماسي şaçılması 84a/01, صولرين şuların 86b/02

سوزوب süzüp 86/05, سورمه sürme 95a/03, سوريله sürile 63a/12

3.1.5. Yükleme hâli (akkuzatif) ekinin yazımı

Kelime sonundaki *a, e* ünlülerini göstermek için sonu *h* (ه) ile biten kelimelerden sonra gelen yükleme hali eki *-(y)ı, -(y)i* genellikle esreli *hemze* (ء) ile gösterilmiştir. *y* ünsüzüyle biten kelimelerde de hemze kullanılmıştır.

خطمميّەء ḫaṭmıyyeyi 103a/01, يومردەء yumırdayı 87b/04

دريء deriyi 74a/10 ارپەء arpayı 67a/06

3.1.6. Edatların yazımı

Metnimizde *içün* kelimesi genellikle müstakil bir kelime olarak yazılmıştır.

بو مرض ايچون bu maraż içün 62b/04

مكمّل اولمق ايچون mükemmel olmaḳ içün 69a/01

İçün edatının metnimizde kendinden önceki kelimeye bitişip ekleştiği de görülmektedir.

انكچون anuñçün 70b/13, مكمّل اولمقچون mükemmel olmaḳçün 91b/11

Bazı örneklerde uyuma tâbi olarak *-çün* şeklinde ekleştiği ve kendinden önce bir *y* ünsüzü aldığı da görülmektedir.

اولدقلريچون olduḳlarıyçün 88b/05, اتدوكيچون etdügiyçün 68b/01

İle edatı metnimizde müstakil olarak yazılmıştır.

ياقوسي ايله yaḳusı ile 61b/02, درمان ايله dermān ile 61b/04

صو ايله ṣu ile, 65a/10, سركه ايله sirke ile 91a/13

Ki edatı kelimeden ayrı yazıldığı gibi kelimeye bitişik olarak da yazılmıştır.

ايتمشم كه itmişüm ki 61a/11 خايه ي كه ḫāyası ki 62b/08

ايدرديكه iderdi ki 61b/05 كوردمكه gördüm ki 64a/04

3.1.7. Yazımı farklı olan kelimeler

Metnimizde az da olsa yazımı farklı olan kelimeler vardır.

ايدرز iderüz 68b/11 اتدكيمز etdügimüz 62a/01,

صيار ṣıyār 61b/01 سيار sıyār 61b/01,

ملهم melhem 63b/03 مرهميله merhemiyle 63a/13

3.2. Ses hadiseleri

3.2.1. Kalınlık- incelik uyumu

Metinde kullanılan Türkçe kelimelerde bu uyum güçlü bir şekilde görülmektedir.

بوریلور burılur 62a/11, کیردروب girdürüp 81a/03,
شیشه şişe 99a/13, صودن ṣudan 98b/13

3.2.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu

Metnimizde bu uyuma, kelimelerde de eklerde de çok fazla uyulmadığı görülmektedir.

اوریله urıla 62b/11, قرشدروب ḳarışdurup 63a/12,
صویي ṣuyı 63b/04, پشوریله pişürile 98a/01

3.2.3. Ünsüz değişmeleri

Eski Türkçedeki kelime başındaki *b-* ünsüzü bazı kelimelerde korunmuştur.

برمق barmaḳ 63a/01

Eski Türkçe döneminde *b-* ile başlayan ve Batı Türkçesinde *v-*'ye dönüşen kelimeler metnimizde de bulunmaktadır.

ویرپدرکه virüpdür ki 68a/05

Metnimizde Türkçe kelimelerde ön seste *ḫ-* sesi görülmez. Ancak iç ses durumundaki *-ḳ- > -ḫ-* değişkliğine ise örnek vardır.

اخشام aḫşam 61a/11

Eski Türkçede ön ses durumundaki kalın ve ince sıradan *t-*'lerin bir kısmı *d-*'ye dönüşmüştür.

دوتوني dütüni 78a/06, دخی daḫı 82a/12

3.3. Çekim ekleri

3.3.1. İsim çekim ekleri

3.3.1.1. Çokluk eki

Metinde kullanılan çokluk eki *-lar, -ler*'dir.

ʿalaflar 66b/06, ṭaşaḳlarda 69b/01, keçilerüñ 72b/11, kimesneler 74b/03

3.3.1.2. İyelik ekleri

Teklik 1. şahıs: *-(u)m, -(ü)m, -m*

atam 76a/05

Teklik 2.şahıs: *-(u)ñ, (ü)ñ, -ñ*

ṭırnaḳlaruñ 85a/08

Teklik 3.şahıs: *-ı,-i,-sı,-si*

bili 75a/10, ṣırtı 76b/11, arḳasına 79a/09

Çokluk 1.şahıs: *-(u)muz,-(ü)müz,-muz,-müz*

kitābumuz 69a/01

Çokluk 2.şahıs: *-(u)ñuz, -(ü)ñüz*

Çokluk 3.şahıs: *-ları, -leri*

ḳıçlarını 66a/04, baġarsıḳlarında 64a/09, aġızlarıyla 81a/09

3.3.1.3. Hâl ekleri

3.3.1.3.1. Yalın hâl

Yalın hâl eksizdir.

deri 81a/01, yel 82a/01, bögrek 86a/10

3.3.1.3.2. İlgi hâli (genitif)

İlgi hâli *-nuñ, -nüñ, -uñ, -üñ* şeklindedir.

melheminüñ 97b/11, ḳarpuzınuñ 99b/05, ḥayvānuñ 104b/06

3.3.1.3.3. Yükleme hâli (akuzatif)

Yükleme hâli eki *-(y)ı,-(y)i,* üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra ise bazen *–n* şeklindedir.

mesāneyi 85a/11, demüri 89b/01, ṣuyını 88a/03, külini 87b/01, yakusın 75a/07, yaġın 86a/13

3.3.1.3.4. Yaklaşma hâli (datif)

Bulunma hâli *-a, -e* şeklindedir. Ünlüyle biten kelimeye geldiğinde arada *–y* ve *-n* sesleri türemektedir.

ḥayvāna 73a/01, sıracaya 60/13, ṣuyına 89b/12, burnına 93a/05

3.3.1.3.5. Bulunma hâli (lokatif)

Bulunma hâli *-da, -de* şeklindedir.

ayaḳlarında 99b/06, maḥallinde 68b/11, dermānındadur 69b/09

3.3.1.3.6. Ayrılma hâli (ablatif)

Ayrılma hâli *-den,-dan* şeklindedir.

içlerinden 70a/06, andan 63a/02, üstinden 77b/05

3.3.1.3.7. Vasıta hâli (instrumantel)

Vasıta hâli *-la, -le* şeklindedir.

ipligiyle 65b/11,ateşle 82a/10, ucıyla 70a/04

3.3.1.3.8. Eşitlik hâli (ekvatif)

Eşitlik hâli *-ca, -ce* şeklindedir.

berāberce 63b/13, ʿaḳabince 89a/15

3.3.1.3.9. Yön hâli (direktif)

Yön gösterme hâli *-ra, -re, -aru, -eru* şeklindedir.

yuḳarudan 62a/08, içerüden 61a/03, ṭaşra 65a/05

3.3.2. Fiil çekim ekleri

3.3.2.1. Şahıs ekleri

Teklik 1.şahıs: *-(u)m, -(ü)m, -am, -em*

müşāhede itmişüm 61a/11, gördüm 66b/01, görmişem 66b/07

Teklik 2.şahıs: *-sın,-sin, -ñ*

ṣoḳmayasın 85a/09, bilmek dileseñ 108a/05, göresin 108a/05

Teklik 3.şahıs: Eksizdir.

bildürür 60b/05, neyl eyledi 71a/01

Çokluk 1.şahıs: *-k, -uz, -üz*

dimiş idük 90b/09, ẕikr itmişüz 91b/04, istiʿmāl iderüz 98b/08

Çokluk 2.şahıs: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 3. şahıs: *-lar, -ler*

ḳan alurlar 62b/05, başarlar 63b/09, didiler 80a/13

3.3.2.2. Bildirme kipleri

3.3.2.2.1. Görülen geçmiş zaman

Görülen geçmiş zaman eki asıl itibariyle *-dı, -di*'dir. Bu ek bu dönemde 1. ve 2. şahıslarda yuvarlak, 3. şahıslarda ise düzdür.

Teklik 1. şahıs: *-dum, -düm*

gördüm 70a/03, cevap virdüm 85a/09

Teklik 3. şahıs: *-dı, -di*

taʿlīm eyledi 60b/11, īcāb eyledi 69a/02, necāt buldı 66b/09

Çokluk 3. şahıs: *-dılar, -diler*

didiler 80a/13

3.3.2.2.2 Öğrenilen geçmiş zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki *-mış, -miş* şeklindedir.

Teklik 1. şahıs:

müşāhede itmişüm 61a/11

Teklik 3. şahıs:

dimişdür 101b/12

Çokluk 1. şahıs:

tecrübe itmişüz 62b/06

Çokluk 3. şahıs:

dimişlerdür 66a/03, dermānı itmişler 77a/02

3.3.2.2.3. Geniş zaman

Geniş zaman ekleri *-ar,-er,-ur,-ür,-r* ekleriyle kurulur.
Teklik 3. şahıs: *-ur, -ür, -ar, -er, -r*
bildürür 60b/05, çıḳar 60b/08
Çokluk 3. şahıs: *-urlar, -ürler, -arlar, -erler, -rlar, -rler*
başarlar 63b/09, dirler 108a/01

3.3.2.2.4. Gelecek zaman

Metnimizde örneği yoktur.

3.3.2.2.5 Şimdiki zaman

istiʿmāl idiyoruz 93b/11

3.3.2.3. Tasarlama kipleri

3.3.2.3.1. Emir kipi

Şahıslara göre değişik eklerle kurulan bu kipin metnimizde örneği yoktur.

3.3.2.3.2. İstek kipi

İstek eki *-a, -e*'dir.
Teklik 2. şahıs: *-a-sın, -e-sin*
şoḳmayasın 85a/09, oġasın 85a/11
Teklik 3. şahıs: *-a, -e*
müdāvemet olına 63a/07, başıla 63b/12, dike 81a/11
Çokluk 1. şahıs: *-alum, -elüm,* emir kipi istek fonksiyonunda kullanılmıştır.
taḳrīr idelüm 72a/02, ẕikr idelüm 91b/12
Çokluk 3. şahıs: *-a-lar, -e-ler*

degmeler 61a/02, redd olınalar 63b/12

3.3.2.3.3. Şart kipi

Şart eki *-sa, -se* ekidir.
Teklik 3. şahıs: *-sa, -se*
ṣayrulansa 92b/11, aḳ düşse 94a/08

3.3.2.3.4. Gereklilik kipi

Gereklilik kipinin eki yoktur. Bu kip metnimizde gerek kelimesiyle kurulmuştur.
oġmaḳ gerek 98b/12 giydürilmek gerek 72a/08

3.3.2.4. Birleşik kipler

Birleşik kipli fiil çekimi *i-* fiilinin yardımıyla yapılır.

3.3.2.4.1. Hikâye

redd iderdi 61b/05 dimiş idük ki 90b/09, dir idi ki 96a/13

3.3.2.4.2. Rivayet

Metnimizde örneği yoktur.

3.3.2.4.3. Şart

kesilmezse 71b/12, oñmazsa 76a/01, cemʿ olmış ise 77a/07, şişerse 85a/01

3.3.2.5. Bildirme ekleri ve cevheri fiil

Geniş zamanda, 1. ve 2. şahısta şahıs zamirleri; 3. şahısta ise tur- fiili kullanılmaktadır. Görülen ve öğrenilen geçmiş zamanda ve de şart kipinde *i-* cevheri fiili kullanılmaktadır. Metnimizdeki örnekleri şöyledir:

3.3.2.5.1 Geniş zaman

Teklik 3. şahıs: -dur, -dür
budur 62a/01, nāfiʿdür 62b/12, gerekdür ki 69a/01, mekrūhdur 70b/12

3.3.2.5.2. Görülen geçmiş zaman

Teklik 3. şahıs: -idi
begüñ idi 68a/08, şol idi 68a/08

3.3.2.5.3. Öğrenilen geçmiş zaman

Metnimizde örneği yoktur.

3.3.2.5.4. Şart

Teklik 3. şahıs: ise
var ise 65a/12, büyük ise 80a/13

3.3.2.5.6. Cevheri fiilin olumsuzu

Cevheri fiilin olumsuzu *"degül"* kelimesi ile yapılır.
ḳābil degüldür 83b/09, mümkün degül ise 67b/10, gebe degül ise 84a/10

3.3.2.6. Partisipler

Bu ekler,cümlede sıfat veya isim olarak kullanılan geçici hareket isimleri yapar. Metnimizde geçen partisip ekleri şunlardır:

-an, -en

ʿārıż olan emrāż 60b/01, ṭamarı burılan ayaġa 62b/11

-maz, -mez

bili tutmaz olur 75a/06

-duk, -dük

yapışduḳları yere 65b/02, bizim etdügümüz dermān 66b/03, süyünmedük kirec 64a/04

-mış, -miş,

geçmiş üstāẕlara 62b/07, dögilmemiş tuz ile 63b/10

-acak, -ecek

ẕikr olınacaḳ dermān ile 61b/04, sidük çıḳacaḳ yere 70a/10

3.3.2.7. Gerundiumlar

Fiillerin zarf şeklini yapan eklerdir. Metnimizdeki gerundium ekleri şunlardır:

-a, -e

aṣa ḳorlar 75b/13

-ken, iken

çıkarurken 61b/08, uzanmışken 85a/06, kişi ḳışraḳ ṣırtında iken 65b/05, ıssı iken 79b/09

-ınca, -ince

aġızları açılınca 63b/11, gevşeklenince 66a/07

-ıcak, -icek

butına iricek 76a/08, ḥayvāna içüricek 95b/13

-up, -üp

fercine ṣoḳup 67b/03, gezdürilüp 61a/11

-dukda, -dükde

ḥayvān böcek yidükde 93a/08, pāk olduḳda 60b/02

-dukça, -dükçe

ʿömri olduḳça 61a/13, göz açılduḳça 88b/11

3.4. Fillerde olumsuzluk

Fiil kiplerinde olumsuzluk *-ma, -me* ekleri ile yapılır. Olumsuzluk ekleri fiil kök ya da gövdesine getirilir. Geniş zamanın olumsuzu *-maz, -mez* ekleri yapılır.

bilmezler 62b/13, yaḳlaşdurılmaya 63a/06, żarar olmamışdur 71b/13,

ḳanatmayasın 85a/12

3.5. Birleşik fiiller

Metnimizde değişik yapılarda birleşik fiiller görülmektedir.

3.5.1. Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller

Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller *it-, eyle-, ḳıl-* yardımcı fiilleriyle kurulur.

ḥudūṣ ider 60b/07, taʿlīm eyledi 60b/11, zāyil olmazsa 61b/12

Metnimizde yardımcı fiil olmayan fiillerin de isimler ile anlamca bütünleşerek birleşik yapı meydana getirdikleri de görülmektedir.

şişik ḳalmışdur 61a/13, peyvend urup 61b/10, baḫşiş almışdur 68b/01, şifālıḳ buldı 70a/07

3.5.2. İki unsuru da fiil olan birleşik fiiller

Metnimizde örneği azdır.

aṣa ḳorlar 75b/13 aṣa ḳoya 105a/05

METİN

[60b/01] Min Kitābi Kāmilü'ṣ-ṣınāʿateynden üçinci maḳālenüñ ibtidāsı (2) ki ata ʿārıż olan emrāż ki bud ve ḳuyruḳ ve bil ve arḳa (3) ve göbek ve ḳaburġalar ve burun ve ciger ve yürek ve riye ve bögrek (4) ve mefāṣıl ve ḥayvān yiyüp içdügi zehrnāk eşyālaruñ (5) dermānın bildürür. Üçinci maḳāle ayaḳ sıracası dermānındadur. (6) Ammā ayaḳ sıracasınuñ vaṣfını ve ṣıfatını beyān itmişdük. (7) Ayaġuñ yücerek yerinde ḥudūṯ ider. Ṭaşaḳlara mücāvir olan (8) el-ḳınāh ṭamarınuñ üstinde çıḳar. Sıracanuñ iki ḫabīṯ (9) çetinregi budur. Ṣaġılması daḫı ʿasīrdür. Bu yer daḫı (10) muḫālif yer idügin merḥūm atam baña bildürüp anuñ kesmesin (11) taʿlīm eyledi. Baş ve gögüs sıracaları gibi anı uṣṭura (12) veyā ateşle yarup ve anuñ üstinde olan ḥācize olan (13) yufḳa at derisini ṭırnaḳla delüp sıracaya irdükde [61a/01] azar azar ḳoparup ammā ṣaḳınup el-ḳınāh ṭamarını yarup (2) degmeyeler. Pes anı çıḳarup yeri pāk olduḳda vaṣf etdügüm (3) gibi deri içini dāġlayup ve içerüden yara çevresine (4) ateşle dāyire çeküp ve eger sıraca yayılup iç ṭamarlardan (5) bir ṭamar üstine irüp veyā dübür semtine veyā buda veyā el-ḳınāh (6) ṭamarı üstinden ṭopuḳa dek sirāyet idüp ulaşmış (7) ise anuñ üstine nerdübān dāġını dāġlatdurup çevresini (8) daḫı ateşle dāyire çekile. Bir ġayri yerde andan bir eṣer ẓāhir < olup > (9) ve araya anı daḫı ḳoyup dāġlayup sıraca kesildükden (10) üç gün ṣoñra pāklayup ve aña ḳaṭrān ve kirec urup (11) gezdürilüp ṣabāḥ aḫşam eylece ideler ve anı müşāhede itmişüm (12) ki bir at gögsinde sıracalanup andan insānda dāʾi'l-fīl (13) gibi ʿömri olduḳça ayaġı şişik ḳalmışdur.

İkinci bāb [61b/01] mafṣalu's-siyār dermānı beyānındadur. Ẕikr olınan mafṣalu'ṣ-ṣıyār (2) bud başınuñ kemügidür. Yerinden ṣıyrılsa anı zift yaḳusı ile (3) girü yerine redd olına. Ateş ile daḫı dāġlanur. Merḥūm atam bu (4) elemi bir atda gördükçe şol ẕikr olınacaḳ dermān ile anı (5) girü yerine redd iderdi ve dermānına şöyle iderdi ki bir ṭorba (6) ṣamān ṭoldurup atuñ iki budı arasında ḳoyup andan atuñ (7) ayaġına bir ip ṭaḳup iki ṭarafdan atı düpdüz ilerüye (8) çıkarurken ol kemügi ṭutup yerine redd idüp ve üzerine (9) ġāyet ıssı zift yaḳusın urup ve yedi gün ayaḳları (10) üzere ṭurdurup andan ṣāġ ṭarafda olan ayaġına peyvend (11) urup iki haftaya dek gezdürüp eger ṣıyrılan kemük (12) yerinde ṭurmayup aḳṣaması zāyil olmazsa üzerini ateşle (13) şemse dāġlana. Şol ẕikr olınacaḳ dāġa göre ide. Zīrā bu [62a/01] kemük ṯābit ve bir ḳarār olmaz. İllā dāġ ile ẕikr etdügimüz şemse dāġı budur.

(2) Üçinci bāb mafṣalu's-sebaḳ ṣıyrılması (3) beyānındadur. Ẕikr olınan mafṣalu'ṣ-ṣıyār gibidür. Lakin bu ʿużv (4) mafṣalu'ṣ-ṣıyār gibi girü yerine redd

olınmaz. Pes lāzım olan budur ki (5) üzerine bir ḳoyuca yaḳu urup eger fāyide virmezse murād etdügüñ (6) gibi üstini dāġlayasın.

Dördinci bāb ḫaṭal dermānın bildürür. (7) Bu elem ayaḳ ṣıñırında bir ḫalṭdan ḥāṣıl olur. Anuñ daḫı ʿilācı (8) ateşledür. Zīrā yaḳu urılursa ol ḫalṭ yuḳarudan (9) aşaġa aḳup iner ve elem müzdād olur. Pes bunuñ dāġı budur.

(10) Beşinci bāb el-ʿıḳāl dermānındadur. (11) El-ʿıḳāl atuñ budı içinde bir ṭamar burılur. At daḫı ayaġını (12) refʿ etdükçe ol ṭamar ḳaṣalanur. At daḫı anı ẓann ider ki ayaġı (13) daḫı benddedür. Tecrübe etdügimüz gibi anuñ dermānı budur ki atuñ [62b/01] ayaḳları ṭabānlarınuñ içinden ḥācet mıḳdārı deñlü ḳan alup (2) andan ẕikr ve beyān itdügimüz el-ḳınāh ṭamarınuñ üstinde ʿarıżan üç (3) dāġ urup andan atuñ ayaġını zeyt ve ṭuz ve ṣarımsaḳ veyā taḥlīl (4) idici yaġlaruñ biriyle sürüp ve baʿż kimesneler bu maraż içün (5) atuñ ṭabanından ḳan alurlar. Tā ki ṭamarlardan ḳan aḳup gide. (6) Lakin evvel ẕikr etdügimüzi biz tecrübe itmişüz. Ṭamar burılmasınuñ yaġı (7) budur ki anı geçmiş üstāẕlara istiʿmāl iderlerdi. Ferbiyūn ve ḳunduz (8) ḫāyası ki ʿArabça aña cund bādister denilür ve uşaḳ ḳaṣnıları (9) ve gügercin zibli ve lāden ve defne yemişi ve naṭrūn ve turp toḫmı (10) ve ḳalfūniyā berāberce alup dögüp defne yaġı ve ṭoñuz yaġı (11) ve iki zeyt ile eridüp ṭamarı burılan ayaġa urıla (12) nāfiʿdür.

Altıncı bāb rīḥü'l-cemāl dermānındadur. Yaʿni develer (13) yeli dimekdür. Ekṣer naʿl-bandlar bu marażı bilmezler. Bir derddür ki atı [63a/01] aḳṣatdurur. Anı ʿalāmetinden bilicek mafṣalu'ṣ-ṣıyārdan bir barmaḳ (2) deñlü aşaġı dek budı neşter ucıyla yarup andan yaraya (3) bir ḳamış ḳoyup üfürüp sarma eyyāmı ise ol yaraya üç (4) dirhem neft döküp ve eger ıssı vaḳt ise aña göre zeyt ḳoyup (5) andan ol yeri neşter ile birḳaç yerde dürtüp ve ṭuz ile (6) oġup aşlā aña ateş yaḳlaşdurılmaya. Pes yedi gün ḳoyup (7) andan gezdürmesine müdāvemet olına.

Yedinci bāb dübürde şiḳāḳ (8) vāḳıʿolması dermānındadur. Ammā dübürde yarıḳ düşse aña (9) bārid eşyā sürilmek gerek. Şırlaġan ve seylaḳūn gibi veyā yumırda (10) ṣarusı ve gül yaġı ve zaʿferān ile veyāḫūd bu dermān istiʿmāl (11) olına ki surḫ ṣandal ve kāfūr ve kirşān ve yumırda ṣarusını (12) dögüp birbirine ḳarışdurup sürile veyāḫūd ẕikr olınacaḳ (13) kirşān melhemiyle seylaḳūn merhemiyle ʿilāc olına.

Sekizinci bāb [63b/01] et-taḥcīr fi'd-dübür beyānındadur ki dübürde şiş ve ḫarāret ḥudūṯ (2) olmasıdur. Anuñ dermānı şişi izāle idici müberrid eşyā ki ḳurt (3) üzümi ve kişnic ṣuyı ve bal mumı ve gül yaġı melhem şekli idüp (4) süreler. Veyāḫūd kāfūr ve

kişnic ṣuyı ve lisānü'l-ḥaml suyı ve ḫavālān (5) ve bal mumı şırlaġānla eritdürüp sürile ve melhem bāblarında ẕikr (6) olınacaḳ seylaḳūn melhemini daḫı istiʿmāl olına.

Ṭoḳuzıncı bāb (7) mayāṣıl dermānındadur. Anuñ birḳaç dürlü dermān ve ʿilācı vardur. (8) Baʿż kimesneler mayāṣılı muḥkem bağlayup ḳorlar. Tā ki kendi kendinden (9) düşe. Andan baʿż ḳābıż ṣaçu ile başarlar. Baʿżılar (10) daḫı anı keserler. Ammā bizüm tecrübe etdügimüz budur ki dögilmemiş ṭuz ile (11) mayāṣılı cümleten oġup aġızları açılınca andan gül yaġıyla (12) yaġladup içerüye yerlerine girü redd olınalar ve bu ṣaçu ile başıla (13) ki ṣıfatı yanmış kaġıd ve māzı ve zāc ve cüllenār berāberce [64a/01] alup dögüp istiʿmāl olına. Dermān daḫı zāc ve māzı (2) ve enār ḳabuġı ve şāb ve rāsuḫt berāberce alup dögüp mayāṣılı (3) başa nafiʿdür.

Onıncı bāb dübür ṭaşra çıḳması dermānındadur. Bunuñ (4) dermānında şöyle gördüm ki süyünmedük kirec ile başup ve dübüri (5) içerüye girü redd idüp andan ṭışnı ışınmış zeyt ile sürdiler. (6) Dermān daḫı ḳızıl ve ṣaru ḫırizmalar ve kirec ve zāc başup (7) andan gül yaġıyla yaġladuḳdan ṣoñra girü içerüye redd idüp (8) nāfiʿdür.

On birinci bāb at ḳan zaḥmetine mübtelā olması (9) ʿilācındadur. Anuñ sebebi baġarsıḳlarında cerāḥat olduġındandur. (10) Dermānı budur ki ḥayvāna ḳan kesici dermān içürile ki ṣıfatı (11) iki ḳardaş ḳanı ve ḫaşḫāş ḳabuġı ve muġās her birinden birer (12) cüzʾ alup ḳaynadup ḳızıl şeker ve müṣelleṣ şarāb ile süzilüp (13) nūş itdürile. Bir dermān daḫı māzı ve enār ḳabuġını ṣu ve sirke [64b/01] ile ḳaynadup atı anuñla ḥuḳneledüp ve aña leblāb yapraġın (2) iṭʿām etdürile. Bir dermān daḫı dāne-çāṭır köki ḥavvāre otı (3) ve ḳoz ḳabuġı bunları beyāż şırayla ḳaynadup üzerine bir mıḳdār (4) ṭoñuz yaġın ḳoyup ata içürile.

On ikinci bāb ishāl ve dāʾi'l-(5) baḳar derdleri dermānındadur. ʿİlāc ishāli kesici ḳābıż (6) eşyā ile olur. Ḳavrılmış arpa ʿalafı ve cümmeyz yapraġınuñ iṭʿāmı (7) ve ḳavrılmış el- ʿarabetü'l-kezberiye içürile ve yine nebḳ ve cüllenār ve summāḳ (8) berāberce bi's-seviyye lisānü'l- ḥaml yapraġı ṣuyıyla içürile. Bir dermān (9) daḫı ḳoruḳ dāneleri ve ḳāḳıyā ve Ḳıbrıs balçıġını biri birine (10) ḳarışdurup andan cümmeyzi ṣu ile ḳaynadup aña bu eczāyı (11) ḳatup içürile. Ammā dāʾi'l-baḳar dermānına baʿż bayṭarnāmelerde (12) ẕikr idüpdür ki bu bir marażdur ki aña ʿilāc yoḳdur ve ḥayvān andan (13) necāt bulmaz. Aña ʿilāc budur ki kehrübā ve ṭabāşīr ve semiz otı [65a/01] toḫmı bezr ḳaṭūnā ile berāberce alup ve dögüp lisānü'l-ḥaml ṣuyına (2) ḳatup içürile.

On üçinci bāb atuñ ḳarnından ḳurd düşmesi (3) dermānındadur. Aña ʿilāc budur ki ḥayvāna virilen ʿalafa ebū cehl (4) ḳarpūzınuñ çekürdeginden bir mıḳdār ḳatup yidürilüp ḥayvānuñ (5) ḳarnında olan cümle ḳurdları iḫrāc idüp ṭaşra atar ve eger (6)

meẕkūr çekürdekden virilmezse şarḳıs ve leysuf ve utrunc ve ḳanbīl (7) berāberce alup dögüp andan delüce baḳlayı ṣu ile ḳaynatdurup (8) cüzi ıssı iken aña bu eczāyı ḳatup içürile. Bir dermān (9) daḫı yavşah[23] ki ʿArabça aña şiyḥ denilür ve ḳanbīl ve ebū cehl (10) ḳarpūzınuñ toḫmı delüce baḳlayı ṣu ile ḳaynatdurup ve aña ḳamış balı (11) ḳatup üç baṭmān mıḳdārı içürile. Ḳarnında ne ḳadar ḳurd (12) var ise çıḳar gider.

On dördinci bāb at dübüründe olan arı (13) dermānındadur. Ekṣer ḳatır ve eşekde olur. Ṭavar ne kadar ʿalaf [65b/01] yese de atlardan zebūn olur. ʿİlacı budur ki naʿl-banduñ şākirdi (2) elini zeytle yaġladup ḥayvānuñ dübürine ṣoḳup anlar yapışduḳları (3) yere eli irdükde çıḳara ki heyʾetde siyah arı gibidürler ve çıḳarduḳda (4) yerlerini zeyt ile süre nāfiʿdür.

On beşinci bāb iḫtilāṭ dermānı (5) beyānındadur ki bir mühmel ʿaybdur. Kişi ḳışraḳ ṣırtında iken ḫalḳ (6) arasında yellenüp pulamaca mānend terslenür. ʿİlācı budur ki (7) boynuzdan ve yaḳrıġıdan ḫılāllar düzüp ḫılāluñ bir ucı (8) degirmi ve bir ucı sivri ola. Andan ḫāya ile dübür arasını (9) ḫılāluñ sivri ṭarafıyla delüp baġlaya ḳoya. Naʿl-bandlaruñ (10) biri baña dimişdür ki ḳışraġa bu derd ʿārıż olduḳda yara (11) taze iken igne ve panbuḳ ipligiyle diküp üzerine ḳābıż (12) ṣacular eküp laḥm olup ṣağılınca müdāvemet olına.

(13) On altıncı bāb ḳışraḳ ḫāyası ṭaşra çıkması dermānındadur. [66a/01] Bu maʿnā ṭoġuracak maḥallde vezḫīr marażınun ḳuvvetinden vāḳıʿ olur (2) ki ḳışraġuñ ḫāyası ṭaşraya burūz ider. Geçmiş üstāẕān anuñ (3) ʿilācında dimişlerdür ki ḳışraḳı yire yıḳup arḳası üzre (4) yaturup ḳıçlarını yuḳaruya ḳaldurup andan ḳoyun gözi (5) otlaġı bir ismi daḫı papadya ki ʿArabça aña bābūnec denilür ve egrice (6) yonca ki ʿArabça aña iklīlü'l-melik denilür. Bunlaruñ ḳaynanılmış (7) ṣuyıyla ḳışraġuñ fercin yuyup gevşeklenince andan içerüye (8) redd idüp ve diküp bevl çıḳacaḳ denlü delük açıḳ ḳoyup (9) baʿde yedi günden ṣoñra enār ḳabuġını şarāb ile ḳaynadup (10) ḥuḳne olına nāfiʿdür.

On yedinci bāb becel dermānındadur. Bu becel (11) cigerde olur ḳış eyyāmında ḥayvānı süst ider ve yay (12) faṣlında anı ṣayrulatdurur.ʿİlācı odur ki fūfel ile (13) gübre otlaġını dübürinde taḫmil itdürile. Bir dermān daḫı [66b/01] ḥayvānuñ sāyir mafṣalların dāġlaya ve yine bir kimesneyi gördüm ki dāġa (2) muḫtaṣ olan şişi ḳızdurup ḥayvān ḳuyruġınuñ dibinden (3) yuḳaruya dek bir ḳarış deñlü ṣoḳup ammā bizim etdügimüz dermān (4) bu marażuñ ibtidāsında her gün bir miṣḳāl deñlü naṭrūn dübürine (5) ḳoyup

[23] Metnimizde "yavşah" yazılan kelimenin aslı "yavşan"dır.

ḳış eyyāmında ʿalafı ıssı ve ḥār eşyālar ve yāy faṣlında (6) müberrid ʿalaflar virüp ki tāze ḳamış uçları ve ḳarpuz ve yuyılmış (7) arpa virile. Ben ḥaḳīr daḫı baʿż atlar görmişem ki bu marażdan (8) budı şişüp ḳabarup ayrı iri ṭaġarcuḳ gibi olup andan (9) ṭamar uçlarından madde açılup bu marażdan necāt buldı.

(10) On sekizinci bāb bir ḳışraḳ ki yüklü olduḳça ḳulunı ḳarnında (11) ṭutmayup ilḳā etmenüñ dermānın bildürür. Bu maʿnā fercinde olan (12) ruṭūbetden olur. Aña dermān budur ki ardıc aġacı ki (13) ʿArabça ebhel denilür. Ḥandeḳūḳ ve māzı ve serv ve ḳozı [67a/01] berāberce alup aḳ şarāb ile ḳaynatdurup ḳışraġa içürile. (2) Bir mıḳdār daḫı biber ve zencebīl ve zaʿferān ḥıltīt ḳaṣnısı (3) ve süleymanī şeker ve temr-i hindi her birinden birer cüzʾ alup ḳaynadup (4) günde birer batmān içürile ve geçmiş üstāẕlardan bir dermān (5) daḫı budur ki ḳuru encīr alup süd ile pişürüp andan (6) arpayı ol süde ḳoyup pişürüp ve ḳurudup her haftada (7) andan bir kerre yidürüp üç haftaya varınca nāfiʿdür.

On (8) ṭoḳuzıncı bāb bir ḳulun ḳışraḳ ḳarnında mürd olup anuñ iḫrācı (9) ʿilācındadur. Mevtine sebeb daḫı andan olur ki çıḳacaḳ yeri ṭaracıḳ (10) olduġından veyāhūd anası ḳarnında devrilüp veyā mürd olduġı (11) sebebden ṭaşra çıḳmaġa bir ḥareket idemedügindendür. Pes yoḳlanup (12) görile. Eger mürd olup andan bir ʿużv ẓāhir olmış ise (13) ibtidā ol çıḳan ʿużvı kesüp baʿde ẕikr olınacaḳ minvāl [67b/01] üzre içinde falān aʿżāyı kesüp çıḳara ve kesmenüñ ṭarīḳı budur ki (2) üstāż olan kişi elini benefşe yaġına baturup andan ḳışraġuñ (3) fercine ṣoḳup ki barmaḳları arasında küçürek uṣṭura ola. Andan (4) elleyüp göre. Eger ḳulun ṭoġru olup başı önde ise (5) küçürek çengelleri gözinüñ ve eñeginüñ kemüklerine ve boynınuñ dibinde (6) ilişdürüp azar azar ṭaşra çeke ve çekmezden evvel ḳışraġuñ (7) fercini ḳoyun gözi otı ve egrice yonca otınuñ ḳaynanılmış (8) ṣuyıyla ve benefşe yaġıyla yuyup tāzelendürüp tā ki ol (9) mürd olan ḳulun bütün çıḳa ve illā ki devrilmiş ise (10) veyā boynı egilüp anuñ ṭoġrıtması mümkün degül ise evvel-be-evvel (11) rast geldügi ʿużvı kesüp andan bir şeye ḳoyup pes (12) pāraladup çıḳarduḳdan ṣoñra ḳunduz ḫāyası kemnūn ve ṭuz (13) ile ḳaynatılmış zeyti fercine huḳne idüp veyā kemnūn ve ḥıltīt [68a/01] ḳaṣnısı sirke ile ḥuḳnelede. Andan zeyt bulaşıḳ yapaḳ ile fercin (2) ḳapadup baʿde buġday unı ve kemnūn ve zeyti pulamac idüp (3) ḳaynadup ıssı iken içürüp ve keçe ve ʿabālarla arḳasını (4) ḳapladup yavşāh ile tütüzleyüp nāfiʿdür. Derped nāmında (5) bir üstāż naʿl-band baña ḫabar virüpdür ki deveci ile maʿrūf –ı (6) ʿumum bir ölmiş ḳulunı ḳışraḳ ḳarnından ʿilācsız bütün (7) çıḳarmışdur ki ol ḳışraḳ Ḫārizm beglerinden El-Ḳaymerī (8) nāmında bir begüñ idi ḳılduġı maʿnā şol idi ki ḳışraġuñ (9) burnın berk ṭutup bir saʿat deñlü nefes

aldurmayup (10) baʿde bir uġurdan ṣalıvirdükde ḳışraḳ zor ile nefes (11) çıḳarmaġla ferci bollanup ḳulunı ṭaşraya bütün atup (12) andan ẕikr etdügimüz pulamacı üç gün içürüp ṣaġalup (13) meẕkūr begden ve tevābıʿından bu ṣanāʿatı idüp ḳulunı [68b/01] Bütün iḫrāc etdügiyçün on iki biñ dirhem mıḳdārı (2) baḫşiş almışdur.

Yigirminci bāb ḳışraḳ yüklü olmaması (3) beyānındadur. Pes ḳışraḳ yüklü olmayup ṭutmaz ise anuñ (4) ʿilācı budur ki ḳışraḳ fercini ʿArab yuduḳları gibi ṣu ile (5) pāk yuyup andan yāsemin yaġı ve lādene baturılmış ve dögilmiş (6) ḳusṭ ile bulaşıḳ yapaġı yuvalaḳ idüp ḳışraḳun fercine (7) ḳonıla. Bir dermān daḫı ṭavşan ödi ve ḳunduz ḫāyası (8) ve misk ve lāden berāberce alup nārdīn yaġıyla dögüp (9) ve yüñden yuvalaḳ idüp aña baturup ḳışraġun fercine (10) ḳonıla. Mücerreb taʿvīz daḫı vardur ki ḳarılara va atlara nāfiʿ (11) inşā-allāh anı maḥallinde beyān iderüz.

Yigirmi birinci bāb (12) ḳışraḳ yüklü olmaḳdan menʿ idici eşyāyı bildürür. Bu şeyi (13) yazup ḳomak egerçi ḫaṭādur zīrā şāyed bir bed-kār [69a/01] kimesne nāsik atlarına bunuñla eẕā vire. Lakin kitābumuz her fenden mükemmel (2) olmaḳ içün bu şeyüñ taḥrīrin īcāb eyledi. Pes gerekdür ki ḳışraġa (3) at çektürilmek vaḳtında ṭavşan māyasını anuñ ḫayāsına urup (4) ve ʿaḳabince ḳaṭrāna bulaşıḳ yapaḳ yuvalaḳı ṣoḳa veyāḫūd ol vaḳtda (5) atuñ ẕekerine ḳaṭrān süre mücerrebdür.

Yigirmi ikinci bāb mayāṣıl ile (6) dübürde ḫudūṣ iden sigil dermānındadur. ʿİlācı budur ki nışādır (7) ve ḳalyayı dögüp zeyte ḳarışdurup süre.

Yigirmi üçinci bāb at (8) ẕekerinüñ derisi ṣoyılmasınuñ dermānındadur. Bu ḫod bir ʿacīb marażdur ki (9) atda ise ḳışraġa ulaşur ve eger ḳışraḳda ise taḥḳīḳ ata (10) ulaşur. Aña ʿilāc budur ki atuñ ẕekerini pancar ṣuyı ve naṭrūn (11) ile yuya veyāḫūd kişnic ṣuyı ve sirke ve zaʿferān ile yunıla. Bir (12) dermān daḫı atuñ ẕekeri içine gülāb ve zaʿferān aḳıtdurup (13) ve ṭışını ḳızıl balçıḳ ki ʿArabça aña muġra denilür ve şırlaġan ile [69b/01] süre.

Yigirmi dördinci bāb ṭaşaḳlarda olan yel dermānıdur. Gerekdür ki (2) atuñ ṭabānlarından ḥācet deñlü ḳan alup andan bu başḳuyı (3) ṭaşaḳa urıla ki arpa unı ve baḳla unı hindibā ṣuyıyla ve ṣu üzre (4) biten yeşil ot ṣuyıyla ki ʿArabça aña ṭuḫlab denilür ḳatup ṭaşaḳa (5) başa. Kibrīt küli ile kettān toḫmı ve ṭoñuz yaġın daḫı ura. (6) Bir dermān daḫı muḳl-ı ezraḳ ve kirşān ve ḳara günlük ve baḳla unı (7) ve ḳoyun gözi otlaġı erimiş iç yaġıyla pişürüp ṭaşaḳlara urıla (8) nāfiʿdür.

Yigirmi beşinci bāb becel marażından atuñ ḳaşıkı ve ẕekeri (9) şişmek dermānındadur. Anuñ ʿilācı ıssı zeyt ile sürmekdür veyāḫūd (10) aḳ kemnūn ve baḳla unı toḫmsız ḳuru üzümi dögüp saḫḳ (11) olınmış ḳatır boncuġı ve zeyt ile başıla. Bir

dermān daḫı çekürdeksiz (12) ḳuru üzüm çitlemik otı toḫmınuñ yaġı günlük ve aḳ kemnūn her (13) birinden birer cüzʾ alup dögüp gül yaġı ve zaʿferān ile karışdurup [70a/01] ḳasıḳa urıla. Bir dermān daḫı bal mumı ve şırlaġan ve seylaḳūn ateş (2) üzre pişürüp ḳasıḳa urıla ve bir kimesne bu şişe bir ḫatarlu (3) ʿilāc etdügin gördüm. Ol ʿilācuñ ṣıfatı budur ki ḳasıḳ şişini (4) neşter ucıyla birḳaç yerde dürtüp andan ṭuz ile ziyāde oġup (5) ol günüñ irtesinde ıssı saḳızlar yaḳusını üzerine urmakla (6) ol cerāḥat olmış yaralar açılup içlerinden saru su çıḳup (7) ol şiş zāyil olup at şifālıḳ buldı. Ammā bir ġayrı ata (8) bu ʿilācı etdükde şiş artup ol at telef oldı.

Yigirmi (9) altıncı bāb atuñ sidügi ṭutılması dermānındadur. Bu maraż (10) iki şeyden olur biri budur ki sidük çıḳacaḳ yere yel ziyāde (11) müncemiʿ olmaḳla sidük çıḳmaġa māniʿ olur. Anuñ dermānı ṣancu (12) dermānı gibidür ki maḥallinde ẕikr ve beyān ḳılınur. Biri daḫı ḳasıḳda (13) ṭaş olduġındandur. Pes lāzım gelür ki atı yere arḳası üzre [70b/01] yaturdup bu huḳneyi ẕekerine aḳıtdurıla ki ṣıfatı budur ki iki çekürdek misk (2) ve aña göre ḳunduz ḫāyası ve zeytün yaġı biribirine ḳarışdurup andan (3) ḥayvānuñ ẕekerini zaʿferān ve şarāb ile yuyup ḥuḳnelede. Bir dermān daḫı (4) aḳ şiyāf ve benefşe yaġı ḳarı südi ve ḳancıḳ eşek südiyle (5) ḥuḳneleye. Bir dermān daḫı ḳasıḳ ṭaşını uvadup artdurur ṣıfatı budur (6) sünbül ve aḳ biber ve turp toḫmı ve ḫardal ve helyūn toḫmı her birinden birer cüz (7) dögüp ṭatlu şarāba ḳarışdurup iki nügi mıḳdārı atuñ burnına (8) aḳıtdurıla. Sidük ṭutılmasına bir dermān daḫı oġlan aşı şarāb ile (9) ezüp beş baṭmān mıḳdārı ata içürile. Bir dermān daḫı helyūn (10) toḫmı alup ṣuda ḳaynadup ve aña beyāż şarāb ḳatup üç baṭmān (11) mıḳdārı ata içürile.

Yigirmi yedinci bāb ḥayvānātlaruñ menşeʾ-i şehvetlerin (12) kesüp ḫādım etmeklik beyānındadur. Bu maʿnā ʿulemā ve ḥükemā ḳatlarında mekrūhdur. (13) ʿUlemā anuñçün anı istikrāh etdiler ki Resūl-ı Ekrem ṣallī allahü ʿaleyhi ve selem [71a/01] nesl kesmekden nehy eyledi. Lakin biz atı iki vechden revā görmez biri (2) dermān içün ve biri nefʿ içündür. Dermān içün olan odur ki ḫādım (3) etmeklik çoḳ derdlere nāfiʿdür. Cunūn ve ḳudurmaḳ ve bögrek elemine külli nefʿı (4) vardur ve ʿUyūnu'l- Aḫbār kitābında şöyle mesṭūr gördüm ki Muʿtaṣımu'l-ʿAbbāsi'nüñ (5) vezīri ʿAlī ibnü'l- Cehm'üñ yufḳa ṭabānlu bir raḫşı var idi. Pes anı (6) kesüp ḫādım etdükde ṭabānı yaṣṣılanup böyüdi ve ammā intifāʿ (7) ḫuṣūṣında şāhlar ve ruʾesā bu ṣanāʿatuñ ehlinden ṭavarların ḫādım (8) etmekliġi teklīf idüp anlara çendān baḫş ve iḥsān etdükleriyçün (9) bu maʿnāya üstāżlaruñ raġbetlerün düşmişdür. Bu ṣanāʿat daḫı (10) dört vech üzredür. Biri ateş iledür ki ḳamudan yegrek ve āsānrekdür. (11) İkincisi kesmek iledür. Üçincisi ṭoḳmaġla urmaḳladur. Dördincisi (12) çeküp ḳoparmaḳladur

netekim keçiye iderler ammā āteşle kesmesinüñ ṭarīḳı (13) budur ki ḥayvānı arḳası üzre yaturdup ve ḳıçların yuḳaru ḳaldurup [71b/01] andan ṭaşaḳların ṭutup dibinden penbe ip ile veyā kendir ile (2) bir ḫoş bağlayup andan ṭaşaḳ derisini ḳızmış keskün demür (3) ile uzun uzaduya yarup tā aña dek kim ṭaşaḳ üstinde (4) olan ḥācizeden ṭaşrasına ṭaşaḳ yumırdası çıḳup ʿayān (5) göz ki andan anuñ dibine maşḳāş taḳup ve ṭamarı ḳızmış keskün (6) demür ile kesüp andan erimiş zifti kesilen ṭamar başına ṭamlatdurup (7) zift daḫı anuñ üstine yapışur ḳurur. Ṭaşaḳuñ öbir tekin (8) daḫı aña göre iḫrāc idüp ṭamar ucına zifti urup tā ki ḳan (9) aḳmayup diñe. Andan diplerinde bağlanan ipi şeşüp yaranuñ (10) içini ve ṭışını zeyt ve ṭuz ve ṣarımsaḳ ile sürüp atı gezdürmege (11) muvāżabet olına ve eger ṭaşaḳ ṭamarı kesildükde ḳan boşanup (12) kesilmezse andan elem yoḳ zirā atlar görmişüm ki ṭaşaḳları ṭamarlarından (13) bir gün bir gice ḳan aḳup ʿāḳibet diñüp ata żarar olmamışdur. [72a/01] Ammā uṣṭura ile kesmesinüñ ṭarīḳı budur ki merḥūm atam Nūrü'd-dīn (2) e'ş-şehīd nām şāhuñ ḥużūrında kesdüġi gibi taḳrīr idelüm. Evvelā atı (3) arḳası üzre yaturdup andan ṭaşaḳuñ derisin ṭutup (4) ḳavışdurup deriyi kesdükde yumırda ʿayān gözikür. Pes anuñ (5) üstinde olan ḥācizeyi giderüp andan dibine maşḳāṣı ṭaḳup (6) ve ṭaşaḳı ateşle kesüp zift ile perkidüp ve yaranuñ içi (7) ve ṭışı zeyt ve ṭuz ve ṣarımsaḳ ile sürüp bu maʿnāya ata ṭon (8) giydürilmek gerek tā ki hava aña degmeye ve ammā dögmek ile kesmesinüñ (9) ṭarīḳı budur ki atı arḳası üzre yaturdup andan ṭaşaḳlaruñ (10) iki ṭamarın ṭutup ve barmaḳlarla ziyāde oġup andan ṭamarları (11) aġızla dişleyüp baʿde Fireñgi maşḳāş ṭaḳup ki ol maşḳāş (12) aġaçdan düzilmişdür. Andan aġaç ṭoḳmaġla ol maşḳāṣı urup (13) tā ki ṭamarlaruñ kökleri ezile pes bir iki güne dek ṭaşaḳlar ṣolup [72b/01] düşerler. Baʿż atlaruñ bu maʿnādan ṭaşaḳlar şişer. Andan açılup (2) içlerinden mādde aḳar. Lakin bu maʿnā ḳamudan eşedd ve ḳatıraḳdur ve ammā ṭaşaḳ (3) ḳoparılmasınuñ ṭarīḳı budur ki ṭaşaḳlaruñ iki ṭarafın yarup pes (4) żāhir olup gözüñde üzerlerinde olan ḥācizeyi izāle idüp (5) andan her birinüñ ṭamarı ucı bir çubuġa ṣarup çubuḳları burup (6) tā ṭamarlar çubuḳ üzerine ṣarılup tā aña dek ki ṭamarları dibinden (7) ḳoparıla. Baʿde zeyt ve ṭuz ve ṣarımsaḳ ile yarayı sürüp (8) ve ata ṭon giydürüp tā hava aña degmeye. Bu maʿnā daḫı atlara duşvār veʿasīrdür (9) ancaḳ keçi ve ṣıġırlara maḫṣūṣdur. Maşḳāş odur ki ṣındı gibi demürden (10) çatallu olup uşaḳları daḫı sünnet idicek eti ṭaḳmayınca uṣṭura (11) ile kesmezler ve yine denilmişdür ki atlaruñ ve ṣıġır ve keçilerüñ ṭaşaḳları bir (12) nevʿ ile daḫı kesilür. Pes ṭarīḳı budur ki ṭaşaḳlaruñ dibini bir ip (13) ile muḥkem ve ḳavīce bağlayup ve ḳoyup ta ki ṭaşaḳ kendi kendinden [73a/01] kesilüp düşe. Bu maʿnādan ḥayvāna ziyāde zor ve elem ḥāṣıl (2) olduġı sebebden itmezler.

Yigirmi sekizinci bāb ḥayvānuñ emceginde süd (3) ṭoñup aḳması dermānındadur. İmdi gerekdür ki furūndan çıḳmış ıssı (4) ekmegüñ içi zaʿferānla bulaşdurup emcege ura veyāḫūd penbe çekürdeginüñ (5) içi ve ayva toḫmı ve ḫavālān-ı hindī-yi bi's-seviyye berāberce alup dögüp (6) sirke ile melhem gibi idüp emceklere urıla. Bir dermān daḫı sebkīnc ve (7) muġāṣ ve ḥıltīt ḳaṣnısı berāberce alup şarāb ile yoġırup emceklere (8) urıla. Bu marażda daḫı gerek olan budur ki ḥayvāna ʿalafı az virüp (9) ve şāh ṭamarlarından ḳan alup andan ẕikr etdügimüz dermānları ide.

(10) Yigirmi ṭoḳuzıncı bāb iki emcegüñ ḳabarup şişmesi dermānındadur. (11) Bu maraż süd emcekde ṭoñup şişüñ olmaḳlıġuñ ġayrısıdur. Aña mādde (12) aḳmaḳdan ḥāṣıl olur veyāḫūd maʿṣūmlar ḫavātīn emceklerin (13) dişledükleri gibi ṭay ḳışraġuñ emcegini zor ile çeküp dişledüginden [73b/01] dür. Pes yara gibi olur şişüdür aña ʿilāc budur ki kil-i ermeni ve gülābı emceklere (2) günde ikişer kerre sürüp veyāḫūd kişnic ve ḥayyu'l-ʿālem ṣuları ve ḫavālānı (3)sürüp yāḫūd benefşe yaġı nilüfer yaġına ḫavālān kişnic ṣuyın (4) ḳatup melhem olınca odda bişürüp bir tel ile emcekleri süre nafiʿdür.

(5) Otuzıncı bāb emceklerden çoḳ çoḳ süd aḳmasınuñ beyānındadur. Bu (6) maʿnā andan olur ki emcegüñ aġzı ziyāde açılduġından veyāḫūd (7) ḳışraġuñ südi çoḳ olduġından veyā ṭay az emdügindendür. İmdi (8) gerekdür ki memeleri ṣıgayup cümle ol südi çıḳarup andan gül yaġı (9) ve yumırda ṣarusı ve çirīşi sirke ile yoġırup süd çıḳduḳdan ṣoñra (10) emcege urıla nāfiʿdür.

Otuz birinci bāb ḳuyruḳ ḳırılup uvanması (11) dermānın bildürür. Bu maraż daḫı bir ʿasīrdür. Bā-ḥuṣūṣ ḳuyrukuñ ḳılları (12) çoḳ olmaġla ḳuyruḳuñ dibine ve köklerine dermān ve oñartmaḳ irmez (13) ve yine ṣınuḳ yer üstinde olan cümle ḳılları kesüp gidertmegle at çirkin [74a/01] ve ḳabīḥ olur. Bā-ḫuṣūṣ ṣoylu küḥeylān ola. Pes iḳtiżā ḥasebiyle (2) ḳıllar kesildükden ṣoñra aña ṣınuḳluḳ dermānları sürildükden ṣoñra (3) ṣınuḳ yerüñ çepçevresine yonılmış aġac vuşlelerin dizüp (4) muḥkem ṣarup baġlayup ḫoş olınca her üç günde bir kez bu minvāl (5) üzre idile. Ammā ṣaḳınıla ki şikest olan yer egri ḳavışmaya (6) atuñ ḳuyruġı çirkin olur. Ancaḳ şol baġlanup ṣarılan muḳavvi (7) aġaçları düpdüz dizüp ṣaġılup ḫoş olıncaya dek.

(8) Otuz ikinci bāb ʿazl ile maʿrūf marażuñ dermānındadur. Pes ẕikr (9) olınan maraż bilindükde ḳuyruḳ dibi üstinde olan deriyi bir ḳarış (10) denlü yarup andan deriyi iki ṭarafdan bir mıḳdār yüzüp tā arḳa (11) dibi olan kemük ki ʿArabça aña ʿuṣʿuṣ denilür. Żāhir ola pes ẕikr (12) olınan kemügüñ iki ṭarafında olan eti kesüp ve ḳuru fışḳı ile başup (13) tā ki ḳan boşanup aḳmaya andan iki nāḥiyenüñ derileri bir birine [74b/01] ḳavışdurup bir baġ ile baġlayup ṣudan ve nemden ṣaḳınup (2) ve üç gün baġlar ḳoyup

andan ol bağı şişüp yara oñdurıcı (3) melhem urup ʿilāc olına. Baʿż kimesneler daḫı bağı çözdüklerinde yara (4) üstine sirke ve bal serperler.

Otuz üçinci bāb erkek ḳıl dermānındadur. (5) Anuñ dermānı pāklayup ve ol ḳılı cümleten ḥayvānuñ ḳuyruġından (6) yolup andan ḥayvān ḳuyruġınuñ dibini uzun uzaduya üç (7) barmaḳ deñlü yarup içine ṭuz ḳoyup baʿż kimesneler daḫı (8) ḳuyruḳı pākladuktan ṣoñra ḳan alınacak yerden ḳan alup (9) pes ḳan cerāḥatı ḫoş olup ṣağılduḳda ḳuyruġından ol (10) erkek ḳıllar dökilür ve anuñ yerini encīr ṣuyıyla yuyalar. Bir (11) dermān daḫı ḫaṭmıyye ṣuyıyla yunılup andan ṣığır ödini (12) ḳuyruġına sürüp birkaç kerre ile idicek ol ḳıl zāyil olur (13) gider. Bir dermān daḫı ıssı ṣu ve naṭrūn ile yuyup baʿde [75a/01] ḥıltīt ḳaṣnısı sirke ile ezüp sürile nāfiʿ dür.

Otuz dördinci (2) bāb ḳuyruḳ ḳılları dökilmesinüñ dermānındadur. Anuñ ʿilācı (3) müḳaddemen yele ve alın ṣaçına ẕikr etdügimüz dermān iledür ki yuyup (4) pāklamak ve vaṣf eyledügimüz yaġlar sürmekle ḳıllar pekişüp düşmez.

(5) Otuz beşinci bāb inḥılāl dermānındadur. İnḥılāl odur ki ḥayvānuñ (6) bili ṭutmaz olur ve ayaḳları üzre ṭurmaġa daḫı mecālı (7) ḳalmaz. Anuñ ʿilācı ḥayvānuñ çulına zift yaḳusın yapışdurup (8) çuluñ uçlarını iki dizine dek ṣallandurup ve yedi gün (9) ṭurdurup andan ıssı zeyt ile ol yaḳuyı giderüp (10) eger ḥayvānuñ bili bir mertebe müşteddd olup ḫoş oldısa (11) yedi günden ṣoñra ayaḳları üzre ṭurdurup bir yaḳu (12) daḫı urıla ve illā ki oñmayup ḫoş olmazsa eyyām etdügi (13) dermāna göre aña neft urıla. Anuñ ṣıfaṭı budur ki neft [75b/01] ve bezr yaġı berāberce alup bir demür keçe içinde ḳaynadup andan (2) atuñ bili üzre urup ammā urıldukda ġāyet ıssı gerek. (3) Andan yerinden depretmeyüp yedi gün ṭurdurup baʿde azar (4) azar gezdürile. Baʿż kimesneler daḫı bu inḥılāl marażı eskiden (5) ise atı taʿlīḳ ider. Taʿlīḳuñ daḫı ṭarīḳı budur ki elleri (6) altında bir çuḳur ve ayaḳları altında bir çuḳur ḳazup (7) andan deve şebekesin alup, ki ḫūrmā lifinden olur, atuñ (8) elleri ve ayaḳları ol şebekeden çıḳarup ḳarnı ol (9) şebekenüñ üstine oldukda ol şebekeyi mekānuñ ṭamında (10) baġlayup bu taʿlīḳ ʿabā ile aşmaḳdan geñezrekdür. Baʿde aña (11) zift yaḳusın urup ve nefti ḳaynadup urıla. Bu maraż (12) eski olup şiddetinden at ayaḳ üzre ṭurmaġa mecālı (13) olmadukda bu taʿlīḳı idüp aṣa ḳorlar ve eger yaḳudan [76a/01] ve neft ve taʿlīḳdan aña fāyide olup oñmazsa biline bu daġ (2) urıla

ve daḫı şol meṭārıḳ (3) dāġlarını bilüñ altında iki ṭarafdan ola.

(4) Otuz altıncı bāb rīḥü's-sūs dermānındadur. Merḥūm (5) atam bu maraża bize vaṣf etdüġi dermān ki biz anı tecrübe (6) itmişüz. Ṣıfatı budur ki yumırda ṣarusı ve gül yaġı ve neft (7) berāberce alup ḳarışdurup andan bu yaġa el bulaşdurup (8) atuñ dübürine ṣoḳup el bilüñ tā butına iricek içerüden (9) süre. Ol yel bi-iẕni'llāh zāyil ola. Ḥayvānuñ ʿalafı daḫı (10) yeli sākin itdürici eşyā ile ola. Boy otı gibi (11) ve burçaḳ gibi ve bili ṭışdan zift ile süre. Bu yel (12) içün bir mücerreb ḥuḳne daḫı budur. Boy ve kettān toḫmı (13) berāberce alup ḳaynadup gül yaġı ve yumırda ṣarusın [76b/01] ḳatup ıssı iken istiʿmāl olına. Pes ḥuḳneden ṣoñra (2) eski zeyt ve yumırda ṣarusı ve neft ve zencebīl ile eliñi (3) batırup ḥayvānuñ dübürine ṣoḳup bu yaġıdan bil, tā butını (4) yaġladasın nāfiʿdür.

Otuz yedinci bāb el-zevāl dermānı (5) beyānındadur. Bu zevāl didükleri arḳada bir ṣancu olur. (6) Ammā inḥılālden ve rīhü's-sūsdan āsānrekdür. Dermānı budur ki (7) taḥlīl idici yaġları sürmekdür ki eski sāde revġan (8) ve selcem yaġı ve ṣarımsaḳ ve kemnūn ve ṭuz ateş üzre ṭutup (9) bir mıḳdār ıssı iken urıla veyāḫūd maḥallında yaġlar bābında ẕikr (10) idecegimüz yaġlaruñ birin istiʿmāl olına.

Otuz sekizinci bāb (11) eyer başması dermānındadur. Pes eyer atuñ ṣırtını başup (12) yaġır etse ol yaġır dāyiresince tegelti oyup andan (13) ṭuz alup ṣu ile ḥavānda dögüp bir çābūt veyā keçe üzre [77a/01] ḳoyup yapışdurıla ve atı çoḳluḳ binmeyüp raḥat virdüre. (2) Baʿż kimesneler daḫı bu dermānı itmişler ki buġday unı yumırda (3) aġına ḳarışdurup çābūt üzre ḳoyup yapışdurıla ve baʿż (4) naʿl-bandları gördüm ki ḳuru encīri sirkede ışladup (5) andan dögüp ve aña bir mıḳdār azvay[24] ḳatup andan çābūt (6) üzre ḳoyup urmışdur ve eger ol başma yaġırı şişüp (7) içine mādde cemʿ olmış ise gerekdür ki ateş veyā neşterle açup (8) cümle ol madde çıḳıncaya dek ṣıḳup pāk idüp (9) andan yara aġzına ṭuz ve çoġān veyā ṣābūn ve ṭuz (10) urup eger anuñ içinde çürümiş et var ise andan (11) ṭaşra üstinde ṣaḳızlar yaḳusın ura pāk olup (12) ṣaġılınca ve eger yaġırda çürümiş et var ise ve arḳa (13) içinde batmış nāṣūr var ise lāzım gelür ki nāṣūra [77b/01] irinceye dek deriyi yarup andan çürük et yiyici ṣaçġu (2) ki ṣarı ve ḳızıl ḫırizmalar ve jengār ve çoġān ve ṭuzdur (3) nāṣūruñ dibine dek ḳoyup çürük et kesilüp pāk (4) olıncaya dek bu ṣaçġuyı istiʿmāl idüp urıla ve oñup (5) ḫoş olıncaya dek üstinden yaḳuyı gidertmeyeler ve eger (6) yaġır büyücek olup içinde et çürümiş ise lāzım (7) gelür ki çepçevresinde ateş ile dāyire çekile. Tā ki (8) yara yayılmayup ṭaracık

[24] Tarama sözlüğünde (اوزاوی) şeklinde olan kelime metnimizde (اوزی) şeklinde yazılmıştır.

olup üstine deri ḳaplana (9) ve eger yaġırı her bār yuyup pāk itmeyüp ve içinde (10) olan māddesi ḳoḳup anuñ sebebiyle ḳurd mütevellid olmış (11) ise şeft-ālū yapraġını gölgede ḳurıdup ve dögüp (12) anuñ üzerine ekile cerāḥat ve yaġırda olan ḳurdı (13) öldürür. Dermān daḫı çürük eti yiyüp yaġırları [78a/01] ḳurıtdurur ki ṣıfatı budur ḳulḳadīs ve şāb ve jengār (2) berāberce alup dögüp yaġıra ṣaça. Bir dermān (3) daḫı yaġıra nāfiʿ kirec ve burçaḳ unı ve dāne çāṭır (4) berāberce alup yaġıruñ üzerine ṣaçıla. Bir dermān (5) daḫı ʿanzarūt ve iki ḳardaş ḳanı ve dāne-çāṭır ve mürr (6) ve azvay ve ḳara günlük ve furūn dütüni berāberce alup (7) dögüp yaġıra ṣaça. Anı mehlem iderseñ sāde yaġ ile (8) yoġırup yaġıra urıla nāfiʿdür.

Otuz ṭoḳuzıncı bāb ḳaburġa (9) ḳırılması dermānındadur. Pes atuñ bir ḳaburġası ḳırılup (10) uvansa ṣınuḳa nāfiʿ olan yaġları veyāḫūd bu yaḳuyı (11) idüp şikest olmış ḳaburġa üzerine urıla ki ṣıfatı (12) budur çitlemik ṣaḳızı ve çam ṣaḳızı uşaḳ ḳaṣnısı (13) lāmiyā ve ḳāḳıyā ve muġāṣ ve iki ḳardaş ḳanı ve azvay [78b/01] ve mürr berāberce alup noḫūd ṣuyıyla ḳaynadup çirīş ile (2) yaḳu idüp ḳırılan ḳaburġa üzerine yapışdurup (3) atı gezdürmeyeler ogup ḫoş olmayınca yaḳu ḳoparılmaya.

(4) Ḳırḳıncı bāb ata istisḳāʾ-i zıḳḳī marażı ʿārıż (5) oldukda anuñ dermānı müleyyin eşyālardur. Tā ki ṣaru ṣu (6) iḫrāc olına. Pes ṣaru ṣu iḫrācına geçmiş üstāẕlaruñ (7) bir dermānları budur ki ẕikr olınur. Tavuk zibli ve tāze (8) gügercin zibli yarım baṭmān mıḳdārın alup şarāb ve zeyt (9) ve naṭrūn ile ḳarışdurılup ḥuḳne olına. Andan ṣoñra (10) bu dermāndan ṣuvarıla ki ṣıfatı budur. Eşek acūrı (11) ṣıḳındısından bir baṭmān ki ʿArabça aña ḳıṣṣā'l-ḥımār denilür. (12) ve şarāb iki baṭmān ata içürüp ṣaru ṣuyı (13) ishāl ider. Bir dermān daḫı ḳızıl boya ki ʿArabça fuvve [79a/01] denilür ve benc ve bezr ḳaṭūnā atuñ ʿalafı olan arpaya ḳatup (2) andan ve oġlan aşı südi ve ḳara zerkūle azvay bi'l-seviyye (3) berāberce alup içüre. İshāl olınur ve yine bir ʿilāc daḫı (4) vardur. Ammā anda muḫāṭara var ṣıfatı budur ki göbek altından (5) üç barmaḳ denlü aşaġı neşter ucıyla delüp andan (6) bir ince baḳır emzigi ḳoyup ṣaru ṣu daḫı ol (7) emzikden ṭaşra çıḳar. Tā ki ḥayvānuñ cümle ḳarnında olan (8) ṣu çıḳa. Andan ḳābıż ṣaçġularuñ biriyle yarayı (9) baṣup ve bir baġ ile baġlayup baġı ḥayvānuñ arḳasına (10) ṭolaşdurup ve atı kem eyle ṣuvara. Tā ki çoḳluḳ ṣu (11) içüp ḳarnı şişmeye ve atuñ ṣırtına ziyāde çul (12) urup güneşde ṭurdura. Tā ki gevdesinden ṣu (13) ter ile bile çıḳa ʿalafına buy ve burçaḳ ḳata. [79b/01] Tā ki elemüñ baḳıyyesi zāyil ola. Bir kişi bu ʿilāc ile bir atı (2) ṣaġlatmışdur.

Ḳırḳ birinci bāb istisḳāʾ-i ṭablī dermānındadur. (3) Bu maraż baġarsıḳlarda olan yelden ḥāṣıl olur ki atuñ (4) ḳarnın şişürüp ṭavul gibi ider. Anuñ ʿilācı ḥuḳne (5) ve yel

sürici eşyālardur. Pes bir ḥuḳne beyān idelüm ki (6) bu maraża nāfiʿ olup yeli izāle ider ki ṣıfatı boy (7) ve burçaḳ ve turp toḫmı helyūn toḫmı kemnūn berāberce (8) alup ṣu ile ḳaynadup andan üzerine gül yaġı ḳoyup (9) ıssı iken atı ḥuḳnelede. Bir ḥuḳne daḫı budur ki tāze (10) susam ve ṣu yarpuzı ve ḳoyun gözi otı ve ergice (11) yonca ve merdgūş berāberce alup ṣu ile ḳaynadup (12) ve süzüp andan üzerine şırlaġan ve ördek yaġın (13) ḳoyup ıssı iken ḥuḳnelede ve atuñ ʿalafı boy [80a/01] ve burçaḳ ve ḳuru ot ola. Andan bu dermānı içüreler. (2) Beyābānī yarpuz ve burçaḳ ve beyābānī pürçüklü toḫmı ve zencebīl (3) berāberce alup ḳaynadup ve aña terenkübīn ḳatup süzüp (4) bu ḥuḳneden ṣoñra günde bir baṭmān içürile nāfiʿdür.

(5) Ḳırḳ ikinci bāb yel şiddeti ḥayvān ḳarnınuñ bir yerini (6) söküp baġarsıḳları çıḳsa anuñ bir mücerreb dermānı vardur (7) ki serv ḳozı ve māzı ve ṭarāṯīṯ ve cüllenār ve ḳarż (8) berāberce alup dögüp ṣu ile azalmış balıḳ tutḳalı (9) ile yuġurup ve bir çābūt üzre ḳoyup ol sökilen (10) yere urup arḳasına dek bir uzun biz ile baġlaya (11) ve denildi ki bu çatlaḳ marażı geçerek ṭaya ʿārıż olsa (12) ol ṭay büyüyüp ṭaşaġın ṣarḳıtduḳda ḫoş (13) didiler. Ammā at iri olup çatlaḳ büyük ise [80b/01] ateşden ġayrı aña ʿilāc yoḳdur. Pes gerekdür ki ol çatlaġuñ (2) çevresini ateşle dāġlayup ve çatlaḳuñ üzerine ateşi (3) yöritdürüp bu maraża mübtelā çoḳ ṭavar gördüm. Turunç (4) ve ḳarpuz denlü olup ammā yük ḳaldurup ve binilüp (5) yöridükde aṣlā aña elem virmeyüp ol yumrı daḫı (6) böyüyüp ve artmayup bu şey dāġuñ fāyidesindendür.

(7) Ḳırḳ üçinci bāb ḥayvānuñ ḳarnında yara vāḳıʿ olup (8) baġarsıḳları çıḳmasınuñ dermānın bildürür. Merḥūm atam ẕikr etdügi (9) gibi anuñ ʿilācı budur ki ḳarnuñ iç derisini ḳanadlu (10) ḳarınca ile ḳavuşdurup andan ṭış deriyi panbuḳ (11) iplig-ile dike. Ḳarınca ile iç deri ḳavuşdurmasınuñ (12) ṭarīḳı budur ki ḥayvānı arḳası üzre yaturdup (13) ayaḳların ḳaldurup tā ki baġarsıḳlar arḳa semtine devrilüp [81a/01] deri uzana ve ṭaşra çıḳan baġarsıḳı girü içerüye redd (2) idüp ammā içerüye ṣoḳmazdan evvel baġarsıḳı ışınmış (3) şarāb ile yuyup ve içerüye girdürüp andan iç derinüñ (4) uçların ḳavuşdurup ve ḳanadlu ḳarıncaları ṭutup (5) birer birer ḳuyruġın ṣıḳup tā ki aġzın aça. Pes aġzı (6) açılduḳda derinüñ iki ucın aġzına virüp ol daḫı (7) elemden eti dişledükde maḳaş ile anı ortasından kese (8) yine bir ġayrısın alup aña göre ide. Yarayı başdan başa (9) ḳarıncalaruñ aġızlarıyla ḳaplatdurıla. Her iki ḳarıncanuñ aralıḳları (10) barmaḳ deñlü ola. Andan ṭış derisini igne ve penbe (11) iplig-ile dike. Dikişüñ ara yerleri ikişer barmaḳ denlü (12) ola. Tā ki yel ve ruṭūbet çıḳa gide. Pes ṭış yarasını başdan [81b/01] başa dikildükde ṣaçġular bābında ẕikr idecegimüz ṣaçġularuñ (2) birini üzerine eküp andan yara uzunluġınca çābūt urup (3) üstini ḳayış şekli uzun baġ ile

bağlana ve bu müddetde (4) atuñ ʿalafı yaş ve müberrid eşyā ola. Tā ki ṭabīʿatında līnet (5) olup ḳabż olmaya zirā ḳabż olıcaḳ terslenüp ḳaşanduḳda (6) ḳarın şıḳılması sebebiyle ol dikilen yaralar sökilür. (7) Andan yaraya ḳarīb şaḳızlar yaḳusın urup üçinci (8) günde daḫı evvelki şaçġuyı degişdürüp yara oñudup (9) ḳavuşdurıcı melhem urıla. Ḫūrmā melhemi ve zift melhemi gibi (10) ola. Bu dermān ile çoḳ atları ʿilāc etdük ʿavn-i bārī (11) ile şaġılup ḫoş oldılar.

Ḳırḳ dördinci bāb maʿṣūmlaruñ (12) göbeklerinde ḥādiṯ olan yel gibi ṭaylaruñ ḳarınlarında ḥāṣıl [82a/01] olan yel dermānındadur. Pes anuñ ʿilācı odur ki ışınmış zeyt (2) ile kemnūn bir sünger ile urıla veyāḫūd taze ḫarnūbī (3) selcem yaġıyla ḳaynadup ıssı iken başıla ve çatlaḳ ile (4) yel ʿilācına muḫtaṣ olan dermānı ide ki ṣıfatı budur. (5) Gül yaġı ve aḳ kemnūn ve yumırda ṣarusın dögüp andan (6) eski penbeyi aña baturup göbek üzerine urıla nāfiʿdür.

(7) Ḳırḳ beşinci bāb atuñ döşinde ḳolandan ḥāṣıl (8) olan yara dermānındadur. Bu daḫı yaġırlardan ʿadd olınur. (9) Yaġırlara dermān olınan şaçġu ve melhemleri şaçup (10) başmaḳ ve ateşle yarup çevresine ateş çekmek (11) ve ṭışdan üstine yaḳu urmaḳdur. Yara aġzında (12) daḫı ḳurd żāhir olsa anuñ dermānı daḫı yaġır (13) ʿilācında ẕikr ve beyān etdügimüzdür ve iḥyānen vāḳıʿ oldı ki [82b/01] ḳolan yaġırı ziyāde azup böyüyüp tā o deñlü oldı ki insān (2) başınuñ dāyiresince olup pes aña laṭīf dermānlar itmemüz ile (3) ʿavn-i bārī ile oñup ḫoş olmışdur.

Ḳırḳ altıncı bāb (4) el-taḥrīk marażınuñ beyānı ve dermānındadur. Bu bir ʿaẓīm müşkil derddür (5) ki ḥudūṯ olduġı günde ḥayvānı öldürür. Sebebi daḫı (6) yürekde ve ciger ve riyede ḳan artup coşup ḳaynaduġındandur. (7) ʿİlācı budur ki ḳolan altı olan ṭamarlardan ve baş ṭamarları (8) olan el-nevāżırdan bī -tevaḳkuf fi'l-ḥāl ḳan alup baʿż (9) atları görmişüz ki bu marażda ẕikr olınan ṭamarlara neşter (10) urdugımuzda aşla andan ḳan çıḳmayup neşter daḫı ġayrı (11) ḥayvānāta girdüginden iki ḳat ziyāde ṭamarlara gidüp (12) teʾsīr itmeyüp anuñ sebebi ḳan nucār içinde münecces olduġındandur (13) pes ḳan alınduḳdan ṣoñra gerekdür ki semiz otı toḫmı rāvend-i Çīnī [83a/01] ve ḳızıl ṭopraḳ ki ʿArabça aña muġra denilür dögüp şu ile (2) ṣuvarıla veyāḫūd ḳuru ḫūrmāyı dögüp pulamaca ḳarışdurup (3) içürile. Yayuñ ıssı eyyāmları ise ḳarpuz ṣuyı virilüp (4) ve ʿalafını semiz otı ile ḳarpuz ve taze yonca ola ve burnına (5) şu ile kāfūrı ṭamzıtdurıla ve sovuḳ şu ile tazelendürüp (6) ḳarnını ṭıfl-ı aḥmer ve sirke ile süre baʿż taḥrīk daḫı et ile (7) deri arasına çıḳup ṭolu ṭaġarcuḳ gibi görinür. Merḥūm (8) atam bu nevʿa etdügi dermān neşterle bir ḳaç yerini (9) yarardı. Ḥayvānuñ ḳuvvetine göre ve yarması şu şekl idi (10) ki ḳarnında olan cümle şişi neşter ucıyla dürtüp (11) netekim

omuz yarılur ammā ḳarın omuz gibi ziyāde yarmaġa taḥammül (12) yoḳdur. Zīrā yufḳacuḳdur baʿde yarduġı yerleri dögilmemiş (13) ṭuz ile oġup tā aña dek kim içinde olan cümle ṣaru [83b/01] ṣular aḳup çıḳa ve ol gice ṭuz yaralarda ḳalup irte olduḳda (2) üzerine ṣaḳızlar yaḳusı yapışdurıla. Eyle gördüm ki bu dermān (3) ile at ḫoş olup cümle evvel ḳarnında olan ṣu gidüp (4) zāyil olmışdur.

Ḳırḳ yedinci bāb baġarsıḳ kesilmesinüñ dermānın (5) bildürür. Bu maraż taḥrīkden eşedd ve andan ḳatıraḳdur. Zīrā bu marażda (6) ḳanuñ keṣretinden ve ḥarāretinden baġarsıḳ kesilüp ʿalaf ḥayvānuñ (7) aġzından ve burnından çıḳar. Ol sebebden aña marażu't-taḳṭīʿ denilür. (8) Zīrā baġarsıḳ kesilür ve aña ʿilāc fāyide virmez. Zīrā baġarsıḳuñ (9) ḳavışdurılması ve baġlanması ḳābil degüldür. Lakin ṭavara ʿilāc olmaduġına (10) issisi nedāmet çekmemek içün ve bu kitābumuz her fenden mükemmel (11) olmaḳ içün bu marażuñ mülāṭafetini taḥrīr etmek īcāb eyledi. (12) Pes bunuñ ʿilācı yine taḥrīk ʿilācı gibidür. Müberrid eşyā ile (13) ve tāze ʿalaflarla ve ḳolan altı olan ṭamarlardan ḳan almaḳ [84a/01] iledür.

Ḳırḳ sekizinci bāb at ṣancılanması dermānındadur. Bu maraż (2) emʿāʾi'l-aʿver yaʿni kör baġarsıḳda ḥabs olınan yeldendür. (3) Ḳatı ʿasīr marażdur. Ḥayvānuñ yanları şişüp ḳabarur ve daḫı (4) terslenmekden ve ḳaşanmaḳdan ḳalur. Ḥayvāna bir ḳātil derddür. (5) Eger ol yel baġarsıḳda ḳalup teneffüs itmezse ve eger terslenüp (6) ve ḳaşanup ol yel ḥareket idüp çıḳar ise ḥayvān (7) ḫoş olur. Bunuñ dermānları çoḳdur. Lakin biz tecrübe idüp (8) nefʿın gördügimüz dermānı beyān idelüm. Pes gerekdür ki sürmeler (9) bābında ẕikr olınacaḳ bu maraża muḫtaṣ olan sürmeyi (10) gözine çeküp ve eger ḳışraḳ gebe degül ise bundan (11) rubʿ dirhem mıḳdārını çekiş ṣapı ucıyla ḥayāsına (12) ḳonılduḳda eger aygır ve eger ḳışraḳ fi'l-ḥāl ḳaşanur (13) ve ḥiltīt ḳaṣnısından bir mıḳdār çāpūta ṣarup [84b/01] yuları demürinde baġlayup veyāḫūd insān necāseti içürile (2) nāfiʿdür. Bir dermān daḫı budur ki iki baṭmān ışınmış şarāba (3) aḳ kemnūn ḳatup ṣuvarıla ve bu maraża bir ḥuḳne daḫı budur ki (4) uṣfur toḫmı ki ʿArabça aña ḳurṭum denilür. Uvanmış ola ve pancar (5) ve ḫaṭmıyye ve buy berāberce alup ṣu ile ḳaynatdurup ve süzüp (6) aña bir mıḳdār ṣırlaġan ḳatup atı ḥuḳneleyüp pes ḥuḳneden (7) ṣoñra ṣuda ḳaynanılmış ḥiltīt ḳaṣnısı ki aña beyāz şeker (8) ḳatılmış ola. Ḳaynaduḳdan ṣoñra içürile. Bir dermān daḫı (9) budur ki barmaḳlar ve key ḥayvān dübürine ṣoḳup anda yapışup (10) ḳalmış ziblini iḫrāc idüp andan bal ḳoyı olıncaya dek (11) ateş üzre ziyāde ḳaynadup ve aña maḥmūdeden ḳatup (12) yuvalaḳ ṭop gibi idüp ḥayvānuñ dübüri içine ḳoyıla. (13) Bi-ʿavni'llāh yel ḳarnından zāyil olur ve daḫı bir at bu [85a/01] maraża düşüp terslenüp ḳaşanmazsa ve ḳarnı şişerse (2) gerekdür ki naʿl-

banduñ şākirdi eline zeyt sürüp (3) ḥayvānuñ dübürine ṣoḳup eli meṣāneye iricek alt ṭarafa (4) barmaḳları ucıyla bir ḫoş oġup ammā gerekdür ki ṭırnaḳların (5) kesüp andan ṣoḳa. Şāyed ṭırnaḳlar meṣāneye elem virüp (6) ḥayvānı öldüre. Bir defʿa ṭırnaḳlarım uzanmışken bir ḥayvān (7) dübürine el ṣoḳduġumda atam beni nehy idüp şu yüzden (8) tavṣiye eyledi ki bir de daḫı ṭırnaḳlaruñ uzun iken (9) el ṣoḳmayasın. Ben daḫı cevap virdüm ki ṭırnaḳlarum olmayıcaḳ (10) deride olan ʿufūneti ne ṭarīḳle iḫrāc iderüm. Atam eytdi: (11) Meṣāneyi barmaḳ ucıyla oġasın. Ammā ṣaḳınup ṭırnaḳla (12) ḳanatmayasın. Baʿż kimesneler daḫı atuñ gözinden ṭamar kesmek [85b/01] revā görürler. Ammā bu maʿnādan fāyide olmaz. Nihāyet bunı anuñçün (2) keserler. Tā ki at kendi ḳarnınuñ elemin ḳoyup göz elemiyle (3) meşġūl ola. Bu maʿnādan ḫod atuñ derdi bir iken iki (4) olur. Baʿżılar daḫı ḳolan altı olan ṭamarlardan ḳan alurlar.

(5) Ḳırḳ ṭoḳuzıncı bāb ḳulunc dermānın bildürür. Bu ḳulunc elemi (6) ṣancu marażından āsānrekdür. Zīrā ḳolon ile maʿrūf baġarsıḳda (7) yel mütevellid olduġından olur. Ḳulunc ismi şol ḳolon (8) baġarsıḳından müştaḳdur. Ata bir mıḳdār ṣancu virür. Anuñ (9) ḥareketinden at daḫı ṣāġa ṣola başın egüp yanlarına baḳar (10) lakin atuñ necāseti ve bevli ṭutılmaz. Ammā maġal ṣancusınuñ (11) baġarsıḳı ki el-emʿāʾi'l-aʿverüñ ancaḳ bir aġzı var anuñçün (12) yel anda maḥbūs ḳalup çıḳmaġa yol bulamaz. Bu ḳolon [86/01] baġarsıḳınuñ ḫod iki açıḳ aġzı olmaġla içinde yel çoḳluḳ (2) ḥabs olmayup teneffüs ider. ʿİlācı budur rāzıyāne ve anason (3) ile ḳaynanılmış ṣu içürile veyā ṭatlu şarāb içürdeler (4) veyā dübürine bir vuṣle ṣabun ṣoḳup ḳoyalar. Bunuñ dermānı (5) daḫı maġal ṣancusı dermānlarınuñ bir nevʿīdür. Anuñ sāyir (6) dermānların bu maraża daḫı ideler iḫtiḳān ve ṣuvarmaḳ (7) gibi.

Ellinci bāb yeraḳān ki ṣaruluḳ dermānın bildürür. Pes (8) aña ʿilāc budur ki baş ṭamarı el-nevāżırdan ḳan alup (9) tā ki ḥarāretinden başa çıḳan buḫār eksile ve ḳuyruḳdan (10) ḳan alına tā ki baġarsıḳlar ve bögrek ve cigere mücāvir olan (11) ḥarāret żaʿīf ola. Andan ḥarāret söndürici eşyā-ı (12) müberrideyi ḥayvānuñ burnına aḳıtdurıla. Gülāb ve kāfūr (13) ve ṣorḳun aġacı ṣuyı gibi veyā benefşe yaġın ṭamzıtdura [86b/01] ve yine semiz otı toḫmı ve ḳızıl balçıḳ ki ʿArabça aña muġra denilür. (2) Ṣuların içüre [ve ʿalafı bārid eşyā ola ki yonca ve yabān ḳamışınuñ tāze uçlarını ve karpuz] ve tāze bir yem yidürile ḳaṣīluñ zamānı (3) ise daḫı ḳaṣīl virile ve yine şol ẕikr olınacaḳ dermāndan (4) içürile. Ravend-i çīnī ve semiz otı toḫmı ʿacūr toḫmı berāber alup (5) dögüp terencübīn ṣuyına bir ḫoş süzüp içürile yeraḳāna (6) nāfiʿdür. Bir dermān daḫı ʿacūr ve ḫıyar toḫmı ve ḳızıl ṣandal (7) ve dāne çāṭır her birinden birer cüzʾ alup günde üçer nügi (8) bir baṭmān sögüt yapraġınuñ ṣuyıyla ve leblāb ṣuyıyla içürdeler.

(9) Elli birinci bāb ḥamar dermānın bildürür. Bu ḥamar bir marażdur ki (10) ḥayvāna ʿalafdan ve ṣudan ḥudūṯ ider. Anuñ dermānı (11) budur ki şāh ṭamardan ḳan alup tā ki ḳan sāyir gevdesinden (12) çıḳa. Andan bu dermānı içüreler ki ṣıfatı kettān toḫmı ve cebelī (13) kerefs berāberce dögüp kendene ṣuyıyla ve şarāb ile içürile. [87a/01] Bir nevʿi daḫı tāze kettānı dibinden kesüp ṣu kerefsi ve fārisī (2) kendene ile dögüp ṣuyın ṣıḳup ve aña terenkübīn ḳatup (3) benefşe yaġıyla ata içürile.

Elli ikinci bāb hayża dermānındadur. (4) Hayża odur ki ziyāde ishāl vāḳıʿ olmaḳlıġıdur. Pes gerekdür ki (5) ḳolan altı olan iki ṭamardan ḳan alup ziyādece aḳıtdurıla. (6) Tā ki cigerüñ karanlıġın gide. Andan ṣu ve zeyt ve bala naṭrūn (7) ḳatup içürile. Tā ki ishāl māddesi kesile burnına (8) daḫı şarāb ve naṭrūn aḳıtdırula. Bir dermān daḫı budur ki (9) ḳoruḳ dāneleri ve cüllenārı dögüp cümmeyz yapraġı (10) ṣıḳındısı ile ve pancar ṣuyıyla içüreler. Ḥayvānuñ ʿalafı daḫı tāze (11) ot ola. Tāze otuñ zamānı degül ise ḳurumış ota ṣu ve bal (12) serpüp iṭʿām olına ve geçmiş üstāẕlar dimişlerdür. Bu marażda ḥayvānuñ (13) ʿalafı marul ve ebem gumeci ve mulūḫıyye ola.

Elli üçinci bāb (14) marażü’s-sıll dermānındadur. Bu daḫı emrāż-ı ḥārredendür anuñ [87b/01] dermānı budur ki şeker ḳamışınuñ külini ṣuya ḳatup ṣuvarıla. Bu maraż nāfiʿ (2) ḥuḳne daḫı budur ki eski sirke ve şırlaġan her birinden bir cüzʾ ve ardıç (3) ve kemnūndan bir cüzʾ ve ḳamunuñ ve veznince ḳuru ḫūrmā cümlesin ṣuda ḳaynadup (4) ve bir mıḳdār ṣavutdurup andan üç ʿaded yumırdayı ḳırup aña ḳarışdurup (5) ḥuḳnelede nāfiʿdür ve yine bu maraża bir ḥuḳne daḫı budur ki tāze süd ki henüz (6) emcekden ṣıġalanmış ola ve zerāvend ve kızıl ṭoprāḳ ki muġradur ḳaynadup (7) bir mertebe ıssı iken ḥuḳnelede ve bu marażda atuñ ʿalafı bārid eşyā ola ki (8) hindibā ve ʿacūr ve ḳarpuz va ḳaṣīldür ve burnına benefşe yaġı ve yabān (9) fıstıḳı yaġı ki aña maḥallaf denilür gülābla aḳıtdurıla. Aña arpa virilürse (10) yuyılmış arpa ola ve daḫı yonca ve tāze ḳamış ucları ve ṣu kerefsi (11) iṭʿām olına.

Elli dördinci bāb ḥınān-ı yābis dermānındadur. Bu marażı (12) az adam bilür. Merḥūm atam dimişdür bir kişi bu maraża dermān idüp (13) ki ṭoġurmaduḳ dişi keçinüñ ellerin ve ayaḳların bağlayup diri (14) iken baḳırdan bir ḳazana ḳoyup ve aña bir mıḳdār arpa ḳatup [88a/01] ve bir boġum zerīḳa didükleri otdan ḳoyup andan üzerine ṣu ḳoyup (2) ve ol ḳadar pişürüp ḳaynada. Tā ki ol keçinüñ sāyir eti kemükden (3) ayrıla. Andan ṣuyını süzüp anuñ ṣuyından günde ikişer baṭmān (4) iki nügi ḫāliṣ gül yaġıyla içürile. Bunuñla ʿilāc iderdi.

Elli (5) beşinci bāb ḥınānu'r-raṭb dermānındadur ki aña sıraca-ı ṭayyār (6) denilür. Baş ve gögüs ve ayaḳ sıracası gibi yalñız bir yerde bitmeyüp (7) belki ḥayvānuñ sāyir gevdesinde yayılup żāhir olur ve birkaç yerinden (8) açılur. At daḫı anuñ eleminden ısıtmalanup burnından ḳoḳmış (9) ve çirkin mādde inüp bu maraż cigerüñ ʿilletlerindendür. Balġam insāna (10) maraż virdügi gibi bu daḫı burūdetden ḥāṣıl olur. Allāhu Taʿālā celle (11) şānehü ṣafrāyı ödde ve ḳan cigerde ve sevdāyı ṭalaḳda ḳılup (12) ammā balġama muḫtaṣ mekān itmeyüp sāyir gevdede sākindür.Bir mekān (13) andan ḫālī degül ol sebebden bu maraż daḫı ancılayın ḥayvānuñ cümle [88b/01] gevdesinde żāhir olur. Aña ʿilāc budur ki burnuñ iki çuḳurında olan (2) iki ṭamarı kesüp ki anlara el-ʿarānīn denilür. Anuñ kesmesinuñ ṭarīḳı (3) budur ki üzerlerinde olan deriyi uṣṭura ile kesüp ol ṭamar (4) görindükde aña çuvaldūz ṣoḳup ve ıssı demür āletle bi'l-külliye kesile (5) bunlar ṣıñır olduḳlarıyçün aṣla ḳanamazlar. Pes kesildükden ṣoñra üzerine (6) ḳızıl şeker ṭamlatdurup ve üç gün ḳoyup andan üstinde żāhir (7) olan yufḳa deriyi giderüp kirec ile başıla. Ḥınān-ı yābis (8) dermānında ẕikr etdügimüz keçi ṣuyı yumırda ṣarusıyla günde bir baṭmān (9) içürüp ve her gün yarım nügi acı bādem yaġını burnına aḳıtdurup (10) ve eger sıraca gözlerinden şey açılursa anı ateşle delüp kirec (11) ve ḳaṭrān ile başup her göz açılduḳça eylece olına ve bu marażda (12) gerekdür ki alnı üstinden iki ḳulaḳları dibine varınca ateşle (13) dāġ çekile. Baʿżılar daḫı damaġuñ ortasında üçer noḳṭa dāġlayup [89a/01] ve göbegi üzre ʿarżān üç mıṭraḳ dāġlarlar. Tā ki ḥayvānuñ aʿżāsından (2) mādde ve ruṭūbet ḳuruya. Ekṣer ʿalafı daḫı ḳuru ot ve ḳavrılmış arpa (3) ola ve ṣuvarılduḳda ṣuya burçaḳ unı ḳatıla. Geçmiş üstāẕlaruñ (4) kitāblarında ve biz tecrübe etdügimüz dermān daḫı budur ki ḳaynanılmış baḳla (5) ṣuyı günde üç baṭmān aḳ şeker ile içürile.

Elli altıncı bāb (6) yürek aġrısınuñ dermānı beyānındadur. Pes anı nişānlarından bildügiñde (7) atuñ gögsinden ve ḳolan altı iki ṭamarından ḳan alup andan bu (8) dermānı içüreler ki ṣıfatı budur rāvend-i çīnī ve samġ-ı ʿarabī ve keṣīre (9) berāberce alup dögüp ve günde birer nügi üç baṭmān tāze ıssı (10) süde ḳatup içürile. Bir dermān daḫı ḫıllāf toḫmı ve beyāz şeker (11) berāberce alup ṣu ile ezüp içürile. Şol ẕikr etdigimüz minvāl üzre (12) yedi gün ṣu urup ṣol burnı delügine bir miṣḳāl zaʿferān (13) gülāb ve sirke ile aḳıtdura ve dayīm ṣuvarduġuñ ṣuya şeker ḳamışınuñ küli (14) ḳatıla yürek aġrısına be-ġāyet nāfiʿdür.

Elli yedinci bāb ḫafaḳān (15) dermānındadur. Yürek aġrısı ʿaḳabince ḫafaḳān vāḳıʿ olursa gerekdür ki [89b/01] ḥayvāna şekerlü şebnem içürile veyāḫūd ṣuda demüri

süyündürüp (2) terencübīn ile içürile ve ṣol burnı delügine ḫıllāf ṣuyı ve rāvend (3) aḳıtdurup burnınuñ iki delüginden ḳan alına.

Elli sekizinci bāb (4) riyede vāḳıʿ olan heng dermānındadur. Yaʿni cigerüñ surḫligiñde yara (5) vāḳıʿ olduḳda at ol derdden balıḳ derisinüñ ḳabuḳları gibi (6) burnından şey veyā ḳan ile mādde çıḳar ise ʿilācı keçi südi (7) ve delüce baḳla ṣuyını arpa unına ḳatup ṣuvarıla. Yarayı oñardup (8) pāk ider. Andan ṣoñra defne yemişi ve çitlemik ṣaḳızı berāberce (9) alup bal ve sirke ḳarışdurup ḥayvānuñ burnına aḳıtdurıla ve burçaḳ (10) ile ḳaynanılmış ṣu dayīm içürile veyāḫūd arpa unı ile naṭrūn (11) ṣuya ḳatup içürile veyā şāb ve naṭrūn ṣu ve bal ile içürile (12) ve yine surḫ ciger yarasınuñ bir dermānı daḫı semiz otı ṣuyına (13) şarāb ve gül yaġı ḳatup beş gün veyā yedi gün be-her günde (14) üçer baṭmān içürile bir dermān daḫı ḳusṭ ve selīḫayı berāberce (15) alup şarābla ve delüce baḳla ṣuyıyla içürile pes burnından [90a/01] bed rāyiḥa çıḳup ol marażdan ḳurtıla.

Elli ṭoḳuzıncı bāb leziz (2) dermānındadur. Bu maraż ṭavar ıssı günlerde germā şiddetinde (3) ziyāde yöriyüp taʿab ve meşaḳḳatdan ḥāṣıl olur. Atuñ baġarsıḳları (4) çekilüp ḳarnı arḳasıyla berāber olur. Anuñ ʿilācı budur ki ḳolan (5) altı ṭamarlarından ḳan alup ta ki baġarsıḳlaruñ ḥarāreti eksile. (6) Andan ʿacūr toḫmı ve ḫıyar ve hindibā toḫmların berāberce alup dögüp (7) gülābla ḳarışdurup günde bir baṭmān mıḳdārı içürile ve eger (8) ḥayvānuñ yanları arıḳlanup çuḳur gibi olursa iki (9) yanınuñ ḳaburġaları altında ḳuzġun ayaġı dāġın (10) dāġlayup ve göbegi üzre ateşle ʿarżan iki mıṭraḳ dāġlada (11) ve ṣovuḳ ṣuya girdürüp tā ki ṣu ḳarnına dek ire ve ḳarnına (12) sirke ve ṭıfl urup ve şol ẕikr olınacaḳ dermāndan ṣuvarıla (13) ki ḳızıl ṣandal ve ṣadef ṭaşı her birinden yarımşar nügi dögüp (14) kişnic ve dilkü üzüminüñ ṣuyıyla günde bir baṭmān içürile ve eger [90b/01] çayır zamānı olup ve bu maraż sefer ve taʿabdan ṣoñra oldıysa bir yem (2) otluġı üzerine dāne çāṭır ṣaçup yidürile. Cümle atuñ ḳarnında olan (3) maraż ʿufūnet zāyil olur ve denilmişdür bu marażda yay günlerinde arpa (4) ḫamurı pulamacı içürile ve daḫı yeraḳān marażında vaṣf etdügimüz (5) müberrid eşyālar ki semiz otı ve ḳızıl balçıḳ ki muġradur ve rāvend içürile (6) ve ḳarpuz ile yonca ve hindibā ve ḳaṣīl ʿalaf virilüp ve semiz otı (7) ve ḫıyar ṣuyı şeker ile içürüp sıll ve yeraḳān dermānları cümleten daḫı (8) bu maraża nāfiʿdür.

Altmışıncı bāb iki bögrek elemi dermānındadur. Muḳaddemā (9) dimiş idük ki yay faṣlı ıssı günlerde arpa unınuñ ṣuyı ve ḳışda (10) buġday unınuñ ṣuyın içürilüp ve ḥayvānuñ ẕekeri dibinde (11) bögrekler olduġı yerüñ üstine ateşle yigirmi dört mıṭraḳ (12) dāġlaya ki her ṭarafdan on ikişer mıṭraḳ ola andan ṣu kerefsi (13) ve helyūn toḫmı

ve kerefs toḫmı şarāb ile pişürüp ve üzerine aḳ (14) biber ḳatup ata içürile ciger aġrısına ẕekerden ḳan [91a/01] aḳmasına nāfiʿdür. Ammā eyser elemine dermān budur ki ṣol burnına (2) laḫana ṣıḳındısı ve bezr ḳaṭūnā ve geyik boynuzınuñ dörpü ile (3) uvanmış burādesini şarāb ile aḳıtdurıla. Yele bir dermān daḫı ḳuru (4) kişnic arpaya ḳatup iṭʿām olına veyā gök sūsen köki (5) ki aṭıbbā aña ırsa dirler ṣu ile ḳaynadup terenkübīn üzerine (6) süzüp her gün birer baṭmān mıḳdārı ata içürile.

Altmış birinci (7) bāb atuñ elleri ve ayaḳlarında ʿārıż olan yel dermānın bildürür. (8) ʿİlācı budur ki elleri ve ayaḳları ṭabānından ḳan alup tā ki (9) fāsid olan ḳan çıḳa gide. Andan elleri ve ayaḳlarınuñ bileklerin (10) çepçevre ateşle dāġlayup ve yel marażına nāfiʿ olan ʿalaf (11) virile. Boy ve burçaḳ ve ḳuru ot gibi ve ellerine ve ayaḳlarına bu (12) dermānı süre nāfiʿdür ki baḳla unı ve arpa unı ve ḳoyun gözi (13) otı ve yarpuz cümlesin dögüp sirke ile yoġırup süreler.

[91b/01] Altmış ikinci bāb nıḳris marażı dermānındadur. Bu maraż ḳaṣar marażı (2) gibi ḥayvānuñ gevdesi ve aʿżāsı ḳurıyup ḳalur. Dermānı daḫı (3) ḳaṣar dermānından eşeddür. Lakin bu marażda ateş dāġı urılmaz. Ancaḳ muḥallil (4) yaġlarla ʿilāc olınur ki ol yaġları ḳaṣar dermānında ẕikr itmişüz (5) ve keçe ve ʿabālarla ṣırtını ḳapladup ayaḳları ve ḳıçlarını bābu'n- (6) naṭūlātda ẕikr idecegimüz ile yuyup oġmaḳdur ve taḥlīl idici (7) ʿalaflar virüp bunuñ dermānı ḳaṣar ve ḥamar dermānlarınuñ bir nevʿīdür. (8) Va'llāhu aʿlem

Altmış üçinci bāb küsāḥ marażınuñ dermānındadur. Ammā şol (9) küsāḥ marażı bir ḳātil marażdur ki dermān aña kār itmez. Bā-ḫuṣūṣ (10) ḥayvānuñ sidügi ṭutılup aġzın açmaġa ḳādir olımaz. Ammā (11) kitābumuz her fenden mükemmel olmakçün ve ḥayvāna dermān olınmamaḳda nedāmet (12) çekilmemek içün bu derde nāfiʿ eşyāyı ẕikr idelüm. Pes gerekdür ki (13) muḥallil ve laṭīf yaġlarla sürilüp gül yaġı ve yāsemin yaġı gibi [92a/01] ve burnına bādem yaġı ve zaʿferān ve dāne çāṭır ṭamzıtdurup ve tāze (2) otlar yidürilüp yonca ile tāze ḳamış ucları ve ḳaṣīl virile.

(3) Altmış dördinci bāb nuḳāz dermānındadur. Yaʿni ṣıżı elemidür. Bu (4) maraż daḫı yelden ḥādiṯ olur. ʿİlācı budur ki ṣıżlayan el (5) veyā ayaġuñ ṭabānından ḳan alup tā fāsid ḳan olʿużvdan (6) çıḳup andan bu müleyyin dermānı idüp istiʿmāl olına ki (7) cüllenār ve kettān toḫmı ve arpa unı berāberce alup dögüp ve sirke (8) ile yoġırup ḳan alınduḳdan ṣoñra ellerine ve ayaḳlarına urıla (9) bir dermān daḫı baḳla unı ve arpa unı ve ḳoyun gözi otı (10) ve güyegü otı berāberce alup oġlancuḳ südiyle yoġırup (11) atuñ ellerine ayaḳlarına urıla.

Altmış beşinci bāb ḥayvān aġu (12) aġacından yiyicek añа dermān budur ki geçmiş atalar ve üstāẕlar (13) kitāblarında ẕikr etdükleridür ḳuru ḫūrmāyı arpa ṣuyında ḳaynadup [92b/01] içüre veyā semiz otı ṣuyı inek südiyle içürile. Bir dermān (2) daḫı gök sūsen köki ṣu ile ḳaynadup andan süzüp ıssı (3) iken ḳızıl şeker ile içürile. Bir dermān daḫı ḳuru ḫūrmā alup (4) üzerine bir cüzʾ ṣu döküp ḳaynadup tā ṣuyuñ nısfı gide. (5) Andan ıssı iken ata içürile.

Altmış altıncı bāb bir at tavuḳ ziblin (6) yiyicek geçmiş üstāẕlar anuñ dermānında şöyle dimişlerdür ki ḳurumış (7) tavuḳ ziblin alup üstinde olan beyāżı giderdüp andan ol (8) zible şarāb ḳatup ḥayvānuñ burnına ṭamzıtdurıla. Bir dermān (9) daḫı nebḳ pulamacı ve elma pulamacını ṣu ve şeker ile ḥayvāna içürile (10) nāfiʿdür.

Altmış yedinci bāb at yabān kendeneyi yimek dermānındadur. (11) Ḥayvān ol otlaḳdan şey yiyüp ṣayrulansa yine kendenüñ (12) ṣıḳındısını sirkeye ḳatup günde üçer baṭmān mıḳdarı içürile (13) ve denilmişdür elmayı ṣu ile ḳaynadup ve ol ṣuyı alup añа naṭrūn [93a/01] ḳatup ḥayvāna içürseler nāfiʿdür. Bir dermān daḫı bustānī laḫana (2) ṣıḳındısı ve keçi südi ḳaynanılmış ḳuru encīr ṣuyı berāberce (3) alup üç güne dek be-her gün iki baṭmān içürile.

Altmış (4) sekizinci bāb ḥayvān örümcek yidüginüñ dermānındadur. gerekdür ki (5) ḥayvānuñ ṭamaḳından ḳan alup andan sirke şarābını burnına aḳıtdurup (6) veyā deve māyasını ṭamzıtdurup ve şarāb ile eski zeytden üç (7) baṭmān içürile ve ṣu ve naṭrūn ile ışlanmış arpa ʿalaf vire (8) nāfiʿdür.

Altmış ṭoḳuzıncı bāb ḥayvān böcek yidükde gerekdür ki ḳuru ḫūrmā (9) ve gök sūsen kökini altı baṭmān ṣu ile ḳaynadup ve añа (10) terencübīn ḳatılup günde iki baṭmān ḥayvāna içürile. Bir dermān (11) daḫı derūnec-i ʿaḳrebiyi alup dögüp bir nügisin üç baṭmān (12) şarāb baʿż naṭrūn ile burnına aḳıtdurıla nāfiʿdür.

(13) Yetmişinci bāb bir ata gebe ḳışraḳ südi içilürse añа dermān [93b/01] budur ki ol içdügi süd iki ḳat denlü ḳancıḳ eşek südin (2) içüreler ve eger içdügi südüñ mıḳdārı bilinmezse günde yarım (3) baṭmān mıḳdārı içürile. Bir dermān daḫı ḳancıḳ eşek südi aḳ (4) biber ile içürile eger ġaflet olınup buna dermān olınmazsa ḥayvān (5) yaşamaz ölür. ʿAle'l-fevr añа dermān virilmek gerek.

Şol maḳāle ki yetmiş (6) bir bābdur bi-ʿavni'llāh itmām olınup yine maḳāle-i mübārekeyi ẕikr (7) idelüm ki on iki bāba müştemeldür edviye ve ekḥāl ve şiyāfāt (8) ve müshilāt ve maḳbıżāt ve naṭūlāt ve żımādāt ve keyyāt (9) ẕarūrāt ve ḥaḳn ve ḳarḥāt ve cibār ve liḥāmāt ve taʿāvīẕ (10) ve raḳūātdur bir (bir) sürme ṣıfatı ki merḫūm atam istiʿmāl iderdi. (11) Biz daḫı yine istiʿmāl idiyoruz gözde olan aḳı giderür ve ṣancu (12)

ve żafereye nāfiʿdür. Nemek enderānı ve naṭrūn ve delinmedük incü (13) her birinden bir cüzʾ zaʿferān ve kāfūr nebāt-ı şeker ve zencebīl [94a/01] ve ʿuḳdetü'r-rīḥ ve yanmış bilegü ṭaşı ve aḳ biber ve ḳara biber ve dār-ı fülfül (2) her birinden yarımşar cüzʾ dögüp ince bizden eleyüp göz aḳlığına (3) günde bir çekürdek ve şancuya dört dirhem mıḳdārın dübürine şoḳup (4) ḳoyıla nāfiʿ ve mücerrebdür. Ṣuffa bir sürme daḫı göze aḳ düşse (5) aḳ biber ve dār-ı fülfül ve nışādır ve ıḳlīmıya'l-ẕeheb ve ıḳlīmıya'l-fużża (6) ve tūtiyā ve mercān ve delinmedük incü her birinden birer cüzʾ zaʿferān ve kāfūr (7) her birinden yarımşar cüzʾ dögüp eleyüp günde bir çekürdek denlü (8) göze urıla nāfiʿdür. Ṣuffa bir sürme daḫı göze aḳ düşse (9) veyā gözde baraṣ olsa bu sürmeden istiʿmāl olına. ʿAnzarūt (10) ve nebāt-ı şeker ve māmīrān ve kāfūr ve biber ve dār-ı fülfül her birinden (11) bir cüzʾ keklik ödi yarım cüzʾ dögüp ve eleyüp (12) günde bir çekürdek denlü göze ṣaçıla suffa müberrid ki göz aġrısı [94b/01] remed didükleri dermānıdur. Nişasta ve helīle ve end ve azvay (2) ıḳlīmıya'l-fużża ve keṣīre berāberce alup dögüp eleyüp (3) bir ḳamış boġumı ile iki çekürdek denlü göze üfürile. Ṣuffa (4) bir sürme daḫı gözde kümne didükleri maraża nāfiʿdür. Ṣamġ-ı (5) ʿarabī ve zaʿferān ve iki ḳardaş ḳanı ve seylaḳūn şebb-i yemānī (6) ve keṣīre her birinden birer cüzʾ dögüp iki çekürdek denlü göze (7) üfürile. Ṣuffa bir sürme daḫı gözüñ ḥarāretin süyündürür. (8) Müberrid ve laṭīfdür. Ḳurşun ḳirşānı ki ʿArabça isfīdācü'r-raṣāṣ (9) ve deve ḳuşı yumırdasınuñ ḳabuġı ve iki ḳardaş ḳanı ve kāfūr (10) ve māmīṣā ve deñiz köpügi ki zebedü'l-cer denilür berāberce alup dögüp (11) eleyüp ṣümn dirhem mıḳdārı göze üfürile ṣuffa iki (12) kirpikde olan nāṣūra muvāfıḳ sürmedür māzı (13) ve ḳanṭariyūn ve yanmış zāc ve nebāt-ı şeker ve zaʿferān [95a/01] ve şebb-i yemānī ve afyūn ve ʿaḳreb küli ve ılġın aġacı küli berāberce (2) alup dögüp eleyüp ṣümn dirhem mıḳdārı atuñ (3) gözine çeke nāfiʿdür. Ṣuffa bir sürme daḫı nevāṣīrı (4) ḳurıtdurur. Bora ve nemek enderānı ve deñiz köpügi ve nebāt-ı şeker (5) her birinden bir cüzʾ ve nışādır rubʿ cüzʾ alup (6) dögüp eleyüp günde iki çekürdek denlü göze üfürile. (7) Ṣuffa gözde ve kirpiklerde uyuzluk vāḳıʿ olsa bu şiyāfdan (8) istiʿmāl olına. Jengār ve uşaḳ ḳaṣnısı ve nemek enderānı (9) ve nışādır ve geyik zibli ve ʿanzarūt berāberce alup (10) dögüp eleyüp ve ḳaṭrānla yoġırup ve sāde yaġ ḳatup (11) rubʿ dirhemi ḥayvānuñ gözine çekile. Ṣuffa bir şiyāf daḫı (12) göz aḳlığına nāfiʿdür. Arpa pulamacı sāde yaġa ḳarışdurup (13) bir tel ile göze çekile ṣuffa ve yine göz aḳlığına bir sürme [95b/01] daḫı lengeç yaġı ve çoġān göze çekile ve yine bir dermān daḫı (2) laḫana ṣıḳındısı ve çoġān yine bir tel ile göze çekile. (3) Ṣuffa göze bir nesne ṭoḳınsa aña mücerreb dermān budur ki (4) sāde yaġ ve gül yaġı ve yumırda ṣarusı berāberce alup ve aña (5) zaʿferāndan şuyey-i ḳalīl

ḳatup bir tel ile göze çekile. (6) Ṣuffa ve daḫı göze nesne ṭoḳınmaḳ ve güneş ıssısından (7) göze vāḳıʿ olan ḥarāret defʿine uşaḳ ḳaṣnısını ḳancıḳ (8) eşek südine ḥall idüp göze çekile nāfiʿdür.

İkinci bāb (9) müshilātlaruñ envāʿi ve menāfiʿi beyānındadur. Merḥūm atam dimüşdür (10) atlaruñ yegrek müshilātı başbuşdur. Yaʿni ebū cehl ḳarpuzınuñ (11) yapraġı ve içidür. Ḥayvānuñ ḳarnında olan aḫlāt-ı fāsideyi (12) cümleten iḫrāc ider. Pes andan dört dirhem alup bir baṭmān (13) ıssı ṣu ile ḥayvāna içüricek ḥaddine dek ġāyet ishāl [96a/01] virür. Şām üstāẕlarından daḫı baʿż kimesneleri gördüm (2) ki atı yalñız azvay ile ishāl ider ve yine bir müshil (3) daḫı budur ki bir küçürek it alup boġuzlayup ve derin (4) ṣoyup ḳarnın yarup cümle içini çıḳarup atup (5) andan dört baṭmān şarāb ve iki baṭmān bal ile eti (6) azalıncaya dek pişürüp andan süzüp bir avuc ṭolusı (7) deñlü naṭrūn ḳatup ḥayvāna üç baṭmān içürildükde (8) ḳarnında olan aḫlāṭ-ı fāside ishāl ile çıḳa gide (9) ve eger küçürek it olmazsa anuñ yerine ṭoñuzuñ elleri (10) ve ayaḳları ve damaġı ola.

Üçinci bāb atı ḳabıż idici dermānlarıdur. (11) İshāl defʿine biz itdügimüz dermān odur ki tāze cümmeyz (12) yapraġını ḥayvāna iṭʿām olına ve ḳavrılmış arpa virile. (13) Merḥūm atam dir idi ki atlaruñ efḍal maḳbıżātı budur ki [96b/01] kükürd ile ḳoruḳ dānelerinden birer cüzʾ dögüp (2) andan at ṣuvarılduḳda ol ṣuya ḳatıla ve yine ishāli (3) ḳābıż idici bir dermān daḫı Ḳıbrıs balçıġı ve germā ve kākıyā ve (4) ṭabāşīr ve semiz otı toḫmı berāberce alup dögüp (5) üç nügisini iki baṭmān lisānü'l-ḥaml ṣuyıyla ve ḳaynanılmış (6) cümmeyz ṣuyıyla içürile ve yine bir maḳbıż daḫı dāʾi'l-baḳardan (7) ve ishāl mevāddından nāfiʿdür. Ḳavrılmış kişnic ve ḥummāż (8) toḫmı ve semiz otı toḫmı dögüp anlaruñ veznince bezr ḳuṭūnā (9) ḳatup lisānü'l- ḥaml ve ḫaṭmıyye ṣuyıyla içürile nāfiʿdür (10) ve yine bir ḳābıż daḫı zıḳḳ-ı māvīye nāfiʿ. Fıstıḳ ṭışı (11) ḳabuġı ve ḫaşḫāş ḳabuġı ve pelid aġacı bellūṭı ve māzı (12) berāberce alup ṣu ile ḳaynadup ḳızıl şeker üzre süzüp (13) iki baṭmān mıḳdārı ḥayvāna içürile ishāli ḳabıż ider. [97a/01] Bir ḳābıż daḫı budur ki cüllenār ve aḳ ṣandal ve summāḳ (2) berāberce alup dögüp iki baṭmān lisānü'l- ḥaml ṣuyıyla (3) içürile.

Dördinci bāb melhem ṣıfatların ve envāʿ u menāfiʿi (4) beyānındadur. Ṣuffa turp melhemi ki yaralara ve ademiyān ile (5) atlar gevdelerinde çıḳan ḳabarcuḳlara nāfiʿdür. Ṭoñuz yaġın (6) alup dögüp ve süzüp üzerine ancalayın eski zeyt (7) ḳoyup andan mertek ve ḳalḳaṭār berāberce alup dögüp (8) eleyüp ṭoñuz yaġına ve zeyte ateş üzre ḳatup ve ḫūrmā (9) cerīdinden bir cerīd ile ḳarışdurup ol cerīd ıḫtırāk (10) idüp yanduḳça pişinceye dek bir ġayrı cerīd ile ḳarışdu (11) rılup pes pişüp munaʿḳıd

olduḳda bir ḳaba ḳoyup (12) menāfiʿi çoḳ bir melhemdür. Ṣuffa merhemü'l-resil sāyir (13) cerāḥatlara nāfiʿ ve cerāḥat oñdurıcı melhemdür. Bal mumı [97b/01] mertek ve çam şaḳızı her birinden birer cüzʾ oġlan aşı (2) ve dāne çāṭır ve mürr ve jengār her birinden rubʿ cüzʾ dögüp (3) eleyüp zeyt ile pişürile nāfiʿdür. Ṣuffa melhemü'l-dāḫiliyyūn (4) ki aʿżānuñ sāyir şişlerine ve cümle seratānāt ve oñması (5) ʿasīr cerāḥatlara nāfiʿ eger atda ve eger insānda ṣıfatı budur (6) boy luʿābī ve kettān toḫmı luʿābī ve ḫaṭmıyye luʿābī her (7) birinden bi's-seviyye alup bir mıḳdār zeyt ile pişürüp (8) andan nīm cüzʿ mertek alup dögüp ateş üzre azar (9) azar üzerine dögüp ḳarışdurup pişdükde ḳaldurup (10) vaḳt-ı ḥācetde istiʿmāl olına. Ṣuffa melhemü'l-zencār yaʿni (11) jengār melheminüñ ṣıfatıdur. Çürümiş eti yuyup ve yaralarda (12) olan zevāyidi giderüp bir oñdurıcı melhemdür uşaḳ (13) ḳaṣnısı ve jengār ve ʿanzarūt berāberce alup ḥavānda [98a/01] dögüp zeyt ve sirke ile pişürile. Ṣuffa melhemü'l-seylaḳūn (2) seylaḳūn melhemi od yanġınına ve ayaḳ burūdetine nāfiʿdür. (3) Seylaḳūn ve mertek berāberce alup ḥavānda dögüp ve üzerine (4) … iç yaġı ile gül yaġı ḳonılup ateş üzre (5) pişürüp istiʿmāl olına. Ṣuffa melhemü'l-zift eti bitürür. (6) İçi boş yaraları ṭoldurup ḳavışdurur. Zift (7) ve iç yaġı ve günlük bi's-seviyye berāberce alup ateş üzre (8) zeyt ile pişürüp istiʿmāl olına. Ṣuffa melhemü'l-isfīdāc (9) yaʿni kirşān melhemi tebrīd ve tecfīf idici ve şiş (10) ve yaralara nāfiʿ olup etlerin bitürür beyāż mūm (11) ateş üzre gül yaġıyla ezüp üzerine kirşān ḳoyup (12) andan ḥavānda dögüp istiʿmāl olına. Ṣuffa melhemü'l-ḫall (13) sirke melhemidür. Bir ʿużv ateşden yansa bu melhemi üzerine [98b/01] urduḳda ateşüñ ḥarāretin ṣavutdurur ve cerāḥatuñ etin bitürür. (2) Mertek alup zeyt ve sirke ile ḥavānda ezüp bir ḫoş (3) ḳarışdurup andan üzerine ʿurūkdan ḳoyup istiʿmāl (4) olına.

Beşinci bāb fi'n-naṭūlāt ve esmāhā ve menāfiʿhā (5) naṭūl odur ki dermānı ṣu ile ḳaynadup andan süzüp ol (6) ṣu ıssı iken müteʾellim olan ʿużvı anuñla yuyup tā ki (7) līnet bula. Ṣuffa biz bu naṭūlı ḥamar marażında ve at omuzından (8) aḳṣaduḳda istiʿmāl iderüz. Ol naṭūl budur eski encīr (9) ve ṣarımsaḳ ḳabuġı ve turunç ḳabuġı ve üzerlik ve ḳoyun gözi (10) çiçegi ve ṣu yarpuzı ve bernūf ve sedāb ve yāsemin (11) yapraġı her birinden bi's-seviyye alup ḳaynadup ve ıssı iken (12) bu ṣu ile elemi olan ʿużvı yuyup oġmaḳ gerek ve arpa (13) ve ṣudan ḥamar derdine mübtelā olan ata dermān budur ki [99a/01] ḫaṭmıyye ve yonca ve ḳoyun gözi çiçegi ve egrice yonca ve ṣu (2) yarpuzı ve sedāb ve üzerlik ki beyāż ve siyāh ola (3) berāberce alup dögüp ve üzerine ṣu ḳoyup ḳaynadup (4) ıssı iken elemlü ʿużvı anuñla yuyup oġıla.

Altıncı (5) bāb naṭūlāt ve başḳularuñ menāfiʿi beyānındadur. (6) Ṣuffa atuñ elleri ve ayaḳları gevşek olup ḳuvvetleri (7) eksese aña dermān bu başḳudur ki ḫaṭmıyye ve sedir (8) her birinden bir cüzʾalup tāze kişnic şuyıyla ve sirke (9) ile yoġırup ellere ve ayaḳlara urıla. Ṣuffa bir başḳu (10) daḫı eyer basımından ve arḳa ve el ayaḳ şişmesinedür. (11) Ḳuru encīr alup sirkede ışlatdurup ve üzerine (12) azvay ve muḳl azraḳ dögüp ḳatup ve çābut üzre (13) ḳoyup şişe urıla. Ṣuffa şol sürgü aña nāfiʿdür. [99b/01] El ve ayaḳ ve arḳa ve ḳarın şişiginedür. Azvay ve mürr (2) ve sebkinc ve muḳl azraḳ her birinden birer cüzʾ bir mıḳdār (3) daḫı sedir ḳatup sirke ile yoġırılup istiʿmāl olına (4) ve yine bu sürgü daḫı istisḳāya nāfiʿ azvay ve ebū cehl (5) ḳarpuzınuñ içi ve ḳoyun zibli dögüp sirke ile yoġırup (6) istiʿmāl olına ve yine atlaruñ ellerinde ve ayaḳlarında ẓuhūr (7) iden şişe nāfiʿ başḳudur. Ḫatmıyye ve muḳl ve sebkinc (8) ve ṭoñuz yaġın dögüp ḳarışdurup şiş olan yere (9) urıla nāfiʿdür.

Atlara urılacaḳ dāġlaruñ ṣıfatı ve menāfiʿindedür. (10) Ḳol başı ve bud başına urılacaḳ dāġdur ḳol başı ve daḫı bud başına bir dāġdur.

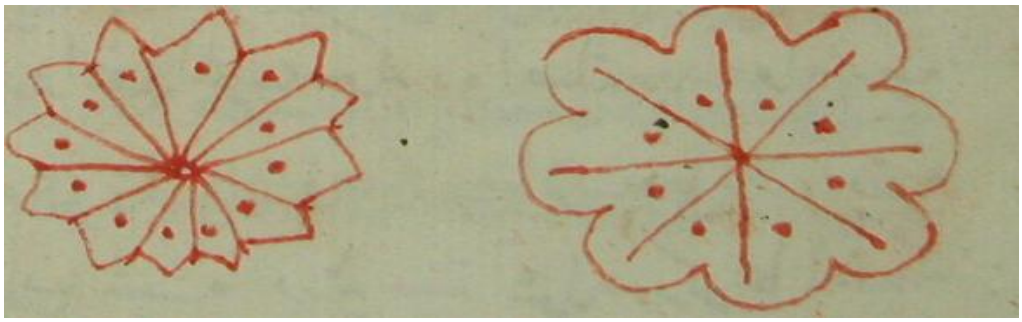

100a

omuz dāġı

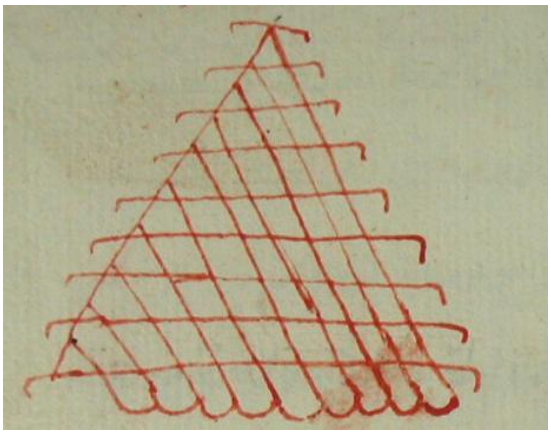

yine omuza

keyü’l-ceze

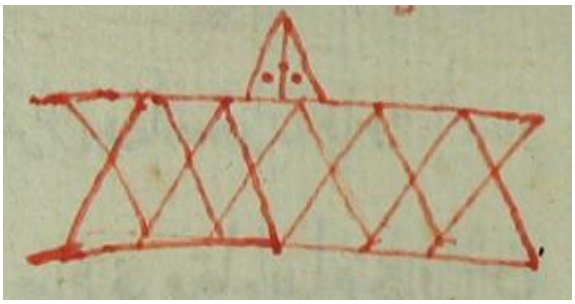

āḫırü’l-ceze

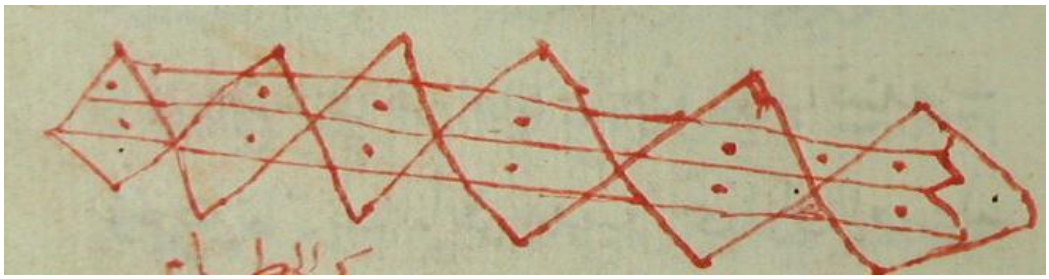

keyü’l-ḥuṭām

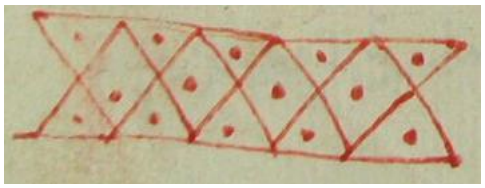

keyü’l-nıḳris

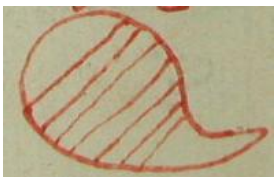

100b

keyü’l-saraṭān

…

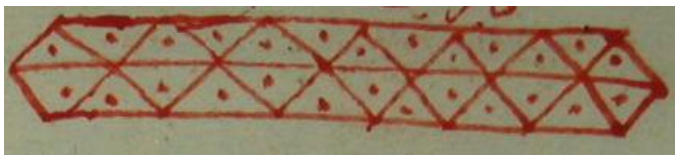

… keyü’l-ḫavāṣır

[100b/01] dāġlara müteʿalliḳ olan yedinci bāb tamām olup geçmiş üstāẕlaruñ (2) mevżuʿāt ve mücerrebātlarıdur.

Sekizinci bāb yaḳularuñ envāʿın (3) bildürür. Yaḳu sāyir yaġlara ve başḳulara ve uvanan (4) süñüke nāfiʿdür. Çitlemik ṣaḳızı ve çam ṣaḳızı ve uşaḳ (5) ḳaṣnısı ve lāmiyā ve ḳāḳıyā ve mugāṣ ve iki ḳardaş (6) ḳanı ve ṣamġ-ı arabī her birinden bir cüzʾ alup ḳaynadup (7) ve çiriş ḳatup yaḳu idüp ıssı iken urıla (8) ve yine bir yaḳu daḫı ḳaburġa ve süñük başılmalarına nāfiʾdür. [101a/01] Zift ve çam ṣaḳızı ve lāmiyā berāberce alup ḥall olıncaya dek (2) ateş üzre ṣu ile pişürile. Andan çiriş ḳatup (3) ve çābūt üzre ḳoyup ıssı iken urıla nāfiʿdür ve yine (4) bir yaḳu daḫı yaġır büyüyüp yayılmaḳdan menʿ ider. Çiriş (5) alup ḳan ile yoġırup ve çābūt üzre ḳoyup urıla (6) ve üstini baġlayu ḳoya nāfiʿdür. Ṣuffa bu yaḳu daḫı süñük (7) başılmasına ve şişe nāfiʿdür. Yumırda aġı ve keṣīre ve ḳarnı (8) yarıḳ toḫmı ve nişasta biri birine ḳarışdurup çābūt (9) üzre ḳoyup urıla nāfiʿdür. Ṣuffa bir yaḳu daḫı süñük (10) başılmasına ve yaġırlara nāfiʿ günlük ve pelid aġacınuñ (11) ṣamġı ṣu ile ḥall idüp ve ateş üzre çiriş ile (12) pişürüp istiʿmāl olına. Bir yaḳu daḫı süñük kopmaġa [101b/01] ve ṭamar burılmasına nāfiʿdür. Zift zucācı bir cüzʾ ve ḫūrmā bir (2) cüzʾ ve ṣaḳız ve bal mumı haddine varınca ḳaynadup (3) yaḳu idüp urıla nāfiʿdür. Ṣuffa bu dermān daḫı yaraları (4) ḳurıtdurur ve ḳanı keser zāc ve cüllenār ve mürr ve çam (5) ṣaḳızı berāberce alup dögüp eleyüp istiʿmāl olına. (6) Ṣuffa bir ṣaçġu daḫı sāyir cerāḥatlara ve uyuza (7) ve ḳana sürtmeyile yaraları oñdurup ve yaġır zaḫmınuñ (8) üstinde olan zevāyidātı yiyüp ḳurdları öldürür. (9) Damġalı balçıḳ ki ʿArabça aña ṭīn-ı maḫtūm denilür ve ḳuru (10) kişnic ve azvay ve mürr ve günlük ve zāc ve ḳāḳıyā ve jengār (11) her birinden bir cüzʿ dögüp eleyüp istiʿmāl olına (12) ve merḥūm atam dimişdür şol ẕikr olınacaḳ dermān [102a/01] sāyir ṣaçġulardan enfaʿdur ḳanı aḳıtmaḳdan menʿ ider (2) ve yaraları oñdurur ki ṣıfatı ṭāyif saḫtiyānınuñ un (3) gibi olmış ḳurāżası ve ṣāb ve mürr ḳarışdurup başıla. (4) Ṣuffa bir

ṣaçġu daḫı yaralaruñ zevāyidātın yiyüp (5) pāk ider ve yaranuñ ḳurdların öldürür. Jengār ve ḳalya (6) ve nışādır ve ʿanzarūt berāberce alup dögüp eleyüp (7) istiʿmāl olına nāfiʿdür.

Bāb ḥuḳnelerüñ envāʿı (8) ve menāfiʿi beyānındadur. Ṣuffa bu ḥuḳne ṣancuya nāfiʿ (9) ve mücerrebdür. ʿUṣfur toḫmı ve şāb ve tāze pancar ve yarpuz (10) ve selcem berāberce alup ṣu ile ḳaynadup tā nışfı (11) gidince andan ateşden indürüp bir mıḳdār ṣavuduḳda (12) azacuḳ şırlaġan ḳatup ıssı iken istiʿmāl olına. [102b/01] Ve daḫı bir ḥuḳne daḫı ṣancuya ve sūs yeline ve marаż-ı bāride (2) ve ḳurda ve ḳarın gürlemesine nāfiʿdür. Kettān toḫmı ve turp (3) toḫmı ʿuṣfur toḫmı merdgūş ve demür dikeni ve pancar (4) ve ḳuru nergis ve ṣoġan toḫmı berāberce alup s̱ülṣi gidinceye dek (5) ṣu ile ḳaynadup ve süzüp bir mertebe ıssı iken bir mıḳdār (6) ṭuz ve ördek yaġı ve tavuḳ yaġı ḳatup ḥuḳnelede (7) nāfiʿdür ve daḫı bir ḥuḳne daḫı ṣancuya ve yele ve burūdetden (8) olan maraża nāfiʿ şāb ve demür dikeni ve ḳoyun gözi (9) otı ve egrice yonca ve ṣu kerefsi ve ṣoġan toḫmı ṣu ile (10) ḳaynadup s̱ülṣi gidicek süzüp ve aña ṭuz ve şırlaġan (11) ḳatup ḥuḳnelede ve yine bir ḫuḳne daḫı sıll ve leziz marażlarına (12) nāfiʿ tāze yonca ve ṣu içinde biten ot ki ʿArabça [103a/01] aña ṭuḥlab denilür ve benefşe ve tāze ḫatmıyyeyi berāberce (2) alup s̱ülṣi gidinceye dek ṣu ile ḳaynadup andan süzüp (3) üzerine benefşe yaġı ve ördek yaġı ḳatup bu (4) ṣudan üç batmān ile bir nügi ẕikr olınan yaġ ile (5) ḥuḳneleye. Bir biri üzre üç gün istiʿmāl olına. (6) Ammā ʿalaf ve ṣu atuñ mizācına göre mülāṭafetle virile.

(7) On birinci bāb bāb ṣarġularuñ envāʿın bildürür (8) Ṣuffa bu ṣarġu ademiyān ve ḥayvānātuñ süñükleri (9) uvanmasınadur. Kil-i ermeni ve burçaḳ unı ve günlük (10) ve ḳavrılmış temr-i hindi her birinden birer cüzʿ alup (11) dögüp yumırda aġıyla yoġırup istiʿmāl olına (12) ve yine bu ṣarġu daḫı ol ẕikr olınandan enfaʿıdur. (13) Kil-i ermeni ve mürr ve ḳara günlük ve muġāṣ ve iki ḳardaş [103b/01] ḳanı ve burçaḳ unı ve temr-i hindi toḫmı ve çiriş berāberce alup (2) andan balıḳ tutḳalın ṣuda ḳaynadup ve bu ẕikr olınan (3) eczāyı ol ṣu ile yoġırup istiʿmāl olına ve yine bir ṣarġu (4) daḫı ḳırılan süñüke ve süñük ḳopmaġa ve ṭamar burılmasına (5) eger ademiyāna ve eger ḥayvānāta nāfiʿdür. Çam ṣaḳızı ve balıḳ (6) tutḳalı ve günlük ve māzı ve cüllenār ve kil-i ermeni (7) berāberce alup dögüp andan balıḳ tutḳalını ṣuda (8) ḥall idüp ve bu eczāyı ḳatup çiriş ile ḳarışdurup (9) ṣınmış ve ḳopmış kemük üzre urıla nāfiʿdür ve yine (10) bir ṣarġu daḫı serv ḳozını dögüp sürmeye ḳatup (11) ve ateş üzre yoġırup andan çābūt üzre ḳoyup (12) ıssı iken urup baġlaya nāfiʿdür.

On ikinci bāb (13) taʿvīẕlerün beyānındadur ṣuffa bu taʿvīẕ at ṣancusına [104a/01] ve göz degmesine nāfiʿdür Resūlu'llāh ṣallī allāhu ʿaleyhi ve-sellemden mervīdür. (2) Gerekdür ki burnınuñ ṣāġ ṭaraf delügine dört kerre ve ṣol (3) delügine üç kerre üfürüp diye ki لايكشف (5) الباس ربّ الناس ابينف الناس انت الشافي (4) لاباس لاباس اَذْهب الضرّالاّانت شفاء لايغادره سوولا (6) [25] سقم Ṣuffa ṣancu içün ṣol ẕikr olınacaḳ taʿvīzi (7) bir ṭas içine yazup andan içine ṣu ḳoyup (8) içürile bi-iẕni'llāh fi'l-ḥāl sākin olur yazılacaḳ (9) budur: (11) وما ادريگ ماالطارق النجم الشاقب ان گلّ نفس (10) بسم الله الرحمن الرحيم والسماء والطارق انّه على (13) خلق من ماءٍ دافق يخرج من بين الصلب والترائيب (12) لماعليها حافظ فلينظرالانسان ممّ خلق الوجع بالذي يسگن له مافى السّماوت والارض [104b/01] رجعه لقادر يوم تبلى السر اير[26] اسگن ايها اسكن ايهاالوجع بالف لاحول (3) الم ترالى ربگ كيف مّدالظّل ولوشآءَلجعله ساكنا [28](2) وهوالسّميع[27] العلي العظيم [29] (4) ولاقوة الاباالله العليّ ve yine bu taʿvīẕ daḫı ṣancuyadur bıçaḳ ucıyla (5) ḥayvānuñ ellerine ve ayaḳlarına yazıla: اغطش اغلطوش (6) [30] اعطاش اعطيش ve yine bir nusḫa daḫı ḥayvānuñ ellerine ve ayaḳlarına (7) yazıla: [31] قلش لقلقيشيش قلقلقيشيش ve bir daḫı (8) ṭābaḳ içün bıçaḳ ucıyla ḥayvānuñ ṭırnaḳlarına yaza: (9) [32] هارش ارش لا لابوش ve yine taʿvīẕ daḫı (10) ademiyān ve ḥayvānlaruñ ṣancularına dermān budur ki Āli ʿimrān (11) sūresini başdan başa zaʿferānla bir legen içine yazup (12) andan yuyup ṣuyını ḳışraġa veyā ḫātūna içürilüp (13) ṣu faẓlasını daḫı yüzine ve gögsine serpüp bi- iẕni'llāh ḫoş [105a/01] ola mücerrebdür ve ḥayvāna göz degmemek içün bir ḥamāyilıya yazup (2) andan geyik boynuzınuñ bir vaṣlasın delüp deve yüñinden (3) iplik veyā at ḳıllarından iplik düzüp veyā karġı ḳabuġından (4) iplik burup ḥamāyili ile boynuzı ol ipliġe ṭaḳup (5) ḥayvānuñ boynında aṣa ḳoya bu mücerreb taʿvīẕ daḫı (6) ṣancuya bir ṭas veyā yeñi çanaġa yazup pāk ṣu ile (7) yuyup ol ṣudan ata içürilüp bir mıḳdārını daḫı yüzine (8) serpile bi-ʿavni-llāh sākin ola. Yazılacaḳ taʿvīẕ budur: (9) بسم الله الرحمن الرحيم وهى تجري ولاتكن مع الكافرين قال سآوي (11) ونادى نوح ابنه وكان فى مغزل يابنى اركب معنا (10) بهم فى موج كالجبال وقيل يا ارض ابلعي ماءَ كى (13) من الماء قال لاعاصم اليوم من امرالله الاّ من رحم (12) الى جبل يعصمنى

---

[25] *Zarar olmasın. Zarar olmasın. Ey insanların Rabbi, Ey insanlara sıhhat veren, zararı yok et. Zira sen şifa verensin. Senin iznin olmadan hiçbir zarar ve şifa ona ulaşmaz. Hiçbir zararlı söz onu madur edemez.*

[26] *Tarık Suresi 1-9. ayetler. Bi'smillāhi'r-rahmāni'r-rahîm Göğe ve Tarık'a andolsun. Tarık'ın ne olduğunu sana bildiren nedir? (Karanlığı) delen yıldızdır. Üzerinde gözetleyici-koruyucu hiçbir nefis (kimse) yoktur. İnsan bir baksın, hangi şeyden yaratıldı. Dökülüp atılan bir sudan yaratıldı. (Bu su,) Bel kemiği ile kaburgalar arasında(ki organlar)dan çıkar. Şüphesiz (Allah) onu yeniden döndürmeye güç yetirendir. Sırların orta yere çıkarılacağı gün;*

[27] *Ey ağrı, her şeyi hakkıyla bilen, gören ve yerde, gökte olanları sükûna erdiren Allah'ın izniyle sakinleş!*

[28] *Furkan 45. ayet. Görmez misin Rabbin gölgeyi yayıp uzatıyor. Eğer o dileseydi onu durdururdu.*

[29] *Sakinleş Ey ağrı! Kuvvet ve kudret mutlak anlamda yüce ve büyük Allah'a aittir.*

[30] *Hayvanın el ve ayaklarına yazılacak söz.*

[31] *Hayvanın el ve ayaklarına yazılacak söz.*

[32] *Hayvanın tırnaklarına yazılacak söz.*

الله وغيض (2) الماء وقضى الامر ولستوت[33] كذلگ اسكن ايّهاالمغل برحمة [105b/01] وياسمآء اقلعي وغيض (4) Bir taʿvīẕ daḫı göz حول ولاقوّة الاّبالله العظيم [34] (3) كماغاض الماوقضى الامر ان شاءَالله ولا degmemege nāfiʿdür. Bir ḳāġıda yazup ḥamāyili şekli (5) atuñ boynında aṣa mücerrebdür. من (7) فى خلق الرحمن من تعاوت فارجع البصر هل ترى (6) بسم الله الرحمن الرحيم ماترى (9) خاسيئًا وهو حسير[35] خرجت عين السؤمن جحرين (8) فطور ثم ارجع البصر كر تين ينقلب اليگ البصر والى (11) اين تذهبين ياعين السوٴ فقالت الى الثور في ثيره (10) اسودوابيض فلقيت جبرائيل عليه السّلام فقال (13) الصايغ فى صياغته والى المتكلم فى منطقه والى (12) الطاير في طيرانه والى التاجر فى تجارته والى قطاره والى الرجل فى مجلسه والى الطفل فى [106a/01] الفرس فى جريه وسقيه وعندحبسه والى الجمل فى درّها فقال لها جبرائيل اقسمت عليكى ايّهاالعين (3) والى العروس فى خدرها والى الشاة الحلوب عند (2) حجرامّه الى (6) الى الثور فى ثيره ولا الى الطاير فى طيرانه ولا (5) السوٴ بالله العظيم الّذي لااله الاّ هو لاتذهبين (4) (8) ولا الى الغرس فى جريه ولا الى الطفل فى حجر امّه ولا (7) الصايغ فى صياغته ولا الى المتكلّم فى منطقه (10) الشاة الحلوب عند درّها ولكن اذهبى الى جحر (9) الى الرجل فى مجلسه ولا الى العروس فى خدرها ولا الى عبس (12) النار فصبّى الما على النار يطفى باذن الله تعالى (11) تريفيه حيّه لها عينان عين من الماوعين من العاين عليه [106b/01] عاين يا صاحب هذا الكتاب رددت عنگ عين (13) عابس وحجر يابس وماقابس فى عين والله (3) عظم رقيق ولحم رقيق في نفسه واهله وماله انا ارقيگ (2) فى احبّ الناس اليه فى عظمه ولحمه وكليتيه عين ماكان (5) آمين آمين اعيذگ باسم الجبّاروحرّالناروعين رات (4) يشيگ والملا يكة المقربون يقولون تسبيح عليه (7) الشمس من مطلع عسر اعيذگ بفاطر الشمس من شرما طلعت (6) من نفس انسان اوقان بحق الله خالق ومن (9) ذي شرّ ومن شرّ كلّ دابه ومن شرّ كلّ جنّ وانسن (8) الشمس ومن شرّ اليوم ومن شرّ امس ومن شرّ كل الاّ هو (11) صراط مستقيم [37] فان تولّو افقل حسيي الله لا اله (10) شرّ كل دآبّة[36] ربّي آخذ بناصيتها انّربّي على

---

[33] *Hud süresi 42-44. ayetler. 44. ayet yarısında kesilmiş. Bi'smillāhi'r-rahmāni'r-rahîm. Gemi dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, gemiden uzakta olan oğluna: Yavrucuğum (sen de) bizimle beraber bin,kafirlerle beraber olma!diye seslendi. Oğlu: Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım dedi. (Nuh): "Bugün Allah'ın emrinden (azabından) merhamet sahibi Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur." dedi. Aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu. (Nihayet) "Ey yer suyunu yut! Ve ey gök (suyunu) yut."denildi. su çekildi,iş bitirildi. (gemi de) Cudî (dağının) üzerine yerleşti. Ve: "O zalimler topluluğunun canı cehenneme"denildi.*

[34] *Kezalik (ve benzeri, böylece).Ey hastalık Allah'ın rahmetiyle sakinleş. Suyun çekildiği gibi, işin bitirildiği gibi sen inşallah kaybol. Yüce ve ulu olan Allah'tan başka güç ve kuvvet olamaz.*

[35] *Mülk süresi 3-4. ayetler. Bi'smillāhi'r-rahmāni'r-rahîm. Rahman olan (Allah)ın hiçbir çelişki ve uygunsuzluk (tevafüt) göremezsin. İşte gözü(nü) çevirip-gezdir; herhangi bir çatlaklık (bozukluk ve çarpıklık) görüyor musun? Sonra gözünü iki kere daha çevirip-gezdir; o göz (uyumsuzluk bulmaktan) umudunu kesmiş bir halde bitkin olarak sana geri dönecektir.*

[36] *Nazar, atın iki deliğin arasından siyah beyaz bir ruh olarak çıkıp giderken Cebrail ona der ki: Ey nazar, nereye gidiyorsun? Onlar derler ki: Sürüngenlere gidiyoruz, yürüyüşlerini bozmak için; uçanlara gidiyoruz, uçuşlarını bozmak için; tüccarlara gidiyoruz, ticaretlerini bozmak için; yüzene gidiyoruz, yüzüşünü bozmak için; konuşana gidiyoruz, mantığını bozmak için; atlara gidiyoruz, su içtiğinde çıkarmasını bozmak için; deveye gidiyoruz, yolculuğunu bozmak için; adama gidiyoruz, meclisini bozmak için: çocuğa gidiyoruz, annesinden uzaklaştırmak için. Cebrail ona dedi ki: Ey Nazar, kendisinden başka ilah olmayan yüce Allah'ın adıyla yemin ederim ki, sürüngenin yürüyüşünü bozmaya, uçanların uçuşlarını bozmaya, tüccarların ticaretlerini bozmaya, yüzenlerin yüzüşünü bozmaya, konuşanın mantığını bozmaya, atların su içtiğinde çıkarmasını bozmaya, devenin yolculuğunu bozmaya, adamın meclisini bozmaya, çocuğu annesinden uzaklaştırmaya gidemezsiniz. Cebrail devamla dedi ki: Ancak kendisine nazar dokunmuş yaralı bir hayvanın ateşini dindirmeye ve ona kaynağından su vermeye gidebilirsiniz. Çünkü su ateşe dökülürse Allah'ın izniyle söner. Yüzünü ekşiten ekşitti, yaş olan kurudu.*

والانس ان (13) فسيكفيكهم الله وهوالسميع العليم [39] يامعشرالجنّ (12) عليه توكلت وهو ربّ العرش العظيم[38] عليكما شواظ من (2) والارض فانفذوالاتنفذون الاّبسلطان يرسل [107a/01] استطعتم ان تنفذوامن اقطارالسموات لواحد ربّ السّموات (4) صفّافالزاجرات زجرافالتاليات ذكراان الهكم (3) نار ونحاسٍ فلاتنتصران[40] والصافّات وحفظناهامن كلّ شيطان (6) المشارق انّا زيّنّاالسّماءَالدنيابزينة الكواكب (5) والارض ومابيهماوربّ عذاب واصب الاّمن خطف الخطفة (8) الملاءِالاعلى ويقذفون من كلّ جانب دحوراًولهم (7) ماردلايسّمعون الى انّاخلقناهم من طين لازب[41] andan (10) ثاقب فاستفتهم اهم اشدّ خلقاً ام من خلقنا (9) فاتبعه شهاب الحمدوالمعوذتين[42] (11) ve Ayete'l kürsī yaza nāfi ve mübārekdür.

Bāb atlaruñ (12) başları mıḳdārın bildürür. Ḥadāṣetlerinden ʿömürlerinüñ (13) intihāsına dek ne denlü ʿömür sürerler pes naʿl-bant [107b/01] olan üstāẕa lāzım ve gereklüdür ki atlara müteʿalliḳ (2) olanı ʿumūmen yayup tā ki at aḥvālinden bir nesne (3) ṣorılduḳda bedihen cevāp vire. Pes bilgil ki ṭayuñ (4) ilk ḥadāṣetine fülüv denilür. Ṭoġuşından beşinci (5) güne dek veyā yedi güne dek dişleri żāhir olur (6) ve gah olur ki baʿżıları ṭoġduḳda dişleri gözikür (7) ve āzuları bitmesi bir ay ibtidāsından ikinci ay (8) āḫırına dekdür ve iri āzuları ki anlara el-ḳavāriḥ denilür. (9) ʿÖmrinden sekiz ay mürūrından on aya dek biter (10) bir yıl ʿömür geçürdükde ikinci sene tamāmına dek aña ḥavlī (11) denilür ve dişleri ḳararup dökilmek üzre olduḳda (12) aña caʿr dirler. İkinci senenüñ evvelinde olur pes (13) dişleri düşdükde sene āḫırına dek aña es-ṣeniyyu [108a/01] dirler ve müstaḳbel senede yaʿni sene evvelinden dördinci (2) seneye dek dördinci sene āḫırında aña rubāʿ denilür. Pes (3) rubāʿiyyātdan ġayrıları düşicek beşinci senenüñ evvelinde (4) aña el-ḳāriḥ denilür ve bir atuñ dişleri dökildi mi dökilmedi mi

---

Ey bu kitabın sahibi, sevdiğin insanlara yönelik ruh ve beden sağlığını tehdit eden kötü bakışları geri çevir. Ona ince bir ruh, sağlıklı bir beden ver onun canını, ailesini ve malını koru. Allah dilediğine şifa verir ve Mukarrebun melekler bu duaya amin derler. Bakan gözün şerrinden, ateşin hararetinden Cebbar ismine sığınıyorum- İster kul hakkıyla ilgili olsun, isterse güneşi yaratan ve asırlarca doğuran yaratıcının hakkıyla ilgil olsun- Üzerine güneş doğduğu zaman günün şerrinden, dünün şerrinden, her şerrlinin şerrinden, her zararlı hayvanın şerrinden, her şerli cin ve insanın şerrinden, her tür hayvanın şerrinden, güneşin yaratıcısına sığınırım.

[37] Hud Suresi 56. ayetin bir kısmı. Muhakkak ki benim Rabbim, dosdoğru bir yol üzerinedir.(dosdoğru yolda olanı korumaktadır.)

[38] Tevbe Suresi 129.ayet. Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: "Bana Allah yeter. Ondan başka ilah yoktur. Ben Ona tevekkül ettim ve büyük arşın rabbi Odur.

[39] Bakara Suresi 17. ayetin bir kısmı. Sana onlara karşı Allah yeter. O, işitendir, bilendir.

[40] Rahman Suresi 33. ayet. Ey cin ve ins toplulukları, eğer göklerin ve yerin bucaklarından aşıp-geçmeye güç yetirebilirseniz, hemen aşın; ancak üstün bir güç (sultan) olmaksızın aşamazsınız.

[41] Saffat Suresi 1-11. ayetler. Saflar halinde dizilenlere andolsun. Haykırıp sürükleyenlere, zikir okuyanlara, tartışmasız sizin ilahınız gerçekten birdir. Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi'dir, doğuların da Rabbi'dir. Şüphesiz biz dünya göğünü çekiçi bir süsle, yıldızlarla süsleyip donattık. Ve itaattan çıkmış her azgın şeytandan koruduk. Ki onlar, Mele'i A'la'ya kulak verip dinleyemezler, her yandan kovulup atılırlar; uzaklaştırılırlar. Onlara kesintisiz bir azab vardır. Ancak (sözü hırsızlama) çalıp- kapan olursa, artık onu da delip geçen yakıcı bir alev izler. (ve yok eder.) Şimdi onlara sor: Yaratılış bakımından onlar mı daha zorlu, yoksa bizim yrattıklarımız mı? Doğrusu biz onları, cıvık-yapışkan bir çamurdan yarattık.

[42] Fatiha Suresi, Felak ve Nas sureleri.

(5) bilmek dileseñ göresin eger dişleri boncuḳ levninde ġāyet (6) beyāż olup küçürek iseler andan maʿlūm olur ki evvel ki (7) dişleridür ve illā ki dişleri ṣaruya māyil olup yaruḳ (8) ise yeñi dişler idügin bilesin atuñ dişleri düşüp (9) gitse ġayrıları çıḳar biter. Ammā āzuları aṣlā düşmez. (10) Meger żarūretden ola ve āzularından şey düşse anuñ (11) yerine şey bitmez. Baʿż ūstāẕlar dimişler ki yine biter çıḳar. (12) Bir at ki ḳurūḥından ṣoñra bir yıl mürūr etse üçinci (13) ve sekizinci yıla dek ḳuvveti ziyāde olur ammā andan öte [108b/01] segirtmesi ve ḳuvveti eksilür ʿaskeriyānlaruñ birileri baña ḫabar (2) virüpdür ki ḳatlarında at otuz yıla dek ʿamelden ḳalmaz ve ḳuvveti (3) eksilmez. Atlaruñ ġāyet ʿömürleri daḫı ḳırḳ yıla dekdür. Baʿż (4) atlar daḫı ḳırḳdan ziyāde yaşar vallāhu aʿlem (5) الحمدلله وصلي الله على سيدنامحمدوعلى آله وصحبه وسلم (6) وقعى الفراغى من ترجمت من اللغة العربيّة (7) الى اللغة التركيه بقلم العبدالفقير (8) Meḥmed Bin Çerkes الزردرابقلقة (9) بيروت حالاعفى لسرته (10) فى اوايل شهر جمادي (11) فى لثاني سنت خمس وتسعين (12) والفن [43] (13)

[43] *Allah'a hamd olsun. Peygamberimize, onun akraba ve ashabına selam olsun. Hicri 1095, cemayi-i sani ayının başlarında Beyrut'ta Mehmed b. Çerkes fakir kulun kalemiyle Arapça'dan Türkçe'ye yapılan tercüme başarıyla bitti.*

DİZİN

ʿabā Yünden dokunmuş, çok sağlam, eskiden daha ziyade küçük esnafın ve fakir kimselerin giydikleri potur, hırka, cepken, palto, terlik vb. şeyler yapılan, çoğunlukla deve tüyü renginde bir çeşit kaba kumaş, kaba çuha.
a. 75b/10
a.+larla 68a/03, 91b/05
[=3]

acı bādem 1. Gülgillerden bir meyve ağacı. Cprunus comminis. Bu ağacın acımtırak sert kokulu meyvesi
a. 88b/09
[=1]

ʿacīb Çok acayip, tuhaf, garip, şaşırtıcı.
a. 69a/08
[=1]

ʿacūr Kabakgillerden, kabuğu beyazımsı yeşil renkli, üzeri oluklu, bazen de tüylüolan, büyükçe bir çeşit hıyar. Cucumis anguria.
a. 86b/04, 86b/06, 87b/08, 90a/06
[=5]

aç- 1. Bir şeyi kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak.
a.-a 81a/05
a.-maġa 91b/10
2. Yarmak, deşmek
a.-up 77a/07
[=3]

açıḳ Kapalı, örtülü, bağlı, katlı veya kilitli durumda olmayan, açılmış.
a. 66a/08, 86a/01
[=2]

açıl- 1.Kapalı, örtülü, kilitli, bağlı, toplu veya katlı durumdan çıkmak, açık hale gelmek.
a.-duḳda 81a/06
[=1]
2. (Vücudun herhangi bir yeri) Yara durumuna gelmek veya kapanmış bir yara tekrarişlemek.
a.-duḳça 88b/11
a.-duḳından (açılduġından) 73b/06
a.-ınca 63b/11
a.-up 66b/09, 70a/06, 72b/01
a.-ur 88a/08
a.-ursa 88b/10
[=8]

adam İnsan, kişi, kimse, şahıs.
a. 87b/12
[=1]

ʿadd Kabul edilmek, sayılmak.
a. olın - 82a/08
[=1]

ʿaded Tane
a. 87b/04
[=1]

ademiyān İnsanlar.
a. , 97a/04,103a/08, 104b/10
a.+a 103b/05
[=4]

afyūn Afyon
e. 95a/01
[=1]

aġac Kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki.
a. 72a/12, 74a/03
a.+dan 72a/12
a.+ı 66b/12, 86a/13, 95a/01, 96b/11
a.+ından 92a/12
a.+ınuñ 101a/10
a.+ları 74a/07
[=10]

aġız 1. Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk.
a.+ı 86a/01
a.+ı (aġzı) 73b/06, 81a/05, 85b/11
a.+ına (aġzına) 77a/09, 81a/05
a.+ında (aġzında) 82a/11
a.+ından (aġzından) 83b/07
a.+ın (aġzın) 81a/05, 91b/10
a.+la 72a/11
a.+ları 63b/11
a.+larıyla 81a/09
[=13]

aġrı Vücudun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen sürekli acı ve ıztırap, sızı, veca.
a.+sı 89a/15, 94a/12
a.+sına 89a/14, 90b/14
a.+sınuñ 89a/06
[=5]

aġu aġacı Zakkum
a.+ndan 92a/11
[=1]

āḫır Son, sonuncu, en sonra olan.
a.+ına 107b/08, 107b/13
a.+ında 108a/02
[=3]

āḫırü'l-ceze 'Çadırın sonu.' Bir dağ şekli.
a. 100a/03

aḫlāṭ-ı faside Vücutda sağlık ve mizacın bozulması sonucunu doğuran dengesi bozulmuş dört unsur.
a. 95b/11, 96a/08
[=2]

aḫşam Güneşin batma zamanı, günün sonu.
a. (sabah aḫşam) 61a/11
[=1]

aḥvāl Haller
a.+inden 107b/02
[=1]

aḥyānen Bazen, arada bir.
i. 82a/13
[=1]

aḳ 1. Kar renginde olan rengin adı, beyaz.
a. 67a/01, 69b/10, 69b/12, 70b/04, 70b/06, 82a/05, 84b/03, 89a/05, 90b/13, 93b/03, 94a/01, 94a/05, 97a/01
a. düş- 94a/04, 94a/08
[=15]
2. Bazı şeylerin beyaz olan kısmı.
a.+ı 93b/11
a.+ı (aġı) 101a/07
a.+ına (aġına) 77a/03
a.+ıyla (aġıyla) 103a/11
[=4]

aḳ- 1.(Sıvılar veya ufak taneli maddeler için) Bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek.
a.-ar 72b/02
a.-maḳdan 73a/12
a.-ması 73a/03
a.-masına 91a/01
a.-masınuñ 73b/05
a.-up 62a/09, 62b/05, 71b/13, 83b/01
[=9]

'aḳabince Arkadan, ardından, hemen arkasından.
a. 69a/04, 89a/15
[=2]

aḳıt- Sulu veya ufak taneli maddelerin bulunduğu yerden başka bir yere doğru gitmesini, akmasını sağlamak.
a.-maḳdan 102a/01
[=1]

aḳıtdur- Akıtmak işini bir başkasına yaptırmak.
a.-a 89a/13
a.-up 69a/12, 88b/09, 89b/03, 93a/05
[=5]

aḳıtdurıl- Akıtmak işini yaptırılmak.
a.-a 70b/01, 70b/08, 86a/12, 87a/05, 87a/08, 87b/08, 89b/09, 91a/03, 93a/12
[=9]

ʿāḳibet Sonunda, nihayet, neticede
a. 71b/13
[=1]

aḳlık Ak olma durumu, beyazlık
a.+ına (aḳlığına) 94a/02, 95a/12, 95a/13
[=3]

ʿaḳreb Örümcekgillerden, kuyruğunun kıvrık ve kalkık ucunda zehirli bir iğnesi bulunan ve soktuğu zaman bu zehiri vücuda bırakan tehlikeli küçük hayvan.
a. 95a/01
[=1]

aḳṣa- Bir ayağın kısa veya sakat olması sebebiyle hafifçe topallamak.
a.-duḳda 98b/08
a.-ması 61b/12
[=2]

aḳṣatdur- Hafifçe topallatmak.
a.-ur 63a/01
[=1]

al- 1. Herhangi bir şeyi tutup yerinden ayırarak elinde ya da yanında bulundurmak.
a.-mışdur 68b/02
a.-up 62b/01, 62b/10, 64a/01, 64a/02, 64a/12, 65a/01, 65a/07, 67a/01, 67a/03, 67a/05, 68b/08, 69b/02, 69b/13, 70b/10, 73a/05, 73a/07, 73a/09, 74b/08, 75b/01, 75b/07, 76a/07, 76a/13, 76b/13, 78a/02, 78a/04, 78a/06, 78a/08, 78b/01, 79a/03, 79b/08, 79b/11, 80a/03, 80a/08, 81a/08, 82b/08, 84b/05, 86a/08, 86b/04, 86b/07, 86b/11, 87a/05, 89a/07, 89a/09, 89a/10, 89b/09, 89b/15, 90a/05, 90a/06, 91a/08, 92a/05, 92a/07, 92a/10, 92b/03, 92b/07, 92b/13, 93a/03, 93a/05, 93a/11, 94b/02, 94b/10, 95a/02, 95a/05, 95a/08, 95b/04, 95b/12, 96a/03, 96b/04, 96b/12, 97a/02, 97a/06, 97a/07, 97b/07, 97b/08, 97b/13, 98a/03, 98a/07, 98b/02, 98b/11, 99a/03, 99a/08, 99a/11, 100b/06, 101a/01, 101a/05, 101b/05, 102a/05, 102a/10, 102b/04, 103a/02, 103a/10, 103b/01, 103b/07
[=93]
2. Tıbbi bir müdahale ile vücuttan çıkarılmak.
a.-maḳ 83b/13
a.-up 62b/01, 69b/02, 73a/09, 74b/08, 82b/08, 83b/13, 85b/04, 86a/08, 86b/11, 87a/05, 89a/07, 90a/05, 91a/08, 92a/05, 93a/05
a.-urlar 62b/05, 85b/04
[=18}
baḫşiş al- 68b/02
ḳan al- 62b/01, 62b/05, 69b/02, 73a/09, 74b/08, 82b/08, 83b/13, 83b/13, 85b/04, 86a/08, 86b/11, 87a/05, 89a/07, 90a/05, 91a/08, 92a/05, 93a/05
[=18]

ʿalaf Hayvan yemi.
a. 65a/13, 83b/06, 91a/10, 93a/07, 103a/06
a.+a 65a/03
a.+dan 86b/10
a.+ı 64b/06, 66b/05, 73a/08, 76a/09, 79a/01, 79b/13, 81b/04, 86b/02, 87a/10, 87a/13, 87b/07, 89a/02, 90b/06
a.+ına 79a/13
a.+ını 83a/04

a.+lar 66b/06, 91b/07
a.+larla 83b/13
[=25]

ʿalāmet İşaret, belirti, nişan, emare.
a.+inden 63a/01
[=1]

aldur- Almak işini yaptırmak.
a.-mayup 68a/09
[=1]
nefes aldur- 68a/09
[=1]

ʿale'l-fevr Birden, acele ile.
a. 93b/05
[=1]

ālet Bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, makine.
a.+le 88b/04
[=1]

alın Yüzün, kaşların üstünden saçlara kadar olan ve şakaklar arasında kalan kısmı.
a. 75a/03
a.+ı (alnı) 88b/12
[=2]

alın- 1. Tıbbi bir müdahale ile vücuttan çıkarılmak.
a.-a 86a/10, 89b/03
a.-acak 74b/08
a.-duḳdan 82b/13, 92a/08
[=5]
a. ḳan alın- 74b/08, 82b/13, 86a/10, 89b/03, 92a/08
[=5]

ʿAlī ibnü'l-Cehm Bir özel isim.
a.+üñ 71a/05
[=1]

Āliʿimran Kur'an-ı Kerim'in üçüncü süresi.
a. 104b/10
[=1]

Allāhu Taʿālā celle şānehü "Onun şanı, yüksekliği, büyüklüğü artsın" anlamına gelen Tanrı için kullanılan saygı sözü.
a. 88a/10
[=1]

alt Bir şeyin yere bakan yüzü.
a. 85a/03
a.+ı 82b/07, 83b/13, 85b/04, 89a/07, 90a/05
a.+ında 75b/06, 75b/06, 76a/03, 90a/09
a.+ından 79a/04
[=11]

altı Beşten sonra, yediden önce gelen sayı.
a. 93a/09
[=1]

altıncı Altı sayısının sıra sıfatı, sırada yeri beşinciden sonra, yedinciden önce olan.
a. 62b/12, 65b/13, 70a/09, 76a/04, 82b/03, 89a/05, 92b/05, 99a/04
[=7]

altmış Elli dokuzdan sonra, altmış birden önce gelen sayının adı.
a. 91a/06, 91b/01, 91b/08, 92a/03, 92a/11, 92b/05, 92b/10, 93a/03, 93a/08
[=9]

altmışıncı Altmış sayısının sıra sıfatı, sırada yeri elli dokuzuncudan sonra, altmış birinciden önce olan.
a. 90b/08
[=1]

ʿamel Bir maksatla yapılan iş.
a.+den ḳal- 108b/01
[=1]

ammā Bağlaç.
a. 60b/06, 61a/01, 63a/08, 63b/10, 64b/11, 66b/03, 70a/07, 71a/06, 71a/11, 72a/01, 72a/08, 72b/02, 74a/05, 75b/02, 76b/06, 79a/04,

80a/13, 80b/04, 81a/02, 83a/11, 85a/04, 85a/11, 85b/01, 85b/10, 88a/12, 91a/01, 91b/08, 91b/10, 103a/06, 108a/09, 108a/13
[=31]

ana İnsanın ve hayvanın yavru sahibi olan dişisi, anne.
a.+sı 67a/10
[=1]

anason Maydanozgiller familyasından bir yıllık otsu bitki. Pimpinella anisum.
a. 86a/02
[=1]

ancaḳ Bağlaç. Yalnız, sadece.
a. 72b/09, 74a/06, 85b/11, 91b/03
[=4]

ancılayın Ol zamirinin eşitlik hali, onun gibi, öyle
a. 88a/13, 97a/06
[=2]

anda Ol zamirinin bulunma hali, onda.
a. 79a/04, 84b/09, 85b/12
[=3]

andan Ol zamirinin çıkma hali, ondan.
a. 61a/08, 61a/12, 61b/06, 61b/10, 62b/02, 62b/03, 63a/02, 63a/05, 63a/07, 63b/09, 63b/11, 64a/05, 64a/07, 64b/10, 64b/12, 65a/07, 65b/08, 66a/04, 66a/07, 66b/08, 67a/05, 67a/07, 67a/09, 67a/12, 67b/02, 67b/03, 67b/11, 68a/01, 68a/12, 68b/05, 69b/02, 70a/04, 70b/02, 71b/01, 71b/02, 71b/05, 71b/06, 71b/09, 71b/12, 72a/03, 72a/05, 72a/09, 72a/10, 72a/12, 72b/01, 72b/05, 73a/09, 73b/06, 73b/08, 74a/10, 74a/13, 74b/02, 74b/06, 74b/11, 75a/09, 75b/01, 75b/03, 75b/07, 76a/07, 76b/12, 77a/05, 77a/05, 77a/09, 77a/10, 77b/01, 78a/09, 79a/02, 79a/05, 79a/08, 79b/08, 79b/12, 80a/01, 80b/10, 81a/03, 81a/10, 81b/02, 81b/07, 82a/05, 82b/10, 83b/05, 84b/10, 85a/05, 86a/11, 86b/12, 87a/06, 87b/04, 88a/01, 88a/03, 88a/13, 88b/06, 89a/07, 89b/08, 90a/06, 90b/12, 91a/09, 92a/06, 92b/02, 92b/05, 92b/07, 93a/05, 95b/12, 96a/05, 96a/06, 96b/02, 97a/07, 97b/08, 98a/12, 98b/03, 98b/05, 101a/02, 102a/11, 103a/02, 103b/02, 103b/07, 103b/11, 104a/07, 104b/12, 105a/02, 107a/10, 108a/06, 108a/13
[=121]

anı Ol zamirinin yükleme hali, onu.
a. 60b/11, 61a/02, 61a/09, 61a/11, 61b/02, 61b/04, 62a/12, 62b/07, 63a/01, 63b/10, 66a/12, 68b/11, 70b/13, 71a/05, 76a/05, 78a/07, 81a/07, 88b/10, 89a/06
[=19]

anuñçün O sebeple.
a. 70b/13, 85b/01, 85b/11
[=2]

anlar Ol zamirinin çoğul hali, onlar.
a. 65b/02
[=1]

anlara Onlara.
a. 71a/08, 88b/02, 107b/08
[=3]

anlaruñ Onların.
a. 96b/08
[=1]

anuñ Ol zamirinin ilgi hali, onun.
a. 60b/10, 60b/12, 61a/07, 62a/07, 62a/13, 63b/02, 63b/07, 64a/09, 66a/02, 67a/08, 67b/10, 68b/03, 69a/03, 69b/09, 70a/11, 71b/05, 71b/07, 72a/04, 74b/05, 74b/10, 75a/02, 75a/07, 75a/13, 77a/10, 77b/10, 77b/12, 78a/05, 79b/04, 80a/06, 80b/09, 82a/01, 82a/12, 82b/12, 85b/08, 86a/05,

86b/10, 87a/14, 88a/03, 88a/08, 88b/02, 90a/04, 92b/06, 96a/09, 108a/10
a.+la 64b/01
[=45]

anuñla Onun ile.
a. 98b/06, 99a/04
[=2]

ʿanzarūt Sıcak memleketlerde yetişen, aynı addaki ağaçtan çıkarılan ve yara tedavisinde kullanılan bir çeşit reçine.
a. 78a/05, 94a/09, 95a/08, 97b/13, 102a/05
[=5]

aña Ol zamirinin yönelme hali, ona.
a. 61a/10, 62b/08, 63a/04, 63a/06, 63a/08, 64b/01, 64b/10, 64b/12, 64b/13, 65a/03, 65a/08, 65a/09, 65a/10, 66a/05, 66a/06, 66b/12, 68b/09, 69a/10, 69a/13, 69b/04, 70b/02, 70b/10, 71b/03, 71b/08, 72a/08, 72b/06, 72b/08, 73a/10, 73b/01, 74a/02, 74a/11, 75a/13, 75b/10, 76a/01, 77a/05, 78a/11, 80a/03, 80b/01, 80b/05, 81a/08, 82a/06, 82b/02, 83a/01, 83a/13, 83b/07, 83b/08, 84b/04, 84b/06, 84b/07, 84b/11, 86a/08, 86b/01, 87a/02, 87b/04, 87b/08, 87b/08, 87b/14, 88a/05, 88b/01, 88b/04, 91a/05, 91b/09, 92a/12, 92b/13, 93a/09, 93a/13, 93b/05, 95b/03, 95b/04, 99a/07, 99a/13, 101b/09, 102b/10, 103a/01, 107b/10, 107b/12, 107b/13, 108a/02, 108a/04
[=79]

ara 1. İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesafe.
a. 81a/11
a.+sına 83a/07
a.+sında 61b/06, 67b/03
a.+sını 65b/08
a.+ya 61a/09
[=6]

2. Toplu bulunan nesnelerin veya
kimselerin içi.
a.+sında 65b/06
[=1]

ʿArab Arap yarım adasından çıkıp yayılmış olan Sami bir kavmin adı.
a. 68b/04
[=1]

ʿArabça Hami-Sami dil ailesinin Sami dalından, yapı bakımından bükümlü diller grubuna giren, Asya ve Afrika'da birçok halkın konuştuğu, bütün İslam aleminin dini lisanı haline gelmiş bulunan dil, Arap dili.
a. 62b/08, 65a/09, 66a/05, 66a/06, 66b/13, 69a/13, 69b/04, 74a/11, 78a/11, 78a/13, 83a/01, 84b/04, 86b/01, 94b/08, 101b/09, 102b/12
[=16]

ʿarabī Araplar'a, Arap kavmine ait.
a.+(samġ-ı arabī) 89a/08, 94b/05, 100b/06
[=3]

aralıḳ Birbirine bitişmeyen iki şey arasında kalan mesafe, iki şey arasındaki açıklık.
a.+ları 81a/09
[=1]

ardıç Kozalaklılar sınıfının çamgiller familyasından, yapraklarını kışın da dökmeyen, çeşitli türleri bulunan ağaç ya da ağaççık.
a. 66b/12, 87b/02
[=2]

arı Zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayıp bal yapan, vızıldayarak uçan eklem bacaklı, sokucu böcek.
a. 65a/12, 65b/03
[=2]

arıḳlan- Zayıflamak, cılız olmak.
a.-up 90a/08
[=1]

ʿārıż (Hoş olmayan bir durum ya da hastalık) Görülmeye başlamak, gelip çatmak, musallat olmak
a. ol- 60b/02, 65b/10, 78a/04, 80a/11, 91a/07
[=5]

ʿarıżan Geçici olarak.
a. 62b/02, 89a/01, 90a/10
[=3]

arḳa Vücudun, insanlarda bacakların bittiği yerden bele kadar olan, hayvanlarda arka bacakların üstünde bulunan kısmı, geri, kıç.
a. 60b/02, 74a/10, 77a/12, 80b/13, 99a/10, 99b/01
a.+da 76b/05
a.+sı 66a/03, 70a/13, 71a/13, 72a/03, 72a/09, 80b/12
a.+sına 79a/09, 80a/10
a.+sını 68a/03
a.+sıyla 90a/04
[=17]

arpa Buğdaygillerden, taneleri ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen bir tahıl cinsi.
a. 64b/06, 66b/07, 69b/03, 87b/08, 87b/10, 87b/14, 89a/02, 89b/07, 89b/09, 90b/03, 90b/09, 91a/12, 92a/07, 92a/09, 92a/13, 93a/07, 95a/12, 96a/12, 98b/12
a.+ya 79a/01, 91a/04
a.+yı 67a/06
[=22]

art- Sayıca ve miktarca çoğalmak, fazlalaşmak.
a.-mayup 80b/06
a.-up 70a/08, 82b/06
[=3]

artdur- Miktarını çoğaltmak, fazlalaştırmak.
a.-ur 70b/05
[=1]

aş- Bir şeyi yüksek bir yere iliştirip sarkıtmak.
a.-a 75b/13, 105a/05, 105b/05
a.-maḳdan 75b/10
[=4]

āsānrek Daha kolay.
a.+dür 71a/10, 76b/06, 85b/06
[=3]

ʿasīr Güç, çetin, zor, zahmetli, müşkül.
a. 84a/03, 97b/05
a.+dür 60b/09, 72b/08, 73b/11
[=5]

ʿaskeriyān Askerler.
a.+laruñ 108b/01
[=1]

aṣlā Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, kesinlikle.
a. 63a/06, 80b/05, 82b/10, 88b/05, 108a/09
[=5]

aşaġa Bk. aşağı.
a. 62a/09
[=1]

aşağı Bir şeyin yukarı kabul edilen kısmına göre altta kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.
a. 63a/02, 79a/05
[=2]

at Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan.
a. 60b/13, 61a/12, 62a/11, 62a/12, 64a/08, 65a/12, 69a/07, 70a/07, 70a/08, 73b/13, 75b/12, 80a/13, 83b/03, 84a/01, 85b/02, 85b/09, 88a/08, 89b/05, 92b/05, 92b/10, 96b/02, 98b/07, 103b/13, 105a/03, 107b/02, 108a/12, 108b/01

a.+a 60b/02, 64b/04, 69a/09, 70a/07, 70b/09, 70b/11, 71b/13, 72a/07, 72b/08, 78a/04, 78a/12, 85b/08, 87a/03, 90b/14, 91a/06, 92b/05, 93a/13, 98b/13, 105a/07, 108a/12
a.+aruñ 95b/10
a. çektüril- 69a/03
a.+da 61b/04, 69a/09, 97b/05
a.+ı 61b/07, 62b/13, 64b/01, 70a/13, 71a/01), 71b/10, 72a/02, 72a/09, 75b/05, 77a/01, 78a/03, 79a/10, 79b/01, 79b/09, 84b/06, 96a/02, 96a/10
a.+lar 66b/07, 71b/12, 97a/05, 108b/04
a.+lara 68b/10, 72b/08, 99b/09, 107b/01
a.+lardan 65b/01
a.+ları 81b/10, 82b/09
a.+larına 69a/01
a.+laruñ 72b/01, 72b/11, 96a/13, 99b/06, 107a/11, 108b/03
a.+uñ 61b/06, 61b/06, 62a/11, 62a/13, 62b/03, 62b/05, 65a/02, 69a/05, 69a/10, 69a/12, 69b/02, 69b/08, 70a/09, 70b/07, 74a/06, 75b/02, 75b/07, 76a/08, 76b/11, 78a/09, 79a/01, 79a/11, 79b/03, 79b/13, 81b/04, 82a/07, 85a/12, 85b/03, 85b/10, 87b/07, 89a/07, 90a/03, 90b/02, 91a/07, 92a/11, 95a/02, 99a/06, 103a/06, 105b/05, 108a/04, 108a/08
[=128]

at- Bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatmak.
a.-ar 65a/05
a.-up 68a/11, 96a/04
[=3]

ata Cet, dede, büyük baba ve aynı soydan daha önce yaşamış olan kimse.
a.+lar 92a/12
a.+m 60b/10, 61b/03, 72a/01, 76a/05, 80b/08, 83a/08, 85a/07, 85a/10, 87b/12, 93b/10, 95b/09, 96a/13, 101b/12
[=14]

ateş Odun, kömür gibi maddelerin yandıktan sonraki sıcak ve kırmızı durumu, yanmış kömür ve odun, kor.
a. 61b/03, 63a/06, 70a/01, 71a/10), 76b/08, 77a/07, 77b/07, 84b/11, 91b/03, 97a/08, 97b/08, 98a/04, 98a/07, 98a/11, 101a/02, 101a/11, 103b/11
a. çek- 82a/10
a.+den 80b/01, 98a/13
a.+i 80b/02, 102a/11
a.+le 60b/12, 61a/04, 61a/08, 61b/12, 71a/11, 72a/06, 80b/02, 82a/10, 88b/10, 88b/12, 90a/10, 90b/11, 91a/10
a.+ledür 62a/08
a.+üñ 98b/01
[=37]

aṭıbbā Tabibler.
a. 91a/05
[=1]

ʿavn-i bārī Allah'ın yardımı.
a. 81b/10, 82b/03
[=2]

avuç Elin iç kısmı.
a. 96a/06
[=1]

ay Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri.
a. 107b/07, 107b/07, 107b/09
a.+a 107b/09
[=4]

ayaḳ Vücudun bacaktan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı.
a. 60b/05, 60b/06, 62a/07, 75b/12, 88a/06, 98a/02, 99a/10, 99b/01
a.+a (ayaġa) 62b/11
a.+ı (ayaġı) 61a/13, 62a/12
a.+ına (ayaġına) 61b/07, 61b/10
a.+ını (ayaġını) 62a/11, 62b/03

a.+lara 99a/09
a.+ları 61b/09, 62b/01, 75a/06, 75a/11, 75b/06, 75b/08, 91a/08, 96a/10, 99a/06
a.+ların 80b/13, 87b/13
a.+larına 91a/11, 92a/08, 92a/11, 104b/05, 104b/06
a.+larında 91a/07, 99b/06
a.+larını 91b/05
a.+larınuñ 91a/09
a.+uñ (ayaġuñ) 60b/07, 92a/05
[=38]

ʿayān Açık, aşikar, gözle görülür, belli.
a. 71b/04, 72a/04
[=2]

ʿayb Kusur, utanılacak şeyler.
a.+dur 65b/05
[=1]

Ayete'l kürsī Kur'ān-ı Kerīm'in ikinci süresi olan Bakara süresinin, bilhassa tehlikelerden korunmak için okunan ve içinde "kürsī" kelimesi geçtiği için bu ismi alan 255. ayeti.
a. 107a/11
[=1]

ayġır Damızlık erkek at.
a. 84a/12
[=1]

ayrı Farklı ve değişik, başka.
a. 66b/08
[=1]

ayrıl- Uzaklaşmak, onu geride bırakmak.
a.-a 88a/03
[=1]

ayva İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, kışın yapraklarını döken, iri pembe çiçekli, yapraklarının altı tüylü, taze filizleri, çekirdek ve tohumları çeşitli hassalar taşıyan küçük ağaç. Cydonia oblana.
a. 73a/05
[=1]

az Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan.
a. 73a/08, 73b/07, 87b/12
a.+acuḳ 102a/12
[=4]

az- İltihaplanmak, kötüye gitmek.
a.-up 82b/01
[=1]

aʿżā Vücudu meydana getiren parçalar, organlar.
a.+nuñ 97b/04
a.+sı 91b/02
a.+sından 89a/01
a.+yı 67b/01
[=4]

azal- Eskisinden az durum gelmek, eksilmek.
a.-ıncaya 96a/06
a.-mış 80a/08
[=2]

azar Az miktarda.
a. azar 61a/01, 67b/06, 75b/03, 97b/08
[=4]

ʿazl Kuyrukta olan bir hastalık adı.
a. 74a/08
[=1]

azraḳ Daha az, azca.
a. 99a/12, 99b/02
[=2]

āzu Azı dişi.
a.+ları 107b/07, 107b/08, 108a/09
a.+larından 108a/10
[=4]

azvay Sarı sabır. Zambakgiller familyasından bir süs bitkisi. Bu bitkinin yapraklarından çıkarılan

acı, kırmızımtırak esmer renkli, boyacılıkta ve hekimlikte, bihassa mide hastalıkları, yanıklar, saç dökülmelerinde kullanılan, kabızlık giderici, kuvvetlendirici madde.
e. 77a/05, 78a/06, 78a/13, 79a/02, 94b/01, 96a/02, 99a/12, 99b/01, 99b/04, 101b/10
[=10]

bāb Bir kitabın bölümlerinden her biri.
b. 61a/13, 62a/02, 62a/06, 62a/10, 62b/12, 63a/07, 63a/13, 63b/06, 64a/03, 64a/08, 64b/04, 65a/02, 65a/12, 65b/04, 65b/13, 66a/10, 66b/10, 67a/08, 68b/02, 68b/11, 69a/05, 69a/07, 69b/01, 69b/08, 70a/09, 70b/11, 73a/02, 73a/10, 73b/05, 73b/09, 74a/08, 74b/04, 75a/02, 75a/05, 76a/04, 76b/04, 76b/10, 78a/04, 78a/08, 79b/02, 80a/05, 80b/07, 81b/11, 82a/07, 82b/03, 83b/04, 84a/01, 85b/05, 86a/07, 86b/09, 87a/03, 87a/13, 87b/11, 88a/05, 89a/05, 89a/14, 89b/03, 90a/01, 90b/08, 91a/07, 91b/01, 91b/08, 92a/03, 92a/11, 92b/05, 92b/10, 93a/04, 93a/08, 93a/13, 95b/08, 96a/10, 97a/03, 98b/04, 99a/05, 100b/01, 100b/02, 102a/07, 103a/07, 103a/07, 103b/12, 107a/11
b.+a 93b/07
b.+dur 93b/06
b.+ında 76b/09, 81b/01, 84a/09
b.+larında 63b/05
b.+u' n-naṭūlāt 91b/05
[=88]

bābūnec Sarı papatya
b. 66a/05
[=1]

baʿde Sonra.
b. 66a/09, 67a/13, 68a/02, 68a/10, 72a/11, 72b/07, 74b/13, 75b/03, 75b/10, 83a/12
[=10]

bādem İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, pembe ve beyaz çiçekler açan, 5-12 cm boyunda ağaç.
b. 92a/01
[=1]

bağ Bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi birbirine bağlamaya yarayan ip, sicim, tel gibi şeyler.
b. 74b/01, 79a/09, 81b/03
b.+ı 74b/02, 74b/03, 79a/09
b.+lar 74b/02
[=7]

bağarsıḳ Bağırsak.
b. 83b/04, 83b/06, 83b/08
b.+da 84a/02, 84a/05, 85b/06
b.+ı 81a/01, 81a/02, 85b/11
b.+ından 85b/08
b.+ınuñ 86a/01
b.+lar 80b/13, 86a/10
b.+larda 79b/03
b.+ları 80a/06, 80b/08, 90a/03
b.+larında 64a/09
b.+laruñ 90a/05
b.+uñ 83b/08
[=20]

bağla- Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak.
b.-ya 65b/09, 80a/10, 103b/12
b.-yu 101a/06
b.-yup 63b/08, 71b/02, 72b/13, 74a/04, 74b/01, 75b/10, 79a/09, 84b/01, 87b/13
[=13]

bağlan- İp, bağ gibi ir vasıta ile bir şeye, bir yere tutturulmuş olmak, bağlı bulunmak.
b.-a 81b/03
b.-an 71b/09
b.-ması 83b/09
b.-up 74a/06
[=4]

baḫş Verme, bağış, ihsan, hibe.
b. ve iḥsān et- 71a/08

[=1]

baḫşiş Bir hizmet karşılığında bir kimseye fazladan verilen para.
b.+al- 68b/02
[=1]

baḳ- Gözleri bir şey üzerine çevirmek.
b.-ar 85b/09
[=1]

baḳır Sembolü Cu olan metal element.
b. 79a/06
b.+dan 87b/14
[=2]

baḳıyye Geri kalan, artan kısım, artık, kalıntı.
b.+si 79b/01
[=1]

baḳla İri taneleri kabuksuz veya fasulye gibi yeşil kabuğu ile pişirilip yenen, yurdumuzda çok bol yetişen bitki. Vicia faba.
b. 69b/03, 69b/06, 69b/10, 89a/04, 91a/12, 92a/09
[=6]

bal Arıların çiçeklerden topladıkları bal özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen, koyu kıvamda tatlı madde, asel.
b. 74b/04, 84b/10, 87a/11, 89b/09, 89b/11, 96a/05
b.+a 87a/06
b.+ı 65a/10
[=8]

balçıḳ Koyukıvamda, özlü ve yapışkan çamur.
b. 69a/13, 86b/01, 90b/05, 101b/09
[=4]

bal mumı Arıların, karın halkalarının altında bulunan deri altı bezlerinden çıkardıkları ve bununla peteklerini yaptıkları yumuşak, sarımsı madde.
b. 63b/03, 63b/05, 70a/01, 97a/13, 101b/02
[=5]

balġam Solunum yollarında tahriş ve iltihaplanma sebebiyle meydana gelen ve öksürülerek çıkarılan sümüksü madde.
b. 88a/09
b.+a 88a/12
[=2]

balıḳ Su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı.
b. 80a/08, 89b/05, 103b/02, 103b/05, 103b/07
[=5]

baña Ben zamirinin yönelme hali.
b. 60b/10, 65b/10, 68a/05, 108b/01
[=4]

bār Defa, kez.
b. 77b/09
[=1]

baraṣ Vücutta yer yer lekeler görülen hastalık, abraşlık, alaca hastalığı, cüzzam.
b. 94a/09
[=1]

bārid Soğuk.
b. 63a/09, 86b/02, 87b/07
b. (maraż-ı bārid) 102b/01
[=4]

barmaḳ 1. Eski ölçü sisteminde 1586 yılına kadar arşının altmışta birine, bu tarihten sonra yirmi dörtte birine eşit olan uzunluk ölçüsü birimi.
b. 63a/01, 74b/07, 79a/05, 81a/10, 81a/11
[=5]

2. İnsanın ve bazı hayvanların el ve ayakların son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri.
b. 85a/11
b.+lar 84b/09
b.+ları 67b/03, 85a/04
b.+larla 72a/10
[=5]

baş- Bir yere herhangi bir şeyi baskıyla sürmek.
b.-a 64a/03, 69b/05
b.-arlar 63b/09
b.-ma 77a/06
b.-maḳ 82a/10
b.-up 64a/04, 64a/06, 74a/12, 76b/11, 79a/09, 88b/11
b.-ması 76b/11
[=12]

başıl- Üzerine kuvvet uygulanmak, kuvvetle sıkıştırılmak, bastırılmak.
b.-a 63b/12, 69b/11, 82a/03, 88b/07, 102a/03
b.-malarına 100b/08
b.-masına 101a/07, 101a/10
[=8]

başım Kuvvetle sıkıştırma, bastırılma.
b.+ından 99a/10
[=1]

başḳu Altına konan maddeyi bazıp ezen veya sıkan alet.
b. 99a/09
b.+dur 99a/07, 99b/07
b.+lara 100b/03
b.+laruñ 99a/05
b.+yı 69b/02
[=6]

baş 1. İnsan vücudunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğuen üst, hayvan vücudunun en ön kısmı, kafa.
b. 60b/11, 82b/07, 86a/08, 88a/06
b.+a 86a/09
b.+ı 67b/04, 99b/10, 99b/10
b.+ın 85b/09
b.+ına 71b/06, 99b/10, 99b/10
b.+ınuñ 61b/02, 82b/02
b.+ları 107a/12
[=09]
2. Bir şeyin başladığı yer, baş tarafı.
b.+ı 99b/10, 99b/10
b.+ına 71b/06, 99b/10, 99b/10
b.+ınuñ 61b/02
[=6]

başbuş Ebu cehl karpuzunun yaprağı.
b.+dur 95b/10
[=1]

başdan başa Başından sonuna kadar.
b. 81a/08, 81a/12, 104b/11
[=3]

bat- Bir sıvının veya yumuşak bir maddenin içine gömülmek, çökmek.
b.-mış 77a/13
[=1]

baṭmān Yerine ve ölçülen mala göre birimi değişen (Ülkemizde 2 ile 8 okka arasında) eski bir ağırlık ölçüsü.
b. 65a/11, 67a/04, 70b/09, 70b/10, 78b/08, 78b/11, 78b/12, 80a/04, 84b/02, 86b/08, 88a/03, 88b/08, 89a/05, 89a/09, 89b/14, 90a/07, 90a/14, 91a/06, 92b/12, 93a/03, 93a/07, 93a/09, 93a/10, 93a/11, 93b/03, 95b/12, 96a/05, 96a/05, 96a/07, 96b/05, 96b/13, 97a/02, 103a/04
[=33]

batur- Bir sıvını içine daldırmak.
b.-up 67b/02, 68b/09, 76b/03, 82a/06
[=4]

baturıl- Bir sıvının içine daldırılmak.
b.-mış 68b/05

[=1]

bā-ḫuṣūṣ Hususiyle, bilhassa, özellikle.
b. 73b/11, 74a/01, 91b/09
[=3]

bayṭarnāme Evcil hayvanların hastalık ve tedavileri üzerine İslam medeniyetinde yazılmış tıp kitaplarının genel adı.
b.+lerde 64b/11
[=1]

baʿż Birtakım, kimi.
b. 62b/04, 63b/08, 63b/09, 64b/11, 66b/07, 72b/01, 74b/03, 74b/07, 75b/04, 77a/02, 77a/03, 82b/08, 83a/06, 85a/12, 93a/12, 96a/01, 108a/11, 108b/03
b.+ılar 63b/09, 85b/04, 88b/13
b.+ları 107b/06
[=22]

becel Bir hastalık adı.
b. 66a/10, 66a/10, 69b/08
[=3]

bed Kötü, fena, çirkin.
b. 90a/01
[=1]

bedihen Güzel, güzelce.
b. 107b/03
[=1]

bed-kār İşi, davranışı kötü olan, kötü işle uğraşan.
b. 68b/13
[=1]

beg Bir beyliğin, küçük bir devletin başında bulunan kimse, emir, prens.
b.+den 68a/13
b.+lerinden 68a/07
b.+üñ 68a/08
[=3]

belki Olabilir, olabilir ki, bir ihtimale göre, muhtemelen.
b. 88a/07
[=1]

bellūṭ Meşe, palamut.
b.+ı 96b/11
[=1]

ben Tekil 1. şahıs zamiri.
b. 66b/07, 85a/09
b.+i 85a/07
[=3]

benc Banotu. Hyosciamus
b. 79a/01
[=1]

bend Bağ.
b.+dedür 62a/13
[=1]

benefşe Menekşe kelimesinin eski ve asıl şekli, menekşegillerden, çiçekleri tek renkli yaprakları yürek biçiminde olan, bir veya çok yıllık otsu süs bitkisi. Viola.
b. 67b/02, 67b/08, 70b/04, 73b/03, 86a/13, 87a/03, 87b/08, 103a/01, 103a/03
[=9]

berāber Birlikte.
b. 86b/04
b.+ce 62b/10, 63b/13, 64a/02, 64b/08, 65a/01, 65a/07, 67a/01, 68b/08, 73a/05, 73a/07, 75b/01, 76a/07, 76a/13, 78a/02, 78a/04, 78a/06, 78b/01, 79a/03, 79b/07, 79b/11, 80a/03, 80a/08, 84b/05, 86b/13, 89a/09, 89a/10, 89b/08, 89b/14, 90a/06, 92a/07, 92a/10, 93a/02, 94b/02, 94b/10, 95a/01, 95a/08, 95b/04, 96b/04, 96b/12, 97a/02, 97a/07, 97b/13, 98a/03, 98a/07, 99a/03, 101a/01, 101b/05, 102a/06, 102a/10, 102b/04, 103a/01, 103b/01, 103b/07
b. ol- 90a/04
[=55]

berk Sağlam, kuvvetli.
b. ṭut- 68a/09
[=1]

bernūf Bir bitki adı.
b. 98b/10
[=1]

beş Dörtten sonra gelen sayının adı.
b. 70b/09, 89b/13
[=2]

beşinci Beş sayısının sıra sıfatı, sırada yeri dördüncüden sonra, altıncıdan önce olan.
b. 62a/10, 65b/04, 69b/08, 75a/05, 82a/07, 88a/05, 92a/11, 98b/04, 107b/04, 108a/03
[=10]

bevl Sidik, çiş, idrar.
b. 66a/08
b.+i 85b/10
[=2]

be-ġāyet Pek çok, aşırı, son derece.
b. 89a/14
[=1]

be-her Her bir.
b. 89b/13, 93a/03
[=2]

beyābānī Çöle ait, kırla ilgili.
b. 80a/02, 80a/02
[=2]

beyān Açıklama, anlatma, söyleme.
b. (zikr ve beyān et-) 82a/13
b. (zikr ve beyān it-) 62b/02
b. (zikr ve beyān ḳılın-) 70a/12
b.+ı 82b/04
b.+ındadur 61b/01, 62a/03, 63b/01, 65b/05, 68b/03, 70b/12, 73b/05, 76b/05, 89a/06, 95b/09, 97a/04, 99a/05, 102a/08, 103b/13
b. it- 60b/06, 68b/11, 79b/05, 84a/08
[=22]

beyāż Kar renginde olan rengin adı, ak.
b. 64b/03, 70b/10, 84b/07, 89a/10, 98a/10, 99a/02
b.+ı 92b/07
b. ol- 108a/06
[=8]

bezr Keten tohumu.
b. 65a/01, 75b/01, 79a/01, 91a/02, 96b/08
[=5]

bıçaḳ Bir sap ve kesici bir madeni kısımdan meydana gelen kesme aleti.
b. 104b/04, 104b/08
[=2]

biber Yurdumuzda bol yetişen, patlıcangillerden otsu bitki.
b. 67a/02, 70b/06, 90b/14, 93b/04, 94a/01, 94a/01, 94a/05, 94a/10
[=8]

bi'l-külliye Tamamen, büsbütün.
b. 88b/04
[=1]

bi's-seviyye Eşit olarak, müsavi, beraber.
b. 64b/08, 73a/05, 79a/02, 97b/07, 98a/07, 98b/11
[=6]

bil İnsan vücudunun orta kısmında göğüsle karın arasında hafifçe darlaşmış olan ve kuşak bağlanan yer.
b. 60b/02, 76b/03
b.+i 75a/10, 75b/02, 76a/11
b.+i ṭutmaz ol- 75a/06
b.+ine 76a/01
b.+üñ 76a/03, 76a/08
[=9]

bil- Bir şeyi anlamış ya da öğrenmiş bulunmak.
b.-dügiñde 89a/06

b.-esin 108a/08
b.-gil 107b/03
b.-icek 63a/01
b.-mek 108a/05
b.-mezler 62b/13
b.-ür 87b/12
[=7]

bildür- Bilinir duruma koymak, açıklamak.
b.-üp 60b/10
b.-ür 60b/05, 62a/06, 66b/11, 68b/12, 73b/11, 80b/08, 83b/05, 85b/05, 86a/07, 86b/09, 91a/07, 100b/03, 103a/07, 107a/12
[=15]

bile birlikte, beraber.
b. 79a/13
[=1]

bilegü ṭaşı bileme işinde kullanılan çok sert bir taş.
b. 94a/01
[=1]

bilek bilek.
b.+lerin 91a/09
[=1]

bilin- Hakkında bilgi sahibi olunmak, öğrenilmiş bulunmak.
b.-dükde 74a/09
b.-mezse 93b/02
[=2]

bin- Bir hayvanın üzerine çıkıp ayakları sarkıtarak oturmak.
b.-meyüp 77a/01
[=1]

binil- Binmek işi yapılmak.
b.-üp 80b/04
[=1]

biñ Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı.
b. 68b/01
[=1]

bir 1. sıf. Bu sayı kadar olan.
b. 61b/05, 63a/01, 66b/03, 66b/04, 67a/07, 68a/09, 71b/13, 71b/13, 72a/13, 74a/04, 74a/09, 85b/03, 86b/08, 87b/02, 87b/03, 88b/08, 89a/12, 90a/07, 90a/14, 92b/04, 93a/11, 93b/06, 94a/03, 94a/07, 94a/11, 94a/12, 95a/05, 95b/12, 96a/06, 99a/08, 99b/02, 99b/10, 100b/06, 101b/01, 101b/01, 101b/11, 103a/04, 107b/07, 107b/10, 108a/12
[=40]
2. Belirsiz sıfat olarak herhangi bir şeyi, yeri veya kimseyi gösterir.
b. 61a/05, 61a/08, 61a/12, 61b/04, 61b/07, 62a/05, 62a/07, 62a/11, 62b/13, 63a/03, 64a/13, 64b/02, 64b/03, 64b/08, 64b/12, 65a/04, 65a/08, 65b/05, 65b/07, 65b/08, 66a/05, 66a/13, 66b/01, 66b/10, 67a/02, 67a/04, 67a/08, 67a/11, 67a/12, 67b/11, 68a/05, 68a/06, 68a/08, 68a/10, 68b/07, 68b/13, 69a/08, 69a/11, 69b/06, 69b/11, 70a/01, 70a/02, 70a/02, 70a/07, 70b/03, 70b/05, 70b/08, 70b/09, 71a/05, 71b/02, 72b/11, 72b/11, 73a/06, 73b/04, 73b/11, 74a/10, 74b/01, 74b/10, 74b/13, 75a/10, 75a/11, 75b/01, 75b/06, 75b/06, 76a/12, 76b/05, 76b/09, 76b/13, 77a/05, 78a/02, 78a/04, 78a/07, 78a/09, 78a/11, 78a/13, 79a/03, 79a/06, 79a/09, 79b/01, 79b/01, 79b/05, 79b/09, 80a/04, 80a/05, 80a/06, 80a/09, 80a/10, 81a/08, 82a/02, 82b/04, 84a/04, 84a/13, 84b/02, 84b/03, 84b/06, 84b/08, 85a/04, 85a/06, 85a/06, 85a/08, 85b/08, 85b/11, 86a/04, 86a/05, 86b/02, 86b/05, 86b/06, 86b/09, 87a/01, 87a/08, 87b/04, 87b/05, 87b/07, 87b/12, 87b/14, 87b/14, 88a/01, 88a/06, 88a/12, 89a/10, 89b/12, 89b/14, 90b/01, 91a/03, 91b/07, 91b/09, 92a/09, 92b/01, 92b/03, 92b/05, 92b/08,

93a/01, 93a/10, 93a/13, 93b/03, 93b/10, 93b/13, 94a/04, 94a/08, 94b/03, 94b/04, 94b/07, 95a/03, 95a/11, 95a/13, 95a/13, 95b/01, 95b/02, 95b/03, 95b/05, 96a/02, 96a/03, 96b/03, 96b/06, 96b/10, 97a/01, 97a/09, 97a/10, 97a/11, 97a/12, 97b/07, 97b/12, 98a/13, 98b/02, 99a/09, 100b/08, 101a/04, 101a/09, 101a/12, 101b/06, 102a/04, 102a/11, 102b/01, 102b/05, 102b/05, 102b/07, 102b/11, 103b/03, 103b/10, 104a/07, 104b/06, 104b/11, 105a/01, 105a/02, 105a/06, 105a/07, 105b/03, 107b/02, 108a/04, 108a/12, [=200]

birbiri İki ya da daha fazla şey yahut kimsenin yerini tutar.
b.103a/05
b.+ne 63a/12, 64b/09, 70b/02, 74a/13, 101a/08
[=6]

birer Bir sayısının her birine bir veya her defasında bir tane anlamına gelen üleştirme şekli.
b. 64a/11, 67a/03, 67a/04, 69b/13, 70b/06, 86b/07, 89a/09, 91a/06, 94a/06, 94b/06, 96b/01, 97b/01, 99b/02, 103a/10
b.+birer 81a/05
[=15]

bir ḳarār Sabit olmak, kararlaştırılmış olmak.
b. (sabit ve bir ḳarār ol-) 62a/01
[=1]

biri Herhangi bir şahıs veya şey.
b. 65b/10, 70a/10, 70a/12, 71a/01, 71a/02, 71a/10
b.+leri 108b/01
b.+n 76b/10
b.+ni 81b/02
b.+yle 62b/04, 79a/08
[=11]

birinci Bir sayısının sıra sıfatı, sırada yeri en başta veikinciden önce olan.
b. 64a/08, 68b/11, 73b/09, 79b/02, 86b/09, 91a/06, 103a/07
[=7]

birḳaç Ne kadar olduğu kesin olarak bilinmeyen az sayıdaki şeyleri belirtmek için kullanılır, üç beş tane kadar, az sayıda.
b. 63a/05, 63b/07, 70a/04, 74b/12, 83a/08, 88a/07
[=6]

bit- 1. Yeşermek, yetişmek, büyümek.
b.-en 69b/04, 102b/12
[=2]
2. Çıkmak, uzamak.
b.-er 107b/09, 108a/09, 108a/11
b.-mesi 107b/07
b.-meyüp 88a/06
b.-mez 108a/11
[=6]
3. Ortaya çıkmak, meydana gelmek.
b.-meyüp 88a/06
[=1]

bitür- Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek.
b.-ür 98a/05, 98a/10, 98b/01
[=3]

bi-ʿavni'llāh Allah'ın yardımıyla.
b. 84b/13, 93b/06, 105a/08
[=3]

bi-iẕni'llāh Allah'ın izniyle.
b. 76a/09, 104a/08, 104b/13
[=3]

bī-tevaḳḳuf Durmadan.
b. 82b/08
[=1]

biz Çoğul 1. şahıs zamiri.
b. 62b/06, 71a/01, 76a/05, 80a/10, 84a/07, 89a/04, 93b/11, 96a/11, 98b/07

b.+den 94a/02
b.+e 76a/05
b.+üm 63b/10, 66b/03
[=13]

boğum 1. Baş parmağın ilk boğumu kadar olan bir ölçü (arşının1/24'ü).
b. 88a/01
b.+ı 94b/03
[=2]

boğuzla- Hayvanı boğazını keserek öldürmek.
b.-yup 96a/03
[=1]

bollan- Genişlemek, bollaşmak.
b.-up 68a/11
[=1]

boncuḳ Cam, taş, sedef tahta, plastik gibi maddelerden yapılan, ortası delik, çoğu yuvarlak ve renkli süs tanesi.
b. 108a/05
[=1]

bora Beyaz toz halinde maden, bure.
b. 95a/04
[=1]

boş İçinde ya da üzerinde bir şey veya kimse bulunmayan.
b. 98a/06
[=1]

boşan- (Kan, su, ter, yağmur gibi şeyler için) Birdenbire ve şiddetle akmak, dökülmek.
b.-up 71b/11, 74a/13
[=2]

boy Yem olarak da kullanılan, burçağa benzer bir tahıl çeşidi.
b. 76a/12, 79a/13, 79b/05, 79b/13, 84b/05, 91a/11, 97b/06
b.+otı 76a/10
[=8]

boya Renk.
b. 78a/13
[=1]

boynuz Bazı hayvanların başında bulunan, saldırma ve korunma silahı olarak kullandıkları tırnak gibi bir maddeden, sert, sivri, kıvrık, bazen de çatallı çıkıntı.
b.+dan 65b/07
b.+ı 105a/04
b.+ınuñ 105a/02, 91a/02
[=4]

boyun Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı.
b.+ı (boynı) 67b/10
b.+ında (boynında) 105a/05, 105b/05
b.+ınuñ (boynınuñ) 67b/05
[=4]

böcek Eklem bacaklıların ortak adı.
b. 93a/08
[=1]

bögrek Kandaki zararlı maddeleri temizleyip süzen ve idrar olarak mesaneye veren son kaburgalar hizasında omurganın iki yanında sağlı sollu yer alan, fasulye biçiminde iki organdan her biri.
b. 60b/03, 71a/03, 86a/10, 90b/08
b.+ler 90b/11
[=5]

böyü- 1.Daha büyük duruma gelmek, irileşmek, genişlemek, bollaşmak.
b.-di 71a/06
b.-yüp 80b/06, 82b/01, 101a/04
[=4]
2. Yaşı artmak, yaşı ilerlemek.
b.-yüp 80a/12
[=1]

bu 1.sıf. En yakında olan kimse veya şeyi işaret yoluyla belirtir.

b. 60b/09, 61b/03, 61b/13, 62a/03, 62a/07, 62b/04, 62b/13, 63a/10, 63b/12, 64b/10, 64b/12, 65a/08, 65b/10, 66a/01, 66a/10, 66b/04, 66b/07, 66b/09, 66b/11, 68a/13, 68b/12, 69a/02, 69b/02, 70a/02, 70a/08, 70a/09, 70b/01, 70b/12, 71a/07, 71a/09, 71a/09, 72a/07, 72b/01, 72b/02, 72b/08, 73a/01, 73a/08, 73a/10, 73b/05, 73b/11, 74a/04, 75b/04, 75b/10, 75b/11, 75b/13, 76a/01, 76a/05, 76a/07, 76a/11, 76b/03, 76b/05, 77a/02, 77b/04, 78a/10, 78a/10, 79b/01, 79b/03, 79b/05, 80a/01, 80a/04, 80a/11, 80b/03, 80b/06, 81b/03, 81b/10, 82b/09, 83a/08, 83b/02, 83b/05, 83b/05, 83b/10, 83b/11, 84a/01, 84a/09, 84b/03, 84b/13, 85b/01, 85b/03, 85b/05, 85b/12, 86a/06, 86b/09, 86b/12, 87a/12, 87b/01, 87b/05, 87b/07, 87b/11, 87b/12, 88a/09, 88a/13, 88b/11, 89a/07, 90a/02, 90b/01, 90b/03, 90b/08, 91a/11, 91b/01, 91b/03, 91b/12, 92a/03, 92a/06, 94a/09, 95a/07, 98a/13, 98b/07, 98b/12, 99a/07, 99b/04, 101a/06, 101b/03, 102a/08, 103a/03, 103a/08, 103a/12, 103b/02, 103b/08, 103b/13, 104b/04, 105a/05
[=121]
2. Zamir. İşaret zamiri olarak yerini tuttuğu en yakındaki kimse veya şeyi gösterir.
b. 69a/08, 82a/08, 82b/04, 87a/14, 88a/10
b.+dur 60b/09, 62a/01, 62a/04, 62a/09, 62a/13, 62b/07, 63b/10, 64a/10, 64b/13, 65a/03, 65b/01, 65b/06, 66b/12, 67a/05, 67b/01, 68b/04, 69a/06, 69a/10, 70a/03, 70a/10, 70b/01, 70b/05, 71a/13, 72a/01, 72a/09, 72b/03, 72b/11, 73a/08, 73b/01, 75a/13, 75b/05, 76a/06, 76a/12, 76b/06, 78a/01, 78a/07, 78a/10, 78a/12, 79a/04, 79b/09, 80b/09, 80b/12, 82a/04, 82b/07, 84b/02, 84b/03, 84b/09, 86a/02, 86a/08, 86b/11, 87a/08, 87b/01, 87b/02, 87b/05, 88b/01, 88b/03, 89a/04, 89a/08, 90a/04, 91a/01, 91a/08, 92a/04, 92a/12, 93b/01, 95b/03, 96a/03, 96a/13, 97a/01, 97b/05, 98b/08, 98b/13, 104a/09, 104b/10, 105a/08
b.+na 93b/04
b.+ndan 84a/10
b.+nı 85b/01
b.+nuñla 69a/01
b.+nlar 88b/05
b.+nları 64b/03
b.+nlaruñ 66a/06
b.+nuñ 62a/09, 64a/03, 83b/12, 84a/07, 86a/04, 91b/07
b.+nuñla 88a/04
[=93]

bud Bacağın dizden kalçaya kadar olan kısmı.
b. 60b/02, 61b/02, 99b/10, 99b/10
b.+a 61a/05
b.+ı 61b/06, 62a/11, 63a/02, 66b/08
[=9]

buġday Taneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdasını teşkil eden bitki.
b. 68a/02, 77a/02, 90b/10
[=3]

buḫār Isı etkisiyle sıvı ve bazı katı cisimlerin gaz durumuna geçmiş hali.
b. 86a/09
[=1]

bul- 1. Elde etmek, kazanmak, -e ermek.
b.-a 98b/07
b.-amaz 85b/12
b.-dı 66b/09, 70a/07
b.-maz 64b/13
[=5]
b. linet bul- 98/07
b. necāt bul- 64b/13, 66b/09
b. şifālıḳ bul- 70a/07

b. yol bul- 85b/12
[=5]

bulaşdur- Sürmek, sıvartırmak, sıvaşıp yapışmasına sebep olmak.
b.-up 73a/04, 76a/07
[=2]
b. el bulaşdur- 76a/07
[=1]

bulaşıḳ Bulaşmış olan.
b. 68a/01, 68b/06, 69a/04
[=3]

bur- Bir şeyi kendi etrafında döndürmek, çevirmek, kıvırmak, bükmek.
b.-up 72b/05, 105a/04
[=2]

burāde Eğe talaşı.
b.+sini 91a/03
[=1]

burçaḳ Baklagillerden, yuvarlak ve mercimeğe benzeyen, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan bir bitki. Lathyrus.
b. 76a/11, 78a/03, 79a/13, 79b/07, 80a/01, 80a/02, 89a/03, 89b/09, 91a/11, 103a/09, 103b/01
[=11]

burıl- Döndürülüp bükülmek, kıvrılmak.
b.-an 62b/11
b.-masına 101b/01, 103b/04
b.-masınuñ 62b/06
b.-ur 62a/11
[=5]

burūdet Soğukluk, soğuk.
b.+den 88a/10, 102b/07
b.+ine 98a/02
[=3]

burun Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.
b. 60b/03
b.+ı (burnı) 89a/12, 89b/02
b.+ına (burnına) 70b/07, 83a/04, 86a/12, 87a/07, 87b/08, 88b/09, 89b/09, 91a/01, 92a/01, 92b/08, 93a/05, 93a/12
b.+ından (burnından) 83b/07, 88a/08, 89b/06, 89b/15
b.+ın (burnın) 68a/09
b.+ınuñ (burnınuñ) 89b/03
b.+uñ (burnuñ) 88b/01
[=23]

burūz İleriye çıkmak, dışarı.
b. it- 66a/02
[=1]

bustānī Bostanla ilgili olan.
b. 93a/01
[=1]

but Hayvanların bacaklarının gövdeye bitişik olan dolgun, etli bölümü.
b.+ına 76a/08
b.+ını 76b/03
[=2]

bütün Tamamıyle, tam, eksiksiz.
b. 67b/09, 68a/06, 68a/11, 68b/01
[=4]

büyücek Oldukça büyük, büyükçe.
b.+ol- 77b/06
[=1]

büyük Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan.
b. 80a/13
[=1]

caʿr Atlarda azı dişlerinin kararıp dökülmek üzere oldukları halinin adı.
c. 107b/12
[=1]

cebelī Dağla ilgili olan.
c. 86b/12

[=1]

cem‘ Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.
c. ol- 77a/07
[=1]

cerāḥat Kanın damar dışına sızmasıyla vücut dokularında meydana gelen, ak yuvarların hakim olduğu donuk renkli birikinti, irin.
c. 64a/09, 77b/12, 97a/13
c.+ı 74b/09
c.+lara 97a/13, 97b/05, 101b/06
c. ol- 70a/06
c.+uñ 98b/01
[=9]

cerīd Hurma dalı, yaprağı.
c. 97a/09, 97a/09, 97a/10
c.+inden 97a/09
[=4]

cevāp Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyaca söz, yazı veya başka bir ifade yoluyla verilen karşılık.
c. vir- 85a/09, 107b/03
[=2]

cibār Kan akıtmak.
c. 93b/09
[=1]

ciger Karaciğer ve akciğerin ortak adı.
c. 60b/03, 82b/06, 89b/12, 90b/14
c.+de 66a/11, 88a/11
c.+e 86a/10
c.+üñ 87a/06, 88a/09, 89b/04
[=10]

coş- Hareketi hızlanmak, şiddetlenmek.
c.-up 82b/06
[=1]

cunūn Cinnet, delilik, delirme, çıldırma.
c. 71a/03
[=1]

cüllenār/cülnār Hint narı. Nesua Ferrea
c. 63b/13, 64b/07, 80a/07, 92a/07, 97a/01, 101b/04, 103b/06
c.+ı 87a/09
[=8]

cümle Bütün, hep
c. 65a/05, 73b/08, 73b/13, 77a/08, 79a/07, 83a/10, 83a/13, 83b/03, 88a/13, 90b/02, 96a/04, 97b/04
c.+sin 87b/03, 91a/13
[=14]

cümleten Hep beraber, hep birlikte.
c. 63b/11, 74b/05, 90b/07, 95b/12
[=4]

cümmeyz İncir ağacı. Ficus sycomorus.
c. 64b/06, 87a/09, 96a/11, 96b/06
c.+i 64b/10
[=5]

cüz’ Bir bütünü meydana getiren kısımlardan her biri, kısım, parça.
c. 64a/12, 67a/03, 69b/13, 86b/07, 87b/02, 87b/03, 92b/04, 93b/13, 94a/02, 94a/05, 94a/07, 94a/11, 94a/11, 94b/06, 95a/05, 95a/05, 96b/01, 97b/01, 97b/02, 97b/08, 99a/08, 99b/02, 100b/06, 101b/01, 101b/02, 101b/11, 103a/10
c.+i 65a/08
[=29]

çābūt Bez parçası, adi bez.
ç. 76b/13, 77a/03, 77a/05, 80a/09, 99a/12, 101a/03, 101a/05, 101a/08, 103b/11
ç.+a 84a/13
ç. ur- 81b/02
[=10]

çām Çamgiller denen büyük bitki familyasını meydana getiren, iğne yapraklı, reçineli ağaçların ortak adı.
ç. 78a/12, 97b/01, 100b/04, 101a/01, 101b/04, 103b/05
[=6]

çanak Pişirilmiş topraktan yapılma yayvan kase.
ç.+a (çanaġa) 105a/06
[=1]

çatallu Ucu iki veya daha fazla kola ayrılmış olan.
ç. ol- 72b/10
[=1]

çatlaḳ Çatlamış olan.
ç. (çatlamaḳ) 80a/11
ç. 80a/13, 82a/03
ç.+uñ 80b/02
ç.+uñ (çatlaġuñ) 80b/01
[=4]

çayır Sulak ve rutubetli bir yerde biten otların ortak adı.
ç. 90b/01
[=1]

çek- 1.Bir şeyi bulunduğu yerden veya diğer şeyler arasından çıkarmak.
ç.-e 67b/06
ç.-mezden 67b/06
[=2]
2. Sürmek.
ç.-e95a/03
ç.-üp 84a/10
[=2]
3. Çizmek, çizerek uzatmak.
ç.-mek 82a/10
ç.-üp 61a/04
[=2]
4. Duymak, hissetmek.
ç.-memek 83b/10
[=1]
5. Bir şeyi bulunduğu yerden kendine doğru getirmek, kendine yaklaştırmak.
ç.-üp 71a/11, 73a/13
[=2]
ç. ateş çek- 82a/10
ç. dāyire çek- 61a/04
ç. nedāmet çek- 83b/10
[=3]

çekil- 1. Çizmek, çizerek uzatmak.
ç.-e 61a/08, 77b/07, 88b/13
[=3]
2. Sürmek.
95a/11, 95a/13, 95b/01, 95b/02, 95b/05, 95b/08
[=6]
3. Duymak, hissetmek.
ç.-memek 91b/12
4. Bir şeyi bulunduğu yerden kendine doğru getirmek, kendine yaklaştırmak.
ç.-üp 90a/04
[=11]
ç. dāġ çekil- 88b/13
ç. dāyire çekil- 77b/07
ç. dāyire çek- 61a/08
ç. nedāmet çekil- 91b/12
[=4]

çekiş Çekiç.
ç. 84a/11
[=1]

çektüril- Dişi hayvanı erkek hayvanla çiftleştirtmek.
ç.-mek 69a/03
[=1]
ç. at çektüril- 69a/03
[=1]

çekürdek 1. Eskiden kuyumcuların kullandığı beş santigram ağırlığında bir ölçü.
ç. 70b/01, 94a/03, 94a/07, 94a/12, 94b/03, 94b/06, 95a/06
2. Meyvelerde bulunan, sayısı bir veya daha fazla olabilen, sert kabuklu tohum.
ç.+den 65a/06
ç.+inden (çekürdek) 65a/04
ç.+inüñ (çekürdeginüñ) 73a/04
[=10]

çekürdeksiz Yapısında çekirdek bulunmayan.
ç. 69b/11
[=1]

çendān O kadar, o derecede.
ç. 71a/08
[=1]

çengel Bir yere takılmaya veya ucuna bir şey asmaya yarayan eğri demir, kanca.
ç.+leri 67b/05
[=1]

çepçevre Bütün çevresini, her tarafını kuşatacak şekilde, fır dolayı.
ç. 91a/10
ç.+sinde 77b/07
ç.+sine 74a/03
[=3]

çetin Güç, zor, müşkül.
ç.+regi 60b/09
[=1]

çevre Bir şeyin etrafını sınırlayan kapalı çizgi.
ç.+sine 61a/03, 82a/10
ç.+sini 61a/07, 80b/02
[=4]

çıḳ- 1. Dışarı fışkırmak, akmak.
ç.-a 67b/09, 79a/08, 79a/13, 81a/12, 83b/01, 86b/12, 91a/09, 96a/08
ç.-acak 66a/08, 67a/09, 70a/10
ç.-ar 79a/07, 89b/06
ç.-duḳdan 73b/09
ç.-ıncaya 77a/08
ç.-maġa 70a/11, 85b/12
ç.-mayup 82b/10
ç.-mış 73a/03
ç.-up 70a/06, 90a/01, 92a/06
[=22]
2. Bulunduğu yerden dışarı varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek.
ç.-an 67a/13
ç.-ar 65a/12, 83b/07, 84a/06
ç.-maġa 67a/11
[=5]
3. Dışarıya doğru çıkıntı teşkil etmek.
ç.-an 81a/01
ç.-ması 64a/03, 65b/13
ç.-masınuñ 80b/08
ç.-sa 80a/06
ç.-up 71b/04
[=6]
4. Yükselmek.
ç.-an 86a/09
[=1]
5. Peyda olmak, meydana gelmek.
ç.-an 97a/05
ç.-ar 60b/08
ç.-up 83a/07
[=3]
6. Bitmek, oluşmak.
ç.-ar 108a/09, 108a/11
[=2]

çıkar- 1. Vücuttan dışarı atmak.
ç.-a 65b/03
ç.-duḳda 65b/03
[=2]
2. Bir şeyi çekerek yerinden ayırmak, çekip almak.
ç.-a 67b/01
ç.-duḳdan 67b/12
ç.-up 61a/02
[=3]
3. Nefesi ağızdan dışarı vermek.
ç.-maġla 68a/11
[=1]
4. Bulunduğu yerden dışarı çıkmasını sağlamak.
ç.-mışdur 68a/07
ç.-up 75b/08, 96a/04
[=3]
5. Dışarı fışkırtmak, akıtmak.
ç.-up 73b/08
[=1]
6.İleriye hareket ettirmek.
ç.-urken 61b/08
[=1]
ç. nefes çıkar- 68a/11
[=1]

çiçek Tohumlu bitkilerin üreme organlarını taşıyan güzel renkli ve ekseri güzel kokulu kısmı.
ç.+i (çiçegi) 98b/09, 99a/01
[=2]

çirīş Bir çenekliler sınıfının zambakgiller familyasından salkım durumunda beyaz çiçekli, yumrulu, otsu, çok yıllık bitki. Asphodelus.
ç. 78b/01, 100b/07, 101a/02, 101a/04, 101a/11, 103b/01, 103b/08
ç.+i 73b/09
[=8]

çirkin Göze ve kulağa hoş gelmeyen.
ç. 73b/13, 88a/09
ç. ol- 74a/06
[=3]

çitlemik Sıcak ve ılık yerlerde yetişen, çok uzun ömürlü, iri gövdeli, esnek dallı, kerestesi kasnak ve kutu işlerinde kullanılan, kökünden sarı boya çıkarılan yaprağından hayvan yemi olarak yararlanılan ağaç. Celtis.
ç. 78a/12, 89b/08, 100b/04
ç.+otı 69b/12
[=4]

çoġān Helvacıkökü, sabunotu. Saponaria officialis.
ç. 77a/09, 77b/02, 95b/01, 95b/02
[=4]

çoḳ Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan.
ç. 71a/03, 73b/05, 73b/05, 80b/03, 81b/10, 97a/12
ç.+dur 84a/07
ç. ol- 73b/07, 73b/12
[=9]

çoḳluḳ Çoğunluk, ekseriyet.
ç. 77a/01, 79a/10, 86a/01
[=3]

çöz- Bir şeyi bağlı, düğümlü, sarılı durumdan çıkarmak, açmak.
ç.-düklerinde 74b/03
[=1]

çubuḳ Maden veya herhangi sert bir maddeden sopa biçiminde dar, ince ve düz parça.
ç. 72b/06
ç.+a (çubuġa) 72b/05
ç.+ları 72b/05
[=3]

çuḳur 1.Çevresine göre daha aşağı seviyede olan yer.
ç. 75b/06, 75b/06, 90a/08
[=3]
2. Vücutta pek derin olmayan girintili yer.
ç.+ında 88b/01
[=1]

çul Hayvanların üzerine konan kıl, kenevir veya yünden yapılmış örtü.
ç.+ına 75a/07
ç.+uñ 75a/08
ç. ur- 79a/11
[=3]

çuvaldūz Çuval ve bunun gibi kaba dokumaları dikmekte kullanılan, ucu yassı ve eğrice kalın, büyük dikiş iğnesi.
ç. 88b/04
[=1]

çürü- Çeşitli dış sebeplerin etkisiyle kimyevi değişikliğe uğrayıp bozulmak, dağılmak.
ç.-miş 77a/10, 77a/12, 77b/06, 97b/11
[=4]

çürük Çeşitli dış sebeplerin etkisiyle kimyevi değişikliğe uğrayıp bozulmuş olan, çürümüş.
ç. 77b/01, 77b/03, 77b/13

[=3]

dāġ Tedavi için vücutta kızgın bir demirle oluşturulan yanık.
d. 62a/01, 76a/01
d.+a 61b/13, 66b/01
d. çekil- 88b/13
d.+dur 99b/10, 99b/10
d.+ı 62a/01, 62a/09, 91b/03
d.+ın 90a/09
d.+ını 61a/07
d.+lara 100b/01
d.+larını 76a/03
d.+laruñ 99b/09
d.+uñ 80b/06
d. ur- 62b/03
[=17]

dāġla- Hastalıklı kısımları kurutmak, akan kanı durdurmak için vücudun hasta ve yaralı yerini kızgın bir aletle veya yakıcı maddelerle yakmak.
d.-rlar 89a/01
d.-ya 66b/01, 90b/12
d.-yasın 62a/06
d.-yup 61a/03, 61a/09, 80b/02, 88b/13, 90a/10, 91a/10
[=10]

dāġlan- Vücudun herhangi bir yeri kızgın bir aletle veya yakıcı maddelerle tedavi maksadıyla yakılmak.
d.-a 61b/13
d.-ur 61b/03
[=2]

dāġlat- Tedavi maksadıyla vücudun herhangi bir yerini kızgın bir aletle veya yakıcı maddelerle yaktırmak.
d.-a (dāġlada) 90a/10
[=1]

dāġlatdur- Tedavi maksadıyla vücudun herhangi bir yerini kızgın bir aletle veya yakıcı maddelerle yaktırtmak.
d.-up 61a/07
[=1]

daḫı "Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de" anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.
d. 60b/09, 60b/09, 61a/08, 61a/09, 61b/03, 62a/07, 62a/11, 62a/12, 62a/13, 63b/06, 63b/10, 64a/01, 64a/06, 64a/13, 64b/02, 64b/09, 65a/09, 66a/05, 66a/13, 66b/07, 67a/02, 67a/05, 67a/09, 68b/07, 68b/10, 69a/12, 69b/05, 69b/06, 69b/11, 70a/01, 70a/12, 70b/03, 70b/05, 70b/08, 70b/09, 71a/09, 71b/07, 71b/08, 72b/08, 72b/10, 72b/11, 73a/06, 73a/08, 73b/11, 74b/03, 74b/07, 74b/11, 74b/13, 75a/06, 75a/12, 75b/04, 75b/05, 76a/02, 76a/09, 76a/12, 77a/02, 77b/13, 78a/03, 78a/05, 78b/13, 79a/03, 79a/06, 79b/09, 80b/05, 81b/08, 82a/08, 82a/12, 82a/12, 82b/05, 82b/10, 83a/06, 84a/03, 84b/02, 84b/03, 84b/08, 84b/13, 85a/08, 85a/09, 85a/12, 85b/04, 85b/09, 86a/05, 86a/06, 86b/03, 86b/06, 87a/01, 87a/08, 87a/08, 87a/10, 87a/14, 87b/02, 87b/05, 87b/10, 88a/08, 88a/10, 88a/13, 88b/13, 89a/02, 89a/04, 89a/10, 89b/12, 89b/14, 90b/04, 90b/07, 91a/03, 91b/02, 92a/04, 92a/09, 92b/02, 92b/03, 92b/09, 93a/01, 93a/11, 93b/03, 93b/11, 94a/04, 94a/08, 94b/04, 94b/07, 95a/03, 95a/11, 95b/01, 95b/01, 95b/06, 96a/01, 96a/03, 96b/03, 96b/06, 96b/10, 97a/01, 99a/10, 99b/03, 99b/04, 99b/10, 100b/08, 101a/04, 101a/06, 101a/09, 101a/12, 101b/03, 101b/06, 102a/04, 102b/01, 102b/01, 102b/07, 102b/07, 102b/11, 103a/12, 103b/04, 103b/10, 104b/04, 104b/06, 104b/07, 104b/09, 104b/13, 105a/05, 105a/07, 105b/03, 108b/03, 108b/04
[=160]

dāḫiliyyūn İç organlar.

d. (melhemü'l- dāḫiliyyūn)
97b/03
[=1]

dāʾi'l-baḳar Sığır hastalığı.
d. 64b/04, 64b/11, 96b/06
[=3]

dāʾi'l-fīl Fil hastalığı.
d. 61a/12
[=1]

damak Ağız boşluğunun üstünü tavan gibi kuşatan kısım.
d.+ı (damaġı) 96a/10
d.+uñ (damaġuñ) 88b/13
[=2]

damġalı Damgalanmış.
d. 101b/09
[=1]

dāne Tohum, habbe.
d.+leri 64b/09, 87a/09
d.+lerinden 96b/01
[=3]

dāne-çāṭır Bir bitki adı.
d. 64b/02, 78a/03, 78a/05, 86b/07, 90b/02, 92a/01, 97b/02
[=7]

dār-ı fülfül Olgunlaşmamış dişi başak. Chavicaroxburghii, or officinarum.
d. 94a/01, 94a/05, 94a/10
[=3]

dayīm Her zaman, sürekli, daima.
d. 89a/13, 89b/10
[=2]

dāyire Çember biçimindeki şekil.
d. çekil- 61a/08, 77b/07
d. çek- 61a/04
d.+since 76b/12, 82b/02
[=5]

de "Dahi, bile, esasen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek" vb. manalara gelen kelimeden ayrı yazılan takı.
d. 65b/01, 85a/08
[=2]

defʿ Ortadan kaldırma.
d.+ine 95b/07, 96a/11
[=2]

defʿa Kere, kez.
d. 85a/06
[=1]

defne İki çeneklilerden, yağı veteriner hekimliğinde ve tuvalet sabunlarında, sert, yeşil, güzel kokulu ve baharlı yaprakları et ve balık yemeklerinde kullanılan, açık sarı ve üzümlü meyvesinde ve kabuklarında mide düzeltici, bağırsakları yumuşatıcı, idrar söktürücü ve terletici hassalar bulunan, yaz kış yeşil, taflan cinsinden ağaç ve ağaççık. Lourus nobilis.
d. 62b/09, 62b/10, 89b/08
[=3]

deg- Ulaşmak, ilişmek.
d.-memege 105b/04
d.-memek 105a/01
d.-mesine 104a/01
[=3]
2.Erişmek, isabet etmek.
d.-meye 72a/08, 72b/08
[=2]
3.Aralık kalmayacak kadar yaklaşıp dokunmak, temas etmek.
d.-meyeler 61a/02
[=1]

degirmi Yuvarlak.
d. 65b/08
[=1]

degişdür- Bir şey veya kimsenin yerine başkasını koymak, getirmek, tebdil etmek.
d.-üp 81b/08

[=1]

degül -im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken'in başına gelerek cümlenin anlamını olumsuz hale getiren kelime.
d. 67b/10, 84a/10, 87a/11, 88a/13
d.+dür 83b/09
[=5]

dek Bir işin sona erdiği yeri veya zamanı gösterir, -e kadar, -e değin.
d. 61a/06, 61b/11, 63a/02, 66b/03, 71b/03, 72a/13, 72b/06, 74a/07, 75a/08, 77a/08, 77b/01, 77b/03, 77b/04, 77b/05, 80a/10, 83a/13, 84b/10, 90a/11, 93a/03, 95b/13, 96a/06, 97a/10, 101a/01, 102b/04, 103a/02, 107a/13, 107b/05, 107b/05, 107b/09, 107b/10, 107b/13, 108a/02, 108a/13, 108b/01
d.+dür 107b/08, 108b/03
[=36]

del- Üzerinde delik açmak.
d.-üp 60b/13, 65b/09, 79a/05, 88b/10, 105a/02
[=5]

delin- Üzerinde delik peyda olmak, delik açılmak.
d.-medük 93b/12, 94a/05
[=2]

delüce baḳla İri taneleri kabuksuz olarak veya fasulye gibi yeşil kabuğu ile pişirilip yenen besleyici bitki. Vicia faba.
d. 89b/07, 89b/15
d.+yı 65a/07, 65a/10
[=4]

delük Bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık.
d. 66a/08
d.+inden (delüginden) 89b/03
d.+ine (delügine) 104a/02, 104a/03, 89a/12, 89b/02
[=6]

demir dikeni Çoban çökerten denilen bitki.
d. 102b/03, 102b/08
[=2]

demür Dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltilmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanış yeri çok geniş olan sembolü Fe olan element.
d. 71b/02, 71b/06, 75b/01, 88b/04
d.+den 72b/09
d.+i 89b/01
d.+inde 84b/01
[=7]

denil- Anlatılmak, ifade edilmek.
d.-di 80a/11
d.-mişdür 72b/11, 90b/03, 92b/13
d.-ür 62b/08, 65a/09, 66a/05, 66a/06, 66b/13, 69a/13, 69b/04, 74a/11, 78b/11, 79a/01, 83a/01, 83b/07, 84b/04, 86b/01, 87b/08, 88a/06, 88b/02, 94b/10, 101b/09, 103a/01, 107b/04, 107b/08, 107b/11, 108a/02, 108a/04
[=29]

deñiz Yer yüzünün büyük bir kısmını kaplayan tuzlu su kütlesi.
d. 94b/10, 95a/04
[=2]

deñlü Kadar.
d. 62b/01, 63a/02, 66a/08, 66b/03, 66b/04, 68a/09, 69b/02, 74a/10, 74b/07, 79a/05, 80b/04, 81a/11, 81a/10, 82b/01, 93b/01, 94a/07, 94a/12, 94b/03, 94b/06, 95a/06, 96a/07, 107a/13
[=22]

depret- Kımıldatmak, oynatmak, harekete getirmek.
d.-meyüp 75b/03
[=1]

derd Devam eden, geçmeyen hastalık, illet, ağrı, sızı.
d. 65b/10
d.+den 89b/05
d.+dür 62b/13, 82b/04, 84a/04
d.+e 91b/12
d.+i 85b/03
d.+ine 98b/13
d.+lere 71a/03
d.+leri 64b/05
[=10]

deri İnsan ve hayvan vücudunu bir örtü gibi saran koruyucu tabaka.
d. 61a/03, 77b/08, 81a/01, 83a/07
d.+de 85a/10
d.+leri 74a/13
d.+n 96a/03
d.+nüñ 81a/03, 81a/05
d.+si 69a/08
d.+sin 72a/03
d.+sini 60b/13, 71b/02, 80b/09, 81a/10
d.+sinüñ 89b/05
d.+yi 72a/04, 74a/09, 74a/10, 77b/01, 80b/10, 80b/11, 88b/03, 88b/07
[=24]

dermān İlaç, şifa, deva.
d. 61b/04, 63a/10, 63b/07, 64a/01, 64a/06, 64a/10, 64a/13, 64b/02, 64b/08, 65a/08, 66a/13, 66b/03, 66b/12, 67a/04, 68b/07, 69a/12, 69b/06, 69b/11, 70a/01, 70b/03, 70b/05, 70b/08, 70b/09, 71a/02, 71a/02, 73a/06, 73b/12, 74b/11, 74b/13, 75a/03, 76a/05, 77b/13, 78a/02, 78a/04, 78b/13, 81b/10, 83a/08, 83b/02, 84b/02, 84b/08, 86b/06, 87a/08, 89a/04, 89a/10, 89b/14, 91a/01, 91a/03, 91b/09, 92a/09, 92a/12, 92b/01, 92b/03, 92b/08, 93a/01, 93a/10, 93a/13, 93b/03, 95b/01, 95b/03, 96a/11, 96b/03, 98b/13, 99a/07, 101b/03, 101b/12, 104b/10
d.+a 75a/13
d.+dan 78b/10, 86b/03, 90a/11
d.+ı 61b/01, 62a/13, 63b/02, 64a/10, 65b/04, 70a/11, 70a/12, 74b/05, 76b/04, 76b/06, 77a/02, 78b/05, 80a/01, 80a/06, 82a/04, 82a/12, 84a/08, 86a/04, 86b/10, 86b/12, 87b/01, 89a/06, 89a/08, 89b/12, 91a/12, 91b/02, 91b/07, 92a/06, 98b/05
d.+ıdur 69b/01, 94b/01
d.+ın 60b/05, 62a/06, 66b/11, 73b/11, 80b/08, 83b/04, 85b/05, 86a/07, 86b/09, 91a/07
d.+ına 61b/05, 64b/11
d.+ında 64a/04, 88b/08, 91b/04, 92b/06
d.+ındadur 60b/05, 62a/10, 62b/12, 63a/08, 63b/07, 64a/03, 64b/05, 65a/03, 65a/13, 65b/13, 66a/10, 69a/06, 69a/08, 69b/09, 70a/09, 73a/03, 73a/10, 74a/08, 74b/04, 75a/02, 75a/05, 76a/04, 76b/11, 78a/09, 79b/02, 82a/01, 82a/08, 82b/04, 84a/01, 87a/03, 87a/14, 87b/11, 88a/05, 89a/15, 89b/04, 90a/02, 90b/08, 91b/01, 91b/08, 92a/03, 92b/10, 93a/04
d.+ından 91b/03
d. it- 87b/12
d.+lar 82b/02
d.+ları 73a/09, 74a/02, 78b/07, 84a/07, 90b/07
d.+larıdur 96a/10
d.+ların 86a/06
d.+larınuñ 86a/05, 91b/07
d. olın- 82a/09, 91b/11, 93b/04
d. viril- 93b/05
[=175]

Derped Özel isim.
d. 68a/04
[=1]

derūnec-i ʿaḳrebi Roman leoparının zehri ştg., dronicum
d.+yi 93a/11

[=1]

deve Geviş getiren memelilerden, sırtı bir veya iki hörgüçlü, eti yenip sütü içilen, bacakları ve boynu çok uzun yük ve binek hayvanı.
d. 75b/07, 93a/06, 105a/02
d.+ler 62b/12
[=4]

deveci Deve sürücüsü, deve kervanını güden kimse.
d. 68a/05
[=1]

deve ḳuşı Özellikle Afrika ve Arabistan'ın sıcak ve yarı çöl bölgelerinde yaşayan, kanatlarıtam teşekkül etmiş olmakla beraber uçmaya elverişsiz olduğu için uçamayan, buna karşılık çıplak, uzun ve kuvvetli bacakları ile çok hızlı koşan, iki parmaklı, başında ve boynunda yer yer kısa tüyler bulunan, tüyleri makbul, çok büyük ve ağır kuş. Struthio camelus.
d. 94b/09
[=1]

devril- Dik ve ayakta iken yatık duruma getirilmek, düşürülüp yere yıkılmak.
d.-miş 67b/09
d.-üp 67a/10, 80b/13
[=3]

di- 1. Anlatmak, ifade etmek.
d.-miş 90b/09
d.-mişdür 65b/10, 87b/12, 101b/12
d.-mişler 108a/11
d.-mişlerdür 66a/03, 87a/12, 92b/06
d.-müşdür 95b/09
d.-r 96a/13
[=10]
2. ……diye adlandırmak, …..diye vasıflandırmak.
d.-dükleri 76b/05, 88a/01, 94b/01, 94b/04
d.-mekdür 62b/13
d.-rler 91a/05, 107b/12, 108a/01
[=8]
3. Söylemek.
d.-diler 80a/13
d.-ye 104a/03
[=2]
hoş di- 80a/13
[=1]

dik- (Bir şeyi) İğne iplikle kumaş, deri vb. şeylerin parçalarını, sökük, yırtık yerlerini birbirine eklemek.
d.-e 80b/11, 81a/11
d.-üp 65b/11, 66a/08
[=4]

dikil- İğne ve iplikle birbirine tutturulmak.
d.-dükde 81b/01
d.-en 81b/06
[=2]

dikiş Dikilen şey üzerinde iğne ile geçirilmiş iplik sırası.
d.+üñ 81a/11
[=1]

dile- Bir şeye erişmeyi istemek, arzu etmek, talep etmek.
d.-sek 108a/05
[=1]

dilkü üzümi Bir üzüm çeşidi.
d. 90a/14
[=1]

diñ- Sona ermek, kesilmek, durmak, devam etmemek.
d.-e 71b/09
d.-üp 71b/13
[=2]

dip 1. Bir şeyin bulunduğu yere bitişen en alt kısmı veya bunun hemen yanı başı.
d.+i (dibi) 74a/09, 74a/11

d.+inde (dibinde) 67b/05, 90b/10
d.+inden (dibinden) 66b/02, 71b/01, 72b/06, 87a/01
d.+ine (dibine) 71b/05, 72a/05, 73b/12, 77b/03, 88b/12
d.+ini (dibini) 72b/11, 74b/06
d.+lerinde 71b/09
[=16]

dirhem Okkanın dört yüzde biri miktarındaki ağırlık ölçüsü (3148 gr.)
d. 63a/04, 68b/01, 84a/11, 94a/03, 94b/11, 95a/02, 95b/12
d.+i 95a/11
[=8]

diri Canlı, yaşamakta olan.
d. 87b/13
[=1]

diş Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak parçalardan her biri.
d.+ler 108a/08
d.+leri 108a/05, 107b/05, 107b/06, 107b/11, 107b/13, 108a/04, 108a/07, 108a/08
d.+leridür 108a/07
[=10]

dişi Canlıların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten, erkeği tarafından döllenecek ve neslini üretecek biçimde yaratılmış olanı, erkeğin karşıt cinsi.
d. 87b/13
[=1]

dişle- Dişlerini geçirip ısırmak.
d.-dügindendür 73a/13
d.-dükde 81a/07
d.-dükleri 73a/13
d.-yüp 72a/11
[=4]

diz Bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım.
d.+ine 75a/08
[=1]

diz- Belirli bir düzene göre sıraya koymak, sıralamak.
d.-üp 74a/03, 74a/07
[=4]

dög- 1. (Ufalamak, ezmek, parçalamak, karıştırmak, temizlemek, bastırmak, sıkıştırmak vb. maksatlarla) Bir şeyin üzerine arka arkaya vurmak.
d.-mek 72a/08
d.-üp 62b/10, 63a/12, 64a/01, 64a/02, 65a/01, 65a/07, 68b/08, 69a/07, 69b/10, 69b/13, 70b/07, 73a/05, 76b/13, 77a/05, 77b/11, 78a/02, 78a/07, 80a/08, 82a/05, 83a/01, 83a/02, 86b/05, 86b/13, 87a/02, 87a/09, 89a/09, 90a/06, 90a/13, 91a/13, 92a/07, 93a/11, 94a/02, 94a/07, 94a/11, 94b/02, 94b/06, 94b/10, 95a/02, 95a/06, 95a/10, 96b/01, 96b/04, 96b/08, 97a/02, 97a/06, 97a/07, 97b/02, 97b/08, 97b/09, 98a/01, 98a/03, 98a/12, 99a/03, 99a/12, 99b/05, 99b/08, 101b/05, 101b/11, 102a/06, 103a/11, 103b/07, 103b/10
[=63]

dögil- (Ufalamak, ezmek, parçalamak, karıştırmak, temizlemek, bastırmak, sıkıştırmak vb. maksatlarla) Bir şeyin üzerine arka arkaya vurulmak.
d.-memiş 63b/10, 83a/12
d.-miş 68b/05
[=3]

dök- (Sıvı veya tane halindeki şeyleri) Bulundukları yerden başka bir kaba ya da yere boşaltmak.
d.-üp 63a/04, 92b/04
[=2]

dökil- (Kıl, tüy, kaplama, boya, yaldız vb. şeyler) Bulunduğu yerden kendini atmak, üzerinden düşmek.
d.-di 108a/04
d.-medi 108a/04
d.-mek 107b/11
d.-mesinüñ 75a/02
d.-ür 74b/10
[=5]

dördinci Dört sayısının sıra sıfatı, sırada yeri üçüncüden sonra, beşinciden önce olan.
d. 62a/06, 65a/12, 69b/01, 75a/01, 81b/11, 87b/11, 92a/03, 97a/03, 108a/01, 108a/02
d.+si 71a/11
[=11]

dörpü Yumuşak madenleri ve ağaç işlerini eğelemek için kullanılan, üzeri seyrek ve kaba dişli çelikten el aleti.
d. 91a/02
[=1]

dört Üçten sonra, beşten önce gelen sayının adı.
d. 71a/10, 90b/11, 94a/03, 95b/12, 96a/05, 104a/02
[=6]

döş (Kasaplık hayvanlarda) Kaburga altı.
d.+inde 82a/07
[=1]

duşvār Zor, güç.
d. 72b/08
[=1]

dübür (İnsan ve hayvan vücudunda) Kıç, makat, vera.
d. 61a/05, 64a/03, 65b/08
d.+de 63a/07, 63a/08, 63b/01, 69a/06
d.+i 64a/04, 84b/12
d.+inde 66a/13
d.+ine 65b/02, 66b/04, 76a/08, 76b/03, 84b/09, 85a/03, 85a/07, 86a/04, 94a/03
d.+ünde 65a/12
[=20]

düpdüz Çok düz ve doğru biçimde, dümdüz olarak.
d. 61b/07, 74a/07
[=2]

dürlü Çeşitli, muhtelif.
d. 63b/07
[=1]

dürt- Sivri bir şeyle dokunup hafifçe itmek.
d.-üp 63a/05, 70a/04, 83a/10
[=3]

düş- 1. Bulunduğu yerden ayrılıp yukarıdan aşağı doğru inmek, sukut etmek.
d.-dükde 107b/13
d.-icek 108a/03
d.-mesi 65a/02
d.-mez 75a/04, 108a/09
d.-se 108a/10
d.-üp 108a/08
[=7]
2. Bulunduğu yerden ayrılmak, kaybolmak.
d.-e 63b/09, 73a/01
d.-erler 72b/01
[=3]
3. Aşırı ilgi ve sevgi duymak.
d.-mişdür 71a/09
[=1]
4. Var olmaya başlamak, belirmek, peyda olmak
d.-se 63a/08, 94a/04, 94a/08
[=3]
5. Tutulmak, yakalanmak.
d.-üp 85a/01
[=1]
ak düş- 94a/04, 94a/08
[=2]

dütün Patlıcangillerden birleşiminde nikotin bulunan otsı bitki.

d.+i 78a/06
[=1]

düz- Yapmak, meydana getirmek, hazırlamak.
d.-üp 65b/07, 105a/03

düzil- Yapılmak, meydana getirilmek, hazırlanmak.
d.-mişdür 72a/12
[=1]

ebem gumeci İki çenekliler sınıfından ebegümecigiller familyasından, her yerde kendiliğinden yetişen, kökü ve çiçekleri özellikle yumuşatıcı hassalarısebebiyle tıpta kullanılan, kalsiyum, demir, A ve C vitamini taşıyan yaprakları sebze olarak yenen bitki. Malva silvestris.
e. 87a/13
[=1]

ebhel Ardıç ağacı.
e. 66b/13
[=1]

ebū cehl ḳarpūzı İki çenekliler sınıfının kabakgiller familyasından, elma büyüklüğünde, sert kabuklu, yağlı tohumlu, acı ve kokusuz bir meyve veren, parçalı yapraklı, sarı çiçekli, sürüngen gövdeli, çok yıllık otsu bitki. Acı hıyar, acı elma, it hıyarı. Citrullus colocynthis.
e.+nuñ 65a/03, 65a/09, 95b/10, 99b/04
[=4]

eczā Kimya yoluyla elde edilen, ilaç yapımında ve saniyede çeşitli işlerde kullanılan birleşiklerin ortak adı.
e.+yı 64b/10, 65a/08, 103b/03, 103b/08
[=4]

edviye Devalar, ilaçlar. Materia medica.
e. 93b/07
[=1]

efḍal En faziletli, çok üstün, daha iyi.
e. 96a/13
[=1]

eg- (Düz duran bir şeyi) Biraz öne veya bir yana doğru meylettirmek, çevirmek eğik duruma düşürmek.
e.-üp 85b/09
[=1]

eger Edat. 1. Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başında kullanılır.
e. 61a/04, 61b/11, 62a/05, 63a/04, 65a/05, 67a/12, 67b/04, 69a/09, 71b/11, 75a/10, 75b/13, 77a/06, 77a/10, 77a/12, 77b/05, 77b/09, 84a/05, 84a/05, 84a/10, 84a/12, 84a/12, 88b/10, 90a/07, 90a/14, 93b/02, 93b/04, 96a/09, 97b/05, 97b/05, 103b/05, 103b/05, 108a/05
[=26]
2. Tekrar edilerek kullanıldığında "ister….ister, gerek……gerek" anlamına gelir.
e. 103b/05, 103b/05, 97b/05, 97b/05
[=6]

egerçi Edat. Her ne kadar, ….ise de, gerçi.
e. 68b/13
[=1]

egil- Eğik bir durum almak, bir yöne doğru çarpılmak.
e.-üp 67b/10
[=1]

egri Doğru ve kırık çizgi biçiminde olmayıp yönünü değiştirerek devam eden, aynı istikamet üzere gitmeyen, çarpık.
e. 74a/05

[=1]

egrice yonca Kokulu yonca.
e. 66a/05, 67b/07, 79b/10, 99a/01, 102b/09
[=5]

ehil Bir işin ustası, o işte becerikli, maharetli, muktedir, yeterli kimse.
e.+inden (ehlinden) 71a/07
[=1]

ek- (Bir şeyi) Belli bir maksatla serpmek.
e.-üp 65b/12, 81b/02
[=2]

eḳhāl Sürme, gözlere tatbik edilen bir madde, colliryum.
e. 93b/07
[=1]

ekil- Belli bir maksatla serpilmek.
e.-e 77b/12
[=1]

ekmek Unun su ile yoğrulmasından elde edilen hamurun fırın, saç ve tandırda pişirilmesiyle yapılan ve insanın başlıca gıdası olan yiyecek.
e.+üñ (ekmegüñ) 73a/04
[=1]

ekse- Eksilmek.
e.-se 99a/07
[=1]

ekṣer Genellikle, umumiyetle, ekseriya.
e. 62b/13, 65a/13, 89a/02
[=3]

eksil- Eskisinden az duruma gelmek, azalmak.
e.-e 86a/09, 90a/05
e.-mez 108b/03
e.-ür 108b/01
[=4]

el Kolun, bilek mafsalından itibaren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı.
e. 76a/08, 92a/04, 99a/10, 99b/01
e. bulaşdur- 76a/07
e.+i 65b/03, 85a/03
e.+ine 85a/02
e.+ini 65b/02, 67b/02
e.+iñi 76b/02
e.+lere 99a/09
e.+leri 75b/05, 75b/08, 91a/07, 91a/08, 91a/09, 96a/09, 99a/06
e.+lerin 87b/13
e.+lerinde 99b/06
e.+lerine 91a/11, 92a/08, 92a/11, 104b/05, 104b/06
e. sok- 85a/07, 85a/09
[=28]

ele- Bir maddeyi, eleğe koyup sallamak suretiyle içindeki yabancı öğelerden temizlemek, irisini ufağından ayırmak, elekten geçirmek.
e.-yüp 94a/02, 94a/07, 94a/11, 94b/02, 94b/11, 95a/02, 95a/06, 95a/10, 97a/08, 97b/03, 101b/05, 101b/11, 102a/06
[=13]

elem Ağrı, acı, sancı, sızı.
e. 62a/07, 62a/09, 71b/12, 73a/01
e.+den 81a/07
e.+i 61b/04, 85b/05, 90b/08, 98b/12
e.+idür 92a/03
e.+in 85b/02
e.+inden 88a/08
e.+ine 71a/03, 91a/01
e.+iyle 85b/02
e.+üñ 79b/01
e. vir- 80b/05, 85a/05
[=18]

elemlü Ağrılı, acılı, sancılı.
e. 99a/04
[=1]

elle- Elle dokunmak, elle yoklamak.
e.-yüp 67b/04
[=1]

elli Kırk dokuzdan sonra, elli birden önce gelen sayı.
e. 86b/09, 87a/03, 87a/13, 87b/11, 88a/04, 89a/05, 89a/14, 89b/03, 90a/01
[=9]

ellinci Elli saysının sıra sıfatı; sırada yeri kırk dokuzuncudan sonra, elli birinciden önce olan.
e. 86a/07
[=1]

elma Gülgillerden, yurdumuzun her yerinde yetişen, dişli yapraklı, açık pembe çiçekler açan, verimli, dayanıklı ağaç.Pirus malus.
e. 92b/09
e.+yı 92b/13
[=2]

el-ʿarabetü'l-kezberiye Kişniş otu.
e. 64b/07
[=1]

el-emʿaʾi'l-aʿver Kör bağırsaklar.
e.+üñ 85b/11
[=1]

el-ʿarānīn Burnun çukurunda olan iki damarın adı.
e. 88b/02
[=1]

el-ʿıḳāl Atın budu içinde bir damarın burılmasıyla oluşan hastalık.
e. 62a/10, 62a/11
[=2]

el-ḳāriḥ Beş yaşında olan at.
e. 108a/04
[=1]

el-ḳavāriḥ Beş yaşında olan at.
e. 107b/08
[=1]

El-Ḳaymerī Harzem beylerinden biri.
e. 68a/07
[=1]

el-ḳınāh Atın hayalarına yakın olan damar.
e. 60b/08, 61a/01, 61a/05, 62b/02
[=4]

el-nevāżır Baş damarı.
e.+dan 82b/08, 86b/08
[=2]

el-taḥrīk (dahili ahşada, ciğer, kalp vesairede, kan akması) Bağırsak kesilmesi.
e. 82b/04
[=1]

el-zevāl Bağırsakta olan sancı hastalığı.
e. 76b/04
[=1]

em- (Bir şeyi) Dudak, dil ve nefes yardımı ile içine çekmek.
e.-dügindendür 73b/07
[=1]

emʿāʾi'l-aʿver Kör bağırsaklar.
e. 84a/02
[=1]

emcek Meme.
e.+de 73a/11
e.+den 87b/06
e.+e (emcige) 73a/04, 73b/10
e.+inde (emciginde) 73a/02
e.+ini (emcigini) 73a/13
e.+lerden 73b/05
e.+lere 73a/06, 73a/07, 73b/01
e.+leri 73b/04
e.+lerin 73a/12
e.+üñ (emcigüñ) 73a/10, 73b/06
[=14]

emrāż Hastalıklar, illetler, marazlar.

e. 60b/02
e. -ı ḥārre 87a/14
[=1]

emzik Çaydanlık, ibrik gibi kapların suyu istenildiği kadar ve kolayca akıtmaya yarayan, ince uzun bir boru şeklindeki çıkıntısı.
e.+den 79a/07
e.+i (emzigi) 79a/06
[=2]

enār Nar kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.
e. 64a/02, 64a/13, 66a/09
[=3]

encīr İncir kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.
e. 67a/05, 74b/10, 93a/02, 98b/08, 99a/11
e.+i 77a/04
[=6]

end Beyan tabir olunan nebattır ki Arabīde sūs ve köküne aslu's- sūs derler.
e. 94b/01
[=1]

enderān Sakız, zamk.
e.+ı 93b/12, 95a/04, 95a/08
[=3]

enfaʿ Çok faydalı, pek yararlı.
e.+dur 102a/01
e.+ıdur 103a/12
[=2]

envāʿ Neviler, çeşitler, türler.
e.+ı 97a/03, 102a/07
e.+ın 100b/02, 103a/07
e.+i 95b/09
[=5]

eñek Yanağın çeneyi örten alt kısmı.
e.+inüñ (eñeginüñ) 67b/05
[=1]

eri- (Katı bir cisim) Bir sıvı içinde katılığını kaybedip dağılmak.
e.-miş 69b/07, 71b/06
[=2]

erit- (Katı bir cisim) Bir sıvı içinde katılığını kaybedip dağılmasını sağlamak.
e.-üp (eridüp) 62b/11
[=1]

eritdür- (Katı bir cisim) Bir sıvı içinde katılığını kaybedip dağılmasını sağlatmak.
e.-üp 63b/05
[=1]

erkek Sert, kolay bükülmez.
e. 74b/04, 74b/10
[=2]

eṣer İz, nişan, işaret.
e. 61a/08
[=1]

eski 1. Çok zamandan beri var olan, üzerinden zaman geçmiş olan.
e. 76b/02, 76b/07, 82a/06, 87b/02, 93a/06, 97a/06, 98b/08
e. ol- 75b/12
[=8]
2. Geçmişte.
e.+den 75b/04
[=1]

esmāhā İsimler.
e. 98b/04
[=1]

es-ṣeniyyu İlk dişlerin dökülmesi. At için dört diş.
e. 107b/13
[=1]

eşedd Çok fazla, şiddetli.
e. 72b/02, 83b/05
e.+ür 91b/03
[=3]

eşek Tek parmaklılardan, uzun kulaklı attan küçük binek ve yük hayvanı, merkep. Eguus asinus.
e. 70b/04, 78b/10, 93b/01, 93b/03, 95b/08
e.+de 65a/13
[=6]

eşek ʿacūrı Eşek hıyarı. Çok yıllık çiçekli ve otsu bitki. Meyvelerinin usaresi müshil olarak kullanılır. Ecballlium elaterium.
e. 78b/10

eşyā Şeyler, nesneler.
e. 63a/09, 63b/02, 64b/06, 76a/10, 81b/04, 83b/12, 86b/02, 87b/07
e.+lar 66b/05, 90b/05
e.+lardur 78b/05, 79b/05
e.+laruñ 60b/04
e.-ı müberred 86a/11
e.+yı 68b/12, 91b/12
[=16]

et İnsan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasında bulunan kısmı.
e. 77a/10, 77a/12, 77b/01, 77b/03, 77b/06, 83a/06
e.+i 72b/10, 74a/12, 77b/13, 81a/07, 88a/02, 96a/05, 97b/11, 98a/05
e.+in 98b/01
e.+lerin 98a/10
[=16]

et- Bk. it-
e.-diler 70b/13
e.-dügi 75a/12, 76a/05, 80b/08, 83a/08
e.-dügimüz 62a/01, 62a/13, 62b/02, 63b/10, 66b/03, 68a/12, 73a/09, 75a/03, 88b/08, 89a/04, 89a/10, 90b/04
e.-dügimüzdür 82a/13
e.-dügimüzi 62b/06
e.-dügin 70a/03
e.-dügiyçün 68b/01
e.-dügüm 61a/02
e.-dügüñ 62a/05
e.-dük 81b/10
e.-dükçe 62a/12
e.-dükde 70a/08, 71a/06
e.-dükleridür 92a/13
e.-dükleriyçün 71a/08
e.-mek 83b/11
e.-mekligi 71a/08
e.-meklik 70b/12
e.-menüñ 66b/11
e.-se 76b/12
[=35]
baḫş ve iḥsān et- 71a/08
dermān et- 66b/03, 83a/08
eyyām et- 75a/12
ḫādım et- 70b/12, 71a/02, 71a/06, 71a/08
iḫrāc et- 68b/01
ʿilāc et- 70a/03, 81b/10
ilḳā et- 66b/11
istikrāh et- 70b/13
murād et- 62a/05
refʿ et- 62a/12
taḥrīr et- 83b/11
tecrübe et- 62a/13, 63b/10, 89a/04
vaṣf et- 61a/02, 76a/05, 90b/04
yaġır et- 76b/12
ẕikr et- 62a/01, 62b/06, 68a/12, 73a/09, 75a/03, 80b/08, 88b/08, 89a/10, 92a/13
ẕikr ve beyān et- 62b/02, 82a/13
[=34]

etdüril- 1. "Etmesine yol açılmak, yapmasına sebep veya vasıta olunmak" anlamında yardımcı fiil.
e.-e 64b/02
[=1]
ıṭʿām etdüril- 64b/02
[=1]

et-taḥcīr fi'd-dübür Dübürde şiş ve hararet olması hastalığı.
e. 63b/01
[=1]

evvel Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya luşun bahsedilen yer

zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce.
e. 62b/06, 67b/06, 81a/02, 83b/03, 108a/06
e.+inde 107b/12, 108a/03
e.+inden 108a/01
[=8]

evvelā İlk öne, ilk olarak.
e. 72a/02
[=1]

evvelki Daha önceki, bundan önce gelen veya olan.
e. 81b/08
[=1]

evvel-be-evvel Her şeyden önce, ilk olarak.
e. 67b/10
[=1]

eyer Binicisinin, üzerine oturması için binek hayvanlarının sırtına konulan nesne.
e. 76b/11, 76b/11, 99a/10
[=3]

eyit- Söylemek, demek.
e.-di (eytdi) 85a/10

eyle O şekilde, o biçimde, o tarzda.
e. 79a/10, 83b/02
[=2]

eyle- 1. "Etmek, yapmak" anlamında yardımcı fiil.
e.-di 60b/11, 69a/02, 71a/01, 83b/11, 85a/08
e.-dügimüz 75a/04
[=6]
īcāb eyle- 69a/02, 83b/11
nehy eyle- 71a/01
taʿlīm eyle- 60b/11
tavṣıye eyle- 85a/08
vaṣf eyle- 75a/04
[=6]

eylece Tam öyle, tam olduğu gibi, o şekilde, o biçimde.
e. 61a/11, 88b/11
[=2]

eyser Bir hastalık adı.
e. 91a/01
[=1]

eyyām 1. Uygun ve elverişli zaman.
e. et- 75a/12
2. Günler.
e.+ı 63a/03
e.+ında 66a/11, 66b/05
e.+ları 83a/03
[=5]

ez- 1. (Katı, toz veya tane halindeki bir şeyi) Bir sıvı içinde karıştırarak belli bir kıvama getirmek, sulandırıp eritmek.
e.-üp 70b/09, 75a/01, 89a/10, 98a/11, 98b/02
[=5]

eẕā Eziyet, sıkıntı verme.
e. vir- 69a/01
[=1]

ezil- (Üstüne bastıran bir kuvvetin etkisiyle) Yassılmak, çiğnenmek, ufalanmak, parçalanmak.
e.-e 72a/13
[=1]

ezraḳ Gök renginde, mavi.
e. (muḳl-ı ezraḳ) 69b/06

falān 1. Belirtilmesi gerekli görülmeyen isimlerin önüne getirilerek onları belirsiz şekilde niteler.
f. 67b/01
[=1]

fārisī İran'la ilgili olan.
f. 87a/01
[=1]

faṣıl Mevsim.
f.+ı (faṣlı) 90b/09

f.+ında (faṣlında) 66a/12, 66b/05
[=3]

fāsid Fesada uğramış, bozulmuş, bozuk, kötü.
f. 92a/05
f. ol- 91a/09
[=2]

fāyide İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefi.
f. ol- 76a/01, 85b/01
f.+sindendür 80b/06
f. vir- 62a/05, 83b/08
[=5]

fażla Artmış olan, ihtiyaçtan artık olan, geriye kalan.
f.+sını 104b/13
[=1]

fen İspat ve tecrübeye dayanan ilimlerin ortak adı.
f.+den 69a/01, 83b/10, 91b/11
[=3]

ferbiyūn Sütleğen. Japon kaktüsü. Euphorbium.
f. 62b/07
[=1]

ferc Dişilerde üreme organının dış kısmı.
f.+i 68a/11
f.+in 66a/07, 68a/01
f.+inde 66b/11
f.+ine 67b/03, 67b/13, 68b/06, 68b/09
f.+ini 67b/07, 68b/04
[=10]

fıstıḳ Çamgillerden, çam fıstığı, Antep fıstığı ve yer fıstığı yemişleri veren ağaçların ortak adı.
f. 96b/10
f.+ı 87b/08
[=2]

fışḳı Hayvan tersi, taze gübre.
f. 74a/12
[=1]

fi'l-ḥāl O anda, hemen şimdi.
f. 82b/08, 84a/12, 104a/08
[=3]

fi'n-naṭūlāt Kaynatılmış öz, yarayı iyileştirmek için kullanılan yağlar.
f. 98b/04
[=1]

fireñgī Frenklere ait, Frenk tarzında.
f. 72a/11
[=1]

fūfel Doğu Hindistan'da yetiştirilen fındığa benzer meyve.
f. 66a/12
[=1]

furūn Ekmek, simit, börek, vb. hamur işlerini pişirmeye yarayan, ön kısmında bir açıklık bırakılmış, tavanı tonoz biçiminde yapı.
f. 78a/06
f.+dan 73a/03
[=2]

fuvve Kızıl boya.
f. 78b/13
[=1]

fülüv Bir yaşında olan at.
f. 107b/04
[=1]

ġaflet Çevresinde olanları fark edememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, gafillik.
g. olın- 93b/04
[=1]

gah Bazen, bazı zaman.
g. 107b/06
[=1]

ġāyet Çok, pek, pek çok, son derece.

g. 61b/09, 75b/02, 95b/13, 108a/05, 108b/03
[=5]

ġayrı Başka.
g. 61a/08, 70a/07, 80b/01, 82b/10, 97a/10
g.+ları 108a/03, 108a/09
g.+sıdur 73a/10
g.+sın 81a/08
[=9]

gebe Karnında yavru bulunan dişi, yüklü, hamile.
g. 84a/10, 93a/13
[=2]

geç- 1. Bulaşmak, sirayet etmek.
g.-erek 80a/11
[=1]
2. Daha önce yaşamış olan.
g.-miş 62b/07, 66a/02, 67a/04, 78b/06, 87a/12, 89a/03, 92a/12, 92b/06, 100b/01
[=9]

geçür- Yaşamak, yaşayıp tüketmek.
g.-dükde 107b/10
[=1]

gel- 1. Rastlamak, isabet etmek.
g.-dügi 67b/11
2. ……Olduğu görülmek, …….olduğu meydana çıkmak.
g.-ür 70a/13, 77a/13, 77b/07
[=4]
g. lazım gel- 77a/13, 77b/07
g. rast gel- 67b/11
[=3]

geñezrek Daha kolay.
k.+dür 75b/10
[=1]

gerek Yapılması, edinilmesi icap eden, şart olan (şey), lazım.
g. 63a/09, 72a/08, 75b/02, 93b/05, 98b/12
g.+dür 69a/02, 69b/01, 73a/03, 73b/08, 77a/07, 80b/01, 82b/13, 84a/08, 85a/02, 85a/04, 87a/04, 88b/12, 89a/15, 91b/12, 93a/04, 93a/08, 104a/02, 107b/01
g. ol- 73a/08
[=24]

germā 1. Yaz, yaz mevsimi.
g. 90a/02
[=1]
2. Isıtılmış su, hararetli.
g. 96/03
[=1]

gevde Hayvanlarda baş, ayak ve kuyruk dışında kalan kısım.
g.+de 88a/12
g.+lerinde 97a/05
g.+si 91b/02
g.+sinde 88a/07, 88b/01
g.+sinden 79a/12, 86b/11
[=7]

gevşek Gerektiği kadar dinç ve kuvvetli olmayan, gayretsiz, cansız.
g. ol- 99a/06
[=1]

gevşeklen- Kendini koyvermek, sertliğini veya sıklığını kaybetmek, çözülmek.
g.-ince 66a/07
[=1]

geyik Çift parmaklılar takımından, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzlar bulunan, geviş getirici, memeli hayvan. Cervus.
g. 91a/02, 95a/09, 105a/02
[=3]

gezdür- Sürekli yer değiştirtmek, yürütmek, gezmesini, dolaşmasını sağlamak.
g.-mege 71b/10
g.-mesine 63a/07
g.-meyeler 78b/03
g.-üp 61b/11
[=4]

gezdüril- Gezdirmek işi yapılmak, dolaştırılmak.
g.-e 75b/04
g.-üp 61a/11
[=2]

gibi 1. Benzerlik bildirir;benzer, benzeyen.
g. 60b/11, 61a/13, 62a/04, 63a/09, 66b/08, 68b/04, 72a/02, 72b/09, 73a/06, 73a/13, 73b/01, 76a/10, 76a/11, 79b/04, 80b/09, 81b/09, 81b/12, 83a/07, 83a/11, 84b/12, 86a/07, 86a/13, 88a/06, 89b/05, 90a/08, 91a/11, 91b/02, 91b/13, 102a/03
g.+dür 62a/03, 70a/12
g.+dür 83b/12
g.+dürler 65b/03
[=33]
2. –den başka, ilave olarak.
g. 88a/10
[=1]
3. Aynı şekilde, tarzda.
g. 61a/03, 62a/06, 62a/13
[=3]

gice Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman.
g. 71b/13, 83b/01
[=2]

gider- Ortadan kaldırmak, yok etmek, izale etmek.
g.-üp 72a/05, 75a/09, 88b/07, 97b/12
g.-ür 93b/11
[=5]

gidert- Ortadan kaldırtmak, yok ettirtmek.
g.-megle 73b/13
g.-meyeler 77b/05
g.-üp (giderdüp) 92b/07
[=3]

gir- Ulaşmak, erişmek, vasıl olmak.
g.-düginden 82b/11
[=1]

girdür- 1. Dışarıdan içeriye geçirmek, dahil etmek.
g.-üp 81a/03
2. Sulu bir şeyin içine batırmak, daldırmak.
g.-üp 90a/11
[=2]

girü Yine, tekrar.
g. 61b/03, 61b/05, 62a/04, 63b/12, 64a/05, 64a/07, 81a/01
[=7]

git- 1. Yok olmak, eser kalmamak.
g.-e (gide) 62b/05, 81a/12, 87a/06, 91a/09, 96a/08
g.-er (gider) 65a/12, 74b/13
g.-se 108a/09
g.-üp (gidüp) 83b/03
[=9]
2. Tükenmek, bitmek.
g.-e 92b/04
g.-icek (gidicek) 102b/10
g.-ince (gidince) 102a/11
g.-inceye (gidinceye) 102b/04, 103a/02
[=5]
3. Varmak, ulaşmak.
g.-üp (gidüp) 82b/11
[=1]

giydür- (Bir giyeceği) Birinin vücuduna veya bir organına kendi eliyle geçirmek.
g.-üp 72b/08
[=1]

giydüril- (Bir giyecek) Birinin vücuduna veya bir organına başka biri tarafından geçirilmek.
g.-mek 72a/08
[=1]

göbek Yağ bağlamış karın.
g. 60b/03, 79a/04, 82a/06
g.+i (göbegi) 89a/01, 90a/10
g.+lerinde 81b/12
[=6]

gögüs Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü.
g. 60b/11, 88a/06
g.+inde (gögsinde) 61a/12
g.+inden (gögsinden) 89a/07
g.+ine (gögsine) 104b/13
[=5]

gök sūsen köki Susen kökü, menekşe kökü.
g. 91a/04, 92b/02
g.+ni 93a/09
[=3]

gölge Işığın geçmesine engel olan bir cismin ışıklı yer üzerinde meydana getirdiği karartı.
g.+de 77b/11
[=1]

gör- 1…..ile karşılaşmak, (iyi durumlar için) Erişmek, nail olmak.
g.-dügimüz 84a/08
g.-mez 71a/01
g.-ürler 85b/01
[=3]
2. Şahit olmak, müşahede etmek.
g.-dükçe 61b/04
g.-düm 70a/03, 80b/03
g.-e 67b/04
g.-mişem 66b/07
g.-mişüm 71b/12
g.-mişüz 82b/09
[=7]
3. Bilmek, tecrübe etmek.
g.-düm 64a/04, 71a/04, 83b/02
[=3]
4. Tanımak.
g.-düm 66b/01, 77a/04, 96a/01
[=3]
5. Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak.
g.-esin 108a/05
[=1]
g. revā gör- 71a/01, 85b/01
[=2]

göre Uygun şekilde, uygun olarak.
g. 61b/13, 63a/04, 70b/02, 71b/08, 75a/13, 81a/08, 83a/09, 103a/06
[=8]

göril- Gözlenmek, şahit olunmak, müşahede edilmek.
g.-e 67a/12
[=1]

görin- Kendini göstermek, ortaya çıkmak, gözükmek, zuhur etmek.
g.-dükde 88b/04
g.-ür 83a/07
[=2]

göz 1. İnsanda ve hayvanda görme organı
g. 85b/02, 94a/02, 94a/12, 95b/06, 95a/12, 95a/13
g.+de 93b/11, 94a/09, 94b/04, 95a/07
g.+e 94a/04, 94a/08, 94a/08, 94a/12, 94b/03, 94b/06, 94b/11, 95a/06, 95a/13, 95b/01, 95b/02, 95b/03, 95b/05, 95b/07, 95b/08
g.+inden 85a/12
g.+ine 84a/10, 95a/03, 95a/11
g.+inüñ 67b/05
g.+üñ 94b/07
[=31]
2. Çıbanın irinin toplandığı ve aktığı en şişkin noktası.
g. 88b/11
g.+lerinden 88b/10
g.+üñde 72b/04
[=3]
3. Nazar.
g. 104a/01, 105a/01, 105b/03
[=3]
4. Gözükmek.
g.71b/05
[=1]

gözik- Görünmek.
g.-ür 72a/04, 107b/06
[=2]

gübre Verimi artırmak için toprağa karıştırılan hayvan dışkısı,

çürümüş organik veya kimyevi madde.
g. 66a/13
[=1]

gügercin Pek çoğu evcilleşmiş olan, gagası düz, tüyleri kalın ve sık, vücudu kısa, tane ve meyve ile beslenen tünek kuşu. Culumba.
g. 62b/09, 78b/08
[=2]

gül Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.
g. 63a/10, 63b/03, 63b/11, 64a/07, 69b/13, 73b/08, 76a/06, 76a/13, 79b/08, 82a/05, 88a/04, 89b/13, 91b/13, 95b/04, 98a/04, 98a/11
[=16]

gülāb Gül suyu.
g. 69a/12, 86a/12, 89a/13
g.+ı 73b/01
g.+la 87b/08, 90a/07
[=6]

gün 24 saatlik zaman parçası.
g. 61a/10, 61b/09, 61b/10, 63a/06, 66b/04, 68a/12, 71b/13, 74b/02, 75a/08, 75b/03, 88b/06, 88b/09, 89a/12, 89b/13, 89b/13, 91a/06, 93a/03, 103a/05,
g.+de 67a/04, 73b/02, 74a/04, 80a/04, 81b/08, 82b/05, 86b/07, 88a/03, 88b/08, 89a/05, 89a/09, 89b/13, 90a/07, 90a/14, 92b/12, 93a/10, 93b/02, 94a/03, 94a/07, 94a/12, 95a/06
g.+den 66a/09, 75a/11
g.+e 72a/13, 93a/03, 107b/05, 107b/05
g.+lerde 90a/02, 90b/09
g.+lerinde 90b/03
g.+üñ 70a/05
[=48]

güneş Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı.
g. 95b/06
g.+de 79a/12
[=2]

günlük Günlük ağacının tütsü olarak kullanılan ve nefese rahatlık veren reçinesi.
g. 69b/06, 69b/12, 78a/06, 98a/07, 101a/10, 101b/10, 103a/09, 103a/13, 103b/06
[=9]

gürle- Kalın, tok ve gür bir ses çıkarmak.
g.-mesine 102b/02
[=1]

güyegü Güveyi otu, marjoram (mercanköşkü), thymh (kekik), pennyroyal (yarpuz, yaban feslegeni).
g. 92a/10
[=1]

habar Bir hususu bildirmek.
h. vir- 68a/05, 108b/01
[=2]

ḫabīṣ (Hastalık, çıban vb. için) Çok tehlikeli, öldürücü.
h. 60b/08
[=1]

ḫabs Bir yerde dışarı çıkamayacak şekilde kapalı kalmak.
h. olın- 84a/02
h. ol- 86a/02
[=2]

ḫabud bādister Kunduz hayası.
h. 62b/08
[=1]

ḫācet Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.
h. 62b/01, 69b/02
h.+de (vaḳt-ı ḫācet) 97b/10
[=3]

ḥācize Atın hayasını koruyan kılıf, zar.
h.+den 71b/04
h. ol- 60b/12
h.+yi 72a/05, 72b/04
[=4]

ḥadāṣet Doğum, başlangıç, yeni olan, taze olan.
h.+ine 107b/04
h.+lerinden 107a/12
[=2]

ḥadd Derece, mertebe.
h.+ine 101b/02, 95b/13
[=2]

ḫādım Kısırlaştırılmış, enenmiş erkek, tavaşi.
h. et- 70b/12, 71a/02, 71a/06, 71a/07
[=4]

ḥādiṣ Meydana çıkan, zuhur eden (şey).
h. ol- 81b/12, 92a/04
[=2]

ḫafaḳān Yürek oynaması, çarpıntı, yürek sıkıntısı.
h. 89a/14, 89a/15
[=2]

hafta Birbiri arkasına gelen yedi günden ibaret zaman bölümü.
h.+da 67a/06
h.+ya 61b/11, 67a/07
[=3]

ḥaḳīr Eskiden bir kimsenin kendisi için kullanıldığı tevazu sözü, bendeniz, kulunuz.
h. 66b/07
[=1]

ḥaḳn Tutmak.
h. 93b/09
[=1]

ḫālī Boş, tenha, ıssız.
h. 88a/13

ḫāliṣ Karışıksız, katkısız.
h. 88a/04
[=1]

ḫalḳ Kalabalık, güruh, ahali.
h. 65b/05
[=1]

ḥall Erime, eritme.
h. it- 101a/11, 103b/08, 95b/08
h. ol- 101a/01
[=4]

ḫall Sirke.
h. (melhemü'l-ḫall) 98a/12

ḥalṭ Bk. ḥaṭal
h. 62a/08
h.+dan 62a/07
[=2]

ḥamar Bir hastalık adı. Arpalama.
h. 86b/09, 86b/09, 91b/07, 98b/07, 98b/13
[=5]

ḥamāyil Nusha, muska, tılsım.
h.+ı 105a/04, 105b/04
h.+ıya 105a/01
[=3]

ḫamur Sıvı ile katı arasında yumuşak madde.
h.+ı 90b/04
[=1]

ḥandeḳūḳ Yonca.
h. 66b/13
[=1]

ḥār Sıcak, hararetli.
h. 66b/05
[=1]

ḥarāret Vücut sıcaklığı, ateş.
h. 63b/01, 86a/11, 86a/11, 95b/07
h.+i 90a/05

h.+in 94b/07, 98b/01
h.+inden 83b/06, 86a/09
[=9]

ḫardal Turpgiller familyasından, sarı veya beyaz çiçekli, sert ve yakıcı tohumu hekimlikte kullanılan otsu bitki. Sinapis.
h. 70b/06
[=1]

ḥareket Bir şeyin, bir nesnenin bütününün veya bir kısmının yerini, konumunu yahut durumunu değiştirmesi, kımıldama, kımıldanma.
h.+inden 85b/09
h. it- 67a/11, 84a/06
[=3]

ḫarnūbī Keçiboynuzu, ceratonia siligua.
h. 82a/02
[=1]

ḥārre Sıcak, hararetli.
h.+dendür (emrāż-ı ḥārre) 87a/14
[=1]

Ḫārizm Amuderya'nın aşağı mecrasının her iki tarafında bulunan ülkenin ve bu ülkede 13. asıra kadar dilini muhafaza ederek yaşamış olan bir İran kavminin adı.
h. 68a/07
[=1]

ḥaseb Kişinin kendine mahsus olan ve kendi hasletlerinden doğan değeri, asalet.
h.+iyle 74a/01
[=1]

ḥāṣıl Husule gelen, olan, meydana çıkan.
h. ol- 62a/07, 73a/01, 73a/12, 79b/03, 81b/12, 82a/07, 88a/10, 90a/03
[=8]

ḫaşḫāş Gelinciklerden, uzun bir sapın ucunda beyaz veya mor tek bir büyük çiçek açan, kapsül biçiminde meyvesi olgunlaşmadan çizildiğinde akan sütten afyon elde edilen, Asya ve Afrika'nın ılık ve sıcak bölgelerinde pek çok türü bulunan bir yıllık otsu bitki. Papaver.
h. 64a/11, 96b/11
[=2]

ḫatā Aslına uygun olmayan, doğru olmayan şey; yanlış, yanlışlık.
h.+dur 68b/13
[=1]

ḫaṭal Bir hastalık adı. Tendolarda bir arıza.
h. 62a/06
[=1]

ḫatarlu Tehlikeli, korkulu.
h. 70a/02
[=1]

ḫaṭmıyye Ebegümeciye benzeyen, ondan daha büyük bir çiçek olupkök ve çiçekleri hekimlikte kullanılan bitki. Althaea Officinalis.
h. 74b/11, 84b/05, 96b/09, 97b/06, 99a/01, 99a/07, 99b/07
h.+yi 103a/01
[=8]

ḫātūn Kadın.
h.+a 104b/12
[=1]

hava Dünyayı belli bir yüksekliğe kadar kaplayan, bütün canlıların nefes yoluyla alıp verdikleri, çok miktarda oksijen, azot ve az miktarda asit, su buharı ve başka gazlardan meydana gelmiş renksiz, kokusuz, hafif gaz.
h. 72a/08, 72b/08
[=2]

ḫavālān Dikenli küçük çalı. Buckthorn. Rhammus chlorophorus globosus.
h. 63b/04, 73a/05, 73b/03
h.+ı 73b/02
[=4]

ḫavān Toz haline getirilmek veya ufalanmak istenen bir maddenin içine konulup dövüldüğü taş, tahta veya madenden çukur kap.
h.+da 76b/13, 97b/13, 98a/03, 98a/12, 98b/02
[=5]

ḫavātīn Hatunlar, kadınlar.
h. 73a/12
[=1]

ḫavlī Bir yıl.
h. 107b/10
[=1]

ḫavvāre otı Bir bitki adı.
h. 64b/02
[=1]

ḫāya Erkeklik bezi, er bezi, husye, testis.
h. 65b/08
h.+sı 62b/08, 65b/13, 66a/02, 67b/12, 68b/07, 70b/02
h.+sına(ḫayāsına) 69a/03, 84a/11
[=9]

ḫayvān Hizmete yarayan at, eşek, katır cinsinden yaratık.
h. 60b/04, 64b/12, 66b/02, 74b/06, 80a/05, 84a/06, 84b/09, 85a/06, 92a/11, 92b/11, 93a/04, 93a/08, 93b/04
h.+a 64a/10, 65a/03, 73a/01, 73a/08, 84a/04, 86b/10, 89b/01, 91b/11, 92b/09, 93a/01, 93a/10, 95b/13, 96a/07, 96a/12, 96b/13, 105a/01
h.+ı 66a/11, 71a/13, 80b/12, 82b/05, 85a/06
h.+laruñ 104b/10
h.+uñ 65a/04, 65b/02, 66b/01, 70b/03, 73a/02, 74b/05, 75a/05, 75a/07, 75a/10, 76a/09, 76b/03, 79a/07, 79a/09, 80b/07, 83a/09, 83b/06, 84a/03, 84b/12, 85a/03, 86a/12, 87a/10, 87a/12, 88a/07, 88a/13, 89a/01, 89b/09, 90a/08, 90b/10, 91b/02, 91b/10, 92b/08, 93a/05, 95a/11, 95b/11, 104b/05, 104b/06, 104b/08, 105a/05
[=73]

ḫayvānāt Hayvanlar.
h.+a 82b/11, 103b/05
h.+laruñ 70b/11
h.+uñ 103a/08
[=4]

ḫayyu'l-ʿālem Damkoruğu, kayakoruğu. Sempervium tecterum.
h. 73b/02
[=1]

hayża Şiddetli kusma ve ishal.
h. 87a/03, 87a/04
[=2]

helīle Meyvanın etli kısmı.
h. 94b/01
[=1]

helyūn Kuşkonmaz.
h. 70b/06, 70b/09, 79b/07, 90b/13
[=4]

heng Büyük mağara, oyulma, yıkılmak, çökme.
h. 89b/04
[=1]

henüz Daha şimdi, yeni.
h. 87b/05
[=1]

her Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için

teker teker geçerli olduğunu gösterir, -nin hepsi, bütün, cümle.
h. 66b/04, 67a/06, 69a/01, 74a/04, 77b/09, 81a/09, 83b/10, 88b/09, 88b/11, 90b/12, 91a/06, 91b/11
[=12]

her biri Teker teker, hepsi.
h.+nden 64a/11, 67a/03, 69b/12, 86b/07, 87b/02, 90a/13, 93b/13, 94a/02, 94a/05, 94a/07, 94a/10, 94b/06, 95a/05, 97b/01, 97b/02, 97b/06, 98b/11, 99a/08, 99b/02, 100b/06, 101b/11, 103a/10
h.+nüñ 72b/05
[=23]

hey'et Dış görünüş, şekil, suret.
h.+de 65b/03
[=1]

ḫılāl Bir tarafı sivri, diğer tarafı küçük bir kaşık biçiminde olan, tahta, kemik, fildişi veya boynuzdan yapılma, sivri tarafıyla diş, diğer tarafıyla kulak karıştırmaya mahsus çöp, kürdan.
h.+lar 65b/07
h.+uñ 65b/07, 65b/09
[=3]

ḫıllāf Söğüt. Salix.
h. 89a/10, 89b/02
[=2]

ḫıltīt ḳasnısı Çadıruşağı otu. Dorema ammoniacum. Krş. uşaḳ ḳasnısı.
h. 67a/02, 67b/13, 73a/07, 75a/01, 84a/13, 84b/07
[=6]

ḫınānu'r-raṭb Bir hastalık adı.
h. 88a/05
[=1]

ḫınān-ı yābis Bir hastalık adı.
h. 87b/11, 88b/07
[=2]

ḫırizma Zırnık.
h.+lar 64a/06, 77b/02
[=2]

ḫıyar Bu bitkinin su ve A-C vitaminleri bakımından zengin, cilde iyi geldiği için ilaç ve güzellik müstahzarlarında kullanılan. Özellikle çiğ olarak turşuda ve salatada yenen meşhur meyvesi, salatalık.
h. 86b/06, 90a/06, 90b/07
[=3]

hindī Hintle, Hindistan'la ilgili, Hind'e ait, Hint'te yapılan.
h.-yi 73a/05
[=1]

hindibā Kara hindiba çiçeği. Taraxacum leontodon.
h. 69b/03, 87b/08, 90a/06, 90b/06
[=4]

ḫod Kendi, bizzat, -de, dahi.
h. 69a/08, 85b/03, 86a/01
[=3]

ḫoş Beğenilen, güzel, iyi, latif.
h. 71b/02, 85a/04, 86b/05, 98b/02
h. di- 80a/12
h. ol- 74a/04, 74a/07, 74b/09, 75a/10, 75a/12, 77b/05, 78b/03, 81b/11, 82b/03, 83b/03, 84a/07, 104b/13
[=17]

ḫudūṣ Meydana gelme, ortaya çıkma, vuku bulma.
h. it- 60b/07, 69a/06, 86b/10
h. ol- 63b/01, 82b/05
[=5]

ḫuḳne Tenkiye aleti.
h. 76a/12, 79b/04, 79b/05, 79b/09, 84b/03, 87b/02, 87b/05,

102a/08, 102b/01, 102b/07, 102b/11
h.+den 76b/01, 80a/04, 84b/06
h. it- 67b/13
h.+lerüñ 102a/07
h. olın- 66a/10, 78b/09
h.+yi 70b/01
[=19]

ḫuḳnele- Su vermek suretiyle içini temizleme.
h.-ye 70b/05, 103a/05
h.-yüp 84b/06
[=3]

ḫuḳnelet- Su vermek suretiyle içini temizletmek.
h.-e (ḫuḳlenede) 68a/01, 70b/03, 79b/09, 79b/13
h.-e (ḫuḳnelede) 102b/06, 102b/11, 87b/05, 87b/07
h.-üp (ḫuḳneledüp) 64b/01
[=9]

ḫummāż Kuzukulağı. Rumex.
h. 96b/07
[=1]

ḫūrmā 1. Hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi.
h. 81b/09, 87b/03, 92b/03, 93a/08, 101b/01
h.+yı 83a/02, 92a/13
[=7]
2. Bir çenekliler sınıfından, boyu 15 ile 30 metre arasında değişebilen, gövdesi sütun gibi düz, büyük ve dilimli yapraklarından sepet ve hasır, liflerinden ip, usaresinden palmiye şarabı yapılan ve hurma denen meşhur meyveyi veren sıcak iklim ağacı. Phoenix dactylifera.
h. 75b/07, 97a/08
[=2]

ḫuṣūṣ Konu, iş, keyfiyet, madde.
h.+ında 71a/07
[=1]

ḫużūr Önemli bir makamın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı.
h.+ında 72a/02
[=1]

ḫükemā Hakimler, filozoflar, ilim adamları.
h. 70b/12
[=1]

ıḫtırāk Tutuşmak, yanmak.
ı. it- 97a/09
[=1]

ıḳlīmıya'l-fużża Gümüş çürüfü.
ı. 94a/05, 94b/02
[=2]

ıḳlīmıya'l-ẕeheb Altın çürüfü.
ı. 94a/05
[=1]

ılġın İki çeneklilerden ılgıngiller familyasından, çiçekleri açık, eflatun renkli ve sapsız yaprakları pul biçiminde, kumlu nehir yataklarında, çorak yerlerde tabii olarak yetişen veya bahçelerde süs olarak yetiştirilen, çeşitli türleri bulunan, çalı veya ufak ağaç halindeki bitki. Tamarix.
ı. 95a/01
[=1]

ırsa Süsen çiçeği.
ı. 91a/05
[=1]

ışın- Sıcak duruma gelmek.
ı.-mış 64a/05, 81a/02, 82a/01, 84b/02
[=4]

ısıtmalan- Sıcak duruma getirilmek.
ı.-up 88a/08
[=1]

ışlan- Islak duruma gelmek.
ı.-mış 93a/07
[=1]

ışlat- Islanmasına sebep olmak, ıslak duruma getirmek.
ı.-up (ışladup) 77a/04
[=1]

ışlatdur- Islak duruma getirtmek.
ı.-up 99a/11
[=1]

ıssı Sıcak, sıcaklık.
ı. 61b/09, 63a/04, 65a/08, 66b/05, 68a/03, 69b/09, 70a/05, 73a/03, 74b/13, 75a/09, 75b/02, 76b/01, 76b/09, 79b/09, 79b/13, 82a/03, 83a/03, 87b/07, 88b/04, 89a/09, 90a/02, 90b/09, 92b/02, 92b/05, 95b/13, 98b/06, 98b/11, 99a/04, 100b/07, 101a/03, 102a/12, 102b/05, 103b/12
ı.+sından 95b/06
[=34]

i- Aslı Eski Türkçe'de ermek iken irmek >imek olarak değişen ve kökü eriyip bugün sadece "Şu veya bu durumda bulunmak" anlamındaki idi, imiş, ise, iken şekilleri kullanılan fiil, ek fiil, cevheri fiili.
i.-di 68a/08, 68a/08, 71a/05, 83a/09, 96a/13
i.-dügin 60b/10, 108a/08
i.-dük 90b/09
i.-ken 65a/08, 65b/05, 65b/11, 68a/03, 76b/01, 76b/09, 79b/09, 79b/13, 82a/03, 85a/08, 85b/03, 87b/07, 87b/14, 92b/03, 92b/05, 98b/06, 98b/11, 99a/04, 100b/07, 101a/03, 102a/12, 102b/05, 103b/12
i.-se 61a/07, 63a/03, 63a/04, 65a/12, 67a/12, 67b/04, 67b/09, 67b/10, 68b/03, 69a/09, 69a/09, 75b/05, 77a/07, 77a/10, 77a/12, 77a/13, 77b/06, 77b/11, 80a/13, 83a/03, 84a/06, 84a/10, 86b/03, 87a/11, 89b/06, 96a/09, 108a/08
i.+seler 108a/06
[=59]

ibtidā Bir işin, bir şeyin ilk defa ortaya çıkan kısmı veya başlama zamanı, başlangıç.
i. 67a/13
i.+sı 60b/01
i.+sında 66b/04
i.+sından 107b/07
[=4]

īcāb Gerek, lüzum, iktiza.
i. eyle- 69a/02, 83b/11
[=2]

iç 1. Bir şeyin dışa bakmayan tarafı, içeride kalan yüzü.
i. 61a/04, 80b/09, 80b/11, 81a/03
i.+inde 62a/11, 67b/01
i.+inden 62b/01
i.+ine 69a/12, 74b/07
i.+ini 61a/03
[=10]
2. Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dahil.
i.+i 72a/06, 98a/06
i.+inde 77a/10, 77a/13, 77b/06, 77b/09, 82b/12, 83a/13, 86a/01, 102b/12
i.+ine 77a/07, 84b/12
i.+ini 71b/10, 96a/04
i.+lerinden 70a/06, 72b/02
[=16]
3. Kabuğu veya bir dış kısmı bulunan şeylerin bunların arasında kalan kısmı.
i.+i 73a/04, 73a/05, 99b/05
i.+idür 95b/11
[=4]
4. Oyuk cisimlerin boşluğu veya boşluğa bakan cidarı.
i.+inde 75b/01,
i.+ine 104a/07, 104a/07, 104b/11
[=4]

iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.
i.-dügi 60b/04, 93b/01, 93b/02

i.-üp 79a/11
[=4]

içerü İçte kalan yer, iç taraf, iç kısım.
i.+den 61a/03, 76a/08
i.+ye 63b/12, 64a/05, 64a/07, 66a/07, 81a/01, 81a/02, 81a/03
[=9]

içil- İçmesi sağlanmak.
i.-ürse 93a/13
[=1]

içün 1. –e ayrılmış, -e özgü, -e has.
i. 62b/04, 76a/12, 104a/06, 104b/08
2. Amacıyla, maksadıyla.
i. 69a/02, 71a/02, 71a/02, 83b/10, 83b/11, 91b/12, 105a/01
i.+dür 71a/02
[=12]

içür- İçmesini sağlamak veya içmeye mecbur etmek.
i.-e 79a/03, 86b/02, 92b/01
i.-eler 80a/01, 86b/08, 86b/12, 87a/10, 89a/08, 93b/02
i.-icek 95b/13
i.-seler 93a/01
i.-üp 68a/03, 68a/12, 78b/12, 88b/09, 90b/07
[=16]

içüril- İçmesi sağlanmak.
i.-dükde 96a/07
i.-e 64a/10, 64b/04, 64b/07, 64b/08, 64b/11, 65a/02, 65a/08, 65a/11, 67a/01, 67a/04, 70b/09, 70b/11, 80a/04, 83a/03, 84b/01, 84b/08, 86a/03, 86b/04, 86b/05, 86b/13, 87a/03, 87a/07, 88a/04, 89a/05, 89a/10, 89a/10, 89b/01, 89b/02, 89b/09, 89b/11, 89b/11, 89b/14, 89b/15, 90a/07, 90a/14, 90b/04, 90b/05, 90b/14, 91a/06, 92b/01, 92b/03, 92b/05, 92b/09, 92b/12, 93a/03, 93a/07, 93a/10, 93b/03, 93b/04, 96b/06, 96b/09, 96b/13, 97a/03, 104a/08
i.-üp 90b/10, 104b/12, 105a/07
[=58]

içürt- İçirmek işini başkasına yaptırmak.
i.-eler (içürdeler) 86a/03
[=1]

iç yaġı Geviş getiren hayvanların karın boşluğundan çıkarılan yağ.
i. 69b/07, 98a/04, 98a/07
[=3]

idil- Olunmak, yapılmak, kılınmak anlamında yardımcı fiil.
i.-e 74a/05
[=1]
–a/-e göre idil- 74a/05
[=1]

igne Dikiş dikmekte, nakış işlemekte kullanılan, bir tarafında iplik geçirilecek deliği bulunan, ucu sivri, ince çelik alet.
i. 65b/11, 81a/10
[=2]

iḫrāc Dışarıya çıkarma, dışarıya atma.
i.+et- 68b/01
i.+ıdan 67a/08
i.+ına 78b/06
i. it- 65a/05, 71b/08, 84b/10, 85a/10, 95b/12
i. olın- 78b/06
[=9]

iḥsān bağışlama, bağışta bulunma.
i. (bahş ve ihsan et-) 71a/08
[=1]

iḫtiḳān Kabızlığa karşı bağırsağa su verme.
i. 86a/06
[=1]

iḫtilāṭ Bir hastalık adı. Perine yırtığı.
a. 65b/04
[=1]

iki Birden sonra, üçten önce gelen sayının adı.

i. 60b/08, 61b/06, 61b/07, 61b/11, 62b/11, 68b/01, 70a/10, 70b/01, 70b/07, 71a/01, 72a/10, 72a/13, 72b/03, 73a/10, 74a/10, 74a/12, 74a/13, 75a/08, 76a/03, 78b/12, 81a/05, 81a/09, 82b/11, 84b/02, 85b/03, 86a/01, 87a/05, 88a/04, 88b/01, 88b/02, 88b/12, 89a/07, 89b/03, 90a/08, 90a/10, 90b/08, 93a/03, 93a/10, 93b/01, 93b/07, 94b/03, 94b/06, 94b/11, 95a/06, 96a/05, 96b/05, 96b/13, 97a/02
[=48]

iki ḳardaş ḳanı Calamus draco isimli palmiyeden elde edilen bir rezin. Sanguis Draconis.
i. 64a/11, 78a/05, 78a/13, 94b/05, 94b/09, 100b/05, 103a/13
[=9]

ikinci İki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri birinciden sonra, üçüncüden önce olan.
i. 61a/13, 64b/04, 69a/05, 74a/08, 80a/05, 87a/03, 91b/01, 95b/08, 103b/12, 107b/07, 107b/10, 107b/12
i.+si 71a/11
[=12]

ikişer İki sayısının her birine iki veya her defasında iki tane anlamına gelen üleştirme şekli.
i. 73b/02, 81a/11, 88a/03, 90b/12
[=4]

iklīlü'l-melik Kokulu yonca.
i. 66a/06
[=1]

iḳtiżā Lüzum, gerek, ihtiyaç.
ı. 74a/01
[=1]

ʿilāc Bir hastalığı, bir yarayı iyi etmek üzere içilmek, herhangi bir yolla vücuda verilmek veya dışarıdan sürülmek süretiyle kullanılan maddelere verilen isim, em.
i. 64b/05, 64b/12, 64b/13, 65a/03, 69a/10, 73b/01, 79a/03, 79b/01, 80b/01, 83b/08, 86a/08, 88b/01
i.+et- 70a/03, 81b/10
i.+ı 62a/07, 63b/07, 65b/01, 65b/06, 66a/12, 68b/04, 69a/06, 69b/09, 70a/08, 75a/02, 75a/07, 79b/04, 80b/09, 82a/01, 82b/07, 83b/12, 83b/12, 86a/02, 89b/06, 90a/04, 91a/08, 92a/04
i.+ına 82a/04
i.+ında 66a/03, 82a/13
i.+ındadur 64a/09, 67a/09
i. it- 88a/04
i. olın- 63a/13, 74b/03, 91b/04
i. ol- 83b/09
i.+sız 68a/06
i.+uñ 70a/03
[=48]

ile İsimlerin sonuna gelerek beraberlik, vasıta, araç, hal, tarz, ilişki vb. anlamlarda zarf yapar.
i. 61b/02, 61b/03, 61b/04, 62a/01, 62b/11, 63a/05, 63a/05, 63a/10, 63b/09, 63b/10, 63b/12, 64a/04, 64a/05, 64a/12, 64b/01, 64b/06, 64b/10, 65a/01, 65a/07, 65a/10, 65b/04, 65b/08, 66a/09, 66a/12, 67a/01, 67a/05, 67b/13, 68a/01, 68a/01, 68a/04, 68a/05, 68a/10, 68b/04, 68b/06, 69a/05, 69a/11, 69a/11, 69a/13, 69b/05, 69b/09, 69b/11, 69b/13, 70a/04, 70b/03, 70b/08, 71b/01, 71b/01, 71b/03, 71b/06, 71b/10, 72a/01, 72a/06, 72a/07, 72a/08, 72b/07, 72b/11, 72b/11, 72b/13, 73a/06, 73a/07, 73a/13, 73b/04, 73b/09, 74a/08, 74a/12, 74b/01, 74b/12, 74b/13, 75a/01, 75a/09, 75b/10, 76a/10, 76a/11, 76b/02, 76b/13, 77b/07, 78a/07, 78b/01, 78b/09, 79a/09, 79a/13, 79b/01, 79b/08, 79b/11, 80a/08, 80a/09, 80a/10, 80b/10, 80b/11, 81a/03, 81a/07, 81b/03, 81b/10, 81b/11, 82a/02,

82a/02, 82a/03, 82b/02, 82b/03, 83a/01, 83a/04, 83a/05, 83a/05, 83a/06, 83a/06, 83a/13, 83b/03, 83b/12, 84b/05, 85b/06, 86a/03, 86b/13, 87a/02, 87a/10, 88b/03, 88b/07, 88b/11, 89a/05, 89a/10, 89a/13, 89b/02, 89b/06, 89b/09, 89b/09, 89b/11, 90b/06, 90b/07, 90b/13, 91a/02, 91a/03, 91a/05, 91a/13, 91b/06, 92a/02, 92a/08, 92b/02, 92b/03, 92b/09, 92b/13, 93a/06, 93a/07, 93a/09, 93a/12, 93b/04, 94b/03, 95a/13, 95b/02, 95b/05, 95b/13, 96a/02, 96a/05, 96a/08, 96b/01, 96b/12, 97a/04, 97a/09, 97a/10, 97b/03, 97b/07, 98a/01, 98a/04, 98a/08, 98b/02, 98b/05, 98b/12, 99a/09, 99b/03, 99b/05, 101a/02, 101a/05, 101a/11, 101a/11, 102a/10, 102b/05, 102b/09, 103a/02, 103a/04, 103a/04, 103b/03, 103b/08, 105a/04, 105a/06
i.+dür 71a/10, 71a/11, 75a/03, 84a/01
[=186]

ilerü Öne doğru.
i.+ye 61b/07
[=1]

ilişdür- Hafifçe tutturmak, takmak.
i.-üp 67b/06
[=1]

ilk (Sıra, zaman ve yer bakımından) En önce olan, en önde gelen.
i. 107b/04
[=1]

ilḳā Atma.
i. et- 66b/11
[=1]

illā Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille.
i. 62a/01, 67b/09, 75a/12, 108a/07
[=4]

ʿillet Hastalık.
i.+lerindendür 88a/09
[=1]

imdi Bunun için, bu sebepten, bundan dolayı, o halde, öyle ise, binaenaleyh.
i. 73a/03, 73b/07
[=2]

in- Aşağı doğru gelmek.
i.-er 62a/09
i.-üp 88a/09
[=2]

ince Kendi cinsinden olanlara göre kalınlığı az olan.
i. 79a/06, 94a/02
[=2]

incü İstiridye cinsinden deniz hayvanlarının içinden çıkarılan ve süs eşyası olarak kullanılan küçük, yuvarlak, sert, sedefli tane.
i. 93b/12, 94a/06
[=2]

indür- İnmesini sağlamak.
i.-üp 102a/11
[=1]

inek Sığır türünün dişisi.
i. 92b/01
[=1]

inḥılāl Bir hastalık adı.
i. 75a/05, 75a/05, 75b/04
i.+den 76b/06
[=4]

insān İki ayaklı, iki elli, aklı, ve konuşma yeteneği olan memeli canlı.
i. 82b/01, 84b/01
i.+a 88a/09
i.+da 61a/12, 97b/05
[=5]

inşā-allāh "Eğer Allah isterse, Allah nasip ederse" anlamında dilek sözü.
i. 68b/11
[=1]

intifāʿ Faydalanma, yararlanma.
i. 71a/06
[=1]

intihā Son bulma, sona erme.
i.+sına 107a/13
[=1]

ip Dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bükümlü sicim.
i. 61b/07, 71b/01, 72b/12
i.+i 71b/09
[=4]

iplik Pamuk, keten, yün, ipek, vb.nden bükülerek yapılan ve dikiş dikmekte kullanılan ince uzun lif.
i. 105a/03, 105a/03, 105a/04
i.+e 105a/04
i.+ile (iplig-ile) 65b/11
i.+-ile (iplig-ile) 80b/11, 81a/11
[=7]

ir- 1. Belli bir yere, bir noktaya varmak, vasıl olmak, erişmek.
i.-dükde 60b/13, 65b/03
i.-e 90a/11
i.-icek 76a/08, 85a/03
i.-inceye 77b/01
i.-üp 61a/05
[=7]
2. İstenen veya özlenen bir duruma ulaşmak, kavuşmak.
i.-mez 73b/12
[=1]

iri Ölçüleri olağandan daha hacimli olan, kocaman.
i. 107b/08, 66b/08
i. ol- 80a/13
[=3]

irte Bir sonraki günün sabahı, yarın.
i. ol- 83b/01
i.+sinde 70a/05
[=2]

isfīdāc Üstübeç.
i. (melhemü'l-isfidāc) 98a/08
[=1]

isfīdācü'r-raṣāṣ Üstübeç, kurşun kap.
i. 94b/08
[=1]

ishāl Tabi olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, amel, sürgün.
i. 64b/04, 87a/04, 87a/07, 95b/13, 96a/08, 96a/11, 96b/07
i.+i 64b/05, 96b/02, 96b/13
i. it- 78b/13, 96a/02
i. olın- 79a/03
[=13]

isim Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.
i.+i (ismi) 66a/05, 85b/07
[=2]

issi Sahip.
i.+si 83b/10
[=1]

istikrāh İğrenme, tiksinme.
i. et- 70b/13
[=1]

istiʿmāl Kullanma.
i. it- 62b/07, 77b/04, 93b/10, 93b/11, 98b/08
i. olın- 63a/10, 63b/06, 64a/01, 76b/01, 76b/10, 92a/06, 94a/09, 95a/08, 97b/10, 98a/05, 98a/08, 98a/12, 98b/03, 99b/03, 99b/06, 101a/12, 101b/05, 101b/11, 102a/07, 102a/12, 103a/05, 103a/11, 103b/03
[=28]

istisḳā Vücudun çeşitli yerlerinde su toplanması.

i.+ya 99b/04
[=1]

istisḳā’-i ṭablī Mide şişkinliği.Tympani
i. 79b/02
[=1]

istiskā’-i zıḳḳī Karın, batın bölgesinde su toplanması. Ascites abdominalis.
i. 78b/04
[=1]

it Köpek.
i. 96a/03, 96a/09
[=2]

it- Birçok isimden sonra gelen; bu isimlere “ismin ifade ettiği işi yapmak, işlemek” anlamını veren yardımcı fiil.
i.-dügimüz 96a/11
i.-ecegimüz (idecegimüz) 76b/10, 81b/01, 91b/06
i.-e (ide) 61b/13, 73a/09, 81a/08, 82a/04
i.-eler (ideler) 61a/11, 86a/06
i.-elüm (idelüm) 72a/02, 79b/05, 84a/08, 91b/12, 93b/07
i.-emedügindendür (idemedügindendür) 67a/11
i.-en (iden) 69a/06, 99b/07
i.-erdi (iderdi) 61b/05, 61b/05, 88a/04, 93b/10
i.-er (ider) 60b/07, 62a/12, 66a/02, 66a/11, 75b/05, 78b/13, 79b/04, 79b/05, 86a/02, 86b/10, 89b/08, 95b/12, 96a/02, 96b/13, 101a/04, 102a/01, 102a/05
i.-erim (iderim) 85a/10
i.-erlerdi (iderlerdi) 62b/07
i.-erler (iderler) 71a/11
i.-erseñ (iderseñ) 78a/07
i.-erüz (iderüz) 68b/11, 98b/08
i.-icek (idicek) 72b/10, 74b/12
i.-ici (idici) 62b/04, 63b/02, 68b/12, 76b/07, 91b/06, 96a/10, 96b/03, 98a/09
i.-iyoruz (idiyoruz) 93b/11
i.-meklik 71a/03
i.-memüz 82b/02
i.-meyüp 77b/09, 82b/12, 88a/12
i.-mez 91b/09
i.-mezler 73a/02
i.-mezse 84a/05
i.-mişdük 60b/06
i.-mişler 77a/02
i.-mişüm 61a/11
i.-mişüz 62b/06, 76a/06, 91b/04
i.-üpdür (idüpdür) 64b/12
i.-üp (idüp) 61a/06, 61b/08, 63b/03, 64a/05, 64a/07, 65a/05, 66a/08, 67b/13, 68a/02, 68a/13, 68b/06, 68b/09, 71a/08, 71b/08, 72b/04, 73a/06, 75b/13, 77a/08, 77b/04, 78a/11, 78b/02, 81a/02, 84a/06, 84a/07, 84b/10, 84b/12, 85a/07, 87b/12, 92a/06, 95b/08, 97a/10, 100b/07, 101a/11, 101b/03, 103b/08
[=106]
i. –a/-e göre it- 61b/05, 61b/13, 63b/03, 68a/13, 74b/12, 75b/13, 77a/02, 78a/11, 79b/04, 81a/08, 82a/04, 84b/12, 86a/06, 92a/06
i. beyān it- 60b/06, 68b/11, 79b/05, 84a/08
i. burūz it- 66a/02
i. dermān it- 87b/12
i. ḫādım it- 71a/03
i. ḥall it- 95b/08, 101a/11, 103b/08
i. ḥareket it- 67a/11, 84a/06
i. ḥudūṯ it- 60b/07, 69a/06, 86b/10
i. huḳne it- 67b/13
i. ıḫtırāk it- 97a/09
i. iḫrāc it- 65a/05, 71b/08, 84b/10, 85a/10, 95b/12
i. ʿilāc it- 88a/04
i. ishāl it- 78b/13, 96a/02
i. istiʿmāl it- 62b/07, 77b/04, 93b/10, 93b/11, 98b/08
i. izāle it- 63b/02, 72b/04, 79b/05
i. ḳabıż it- 96a/10, 96b/03, 96b/13
i. kār it- 91b/09
i. mekān it- 88a/12

i. melhem it- 78a/07
i. menʿ it- 68b/12, 101a/04, 102a/01
i. müşāhede it- 61a/11
i. nehy it- 85a/07
i. pāk it- 77a/08, 77b/09, 89b/08, 102a/05
i. pulamac it- 68a/02
i. redd it- 61b/05, 61b/08, 64a/05, 64a/07, 66a/08, 81a/02
i. sırāyet it- 61a/06
i. sünnet it- 72b/10
i. süst it- 66a/11
i. taḥlīl it- 62b/03, 76b/07, 91b/06
i. taḳrīr it- 72a/02
i. taʿlīḳ it- 75b/05
i. tebrīd ve tecfīf it- 98a/09
i. tecrübe it- 62b/06, 76a/06, 84a/07
i. teklif it- 71a/08
i. teneffüs it- 84a/05, 86a/02
i. teʾsīr it- 82b/12
i. yaḳu it- 78b/02, 100b/07, 101b/03
i. yuvalaḳ it- 68b/06, 68b/09
i. ẓann it- 62a/12
i. ẕikr it- 64b/12, 76b/10, 81b/01, 91b/04, 91b/06, 91b/12, 93b/07
i. ẓuhūr it- 99b/06
[=100]

iṭʿām Yemek yedirme.
ı. etdüril- 64b/02
ı.+ı 64b/06
ı. olın- 87a/12, 87b/11, 91a/04, 96a/12
[=6]

itdür- Birçok isimden sonra gelen; bu isimlere “ismin ifade ettiği işi yaptırmak, işletmek” anlamını veren yardımcı fiil.
i.-ici 76a/10
[=1]
i. sākin itdür- 76a/10
[=1]

itdüril- Birçok isimden sonra gelen; bu isimlere “ismin ifade ettiği işi yaptırılmak, işletilmek” anlamını veren yardımcı fiil.
i.-e 64a/13
i.-e66a/13
[=2]
i. nūş itdüril- 64a/13
i. taḥmil itdüril- 66a/13
[=2]

itmām Bitirme, tamamlama.
i. olın- 93b/06
[=1]

izāle Giderme, yok etme, ortadan kaldırma.
i. 72b/04
i. it- 63b/02, 79/05
[=3]

jengār Bakır pası, bakır yeşili.
j. 77b/02, 78a/01, 95a/08, 97b/02, 97b/11, 97b/13, 101b/10, 102a/05
[=6]

ḳabar- 1. Ağırlığı artmadan hacmi büyümek, şişmek, şişkin duruma gelmek.
k.-up 66b/08, 73a/10
k.-ur 84a/03
[=3]

ḳabarcuḳ Deride meydana gelen ufak sivilce, küçük kabartı.
k.+lara 97a/05
[=1]

ḳābıż Büyük abdest yapmakta çekilen güçlük, tabi olarak ve gerektiği kadar dışarı çıkamama, peklik, inkibaz.
k. 63b/09, 64b/05, 65b/11, 79a/08, 96b/10, 97a/01
k. it- 96a/10, 96b/03, 96b/13
[=9]

ḳabīḥ Çirkin, iğrenç.
k. ol- 74a/01

[=1]

ḳābil Olabilir, mümkün.
k. 83b/09
[=1]

ḳabuk Bir şeyin üstünü kaplayan, kendiliğinden meydana gelmiş az veya çok sert tabaka.
k.+ı (kabuġı) 64a/02, 64a/11, 64b/03, 94b/09, 96b/11, 96b/11, 98b/09, 98b/09
k.+ından (kabuġından) 105a/03
k.+ını (kabuġını) 64a/13, 66a/09
k.+ları 89b/05
[=12]

ḳaburġa Göğüs kafesini meydana getiren kemiklerin her biri.
k. 78a/08, 78a/11, 78b/02, 100b/08
k.+lar 60b/03
k.+ları 90a/09
k.+sı 78a/09
[=7]

ḳabż Peklik, amelsizlik, kabız.
k. ol- 81b/05, 81b/05
[=2]

kadar Ölçüde, derecede.
k. 65a/11, 65a/13, 88a/02
[=3]

ḳādir Gücü yetmek, muktedir olmak.
k. ol- 91b/10
[=1]

kāfūr Hindistan ve Çin'de yetişen kafur ağacının (laurus camphhora) zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanabilir ıtırlı madde.
k. 63a/11, 63b/04, 86a/12, 93b/13, 94a/06, 94a/10, 94b/09
k.+ı 83a/05
[=8]

kaġıd Kağıt dutu denen ağaç. Broussenetia papirifera.
k. 63b/13
[=1]

kaġıt Hamur haline getirilmiş bitki maddelerindeki çok ince liflerin keçeleştirilmesi suretiyle imal edilen, yazı yazmak, kitap basmak, sarmak, kaplamak gibi bir çok işte kullanılan ince yaprak.
k.+a (kaġıda) 105b/04
[=1]

ḳāḳıyā Bir bitki adı.
k. 64b/09, 78a/13, 96b/03, 100b/05, 101b/10
[=5]

ḳal- 1. Var durumda olmak, mevcut bulunmak.
k.-maz 108b/02
k.-maz75a/07
[=2]
2. Zarf-fiil almış bir fiilden sonra gelerek süreklilik fiili yapar.
k.-mış 84b/10
k.-ur 91b/02
[=2]
2. (Şu veya bu halini) Koruyup devam ettirmek, (o hali) sürüp gitmek, devam etmek.
k.-mışdur 61a/13
3. (Bir yerde) Olmak veya bulunmak.
k.-up 83b/01, 84a/05
[=2]
4…..durumuna gelmek, ……durumda olmak.
k.-up 85b/12
[=1]
5. (Bir sebepten dolayı) Yapacağı şeyi yapamamak, yapmaktan mahrum olmak.
k.-ur 84a/04
[=1]
k. amelden ḳal- 108b/02
k. maḥbūs ḳal- 85b/12
k. mecālı ḳal- 75a/06
k. şişik ḳal- 61a/13

[=4]

ḳaldur- 1.Bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek.
k.-up 66a/04, 71a/13, 80b/13
[=3]
2. Taşımak, çekmek.
k.-up 80b/04
[=1]
3. Bir şeyin üzerinden almak, indirmek.
k.-up 97b/09
[=1]

ḳalfūniyā Çam ağacı zamkı (reçinesi).
k. 62b/10
[=1]

ḳalḳatār İlaç yapımında kullanılan bir madde.
k. 97a/07
[=1]

ḳalya Potasyum hidrat, kalya taşı.
k. 102a/05
k.+yı 69a/07
[=2]

ḳamış Buğdaygillerden, sulak yerlerde yetişen, çeşitli türleri olan, içi boş, yüzü boğumlu bitki.
k. 63a/03, 65a/10, 66b/06, 87b/10, 92a/02, 94b/03
k.+ınuñ 86b/02, 87b/01, 89a/13
[=9]

ḳamu Bütün, hep.
k.+dan 71a/10, 72b/02
k.+nuñ 87b/03
[=3]

ḳan Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.
k. 62b/05, 64a/08, 64a/10, 71b/08, 71b/11, 71b/13, 74a/13, 74b/09, 82b/06, 82b/10, 82b/12, 86b/11, 88a/11, 89b/06, 90b/14, 91a/09, 92a/05, 101a/05
k.+a 101b/07
k. alın- 74b/08, 82b/13, 86a/10, 89b/03, 92a/08
k. al- 62b/01, 62b/05, 69b/02, 73a/09, 74b/08, 82b/08, 83b/13, 85b/04, 86a/08, 86b/11, 87a/05, 89a/07, 90a/05, 91a/08, 92a/05, 93a/05
k.+ı 101b/04, 102a/01
k.+uñ 83b/06
[=43]

ḳana- (Vücudun herhangi bir yerinden) Dışarıya kan akmak.
k.-mazlar 88b/05
[=1]

ḳanadlu ḳarınca Toprağın içinde toplu halde yaşayan, zar kanatlı eklem bacaklı böceğin bir türü. Atın ameliyatında deriyi kavuşturmak için kendine has bir tenikle kullanılır.
k. 80b/09
k.+ları 81a/04
[=2]

ḳanat- Kanamasına sebep olmak veya özellikle kanamasını sağlamak.
k.-mayasın 85a/12
[=1]

ḳanbīl Fırında pişirilen bir toprak ki, sarı renklidir. Bağırsaklardaki solucanlar için iyidir.
k. 65a/06, 65a/09
[=2]

ḳancıḳ Dişi (hayvan).
k. 70b/04, 93b/01, 93b/03, 95b/07
[=4]

ḳanṭariyūn İki çenekliler sınıfının birleşikgiller familyasından, ılık bölgelerde yetişen, bazı türleri iştah açıcı ve yara iyileştirici olarak hekimlikte kullanılan, kırmızı, sarı, bazen de beyaz

çiçekli, çok veya bir yıllık küçük bitki. Kantaron. Centaurea.
k. 94b/13
[=1]

kap İçine yenecek öteberi konan mutfak eşyası.
k.+a (kaba) 97a/11
[=1]

ḳapat- Kapamak.
k.-up (ḳapadup) 68a/02
[=1]

ḳaplan- Başka bir madde ile örtülmek.
k.-a 77b/08
[=1]

ḳaplat- Kaplamak işini başkasına yaptırmak.
k.-up (ḳapladup) 68a/04, 91b/05
[=2]

ḳaplatdurıl- Kaplatmak işini başkasına yaptırmak.
k.-a 81a/09
[=1]

kār Tesir etmek, müessir olmak, fayda vermek.
k. it- 91b/09
[=1]

ḳara Rengi koyu olan, başka renkleri de olan şeylerin siyah veya siyaha yakın koyu renkli olanı
k. 69b/06, 78a/06, 79a/02, 94a/01, 103a/13
[=4]

ḳarabiber Karabiber ağacının baharat olarak kullanılan mercimek büyüklüğündeki yuvarlak koyu renkli taneleri, bu tanelerden çıkarılan toz.
k. 94a/01
[=1]

ḳaranlık Işıklı olmama durumu.
k.+ın (ḳaranlıġın) 87a/06
[=1]

ḳarar- Kara bir renk almak, rengi koyulaşıp siyahlaşmak.
k.-up 107b/11
[=1]

karġı Kalın kamış.
k. 105a/03
[=1]

ḳarḥāt Sancılı ülser, yara.
k. 93b/09
[=1]

ḳarı Kadın.
k. 70b/04
k.+lara 68b/10
[=2]

ḳarın İnsan ve hayvan vücudunun kaburgaların kenarından kasıklara kadar olan ve iç boşluğunda mide, bağırsak, böbrek, safra kesesi, rahim, dalak, karaciğer gibi organlar bulunan kısmı, batın.
k. 81b/06, 83a/11, 99b/01, 102b/02
k.+ı (ḳarnı) 75b/08, 79a/11, 85a/01, 90a/04
k.+ına (ḳarnına) 90a/11, 90a/11
k.+ında (ḳarnında) 65a/05, 65a/11, 66b/10, 67a/08, 67a/10, 79a/07, 80b/07, 83a/10, 83b/03, 90b/02, 95b/11, 96a/08
k.+ından (ḳarnından) 65a/02, 68a/06, 84b/13
k.+ın (ḳarnın) 79b/04, 96a/04
k.+ını (ḳarnını) 83a/06
k.+ınuñ (ḳarnınuñ) 80a/05, 85b/02
k.+larında 81b/12
k.+uñ (ḳarnuñ) 80b/09
[=32]

ḳarınca Bk. ḳanadlu ḳarınca
k. 80b/11
k.+laruñ 81a/09
k.+nuñ 81a/09
[=3]

ḳarış Parmakları açık ve gergin durumdaki bir elin baş parmağı ile serçe parmağının uçları arasındaki mesafe miktarınca yaklaşık 22-24 santim olan uzunluk ölçüsü.
k. 66b/03, 74a/09
[=2]

ḳarışdur- Karışmasını, bir maddenin başka bir madde içinde dağılmasını sağlamak.
k.-up 63a/12, 64b/10, 69a/07, 69b/13, 70b/02, 70b/07, 76a/07, 77a/03, 83a/02, 87b/04, 89b/09, 90a/07, 95a/12, 97a/09, 97b/09, 98b/03, 99b/08, 101a/08, 102a/03, 103b/08
[=20]

ḳarışdurıl- Karıştırmak işi yapılmak
k.-up 78b/09, 97a/10
[=2]

ḳarīb Yakın, uzak olmayan.
k. 81b/07
[=1]

ḳarnıyarıḳ 10-40 cm. yükseklikte, alttan itibaren dallı, gövde ve yaprakları tüylü, bir yıllık otsu bitki.
k. 101a/07
[=1]

ḳarpuz Kabakgiller familyasından, sürüngen gövdeli bir yıllık bitki. Citrullus vulgaris.
k. 66b/06, 80b/04, 83a/03, 83a/04, 86b/02, 87b/08, 90b/06
[=7]

ḳarż Keçi boynuzu. Ceratonia siligua (Leguminiosae)
k. 80a/07
[=1]

ḳaşalan- Kasılmak.
k.-ur 62a/12
[=1]

ḳaşar Bir hastalık adı.
k. 91b/01, 91b/03, 91b/04, 91b/07
[=4]

ḳaşık Vücudun karnın altı ile uyluğun üstü arasında kalan kısmı.
k. 70a/03, 70b/05
k.+a 70a/01, 70a/02
k.+da 70a/12
k.+ı 69b/08
[=6]

ḳaşīl Yeşillik.
k. 86b/03, 90b/06, 92a/02
k.+dür 87b/08
k.+uñ 86b/02
[=5]

ḳaşnı Bk. ḥıltīt ḳaşnısı, uşaḳ ḳasnısı.
k.+ları 62b/08
k.+sı 67a/02, 68a/01, 73a/07, 75a/01, 78a/12, 84b/07, 95a/08, 97b/13, 100b/05
k.+sından 84a/13
k.+sını 95b/07
[=12]

ḳaşan- Durup işemek.
k.-duḳda 81b/05
k.-maḳdan 84a/04
k.-mazsa 85a/01
k.-up 84a/06
k.-ur 84a/12
[=5]

ḳat 1. (Sayı sıfatları ile) Defa, kere, derece.
k. 82b/11, 93b/01
[=2]
2. Huzur, yan, ön.
k.+larında 108b/02, 70b/12
[=2]

ḳat- Karıştırmak, koymak.
k.-a 79a/13
k.-up 64b/11, 65a/02, 65a/04, 65a/08, 65a/11, 69b/04, 70b/10, 73b/04, 76b/01, 77a/05, 79a/01,

80a/03, 84b/03, 84b/06, 84b/11, 87a/02, 87a/07, 87b/01, 87b/14, 89a/10, 89b/07, 89b/11, 89b/13, 90b/14, 91a/04, 92b/08, 92b/12, 93a/01, 95a/10, 95b/05, 96a/07, 96b/09, 97a/08, 99a/12, 99b/03, 100b/07, 101a/02, 102a/12, 102b/06, 102b/11, 103a/03, 103b/08, 103b/10
[=44]

ḳatı Çok, pek, pek çok.
k. 84a/03
[=1]

ḳatıl- Eklenmek, ilave edilmek, karıştırılmak.
k.-a 89a/03, 89a/14, 96b/02
k.-mış 84b/08
k.-up 93a/10
[=5]

ḳatır Erkek eşekle kısrağın çiftleşmesinden doğan, eşekten büyük, başı iri ve uzun, yelesi kısa, göğsü dar, karnı geniş, sağrısı ve bacakları cılız, uzun kulaklı, kuvvetli, dayanıklı, ağır işlere, dağlık araziye uygun melez hayvan. Eguus asino-caballus.
k. 65a/13
[=1]

ḳatıraḳ Çok şiddetli.
k.+dur 72b/02, 83b/05
[=2]

ḳatır boncuġı Bir bitki adı.
k. 69b/11
[=1]

ḳātil Öldüren, öldürücü.
k. 84a/04, 91b/09
[=2]

ḳaṭrān Odun, petrol vb.nin damıtılmasından elde edilen, koyu, yapışkan, rengi kahverengi ile siyah arasında değişen, keskin is kokulu, suda eremediği için sürüldüğü yeri suya ve rutubete karşı koruyan ve birçok organik maddenin imalinde kullanılan madde.
k. 61a/10, 69a/05, 88b/11
k.+a 69a/04
k.+la 95a/10
[=5]

ḳaṭūnā Bir bitki adı.
k. 65a/01, 79a/01, 91a/02, 96b/08
[=3]

ḳavış- (İki şey veya bir şeyin iki ucu) Bir araya gelmek, birleşmek, üst üste gelmek.
k.-maya 74a/05
[=1]

ḳavışdur- (İki şeyi veya bir şeyin iki ucunu) Bir araya getirmek, birleştirmek, üst üste getirmek.
k.-masınuñ 80b/11
k.-up 72a/04, 74b/01, 80b/10, 81a/04
k.-ur 98a/06
[=6]

ḳavışdurıcı Bir araya getiren, birleştiren, üst üste getiren.
k. 81b/09
[=1]

ḳavışdurıl- (İki şeyi veya bir şeyin iki ucunu) Bir araya getirtilmek, birleştirilmek, üst üste getirilmek.
k.-ması 83b/09
[=1]

ḳavīce Sağlam, kuvvetli.
k. 72b/13
[=1]

ḳavrıl- Bir kabın içinde kızaracak şekilde pişirilmek.
k.-mış 64b/06, 64b/07, 89a/02, 96a/12, 96b/07, 103a/10
[=6]

ḳayış Bağlamak, sıkmak vb. işlerde kullanılan, şerit gibi dar ve uzun kösele parçası.
k. 81b/03
[=1]

ḳayna- 1. Coşmak, coşup taşmak.
k.-duġındandur 82b/06
[=1]
2. Kaynayan bir sıvı içinde pişmek.
k.-duḳdan 84b/08
[=2]

ḳaynanıl- Kaynatılmak.
k.-mış 66a/06, 67b/07, 67b/13, 84b/07, 86a/03, 89a/04, 89b/10, 93a/02, 96b/05
[=9]

ḳaynat- Bir şeyin, pişirmek veya belli bir işleme tabi tutmak maksadıyla su veya bir sıvı içinde kaynamasını sağlamak.
k.-a (ḳaynada) 88a/02
k.-up 64a/12
k.-up (ḳaynadup) 64b/01, 64b/03, 64b/10, 66a/09, 67a/03, 68a/03, 70b/10, 75b/01, 75b/11, 76a/13, 78b/01, 79b/08, 79b/11, 80a/03, 82a/03, 84b/11, 87b/03, 87b/06, 91a/05, 92a/13, 92b/02, 92b/04, 92b/13, 93a/09, 96b/12, 98b/05, 98b/11, 99a/03, 100b/06, 101b/02, 102a/10, 102b/05, 102b/10, 103a/02, 103b/02
[=37]

ḳaynatdur- Bir şeyin, pişirmek veya belli bir işleme tabi tutmak maksadıyla su veya bir sıvı içinde kaynamasını sağlatmak.
k.-up 65a/07, 65a/10, 67a/01, 84b/05
[=4]

ḳaz- (Hendek, kuyu, çukur vb. şeyleri) Toprağı eşip çıkarmak suretiyle meydana getirmek.
k.-up 75b/06
[=1]

ḳazan İçinde çok miktarda yemek pişirilen veya bir şey kaynatılan büyük ve derin kap.
k.+a 87b/14
[=1]

keçe Dokuma yoluyla değil yapağıyı dövmek veya ayakla tepmek suretiyle yapılan kaba kumaş.
k. 68a/03, 75b/01, 76b/13, 91b/05
[=4]

keçi Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve pöstekisi için yetiştirilen, çenesinde sakalı bulunan, bitkilere çok zararlı, evcil memeli hayvan. Capra hircus.
k. 72b/09, 88b/08, 89b/06, 93a/02
k.+lerüñ 72b/11
k.+nüñ 87b/13, 88a/02
k.+ye 71a/12
[=8]

kehrübā Açık sarıdan kızıla kadar çeşitli renklerde veya siyah renkte, yarı şeffaf, kolay kırılan, bir yere sürtüldüğü zaman hafif maddeleri kendine çekebilen, sigara ağızlığı, tespih, bıçak sapı ve ufak tefek süs eşyaları yapımında kullanılan fosilleşmiş reçine, saman kapan.
k. 64b/13
[=1]

keklik Tavukgillerden, eti için avlanan, tüyleri boz, ayakları ve gagası kırmızı, güvercin büyüklüğünde kuş. Perdix.
k. 94a/11
[=1]

kem Az.
k. 79a/10
[=1]

kemnūn Kimyon.
k. 67b/12, 67b/13, 68a/02, 69b/10, 69b/12, 76b/08, 79b/07, 82a/02, 82a/05, 84b/03
k.+dan 87b/03
[=11]

kemük İnsanda ve omurgalı hayvanlarda vücudun çatısını meydana getiren ve yumuşak kısımlara destek olan beyazımsı sert organların ortak adı.
k. 61b/11, 62a/01, 74a/11, 103b/09
k.+den 88a/02
k.+idür (kemügidür) 61b/02
k.+i (kemügi) 61b/08
k.+lerine 67b/05
k.+üñ (kemügüñ) 74a/12
[=9]

kende Bk. kendene
k.+nüñ 92b/11
[=1]

kendene Kokmuş köpekayası. Ballota nigra.
k. 86b/13, 87a/02
k.+yi 92b/10
[=3]

kendi 1. İyelik eki almış kelimelerin önüne geldiğinde sıfat gibi kullanılır ve anlamı pekiştirir.
k. 85b/02
[=1]
2. Bir dış etki ve zorlama olmadan, kendi kendine.
k.+kendinden 63b/08, 72b/13
[=2]

kendir Kendirgiller familyasından, sap liflerinden halat ve çuval yapılan bitki, kenevir. Cannabis sativa.
k. 71b/01
[=1]

kerefs Sap kerevizi. Apium gravevlens.
k. 86b/13, 90b/13
k.+i 87a/01, 87b/10, 90b/12, 102b/09
[=6]

kerre Defa, kez, sefer.
k. 67a/07, 73b/02, 74b/12, 104a/02, 104a/03
[=5]

kes- 1. (Bıçak, balta, makas vb. bir aletle) İkiye ayırmak, kat'etmek
k.-düği 72a/02
k.-dükde 72a/04
k.-e 81a/07
k.-erler 63b/10, 85b/02
k.-mek 71a/11, 85a/12
k.-mesin 60b/10
k.-mesinuñ 88b/02
k.-mesinüñ 71a/11, 72a/01, 72a/08
k.-mezler 72b/11, 72a/06,
k.-üp 71b/06, 74a/12, 88b/02, 88b/03
[=18]
2. Geçiş ve akışını durdurmak, geçişi önlemek.
k.-er 101b/04
k.-ici 64a/10, 64b/05
[=3]
3. Kesin olarak sona erdirmek, bitirmek.
k.-mekden 71a/01
[=1]
4. Kesici bir aletle bulunduğu yerden ayırmak, çıkarmak.
k.-üp 87a/01
[=1]
5. Ucundan bir parçasını almak, kısaltmak veya küçültmek.
k-üp 67a/13, 67b/01, 67b/11, 73b/13, 85a/05
[=5]
6. Üreme özelliğini kaldırmak.
k.-üp 70b/12, 71a/06
[=2]
k. nesl kes- 71a/01
[=1]

kesil- 1. (Bıçak, balta, makas vb. bir aletle) İkiye ayrılmak, kat'edilmek
k.-dükde 71b/11
k.-dükden 88b/04
k.-en 71b/06
k.-menüñ 67b/01
k.-mesinüñ 83b/04
k.-üp 73a/01, 77b/03, 83b/06
k.-ür 72b/11, 83b/08
[=10]
2. Kesici bir aletle bulunduğu yerden ayrılmak, çıkarılmak.
k.-dükden 61a/09, 88b/05
[=2]
3. Ucundan bir parçasını alınmak, kısaltılmak veya küçültülmek.
k.-dükden 74a/02
[=1]
4. Akışı durmak.
k.-e 87a/07
k.-mezse 71b/12
[=2]

keşīre Zamk ağacı. Gum tragacanth.
k. 89a/08, 94b/02, 94b/06, 101a/07
[=4]

keskün İyi kesen, çok kesici.
k. 71b/02, 71b/05
[=2]

keşret Çokluk, bolluk, fazlalık, ziyadelik.
k.+inden 83b/06
[=1]

kettān Ketengiller familyasından, lifleri dokumacılıkta kullanılan, çiçekleri göz alıcı, yaprakları basit, kireçli toprakları ve ılık iklimi seven otsu bitki. Linum.
k. 69b/05, 76a/12, 86b/12, 92a/07, 97b/06, 102b/02
k.+ı 87a/01
[=5]

key İyice, hakkıyla, doğru şekilde.
k. 84b/09
[=1]

keyyāt Dâğlama.
k. 93b/08
[=1]

keyü'l-ceze 'Çadır işareti.' Bir dâğ şekli.
k. 100a/02
[=1]

keyü'l-ḫuṭām 'Sepet işareti' Bir dâğ şekli.
k. 100a/04
[=1]

keyü'l-nıḳris 'Damla işareti' Bir dâğ şekli.
k. 100a/04
[=1]

keyü'l-saraṭān 'Yengeç işareti' Bir dâğ şekli.
k. 100b/01
[=1]

keyü'l-ḫavāṣır 'Bel işareti' Bir dâğ şekli.
k. 100b/01
[=1]

kez Defa, kere, sefer.
k. 74a/04
[=1]

kıbrıs balçığı Koyukıvamda, özlü ve yapışkan çamurun bir çeşidi.
k. 96b/03
k.+nı 64b/09
[=2]

ḳıç Vücudun gerisi, kuyruk sokumu bölgesi, makat, dübür, geri, popo.
k.+ların 71a/13
k.+larını 66a/04, 91b/05
[=3]

ḳıl İnsan ve hayvan vücudunda biten sertçe ve kalınca tüy.

k. 74b/04, 74b/12
k.+ı 74b/05
k.+lar 74a/02, 74b/10, 75a/04
k.+ları 73b/11, 73b/13, 75a/02
k.+larından 105a/03
[=10]

ḳıl- Etmek, eylemek, yapmak.
k.-duġı 68a/08
k.-up 88a/11
[=2]

ḳılın- Edilmek, yapılmak.
k.-ur 70a/12
[=1]
2. Yardımcı fiil.
k. ẕikr ve beyān ḳılın- 70a/12
[=1]

ḳır- Sert bir şeyi üzerine vurarak veya bir kuvvet tatbik ederek parçalamak.
k.-up 87b/04
[=1]

ḳırıl- Parçalanmak, iki veya daha fazla parçaya ayrılmak.
k.-an 78b/02, 103b/04
k.-ması 78a/09
k.-up 73b/10, 78a/09
[=5]

ḳırḳ Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı.
k. 79b/02, 80a/05, 80b/07, 81b/11, 82a/07, 82b/03, 83b/04, 84a/01, 85b/05, 108b/03
k.+dan 108b/04
[=11]

ḳırḳıncı Kırk sayısının sıra sıfatı, sırada yeri otuz dokuzuncudan sonra, kırk birinciden önce olan.
k. 78b/04
[=1]

ḳışraḳ Dişi at.
k. 65b/05, 65b/13, 66b/10, 67a/08, 68a/06, 68a/07, 68a/10, 68b/02, 68b/03, 68b/04, 68b/12, 84a/10, 84a/12, 93a/13
k.+a(kısraġa) 104b/12
k.+a (kısraġa) 65b/10, 67a/01, 69a/02, 69a/09
k.+da 69a/09
k.+ı 66a/03
k.+un 68b/06
k.+uñ (kısraġun) 66a/07
k.+uñ (kısraġuñ) 66a/02, 67b/02, 67b/06, 68a/08, 68b/09, 73a/13, 73b/07
[=30]

ḳışşā'l-ḥımār Bk. eşek acuru
k. 78b/11
[=1]

ḳış Sonbahar ve ilkbahar arasındaki yılın en soğuk mevsimi.
k. 66a/11, 66b/05
k.+da 90b/09
[=3]

ḳız- Aşırı derecede ısınmak, sıcaklığı çok artmak.
k.-mış 71b/02, 71b/05
[=2]

ḳızdur- Kızmasını sağlamak, kızmasına yol açmak.
k.-up 66b/02
[=1]

ḳızıl Parlak kırmızı renk.
k. 64a/06, 64a/12, 69a/13, 77b/02, 78b/13, 83a/01, 86b/01, 86b/06, 87b/06, 88b/06, 90a/13, 90b/05, 92b/03, 96b/12
[=14]

ki 1. İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle haline getirir.
k. 61a/12, 61b/05, 62a/04, 62a/12, 62a/13, 62b/05, 62b/07, 62b/13, 63a/11, 63b/01, 63b/08, 63b/10, 63b/13, 64a/04, 64a/10, 64a/10, 64b/12, 64b/12, 64b/13,

65a/03, 65b/01, 65b/03, 65b/05, 65b/06, 65b/10, 66a/02, 66a/03, 66a/12, 66b/01, 66b/07, 66b/12, 67a/05, 67a/09, 67b/01, 68a/05, 68a/07, 68a/08, 68b/04, 68b/10, 69a/02, 69a/06, 69a/08, 69a/10, 69b/01, 69b/03, 70a/03, 70a/10, 70a/12, 70a/13, 70b/01, 70b/01, 70b/13, 71a/02, 71a/04, 71a/10, 71a/13, 71b/12, 72a/01, 72a/08, 72a/09, 72b/03, 72b/09, 72b/11, 72b/12, 73a/03, 73a/08, 73b/01, 73b/06, 73b/08, 74a/05, 75a/03, 75a/05, 75a/13, 75b/05, 76a/06, 76b/06, 76b/07, 77a/02, 77a/04, 77a/07, 77a/13, 77b/07, 77b/07, 78a/01, 78a/11, 78b/05, 78b/07, 78b/10, 79a/04, 79a/07, 79a/10, 79a/12, 79b/01, 79b/03, 79b/05, 79b/06, 79b/09, 80a/07, 80a/11, 80b/01, 80b/09, 80b/12, 81a/12, 81b/04, 82a/01, 82a/04, 82b/01, 82b/05, 82b/07, 82b/09, 82b/13, 83a/10, 83b/02, 84a/08, 84b/02, 84b/03, 84b/09, 85a/02, 85a/04, 85a/08, 85a/09, 85b/02, 86a/08, 86a/10, 86b/02, 86b/09, 86b/11, 86b/12, 87a/04, 87a/04, 87a/06, 87a/07, 87a/08, 87b/01, 87b/02, 87b/05, 87b/07, 88a/02, 88a/04, 88a/05, 88b/01, 88b/03, 88b/09, 88b/12, 89a/01, 89a/04, 89a/08, 89a/09, 89a/15, 90a/04, 90a/13, 90b/09, 90b/12, 91a/01, 91a/08, 91a/08, 91a/12, 91b/04, 91b/09, 91b/12, 92a/04, 92a/06, 92a/12, 92b/06, 93a/04, 93a/08, 93b/01, 93b/07, 95b/03, 96a/02, 96a/03, 96a/11, 96a/13, 96a/13, 97a/01, 98b/05, 98b/13, 99a/07, 102a/02, 104a/02, 104a/03, 104b/10, 107b/01, 107b/03, 107b/06, 108a/06, 108a/11, 108b/01
[=188]
2. Özneyi, bazen de bir tümleci kuvvetlendirerek cümlenin temel bölümüne bağlar.
k. 60b/02, 60b/02, 62b/08, 63b/02, 65a/09, 66a/05, 66a/06, 66b/06, 66b/10, 66b/12, 67b/03, 67b/08, 67b/09, 69a/13, 69b/04, 71b/05, 71b/08, 72a/11, 72a/13, 72b/06, 72b/13, 74a/11, 74a/13, 75a/12, 75b/07, 76a/05, 77b/02, 78b/11, 78b/13, 80b/13, 81a/05, 83a/01, 84b/04, 84b/07, 85b/11, 86a/07, 86a/09, 86b/01, 86b/11, 87b/06, 87b/09, 87b/13, 88b/02, 90a/05, 90a/11, 90b/05, 90b/05, 91a/05, 93b/05, 93b/10, 94a/12, 94b/08, 94b/10, 97a/04, 97b/04, 98b/06, 99a/02, 101b/09, 102b/12, 105a/06, 107b/02, 107b/08, 108a/06, 108a/07, 108a/12
[=65]

kibrīt Bir ucuna, sert bir şeye sürtüldüğü zaman tutuşan bir ecza sürülmüş çöp parçası.
k. 69b/05
[=1]

kil-i ermeni Eskiden eczacılıkta kullanılan, siyaha çalar kırmızı renkte, yumuşak ve yağlı bir çamur, bir çeşit kil.
k. 73b/01, 103a/09, 103a/13, 103b/06
[=4]

kim Ki.
k. 71b/03, 83a/13
[=2]

kimesne Kimse
k. 69a/01, 70a/02
k.+ler 62b/04, 63b/08, 74b/03, 74b/07, 75b/04, 77a/02, 85a/12
k.+leri 96a/01
k.+yi 66b/01
[=11]

kirec Kireç taşının bu işe mahsus ocaklarda kavrulmasıyla elde edilen, kalsiyum oksitten ibaret taşımsı beyaz madde.
k. 64a/04, 64a/06, 78a/03, 88b/07, 88b/10
k.+ur- 61a/10

[=6]

kirpik Göz kapağının kenarlarında sıralanmış olan kıllar ve bu kıllardan her biri.
k.+de 94b/12
k.+lerde 95a/07
[=2]

kirşān Bir bitki adı.
k. 63a/11, 63a/13, 69b/06, 98a/09, 98a/11
k.+ı 94b/08
[=6]

kişi İnsan, kimse, şahıs.
k. 65b/05, 67b/02, 79b/01, 87b/12
[=4]

kişnic Kişniş. Bir yıllık, beyaz çiçekli otsu bitki. Bifora radians.
k. 63b/03, 63b/04, 69a/11, 73b/02, 73b/03, 90a/14, 91a/04, 96b/07, 99a/08, 101b/10
[=10]

kitāb Herhangi bir konuda yazılmış manzum veya mensur eser.
k.+umuz 69a/01, 83b/10, 91b/11
k.+ında 71a/04
k.+larında 89a/04, 92a/13
[=6]

Min kitābi kāmilü'ṣ-ṣınāʿateyn Eserin adı.
k.+den 60b/01
[=1]

ḳo- 1. (Bir yer) Bırakmak, (bir yere) yerleştirmek.
k.-mak 68b/13
k.-rlar 63b/08
k.-yalar 86a/04
k.-yup 61a/09, 61b/06, 63a/03, 63a/04, 63a/06, 66a/08, 66b/05, 67b/11, 72b/13, 74b/02, 74b/07, 77a/01, 77a/03, 77a/06, 77b/03, 79a/06, 80a/09, 87b/14, 88b/06, 97a/07, 97a/11, 99a/13, 101a/03, 101a/05, 101a/09, 103b/11
[=29]
2. –e eki ile yapılmış zarf-fiillerden sonra süreklilik bildiren yardımcı fiil olarak kullanılır.
k.-rlar 75b/13
k.-ya 101a/06, 105a/05, 65b/09
[=4]
3. Katmak.
k.-yup 64b/04, 67a/06, 79b/08, 79b/13, 88a/01, 88a/01, 98a/11, 98b/03, 99a/03, 104a/07
[=10]
4. Bırakmak, terk etmek.
k.-yup 85b/02
[=1]

ḳoḳ- Bozularak kötü bir koku çıkarmak, kokuşmak.
k.-mış 88a/08
k.-up 77b/10
[=2]

ḳol (Koyun, dana, kuzu vb. hayvanlarda) Ön ayağın üst kısmı.
k. 99b/10, 99b/10
[=2]

ḳolan Atın eyer ve semerini bağlamak için karnının altından geçirilerek bağlanan yassı bağ.
k. 82b/01, 82b/07, 83b/13, 85b/04, 87a/05, 89a/07, 90a/04
k.+dan 82a/07
[=8]

ḳolon İnce bağırsakla makat arasında bulunan 1.5 metre uzunluğundaki sindirim sistemi bölümü. kalın bağırsak.
k. 85b/06, 85b/07, 85b/12
[=3]

ḳonıl- 1. Koymak işi yapılmak, konmak.
k.-a 68b/07, 68b/10
k.-duḳda 84a/12
[=3]

2. Katılmak.
k.-up 98a/04
[=1]

ḳop- (Organlar için) Vücuttaki yerinden ayrılmak.
k.-maġa 101a/12, 103b/04
k.-mış 103b/09
[=3]

ḳopar- Kopmasına yol açmak, bağlı bulunduğu yerden ayırmak.
k.-maḳladur 71a/12
k.-up 61a/01
[=2]

ḳoparıl- Kopmasına yol açılmak, bağlantısı kesilmek.
k.-a 72b/07
k.-masınuñ 72b/03
k.-maya 78b/03
[=3]

ḳoruḳ Olgunlaşmamış ekşi ve ham üzüm.
k. 64b/09, 87a/09, 96b/01
[=3]

koyı Yoğunluğu sebebiyle güç akan, akışkanlığı az olan, kesif.
k.+ca 62a/05
k. ol- 84b/10
[=1]

ḳoyıl- Bir şey bir yere bırakılmak.
k.-a 84b/12, 94a/04
[=2]

ḳoyun Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yapağısından faydanılan, boynuzlu memeli, evcil hayvan.
k. 99b/05
[=1]

ḳoyun gözi Bir papatya türü.
k. 66a/04, 67b/07, 69b/07, 79b/10, 91a/12, 92a/09, 98b/09, 99a/01, 102b/08
[=9]

ḳoz 1. Ceviz.
k. 64b/03
k.+ı 66b/13
2. Kozalaklılar takımından olan ağaçların sert, dibi yuvarlak, ucu sivri meyvesi.
k.+ı 80a/07
k.+ını 103b/10
[=3]

kök Bazı şeyleri bulunduğu yere kuvvetle bağlayan dip bölümü, derinlerdeki alt ucu.
k.+leri 72a/13
k.+lerine 73b/12
[=2]

köpük Bir sıvı üzerinde çeşitli etkilerle oluşan yığın haindeki hava veya gaz kabarcıklarından meydana gelen tabaka.
k.+i (köpügi) 94b/10, 95a/04
[=2]

kör bağarsıḳ Kalın bağırsağın başlangıç kısmında bulunan, 5-6 santim uzunluğunda, sık iltihaplanan, iltihaplanmasına "apandisit" adı verilen bağırsak çıkıntısı.
k. 84a/02
[=1]

ḳudurmaḳ Kuduz hastalığına yakalanmak.
k. 71a/03
[=1]

ḳulaḳ Başın iki yanında bulunan işitme organı.
k.+ları 88b/12
[=1]

ḳulḳadīs Sülfirik asit.
k. 78a/01
[=1]

ḳulun Yeni doğmuş at ve eşek yavrusu.

k. 67a/08, 67b/04, 67b/09
k.+ı 66b/10, 68a/06, 68a/11, 68a/13
[=8]

ḳulunc Vücutta özellikle omuz başlarnda duyulan şiddetli ağrı.
k. 85b/05, 85b/05, 85b/07
[=3]

ḳunduz Arka ayaklarının arası perdeli, kuyruğu geniş ve yassı, su kıyılarında yaşayan, postu kıymetli, ağaçları kemirerek yaşayan kemirgen memeli hayvan. Costor fiber.
k. 62b/07, 67b/12, 68b/07, 70b/02
[=4]

ḳurāża Kırıntı, kırpıntı.
k.+sı 102a/03
[=1]

ḳurd Uzun ve yumuşak gövdeli, omurgasız, bacaksız, ayaksız veya çok ilkel ayaklı, sürünerek hareket eden küçük hayvan.
k. 65a/02, 65a/11, 77b/10, 82a/12
k.+a 102b/02
k.+ı 77b/12
k.+ları 101b/08, 65a/05
k.+ların 102a/05
[=9]

ḳurı- Canlılığını kaybetmek.
k.-yup 91b/02
[=1]

ḳurıt- Kurumasına sebep olmak.
k.-up (ḳurıdup) 77b/11
[=1]

ḳurıtdur- Tamamen bitirmek, yok etmek.
k.-ur 78a/01, 95a/04, 101b/04
[=3]

kurşun Ağır, yumuşak, kolayca dövülebilen, maviye çalan gri renkli, birçok kimyevi birleşikte kullanılan, sembolü Pb olan metal element.
k. 94b/08
[=1]

ḳurt üzümi Tilki üzümü, it üzümü. Solanum nigrum.
k. 63b/02
[=1]

ḳurtıl- Sıyrılmak, selamete çıkmak, halas olmak.
k.-a 90a/01
[=1]

ḳurṭum Safran tohumu.
k. 84b/04
[=1]

ḳuru 1.Daha sonra yenmek veya kullanılmak için kurutulmuş.
k. 67a/05, 69b/10, 69b/12, 77a/04, 83a/02, 87b/03, 91a/03, 92a/13, 92b/03, 93a/02, 93a/08, 99a/11, 101b/09, 102b/04
[=14]
2. Nemi, suyu olmayan.
k. 74a/12, 80a/01, 89a/02, 91a/11
[=4]

ḳuru- Islaklığı, yaşlığı kaybolarak kuru duruma gelmek.
k.-mış 87a/11, 92b/06
k.-r 71b/07
k.-ya 89a/02
[=4]

ḳurūḥ Dişler tamamlanmış hayvan.
k.+ından 108a/12
[=1]

ḳurut- Kuru duruma getirmek.
k.-up (ḳurudup) 67a/06
[=1]

ḳusṭ Arap costusu.

k. 68b/06, 89b/14
[=2]

ḳuvvet 1. Maddi güç, canlı bir organizmanın faaliyetini sağlayan güç.
k.+i 108a/13, 108b/01, 108b/01
k.+ine 83a/09
k.+leri 99a/06
[=5]
2. Şiddet, güç.
k.+inden 66a/01
[=1]

ḳuyruḳ Hayvanların büyük bir kısmında gövdenin arka tarafında yer alan uzun ve esnek organ.
k. 60b/02, 73b/10, 74a/09, 75a/02
k.+dan 86a/09
k.+ı 74b/08
k.+ı (kuyruġı) 74a/06
k.+ına (kuyruġına) 74b/12
k.+ından (kuyruġından) 74b/05
k.+ından (kuyruġından) 74b/09
k.+ın (kuyruġın) 81a/05
k.+ınuñ (kuyruġınuñ) 66b/02, 74b/06
k.+uñ 73b/11, 73b/12
[=15]

ḳuzġun ayaġı Bir tür sinir otu. Pteris aguilina.
k. 90a/09
[=1]

küçürek Oldukça küçük, küçükçe.
k. 67b/03, 67b/05, 96a/03, 96a/09, 108a/06
[=5]

küḥeylān Soylu Arap atı.
k. 74a/01
[=1]

kükürd Beyazımsı açık sarı renkte, tabiatta kristal halinde bulunan, kibrit, kağıt, barut, böcek ilacı gibi yerlerde kullanılan element.
k. 96b/01
[=1]

kül Yanan şeylerden arta kalan toz halindeki madde.
k.+i 69b/05, 89a/13, 95a/01, 95a/01
k.+ini 87b/01
[=5]

külli Bir şeyin tamamı, bütünü, hepsi, bütün, tamam.
k. 71a/03
[=1]

kümne Gözde oluşan bulanıklık.
k. 94b/04
[=1]

ḳüsāḥ Deveye ait bir hastalık.
k. 91b/08, 91b/09
[=2]

lāden Laden ağacın lavantacılık ve hekimlikte kullanılan, eskiden kadınların yüzlerine taklit ben yaptıkları hoş kokulu reçinesi.
l. 62b/09, 68b/08
l.+e 68b/05
[=3]

laḫana Turpgillerden, pek çok türü olan, kat kat sarı yapraklardan ibaret kış ve güz sebzesi. Brassica oleracea.
l. 91a/02, 93a/01, 95b/02
[=3]

laḥm Et.
l. ol- 65b/12
[=1]

lakin Ama, ancak, fakat.
l. 62a/03, 62b/06, 69a/01, 71a/01, 72b/02, 83b/09, 84a/07, 85b/10, 91b/03
[=9]

lāmiyā Bir bitki adı.
l. 78a/13, 100b/05, 101a/01
[=3]

laṭīf Hoş, nazik, yumuşak.
l. 82b/02, 91b/13
l.+dür 94b/08
[=3]

lāzım Gerekli, lüzumlu.
l. 70a/13, 107b/01
l. gel- 77a/13, 77b/06
l. ol- 62a/04
[=5]

leblāb Sarmaşık.
l. 64b/01, 86b/08
[=2]

legen İçinde öteberi yıkanan veya çeşitli işlerde kullanılan yayvan kap.
l. 104b/11
[=1]

lengeç Yengeç.
l. 95b/01
[=1]

levn Renk tonu.
l.+inde 108a/05
[=1]

leysuf Bir bitki adı.
l. 65a/06
[=1]

leziz Bir hastalık adı. Anfizem.
l. 90a/01, 102b/11
[=2]

lif Hayvani ve nebati maddelerin iplik gibi ince ve uzun parçası.
l.+inden 75b/07
[=1]

liḥāmāt Yapıştırıcı madde.
l. 93b/09
[=1]

līnet Bağırsakları gevşemesi, ishal.
l. bul- 98b/07
l. ol- 81b/04
[=2]

lisānü'l-ḥaml Bir bitki adı.
l. 63b/04, 64b/08, 65a/01, 96b/05, 96b/09, 97a/02
[=6]

lu'ābī Zamk, sıvı, bitkiden çıkan sıvı.
l. 97b/06, 97b/06, 97b/06
[=3]

mādde İnsanın dokunma, görme, koklama, tatma duyuları ile tespit edebildiği, özelliklerini ölçüp biçebildiği, uzayda yer kaplayan, parçalandığı zaman enerjiye dönüşen, yoğunlaşmış enerjiden ibaret nesne, zaman ve mekanla sınırlı nesne.
m. 66b/09, 72b/02, 73a/11, 77a/07, 77a/08, 88a/09, 89a/02, 89b/06
m.+si 77b/10, 87a/07
[=10]

mafṣal Anat. Kol, bacak, parmak vb. hareketli kemiklerin birleşme yerleri, eklem.
m.+ların 66b/01
[=1]

mafṣalu's-sebaḳ Hayvanın bir eklemi.
m. 62a/02
[=1]

mafṣalu'ṣ-ṣıyār Hareketli, oynar eklem. Bud başının kemiği.
m. 61b/01, 61b/01, 62a/03, 62a/04
m.+dan 63a/01
[=5]

maġal Bir hastalık adı.
m. 85b/10, 86a/05
[=2]

maḥall Yer, mekan, mevki.
m.+de 66a/01
m.+inde 68b/11, 70a/12, 76b/09
[=4]

maḥallaf Yaban fıstıkı yağı.
m. 87b/08
[=1]

maḥbūs Bir yere kapatılmış, hapsedilmiş.
m. kal- 85b/12
[=1]

maḥmūde Bir bitki adı. Convolvulus scammonia.
m.+den 84b/11
[=1]

maḫṣūṣ Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere ait olan, başkasında bulunmayan, hususileşmiş, has, özgü.
m.+dur 72b/09
[=1]

maḳāle Eskiden bir kitabın ayrıldığı bölümlerin her birine verilen isim.
m. 60b/05, 93b/05
m.+nüñ 60b/01
m.+-i mübāreke 93b/06
[=4]

maḳaṣ Ortadan bir pimle çapraz şekilde birleştirilmiş, iç tarafları keskin iki bıçaktan meydana gelen ve saplarındaki yuvalara yerleştirilen el parmaklarının kumandasıyla açılıp kapanarak aralarına konulan kağıt, bez, kumaş, saç vb. şeyleri kesmeye yarayan alet.
m. 81a/07
[=1]

maḳbıż Kabızlık
m. 96b/06
[=1]

maḳbıżāt Kabızlıklar.
m. 93b/08
m.+ı 96a/13
[=2]

maʿlūm Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey).
m. ol- 108a/06
[=1]

māmīrān Kırlangıç otu.
m. 94a/10
[=1]

māmīsā Gelincikgilerden bir bitki.
m. 94b/10
[=1]

maʿnā Kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifade ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam, mefhum.
m. 66a/01, 66b/11, 68a/08, 70b/12, 72b/02, 72b/08, 73b/06
m.+dan 72b/01, 73a/01, 85b/01, 85b/03
m.+ya 71a/09, 72a/07
[=13]

mānend Benzer, eş, misil, nazir.
m. 65b/06
[=1]

mānīʿ Bir işin yapılmasını önleyen şey, engel.
m. ol- 70a/11
[=1]

maraż Hastalık, illet.
m. 62b/04, 70a/09, 73a/10, 73b/11, 74a/09, 75b/11, 79b/03, 83b/05, 84a/01, 88a/09, 88a/13, 90a/02, 90b/01, 90b/03, 91b/01, 92a/04
m.+a 76a/05, 79b/05, 80b/03, 84a/09, 84b/03, 85a/01, 86a/06, 87b/01, 87b/05, 87b/12, 90b/08, 94b/04, 102b/08
m.+da 73a/08, 82b/09, 83b/05, 87a/12, 87b/07, 88b/11, 90b/03, 91b/03
m.+dan 66b/07, 66b/09, 90a/01
m.+dur 64b/12, 69a/08, 84a/03, 86b/09, 91b/09

m.+ı 62b/13, 75b/04, 78b/04, 80a/11, 87b/11, 91b/01, 91b/01, 91b/09
m.+ına 91a/10
m.+ında 90b/04, 98b/07
m.+ından 69b/08, 85b/06
m.+ınun 66a/01
m.+ınuñ 82b/04, 91b/08
m.+larına 102b/11
m.+uñ 66b/04, 74a/08, 83b/11
m. vir- 88a/10
m.+-ı bāride 102b/01
[=67]

marażü’s-sıll Verem
m. 87a/14
[=1]

marażu't-taḳṭīʿ Bir hastalık adı.
m. 83b/07
[=1]

maʿrūf Bilinen, belli, malum.
m. 74a/08, 85b/06
m.+-ı ʿumūm 68a/05
[=3]

marul Birleşikgillerden, salatası yapılan, çiğ olarak yenebilen, yeşil ve bol yapraklı bitki. Lactuca.
m. 87a/13
[=1]

maʿṣūm Suç ve günah işlemesi düşünülemeyecek kadar küçük olan çocuk, sabi.
m.+lar 73a/12
m.+laruñ 81b/11
[=2]

maşḳāṣ Erkek çocukları sünnet etmede ve atın ameliyatında kullanılan makasa benzer çatallı alet.
m. 71b/05, 72a/11, 72a/11, 72b/09
m.+ı 72a/05, 72a/12
[=6]

māya Hamur, yoğurt, peynir, şıra, boza gibi yiyecek ve içeceklerin mayalanıp istenilen kıvama gelmesini sağlayan bakteri, enzim gibi maddeler, ferment.
m.+sını 69a/03, 93a/06
[=2]

mayāṣıl Kaşınma, sulanma, kızarıklık gibi belirtilerle kendini gösteren, bulaşıcı olmayan fakat kolay geçmeyip genellikle uzun süre devam eden yaygın deri hastalığı, egzama.
m. 63b/07, 69a/05
m.+ı 63b/08, 63b/11, 64a/02
[=5]

māyil Andırır, benzer, -e çalar, yakın.
m. ol- 108a/07
[=1]

māzı Servigiller familyasının kozalaklılar takımından, her mevsimde yeşil, yapraklı, yassı dallı bir orman ve süs ağacı. Thuya.
m. 63b/13, 64a/01, 64a/13, 66b/13, 80a/07, 94b/12, 96b/11, 103b/06
[=8]

mecāl Güç, kuvvet, derman, takat.
m.+ı ḳal- 75a/06
m.+ı ol- 75b/12
[=2]

meger “Fakat, yalnız, şu kadar ki, illa” gibi anlamlarla istisna belirtir, meğerki
m. 108a/10
[=1]

Meḥmed bin Çerkes Müellifin adı.
m. 108b/08
[=1]

mekān Yer, mahal.
m. 88a/12
m. it- 88a/12

m.+uñ 75b/09
[=3]

mekrūh Tiksinti veren, iğrendiren, iğrenç, kerih.
m.+dur 70b/12
[=1]

melhem İçinde gerekli etkili maddeler bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız, deri üzerine sürülerek kullanılan ilaçların ortak adı.
m. 63b/03, 63b/05, 73a/06, 81b/09, 97a/03
m.+dür 97a/12, 97a/13, 97b/12
m.+i 63b/06, 81b/09, 97a/04, 98a/02, 98a/09, 98a/13
m.+idür 98a/13
m.+inüñ 97b/11
m. it- 78a/07
m.+iyle 63a/13
m.+leri 82a/09
m. ol- 73b/04
m. ur- 74b/03
m. urıl- 81b/09
m.+ü'l-dāḫiliyyūn 97b/03
m.+ü'l-ḫall 98a/12
m.+ü'l-isfīdāc 98a/08
m.+ü'l-seylaḳūn 98a/01
m.+ü'l-zencār 97b/10
m.+ü'l-zift 98a/05
[=28]

meme İnsanların ve memeli hayvanların dişilerinde bulunan ve süt salgılayarak yavruların emzirilmesine yarayan organ.
m.+leri 73b/08
[=1]

menʿ Yasaklama, engelleme, önleme.
m. it- 68b/12, 101a/04, 102a/01
[=3]

menāfiʿ Yarar, fayda, kar, menfaat.
m.+i 95b/09, 97a/03, 97a/12, 99a/05, 102a/08
m.+indedür 99b/09
[=6]

menāfiʿhā Yararlar, faydalar, karlar, menfaatlar.
m. 98b/04
[=1]

menşeʾ Menşe, kaynak.
n. -i şehvet 70b/11
[=1]

mercān Ilık denizlerde yaşayan, ağaç gibi kök salarak büyüyüp gelişen, kırmızı renkli, kalker iskeletli hayvan. Corallium rubrum.
m. 94a/06
[=1]

merdguş Mercanköşk, güvey otu. Marjoram. Myosotis, unutma beni cinsinden çiçek.
m. 79b/11
[=1]

merhem Bk. melhem.
m.+iyle 63a/13
m.+ü'l-resil 97a/12
[=2]

merḥūm Ölmüş bir Müslüman erkekten bahsedilirken ismin başına veya sonuna getirilerek "Allah'ın rahmetine kavuşkuş, rahmetli" anlamında kullanılır.
m. 60b/10, 61b/03, 72a/01, 76a/04, 80b/08, 83a/07, 87b/12, 93b/10, 95b/09, 96a/13, 101b/12
[=11]

mertebe Kademe, derece, basamak, sıra.
m. 75a/10, 87b/07, 102b/05
[=3]

mertek Kereste parçası.
m. 97a/07, 97b/01, 97b/08, 98a/03, 98b/02
[=5]

meşāne Sidik torbası.
m.+ye 85a/03, 85a/05

m.+yi 85a/11
[=3]

mesṭūr Yazılmış, çizilmiş.
m. 71a/04
[=1]

meşaḳḳat Güçlük, zorluk, eziyet, sıkıntı, zahmet.
m.+dan 90a/03
[=1]

meşġūl Bir şeyle uğraşan, ilgilenen, alakadar olan.
m. ol- 85b/03
[=1]

meṭārıḳ Çekiçler, tokmaklar, sopalar.
m. 76a/02
[=1]

mevādd Maddeler, nesneler, cisimler.
m.+ından 96b/07
[=1]

mevt Ölüm.
m. +ine 67a/09
[=1]

mevżuʿāt Ele alınan, incelenen hususlar, konular, mevzular.
m. 100b/02
[=1]

meẕkūr Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan.
m. 65a/06, 68a/13
[=2]

mıḳdār Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu nicelik, kemiyet.
m. 64b/03, 65a/04, 67a/02, 74a/10, 76b/09, 77a/05, 84a/13, 84b/06, 85b/08, 87b/04, 87b/14, 97b/07, 99b/02, 102a/11, 102b/05
m.+ı 62b/01, 65a/11, 68b/01, 70b/07, 70b/09, 70b/11, 90a/07, 91a/06, 92b/12, 93b/02, 93b/03, 94b/11, 95a/02, 96b/13
m.+ın 78b/08, 94a/03
m.+ını 105a/07, 84a/11
m.+ının 107a/12
[=34]

mıṭraḳ Çekiçle vurmak.
m. 89a/01, 90a/10, 90b/11, 90b/12
[=4]

mi Soru edatı.
m. 108a/04, 108a/04
[=2]

minvāl Biçim, şekil, yol, tarz, suret.
m. 67a/13, 74a/04, 89a/11
[=3]

misk Asya dağlarında yaşayan bir ceylan cinsinin erkeğinde karın derisi altında bulunan kese şeklindeki bir bezden elde edilen güzel kokulu siyah madde.
m. 68b/08, 70b/01
[=2]

miṣḳāl Son zamanlarda sadece altın, gümüş, inci gibi kıymetli maden ve mücevherleri tartmakta kullanılan ve kullanıldığı yere, zamana göre değişiklik gösteren, yaklaşık 1, 3 veya 1, 5 dirhem yahut 20 veya 24 kırat ya da 4, 009 veya 4, 80 gr. Karşılığı olarak kabul edilen ağırlık ölçüsü birimi.
m. 66b/04, 89a/12
[=2]

mizāc Huy, yaratılış, tabiat.
m.+ına 103a/06
[=1]

mefāṣıl Oynak yerler, eklemler, mafsallar.
m. 60b/04
[=1]

muġāṣ Yabani nar kökü.

m. 64a/11, 73a/07, 78a/13, 100b/05, 103a/13
[=5]

muġra Kızıl balçık.
m. 69a/13, 83a/01, 86b/01
m.+dur 87b/06, 90b/05
[=5]

muḫālif Uygun olmayan, uymayan, aykırı, zıt.
m. 60b/10
[=1]

muḥallil İltihapları, şiş ve yumruları dağıtmaya çalışan ilaç.
m. 91b/03, 91b/13
[=2]

muḫāṭara Tehlikeli durum, tehlike.
m. 79a/04
[=1]

muḥkem Sağlam, kuvvetli, dayanıklı.
m. 63b/08, 72b/13, 74a/04
[=3]

muḫtaş Birine veya bir şeye mahsus, hususi, özel.
m. 88a/12
m. ol- 66b/02, 82a/04, 84a/09
[=4]

muḳaddemā Bundan önce, evvelce, eskiden.
m. 90b/08
[=1]

muḳavvī Güçlü, sağlam, kuvvetli, sert.
m. 74a/06
[=1]

muḳl Bir çeşit kokulu reçine, pelesenk ağacı.
m. 62b/08, 99a/12, 99b/02, 99b/07
m. –ı ezraḳ 69b/06
[=4]

mulūḫıyye Bataklık ebegümeci.
m. 87a/13
[=1]

mum Bal mumu, erimiş iç yağı, parafin, sterarik asit gibi maddelerden daha çok çubuk şeklinde dondurularak yapılan ve ışığından faydalanmak için ortasına yerleştirilmiş bir fitili üst kısmından yakmak suretiyle kullanılan basit bir aydınlatma aracı, şem.
m. 98a/10
[=1]

munaʿḳıd Bağlanmak, düğümlenmek.
m. ol- 97a/11
[=1]

murād Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç.
m. it- 62a/05
[=1]

murūr Geçme, geçip gitme, bitme, sona erme.
m. 108a/12
m.+undan 107b/09
[=2]

Muʿtaṣımu'l-ʿAbbāsi Özel ad.
m.+nüñ 71a/04
[=1]

muvāfiḳ Uygun, münasip.
m. 94b/12
[=1]

muvāẓabet Bir işi ara vermeden, aksatmadan yapma, bir işte ciddiyet, sebat ve devamlılık gösterme.
m. olın- 71b/11
[=1]

mübārek Hayırlı, uğurlu, kutlu, mukaddes.
m.+dür 107a/11

[=1]

mübāreke Mübarek kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli.
m.+yi (maḳāle-i mübāreke) 93b/06
[=1]

müberrid Soğutan, soğutucu.
m. 63b/02, 66b/06, 81b/04, 83b/12, 90b/05, 94a/12, 94b/08
m.+eyi (eşyā-ı müberrid) 86a/12
[=7]

mübtelā (Bir derde, bir hastalığa) Tutulmuş.
m. 80b/03
m. ol- 64a/08, 98b/13
[=3]

mücāvir Komşu.
m. ol- 60b/07, 86a/10
[=2]

mücerreb Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş.
m. 105a/05, 68b/10, 76a/12, 80a/06, 95b/03
m.+dür 69a/05, 94a/04, 102a/09, 105a/01, 105b/05
[=10]

mücerrebāt Denenmiş, tecrübe edilmiş şeyler.
m.+larıdur 100b/02
[=1]

müdāvemet Devamlı yapma, ara vermeden, yılmadan sürekli çalışma.
m. olın- 63a/07, 65b/12
[=1]

müddet Zaman, vakit, süre.
m.+de 81b/03
[=1]

mühmel Boş verilmiş, önemsenmemiş, ihmal edilmiş.
m. 65b/05
[=1]

müḳaddemen İlk olarak, öncelikle.
m. 75a/03
[=1]

mükemmel Eksiksiz, kusursuz, tam
m. ol- 69a/01, 83b/10, 91b/11
[=3]

mülāṭefet Güzelce, iyi muamele etme, özen.
m.+ini 83b/11
m.+le 103a/06
[=2]

müleyyin Yumuşatıcı, hafifletici, sakinleştirici.
m. 78b/05, 92a/06
[=2]

mümkün Olması, gerçekleşmesi imkan dahilinde olan, olabilir, kabil, muhtemel.
m. 67b/10
[=1]

müncemiʿ Toplanmak.
m. ol- 70a/11
[=1]

münecces Kirli.
m. ol- 82b/12
[=1]

mürd Ölmüş, gebermiş.
m. ol- 67a/08, 67a/10, 67a/12, 67b/09
[=4]

mürr Lavanta yapımında kullanılan kokulu bir çeşit sarı sakız.
m. 78a/05, 78b/01, 97b/02, 99b/01, 101b/04, 101b/10, 102a/03, 103a/13
[=8]

müşelleş Üzüm şırasının üçte biri kalacak şekilde kaynatılmasıyla

elde edilen ve haram sayılmayan bir nevi şarap.
m. 64a/12
[=1]

müshil Bağırsakların çalışmasını sağlayan, kabızlığı giderici, dışkının kolayca dışarıya atılmasına yarayan ilaç.
m. 96a/02
[=1]

müshilāt Kabızlığı giderici ilaçlar.
m. 93b/08
m.+ı 95b/10
m.+laruñ 95b/09
[=3]

müstaḳbel İlerideki, gelecek.
m. 108a/01
[=1]

müşāhede Gözle görme, gözlem.
m. it- 61a/11
[=1]

müşkil Zor, güç, çetin.
m. 82b/04
[=1]

müştaḳ Türemek.
m.+dur 85b/08
[=1]

müştedd Şiddeti artmış, şiddetli.
m. ol- 75a/10
[=1]

müştemel Bir şey tarafından içine alınan, kapsanan, bir şeyin içinde bulunan.
m.+dür 93b/07
[=1]

müteʿalliḳ Ait, dair, ilgili, alakalı.
m. ol- 100b/01
m. ol- 107b/01
[=2]

müteʾellim Acıyan, ağrıyan.
m. ol- 98b/06
[=1]

mütevellid Dünyaya gelen, doğan, hasıl olan.
m. ol- 77b/10, 85b/07
[=2]

müzdād Artmış, çoğalmış, çok, ziyade.
m. ol- 62a/09
[=1]

nāfiʿ Faydalı, faydası olan, menfaatli.
n. 68b/10, 78a/03, 87b/01, 91b/12, 94a/04, 96b/10, 97a/13, 97b/05, 99b/04, 99b/07, 101a/10, 102a/08, 102b/08, 102b/12, 107a/11
n.+dür 62b/12, 64a/03, 64a/08, 65b/04, 66a/10, 67a/07, 68a/04, 69b/08, 71a/03, 73b/04, 73b/09, 75a/01, 76b/04, 78a/08, 80a/04, 82a/06, 84b/02, 86b/06, 87b/05, 89a/14, 90b/08, 91a/01, 91a/12, 92b/10, 93a/01, 93a/08, 93a/12, 93b/12, 94a/08, 94b/04, 95a/03, 95a/12, 95b/08, 96b/07, 96b/09, 97a/05, 97b/03, 98a/02, 99a/13, 99b/09, 100b/04, 100b/08, 101a/03, 101a/06, 101a/07, 101a/09, 101b/01, 101b/03, 102a/07, 102b/02, 102b/07, 103b/05, 103b/09, 103b/12, 104a/01, 105b/04
n. ol- 78a/10, 79b/05, 91a/10, 98a/10
[=75]

naʿl-band At vb. hayvanları nallayan kimse.
n. 68a/05
n.+lar 62b/13
n.+ları 77a/04
n.+laruñ 65b/09
n.+uñ 65b/01, 85a/02
n. ol- 107a/13
[=6]

nāḥiye Çevre, yan, taraf, civar, bölge.
n.+nüñ 74a/13

[=1]

nām İsim, ad.
n. 72a/02
n.+ında 68a/04, 68a/08
[=3]

nārdīn İki çeneklilerden, sünbül-i rūmī de denen bir çiçek, bir çeşit sümbül. Nardus stricta.
n. 68b/08
[=1]

nāsik Dinine bağlı olup ibadet eden, takva sahibi.
n. 69a/01
[=1]

nāṣūr Vücudun özellikle el ve ayakların devamlı sürtünmeye uğrayan yerlerinde üst derinin sertleşmesi ve kalınlaşması sonucunda meydana gelen sertlik.
n. 77a/13
n.+a 77a/13, 94b/12
n.+uñ 77b/03
[=4]

naṭrūn Su ile birleşmiş ve billurlaşmış sodyum karbonat.
n. 62b/09, 66b/04, 69a/10, 74b/13, 78b/09, 87a/06, 87a/08, 89b/10, 89b/11, 92b/13, 93a/07, 93a/12, 93b/12, 96a/07
[=14]

naṭūl Kaynatılmış öz, yarayı iyileştirmek için kullanılan yağ.
n. 98b/05, 98b/08
n.+ı 98b/07
[=3]

naṭūlāt Hasta uzvu yağla ovarak iyi etme, sıcak su.
n. 93b/08, 99a/05
n.+da (bābu'n-naṭūlāt) 91b/06
[=3]

ne 1. Hangi miktarda, ne ölçüde.
n. 65a/11, 65a/13, 107a/13
2. Hangi.
n.85a/10
[=4]

nebāt Bitki.
n. -ı şeker 93b/13, 94a/10, 94b/13, 95a/04
[=4]

nebḳ Nilüfer çiçeği.
n. 64b/07, 92b/09
[=2]

necāset Dışkı.
n.+i 84b/01, 85b/10
[=2]

necāt Kurtulma, kurtuluş.
n. bul- 64b/13, 66b/09
[=2]

nedāmet Pişman olma, pişmanlık.
n. çek- 83b/10
n. çekil- 91b/11
[=2]

nefʿ Fayda, çıkar, kar, menfaat.
n. 71a/02
n.+ı 71a/03
n.+ın 84a/08
[=3]

nefes Akciğerlere hava alıp verme ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk.
n. aldur- 68a/09
n. çıkar- 68a/10
[=2]

neft Neft yağı.
n. 63a/04, 75a/13, 75a/13, 76a/01, 76a/06, 76b/02
n.+i 75b/11
[=7]

nehy Birini bir şeyden alıkoyma, bir şeyin yapılmasını yasak etme, menetme, engelleme.
n. eyle- 71a/01
n. it- 85a/07
[=2]

nem Rutubet.
n.+den 74b/01
[=1]

nemek Tuz.
n. 93b/12, 95a/04, 95a/08
[=3]

nerdübān Merdiven kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.
n. 61a/07
[=1]

nergis Bir çenekliler sınıfının nergisgiller familyasından, lale gibi soğanla üretilen, beyaz ve sarı çiçekli, soğanı zehirli süs bitkisi. Narcissus.
n. 102b/04
[=1]

nesl Bir kimsenin zürriyeti, evlat ve torunları, soy, döl.
n. kes- 71a/01
[=1]

nesne Belli bir ağırlığı, maddesi ve hacmi olan her türlü cansız varlık, şey.
n. 107b/02, 95b/03, 95b/06
[=3]

neşter Cerrahların kesmek ve yarmak için kullandıkları keskin ve sivri uçlu ufak bıçak, bisturi.
n. 63a/02, 63a/05, 70a/04, 79a/05, 82b/10, 83a/10
n.+le 77a/07, 83a/08
n. ur- 82b/09
[=9]

netekim Cümle başında kendisinden önce gelen cümledeki hükmü doğrulamak için"gerçekten, hakikaten, nasıl ki, …..olduğu gibi" anlamlarında kullanılır. Bağlaç.
n. 71a/12
n. 83a/11
[=1]

nev' Tür, cins.
n. 72b/11
n.+a 83a/08
n.+i 87a/01
n.+idür 86a/05, 91b/07
[=5]

nevāṣīr Sigil, nasır.
n.+ı 95a/03
[=1]

nıḳris Gut hastalığı.
n. 91b/01
[=1]

nıṣf Yarı, yarım.
n.+ı 92b/04, 102a/10
[=1]

nışādır Amonyak tuzu, amonyum klorür.
n. 69a/06, 94a/05, 95a/05, 95a/08, 102a/06
[=5]

nihāyet Sonunda, en sonunda.
n. 85b/01
[=1]

nilüfer Nilüfergiller familyasından, durgun sularda ve havuzlarda yetişen, uzun saplı, yuvarlak ve geniş yaprakları su üzerinde yüzen, beyaz, pembe, mavi ve sarı büyük çiçekli su bitkisi. Nymphea.
n. 73b/03
[=1]

nīm Yarım.
n. 97b/08
[=1]

nişān İşaret, belirti, iz, alamet.
n.+larından 89a/06
[=1]

nişasta Mısır, buğday vb. tahıllardan, mercimek, bezelye gibi baklagillerden ve patatestenelde edilen, mensucat sanayinde, apre maddesi imalinde, ilaç, kibrit, kola sanayi gibiçeşitli yerlerde ve besin maddesi olarak kullanılan una benzer madde.
n. 94b/01, 101a/08
[=2]

noḫūd Baklagillerden, sarımtırak çiçekli, 50 santim boyunda, yurdumuzda tanesi için bazı ülkelerde ise yem bitkisi olarak yetiştirilen bir yıllık bitki.
n. 78b/01
[=1]

noḳṭa Biçimi kalemin kağıda bir defa dokunması ile meydana gelen ben gibi ufak şekil, benek.
n. 88b/13
[=1]

nucār Kaynak.
n. 82b/12
[=1]

nuḳāz Sığırlara ait ülserli rahatsızlık.
n. 92a/03
[=1]

Nūrü'd-dīn e'ş-şehīd Özel ad.
n. 72a/01
[=1]

nusḫa Bir yazıdan çıkarılan suret, yazılı bir şeyin benzeri, eşi, tıpkısı.
n. 104b/06
[=1]

nūş İçme, içmek.
n. itdüril- 64a/13
[=1]

nügi Tartısı yerine göre değişen bir ağırlık ölçüsü.
n. 70b/07, 86b/07, 88a/04, 88b/09, 89a/09, 90a/13, 103a/04
n.+sin 93a/11
n.+sini 96b/05
[=9]

o 1. Öyle, o kadar.
o. 82b/01
2. İşaret zamiri olarak yerini tuttuğu en uzaktaki kimse veya şeyi gösterir.
o.+dur 66a/12, 71a/02, 72b/09, 75a/05, 82a/01, 87a/04, 96a/11, 98b/05
[=9]

od Ateş.
o. 98a/02
o.+da 73b/04
[=2]

oġ- Elini bir şeyin üzerinde bastıra bastıra gezdirmek.
o.-asın 85a/11
o.-maḳ 98b/12
o.-maḳdur 91b/06
o.-up 63a/06, 63b/11, 70a/04, 72a/10, 78b/03, 83a/13, 85a/04
[=10]

oġıl- Üzerinde bastırıla bastırıla el gezdirilmek.
o.-a 99a/04
[=1]

oġlancuḳ Küçük çocuk.
o. 92a/10
[=1]

oġlan aşı Çiriş otu. Andrum sativum.
o. 70b/08, 79a/02, 97b/01
[=3]

ol- 1. Bir durumda bulunmak, var olmak, mevcut olmak.
o.-a 65b/08, 67b/03, 74a/01, 76a/03, 80a/01, 81a/10, 81a/12, 81b/04, 81b/10, 83a/04, 85b/03, 86b/02, 87a/11, 87a/13, 87b/07,

87b/10, 89a/03, 90b/12, 96a/10, 99a/02
o.-an 60b/02, 60b/07, 60b/12, 60b/12, 61b/10, 62a/04, 65a/05, 65a/12, 66b/02, 66b/11, 67b/02, 67b/09, 69b/01, 71a/02, 71b/04, 72a/05, 72b/04, 73a/08, 73b/13, 74a/05, 74a/09, 74a/11, 74a/12, 77b/10, 77b/12, 78a/10, 79a/01, 79a/07, 79b/03, 81b/12, 82a/04, 82b/07, 82b/08, 83a/10, 83a/13, 83b/03, 83b/13, 84a/09, 85a/10, 85b/04, 86a/10, 87a/05, 88b/01, 88b/03, 88b/07, 90b/02, 91a/07, 91a/09, 91a/10, 92b/07, 93b/11, 94b/12, 95b/07, 95b/11, 96a/08, 97b/12, 98b/06, 98b/12, 98b/13, 99b/08, 100b/01, 101b/08, 107b/01
o.-anı 107b/02
o.-dı 70a/08, 82b/01
o.-duġı 67a/10, 73a/02, 90b/11
o.-duġından 67a/10, 73b/07, 85b/07
o.-duġındandur 64a/09, 70a/13, 82b/12
o.-duḳça 61a/13, 66b/10
o.-duḳda 61a/02, 65b/10, 75b/09, 78b/05, 83b/01, 97a/11, 107b/11
o.-duḳlarıyçün 88b/05
o.-ıcaḳ 81b/05
o.-ımaz 91b/10
o.-ınca 73b/04
o.-ıncaya 77b/04, 101a/01
o.-maduġına 83b/09
o.-maġla 73b/12, 86a/01
o.-maḳdan 68b/12
o.-maḳla 70a/11
o.-maḳlıġuñ 73a/11
o.-maması 68b/02
o.-ması 64a/08
o.-maya 81b/05
o.-mayup 68b/03, 86a/02
o.-maz 62a/01, 96a/09
o.-mazsa 61b/12
o.-mış 67a/12, 70a/06, 77a/07, 77b/10, 78a/11, 102a/03
o.-mışdur 83b/04
o.-mıyacaḳ 85a/09
o.-sa 82a/12, 94a/09
o.-up 65b/12, 66b/08, 67a/08, 67a/12, 67b/04, 70a/07, 72b/04, 72b/10, 75a/10, 75b/12, 77a/11, 77b/06, 77b/08, 79b/06, 80a/13, 80b/04, 81b/05, 82b/02, 90b/01, 98a/10, 99a/06, 100b/01, 108a/07
o.-ur 62a/09, 64b/06, 65a/13, 65b/01, 67a/09, 70a/11, 73b/01, 73b/06, 74b/12, 84b/13, 85b/04, 85b/07, 88a/07, 88b/01, 90a/03, 90a/04, 90b/03, 92a/04, 107b/05, 108a/13
o.-ursa 90a/08
[=178]
2. (Sıfatlardan sonra geldiğinde)……..vasfını taşımak.
o.-a 104b/13, 105a/08
o.-dılar 81b/11
o.-dısa 75a/10
o.-ınca 74a/04
o.-ıncaya 74a/07, 77b/05, 84b/10
o.-maḳ 69a/02, 83b/11
o.-makçün 91b/11
o.-mayınca 78b/03
o.-mazsa 75a/12
o.-mışdur 82b/03
o.-up 74b/09, 83b/03, 108a/06
o.-ur 74a/01, 74a/06, 75b/07, 104a/08, 107b/06, 108a/06
[=23]
3. Meydana gelmek, vuku bulmak.
o.-a 74a/11, 76a/09, 76a/10, 79b/01, 86a/11, 108a/10
o.-an 82a/01, 82a/08, 89b/04, 102b/08
o.-dı 82a/13
o.-dıysa 90b/01
o.-duġı 82b/05
o.-duḳda 89b/05
o.-maḳlıġıdur 87a/04
o.-ması 63a/08
o.-masıdur 63b/02
o.-sa95a/07
o.-up80b/07

o.-ur 62a/07, 66a/01, 66a/11, 66b/12, 70a/10, 73a/12, 76b/05, 79b/03, 84a/07, 88a/10, 107b/12,
o.-ursa 89a/15
[=31]
4. İsim-fiillerden sonra anlamı kuvvetlendirmek, değişik bir ifade sağlamak için bir uslup özelliği olarak kullanılır.
o.-a 84b/04, 84b/08, 87b/06
o.-ur 75a/06
[=4]
5. Dokunmak.
o.-mamışdur 71b/13
o.-maz 85b/01
o.-up 76a/01,
[=3]
o. ʿārıż ol- 60b/02, 65b/10, 78b/05, 80a/11, 91a/07
o. berāber ol- 90a/04
o. beyāz ol- 108a/06
o. bili ṭutmaz ol- 75a/06
o. büyücek ol- 77b/06
o. cemʿ ol- 77a/07
o. cerāḥat ol- 70a/06
o. çatallu ol- 72b/10
o. çirkin ol- 74a/06
o. çok ol- 73b/07, 73b/12
o. eski ol- 75b/12
o. fāsid ol- 91a/09
o. fāyide ol- 76a/01, 85b/01
o. gerek ol- 73a/08
o. gevşek ol- 99a/06
o. ḥabs ol- 86a/02
o. ḥācize ol- 60b/12
o. ḥādiṯ ol- 81b/12
o. ḥall ol- 101a/01
o. ḥāṣıl ol- 62a/07, 73a/02, 73a/12, 79b/03, 82a/01, 82a/08, 88a/10, 90a/03
o. ḫoş ol- 74a/04, 74a/07, 74b/09, 75a/10, 75a/12, 77b/05, 78b/03, 81b/11, 82b/03, 83b/03, 84a/07, 104b/13
o. ḥudūṯ ol- 63b/01, 82b/05
o. ʿilāc ol- 83b/09
o. iri ol- 80a/13
o. irte ol- 83b/01
o. ḳabīḥ ol- 74a/01
o. ḳabż ol- 81b/05, 81b/05
o. ḳādir ol- 91b/10
o. koyı ol- 84b/10
o. küḥeylān ol- 74a/01
o. laḥm ol- 65b/12
o. lāzım ol- 62a/04
o. līnet ol- 81b/04
o. maʿlūm ol- 108a/06
o. māniʿ ol- 70a/11
o. māyil ol- 108a/07
o. mecālı ol- 75b/13
o. melhem ol- 73b/04
o. meşġūl ol- 85b/03
o. muḫtaṣ ol- 66b/02, 82a/04, 84a/09
o. munaʿḳıd ol- 97a/11
o. muştedd ol- 75a/10
o. mübtelā ol- 64a/08, 98b/13
o. mücāvir ol- 60b/07, 86a/10
o. mükemmel ol- 69a/02, 83b/11, 91b/11
o. müncemiʿ ol- 70a/11
o. münecces ol- 82b/12
o. mürd ol- 67a/08, 67a/10, 67a/12, 67b/09
o. müteʿallıḳ ol- 100b/01, 107b/02
o. müteʾellim ol- 98b/06
o. mütevellid ol- 77b/10, 85b/07
o. müzdād ol- 62a/09
o. nāfiʿ ol- 78a/10, 79b/05, 91a/10, 98a/10
o. pāk ol- 61a/02, 77a/11, 77b/04
o. ṯābit ve bir ḳarār ol- 62a/01
o. sākin ol- 104a/08, 105a/08
o. ṣıñır ol- 88b/05
o. sivri ol- 65b/08
o. şikest ol- 74a/05, 78a/11
o. şiş ol- 99b/08
o. ṭaracıḳ ol- 67a/09, 77b/08
o. telef ol- 70a/08
o. ṭoġru ol- 67b/04
o. üstāż ol- 67b/02
o. vāḳıʿ ol- 63a/08, 66a/01, 80b/07, 82a/13, 87a/04, 89a/15, 89b/04, 89b/05, 95a/07, 95b/07
o. yüklü ol- 66b/10, 68b/02, 68b/03, 68b/12
o. żāhir ol- 67a/12, 72b/04, 74a/11, 82a/12, 88a/07, 88b/01, 88b/07, 107b/05

o. żaʿīf ol- 86a/11
o. żarar ol- 71b/13
o. zāyil ol- 61b/12, 70a/07, 74b/12, 76a/09, 79b/01, 83b/04, 84b/13, 90b/03
o. zebūn ol- 65b/01
o. ziyāde ol- 108a/13
[=142]

ol 1. Üçüncü tekil şahıs sıfatı.
o. 61b/08, 62a/08, 62a/12, 63a/03, 63a/05, 67a/06, 67a/13, 67b/08, 68a/07, 69a/04, 70a/05, 70a/06, 70a/07, 70a/08, 72a/11, 72a/12, 73b/08, 74b/02, 74b/05, 74b/09, 74b/12, 75a/09, 75b/08, 75b/08, 75b/09, 76a/09, 76b/12, 77a/06, 77a/08, 79a/06, 80a/09, 80a/12, 80b/01, 80b/05, 81b/06, 83b/01, 83b/07, 84a/05, 84a/06, 88a/02, 88a/13, 88b/03, 89b/05, 90a/01, 91b/04, 92a/05, 92b/07, 92b/11, 92b/13, 93b/01, 96b/02, 97a/09, 98b/05, 98b/08, 103a/12, 103b/03, 105a/04, 105a/07
[=58]
2. Üçüncü tekil şahıs zamiri.
o. 70a/03, 88a/02
o.+ aña 61a/10, 62b/08, 63a/04, 63a/06, 63a/08, 64b/01, 64b/10, 64b/12, 64b/13, 65a/03, 65a/08, 65a/09, 65a/10, 66a/05, 66a/06, 66b/12, 68b/09, 69b/04, 69a/10, 70b/02, 70b/10, 71b/03, 71b/08, 72a/08, 72b/06, 72b/08, 73a/10, 73b/01, 74a/02, 74a/11, 75a/13, 75b/10, 76a/01, 77a/05, 78b/11, 80b/01, 80a/03, 80b/05, 81a/08, 82a/06, 82b/02, 83a/13, 83b/07, 83b/08, 84b/04, 84b/06, 84b/07, 84b/11, 86a/08, 86b/01, 87a/02, 87b/04, 87b/08, 87b/08, 87b/14, 88a/05, 88b/01, 88b/04, 91a/05, 91b/09, 92a/12, 92b/13, 93a/09, 93a/13, 93b/05, 95b/03, 95b/04, 99a/07, 99a/13, 101b/09, 102b/10, 103a/01, 107b/10, 107b/12, 107b/13, 108a/02
o.+anda 79a/04, 84b/09, 85b/12
o.+ andan 61a/08, 61a/12, 61b/06, 61b/10, 62b/02, 62b/03, 63a/02, 63a/05, 63a/07, 63b/09, 63b/11, 64a/05, 64a/07, 64b/10, 64b/12, 65a/07, 65b/08, 66a/04, 66a/07, 66b/08, 67a/05, 67a/07, 67a/09, 67a/12, 67b/02, 67b/03, 67b/11, 68a/01, 68a/12, 68b/05, 69b/02, 70a/04, 70b/02, 71b/01, 71b/02, 71b/05, 71b/06, 71b/09, 71b/12, 72a/03, 72a/05, 72a/09, 72a/10, 72a/12, 72b/01, 72b/05, 73a/09, 73b/06, 73b/08, 74a/10, 74a/13, 74b/02, 74b/06, 74b/11, 75a/09, 75b/01, 75b/03, 75b/07, 76a/07, 76b/12, 77a/05, 77a/05, 77a/09, 77a/10, 77b/01, 78b/09, 79a/02, 79a/05, 79a/08, 79b/08, 79b/12, 80a/01, 80b/10, 81a/03, 81a/10, 81b/02, 81b/07, 82a/05, 82b/10, 83b/05, 84b/10, 85a/05, 86a/11, 86b/12, 87a/06, 87b/04, 88a/01, 88a/03, 88a/13, 88b/06, 89a/07, 89b/08, 90a/06, 90b/12, 91a/09, 92a/06, 92b/02, 92b/05, 92b/07, 93a/05, 95b/12, 96a/05, 96a/06, 96b/02, 97a/07, 97b/08, 98a/12, 98b/03, 98b/05, 101a/02, 102a/11, 103a/02, 103b/02, 103b/07, 103b/11, 104a/07, 104b/12, 105a/02, 108a/13
o.+ anı 60b/11, 61a/02, 61a/09, 61a/11, 61b/02, 61b/04, 62a/12, 62b/07, 63a/01, 63b/10, 66a/12, 70b/13, 71a/05, 76a/05, 78a/07, 81a/07, 88b/10, 89a/06
o.+anlar 65b/02
o.+anlara 71a/08, 88b/02, 107b/08
o.+ anuñçün 70b/13, 85b/01, 85b/11
o.+ anuñ 60b/10, 60b/12, 61a/07, 62a/07, 62a/13, 63b/02, 63b/07, 64a/09, 66a/02, 67a/08, 67b/10, 68b/03, 69a/03, 69b/09, 70a/11, 71b/05, 71b/07, 72a/04, 74b/05, 74b/10, 75a/02, 75a/07, 75a/13, 77a/10, 77b/10, 77b/12, 78b/05, 79b/04, 80a/06, 80b/09, 82a/01, 82a/12, 82b/12, 85b/08, 86a/05,

86b/10, 87a/14, 88a/03, 88a/08, 88b/02, 90a/04, 92b/06, 96a/09, 108a/10
o.+ anuñla 64b/01, 98b/06, 99a/04
o.+ añlaruñ 96b/08
[=273]
olın- 1. Olmak fiiline konu olmak.
o.-a 61b/03, 63a/07, 63a/11, 63a/13, 63b/06, 64a/01, 65b/12, 66a/10, 71b/11, 74b/03, 76b/01, 76b/10, 78b/06, 78b/09, 87a/12, 87b/11, 88b/11, 91a/04, 92a/06, 94a/09, 95a/08, 96a/12, 97b/10, 98a/05, 98a/08, 98a/12, 98b/04, 99b/03, 99b/06, 101a/12, 101b/05, 101b/11, 102a/07, 102a/12, 103a/05, 103a/11, 103b/03
o.-acak 61b/04, 61b/13, 63a/12, 63b/06, 67a/13, 84a/09, 86b/03, 90a/11, 101b/12, 104a/06
o.-alar 63b/12
o.-an 103a/04, 103b/02, 61b/01, 62a/03, 74a/09, 74a/12, 82a/09, 82b/09, 84a/02
o.-andan 103a/12
o.-maḳda 91b/11
o.-maz 62a/04, 96/09
o.-mazsa 93b/04
o.-mış 69b/11
o.-up 93b/06
o.-up 93b/04
o.-ur 78b/07, 79a/03, 82a/08, 91b/04
[=69]
o. add olın- 82a/08
o. dermān olın- 82a/09, 91b/11, 93b/04
o. ġaflet olın- 93b/04
o. ḥabs olın- 84a/02
o. ḥuḳne olın- 66a/10, 78b/09
o. ıtʿām olın- 87a/12, 87b/11, 91a/04, 96a/12
o. iḫrāc olın- 78b/06
o. ʿilāc olın- 63a/13, 74b/03, 91b/04
o. ishāl olın- 79a/03
o. istiʿmāl olın- 63a/10, 63b/06, 64a/01, 76b/01, 76b/10, 92a/06, 94a/09, 95a/08, 97b/10, 98a/05, 98a/08, 98a/12, 98b/04, 99b/03, 99b/06, 101a/12, 101b/05, 101b/11, 102a/07, 102a/12, 103a/05, 103a/11, 103b/03
o. itmām olın- 93b/06
o. muvāżabet olın- 71b/11
o. müdāvemet olın- 63a/07, 65/12
o. redd olın- 61b/03, 62a/04, 63b/12
o. saḥḳ olın- 69b/10
o. ẕikr olın- 61b/01, 61b/04, 61b/13, 62a/03, 63a/12, 63b/06, 67a/13, 74a/09, 74a/12, 78b/07, 82b/09, 84a/09, 86b/03, 90a/11, 101b/12, 103a/04, 103a/12, 103b/02, 104a/06
[=67]

omuz Vücutta boynun iki yanında kalan, kolların gövdeye bağlandığı kısım.
o. 83a/11, 83a/11
o.+ından 98b/07
[=3]

omuz dāġı omuza uygulanan bir dâğ şekli
o. 100a/01

on Dokuzdan sonra on birden önce gelen sayının adı.
o. 64b/04, 64a/08, 65a/02, 65a/12, 65b/04, 65b/13, 66a/10, 66b/10, 67a/07, 68b/01, 90b/12, 93b/07, 103a/07, 103b/12, 107b/09
[=15]

onıncı On sayısının sıra sıfatı, sırada yeri dokuzuncudan sonra, onbirinciden önce olan.
o. 64a/03
[=1]

oñ- İyileşmek, şifa bulmak.
o.-ması 97b/04

o.-mazsa 76a/01
o.-mayup 75a/12
o.-up 77b/04, 82b/03
[=4]

oñart- (Yarayı) İyileştirmek.
o.-maḳ 73b/12
o.-up (oñardup) 89b/07
[=2]

oñdur- İyileştirmek, şifa vermek.
o.-ıcı 74b/02, 97a/13, 97b/12
o.-up 101b/07
o.-ur 102a/02
[=5]

oñut- İyileştirmek, şifa vermek.
o.-up (oñudup) 81b/08
[=1]

orta İki uçtan veya bütün noktalardan aynı uzaklıkta olan yer.
o.+sında 88b/13
o.+sından 81a/07
[=2]

ot Bir iki mevsim veya bir yıl, pek azı da daha fazla yaşadıktan sonra kuruyan, toprak üstündeki kısımları odunlaşmayıp yumuşak kalan küçük bitkilerin ortak adı.
o. 69b/04, 80a/01, 87a/11, 89a/02, 91a/11, 102b/12
o.+a 87a/11
o.+dan 88a/01
o.+ı 92a/10
o.+lar 92a/02
o.+uñ 87a/11
[=11]
o. boy otı 76a/10
o. çitlemik otı 69b/12
o. egrice yonca otı 67b/07
o. koyun gözi 79b/10, 102b/09
o. koyun gözi otı 67b/07, 91a/13, 92a/09
[=8]

otlaḳ Hayvan otlatılan yer, mera, çayır.
o.+dan 92b/11
o.+ı (otlaġı) 66a/05, 69b/07
o.+ını (otlaġını) 66a/13
[=4]

otluḳ Kış için kurutulmuş ot yığını.
o.+ı (otluġı) 90b/02
[=1]

otuz Yirmi dokuzdan sonra, otuz birden önce gelen sayının adı.
o. 73b/10, 74a/08, 74b/04, 75a/01, 75a/05, 76a/04, 76b/04, 76b/10, 78a/08, 108b/01
[=10]

otuzıncı Otuz saysının sıra sıfatı, sırada yeri yirmi dokuzuncudan sonra, otuz birinciden önce olan.
o. 73b/05
[=1]

oy- 1. (Kumaş, kağıt, deri vb. şeyleri) Girintili şekilde kesmek.
o.-up 76b/12
[=1]
2. Yardımcı fiil.
o. tegelti oy- 76b/12

öbir Diğer, öteki.
ö. 71b/07
[=1]

öd Karaciğer tarafından salgılanan yeşil sarı renkte acı sıvı, safra.
ö.+de 88a/11
ö.+i 68b/07, 94a/11
ö.+ini 74b/11
[=4]

öl- Hayatı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek.
ö.-miş 68a/06
ö.-ür 93b/05
[=2]

öldür- Bir canlının hayatına son vermek.
ö.-e 85a/06
ö.-ür 77b/13, 82b/05, 101b/08, 102a/05
[=5]

ʿömür Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat.
ö. 107a/13, 107b/10
ö.+i 61a/13 (ʿömri)
ö.+inden (ʿömrinden) 107b/09
ö.+leri 108b/03
ö.+lerinüñ 107a/12
[=6]

ön Arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, görünen ileri taraf.
ö.+de 67b/04
[=1]

ördek Perde ayaklılardan, evcil ve yabani cinsleri bulunan, kazdan küçük, paytak yürüyüşlü, su kuşu. Anas.
ö. 79b/12, 102b/06, 103a/03
[=3]

örümcek Örümceğimsiler sınıfının örümcekler takımından eklemli hayvan, ankebut. Aranea.
ö. 93a/04
[=1]

öte Uzaktaki zaman, ilerideki zaman.
ö. 108a/13
[=1]

pāk Temiz.
p. 68b/05, 105a/06
p. it- 77a/08, 77b/09, 89b/08, 102a/05
p. ol- 61a/02, 77a/11, 77b/03
[=9]

pākla- Temizlemek.
p.-duktan 74b/08
p.-mak 75a/04
p.-yup 61a/10, 74b/05
[=4]

panbuḳ Pamuk bitkisinin tohumlarının etrafını kaplayan, yatak ve yastık doldurmakta, eğirilip iplik haline getirildikten sonradokuma sanayinde ve çeşitli işlerde kullanılan yumuşak, ince beyaz teller.
p. 65b/11, 80b/10
[=2]

pancar Ispanakgillerden, şeker pancarı, sebzelik pancar, yem pancarı gibi cinsleri bulunan, zengin vitaminli, iki yıllık otsu bitki. Beta vulgaris.
p. 69a/10, 84b/04, 87a/10, 102a/09, 102b/03
[=5]

papadya Birleşikgillerden, baharda taç yaprakları sarı, ortası beyaz çiçekler açan, ateş düşürücü, spazm çözücü, sinirleri yatıştırıcı, rahatlık verici, bağırsak gazlarını giderici hassalara sahip bir yıllık otsu bitki. Matricaria chamomilla.
p. 66a/05
[=1]

pāralat- Parçalamak.
p.-up (pāraladup) 67b/12
[=1]

pekiş- Sertleşmek, katılaşmak.
p.-üp 75a/04
[=1]

pelid Meşe ağacı ve meyvesi, palamut.
p. 96b/11, 101a/10
[=2]

penbe Pamuk.
p. 71b/01, 73a/04, 81a/10
p.+yi 82a/06
[=4]

perkit- Sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek, tahkim etmek.
p.-üp (perkidüp) 72a/06
[=1]

pes Şu halde, öyleyse, imdi.
p. 61a/02, 62a/04, 62a/09, 63a/06, 67a/11, 67b/11, 68b/03, 69a/02, 70a/13, 71a/05, 72a/04, 72a/13, 72b/03, 72b/11, 73b/01,

74a/01, 74a/08, 74a/11, 74b/09, 76b/01, 76b/11, 78a/09, 78b/06, 79b/05, 80b/01, 81a/05, 81a/12, 82a/01, 82b/02, 82b/13, 83b/12, 84a/08, 84b/06, 86a/07, 87a/04, 88b/05, 89a/06, 89b/15, 91b/12, 95b/12, 97a/11, 107a/13, 107b/03, 107b/12, 108a/02
[=45]

peyvend Bağ, rabıta.
p. ur- 61b/10
[=1]

piş- (Yiyecekler) Isı etkisiyle çiğliği ve hamlığı giderek yenilebilir duruma gelmek.
p.-dükde 97b/09
p.-inceye 97a/10
p.-üp 97a/11
[=3]

pişür- Isıda tutarak yenecek duruma getirmek.
p.-üp 67a/05, 67a/06, 69b/07, 70a/02, 73b/04, 88a/02, 90b/13, 96a/06, 97b/07, 98a/05, 98a/08, 101a/12
[=12]

pişüril- Pişirmek işlemine tabi tutulmak, pişirmek işi yapılmak.
p.-e 97b/03, 98a/01, 101a/02
[=3]

pulamac Sulu ve cıvık hamur ve bu kıvamdaki karışım.
p.+a 65b/06, 83a/02
p.+ı 68a/12, 90b/04, 92b/09, 95a/12
p.+ını 92b/09
p. it- 68a/02
[=8]

pürçüklü Havuç.
p. 80a/02
[=1]

raġbet İstek, arzu, alaka, meyil, teveccüh.
r.+lerün 71a/09
[=1]

raḥat Üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, huzur.
r. virdür- 77a/01
[=1]

raḫş Gösterişli, güzel at.
r.+ı 71a/05
[=1]

raḳūāt Damarları büzücü ilaç.
r.+dur 93b/10
[=1]

rast Rastlama, tesadüf.
r. gel- 67b/11
[=1]

rāsuḫt Kükürt karıştırılmış bakır.
r. 64a/02
[=1]

rāvend İki çenekliler sınıfının kara buğdaygiller familyasından, büyük yapraklı bazı türlerisüs bitkisi olarak yetiştirilen, bazı türleri sebze olarak yenen, iştah açıcı, kuvvetlendirici, ishal kesici, gaz giderici hassaları sebebiyle hekimlikte kullanılan çok yıllık otsu bitki. Rheum.
r. 89b/02, 90b/05
[=2]

rāvend-i çīnī Çin ravendi. Ravend otundan yapılan ecza.
r. 86b/04, 89a/08
[=2]

rāyiḥa Koku.
r. 90a/01
[=1]

rāzıyāne Rezene denen bitki. Foeniculum vulgare.
r. 86a/02

[=1]

redd Geri çevirmek, geri döndürmek.
r. it- 61b/05, 61b/08, 64a/05, 64a/07, 66a/08, 81a/01
r. olın- 61b/03, 62a/04, 63b/12
[=9]

refʿ Yukarı kaldırma, yükseltme.
r. it- 62a/12
[=1]

remed Göz iltihabı, göz ağrısı.
r. 94b/01
[=1]

resil Yumuşak olma, faydalı mehlem.
r.+(merhemü'l-resil) 97a/12
[=1]

Resūlu'llāh ṣallī allāhu ʿaleyhi ve-sellem "Allah'ın Elçisi" Hz. Muhammed -Allah'ın selameti üzerine olsun-
r. 70b/13
r. +den 104a/01
[=2]

revā Layık, uygun, yerinde, münasip.
r. gör- 71a/01, 85b/01
[=2]

revġan Yağ.
r. 76b/07
[=1]

rīḥü'l-cemāl Develer yeli denen hastalık.
r. 62b/12
[=1]

rīḥü's-sūs Belin tutmaması hastalığı.
r. 76a/04
r.+dan 76b/06
[=2]

riye Akciğer.
r. 60b/03
r.+de 82b/06, 89b/04
[=3]

rubʿ Dörtte bir, çeyrek.
r. 84a/11, 95a/05, 95a/11, 97b/02
[=4]

rubāʿ Atların dördüncü senesinde çıkan dişleri.
r. 108a/02
[=1]

rubāʿiyyāt Dört diş.
r.+dan 108a/03
[=1]

ruʾesā Başta gelenler.
r. 71a/07
[=1]

ruṭūbet Cisimlerde ve havada bulunan, gözle görülemeyecek derecedeki su veya su buharı.
r. 81a/12, 89a/02
r.+den 66b/12
[=3]

saʿat Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakikalık zaman birimi.
s. 68a/09
[=1]

ṣabāḥ Günün başlangıcı gündüzün ilk saatleri.
s. aḫşām 61a/11
[=1]

ṣābit Yerinde duran, yer değiştirmeyen, durağan.
s. ve bir ḳarār ol- 62a/01
[=1]

ṣābūn Yağlı maddelerden ve alkalilerden yapılan kirli, yağlı şeyleri temizlemekte ve her türlü yıkama işinde kullanılan temizlik maddesi.
s. 77a/09, 86a/04
[=2]

ṣaç Başı kaplayan kıllar.

s.+ına 75a/03
[=2]

ṣaç- (Bir şeyi) Ortalığa dağıtmak, etrafa serpmek, dökmek.
s.-a 78a/02, 78a/07
s.-up 82a/09, 90b/02
[=4]

ṣaçġu Organların üzerine ekilen ilaç.
s. 77b/01, 82a/09, 101b/06, 102a/04
s.+lar 81b/01
s.+larun 102a/01
s.+laruñ 79a/08, 81b/01
s.+yı 77b/04, 81b/08
[=10]

ṣaçıl- Ortalığa dağıtılmak, etrafa dökülmek, serpilmek.
s.-a 78a/04, 94a/12
[=2]

ṣaçu Organların üzerine ekilen ilaç.
s. 63b/09, 63b/12
s.+lar 65b/12
[=2]

sāde İçine bir şey katılmamış.
s. 76b/07, 78a/07, 95a/10, 95a/12, 95b/04
[=5]

ṣadef Midye, istiridye vb. deniz hayvanlarının kabuklarının iç tarafında teşekkül eden ve süslemelerde, süs eşyalarında kullanılan beyaz menevişli, çok sert, parlak madde.
s. 90a/13
[=1]

ṣafrā Karaciğerin salgıladığı yeşil sarı renkte acı sıvı, öd.
s.+yı 88a/11
[=1]

sāġ Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan. Bu tarafta bulunan (yön).
s. 61b/10, 104a/02
s.+a 85b/09
[=3]

ṣaġal- Sağlığa kavuşmak, iyileşmek, şifa bulmak.
s.-up 68a/12
[=1]

ṣaġıl- Aşağı doğru hızla inmek, akmak, kaymak.
s.-duḳda 74b/09
s.-ınca 65b/12, 77a/12
s.-ması 60b/09
s.-up 74a/07, 81b/11
[=6]

ṣaġlat- Tedavi etmek.
s.-mışdur 79b/02
[=1]

saḫḳ Döverek ezme, dövme, ezme.
s. olın- 69b/10
[=1]

saḫtiyān Tabaklanarak cilalanmış ve boyanmış deri, özellikle keçi ve dana derisi.
s.+ınuñ 102a/02
[=1]

ṣaḳın- Kaçınmak, tedbir almak.
s.-up 61a/01, 74b/01, 85a/11
[=3]

ṣaḳınıl- Kaçınılmak, korunulmak, çekinilmek.
s.-a 74a/05
[=1]

ṣaḳız Sakız ağacının ve bazı ağaçların kabuklarından sızan, çğnendiği zaman yumuşayan, sarımtırak beyaz renkli, hoş kokulu reçine.
s. 101b/02
s.+ı 78a/12, 78a/12, 89b/08, 97b/01, 100b/04, 100b/04, 101a/01, 101b/05, 103b/05
s.+lar 70a/05, 77a/11, 81b/07, 83b/02

[=14]

sākin Bir yerde duran, hareketsiz.
s.+dür 88a/12
2. Durgun, hareketli olmayan, dingin.
s. itdür- 76a/10
s. ol- 104a/08, 105a/08
[=4]

ṣalıvir- Serbest bırakmak.
s.-dükde 68a/10
[=1]

ṣallandur- Sallanmasını sağlamak, sarkıtmak, sallamak.
s.-up 75a/08
[=1]

ṣamān Tahılların taneleri alındıktan sonra kalan sapları.
s. 61b/06
[=1]

ṣamġ Zamk kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli. Bazı ağaçların kabuklarından sızdıktan sonra renksiz veya sarımtırak renkte katı bir madde halini alan camsı yapıştırıcı madde.
s.+ı 101a/11
s. -ı ʿarabī 89a/08, 94b/04, 100b/06
[=4]

ṣanāʿat Sanat, ustalık, maharet.
s. 71a/09
s.+ı 68a/13
s.+uñ 71a/07
[=3]

ṣancu Organlarda batar veya saplanır gibi hissedilen şiddetli ağrı.
s. 70a/11, 76b/05, 85b/06, 93b/11, 104a/06
s.+larına 104b/10
s.+sı 86a/05
s.+sına 103b/13
s.+sınuñ 85b/10
s. vir- 85b/08
s.+ya 94a/03, 102a/08, 102b/01, 102b/07, 105a/06,104b/04
[=16]

ṣancılan- Vücudun bir yerinde sancı hissetmek, sancısı tutmak
s. –ması 84a/01

ṣandal Sarımtırak renkli, çok dayanıklı, sert ve çok makbul bir odunu olan, çeşitli türlerinden çıkan yağlı ve reçineli esanslar lavantacılıkta, sabunculukta kullanılan, özellikle Hindistan'da yetişen ağaç. Santalum album.
s. 63a/11, 86b/06, 90a/13, 97a/01
[=3]

ṣap Elle kullanıla alet veya eşyanın tutulacak yeri.
s.+ı 84a/11
[=1]

ṣar- (Yara, kırık vb.ni) Tedavi için sargı ile bağlamak.
s.-ma 63a/03
s.-up 72b/05, 74a/04, 84a/13
[=4]

ṣarġu Sağlamlaştırılmak, korunmak veya örtülmek istenen bir şeyin üzerine sarılan, esnek bir maddeden yapılmış uzun ve dar parça.
s. 103a/08, 103a/12, 103b/03, 103b/10
s.+laruñ 103a/07
[=5]

ṣarıl- Tedavi için sargı ile bağlanmak.
s.-an 74a/06
s.-up 72b/06
[=2]

ṣarımsaḳ Zambakgiller familyasından, toprak altında bir soğanı olan, gövdesi uzun, yassı ve sivri uçlu yapraklarla sarılmış, keskin

kokulu, iştah açma, damar genişletme, mikrop öldürme, tansiyon ayarlama vb. pek çok tıbbi hassaya sahip, 30-100 santim yüksekliğinde otsu bitki. Allium sativum.
s. 62b/03, 71b/10, 72a/07, 72b/07, 76b/08, 98b/09
[=6]

ṣarḳıt- Yukarıdan aşağı doğru sarkmasını sağlamak.
s.-duḳda 80a/12
[=1]

saru Altın rengi, kükürt rengi.
s. 64a/06, 70a/06, 77b/02, 78b/05, 78b/06, 78b/12, 79a/06, 83a/13
s.+ya 108a/07
[=9]
2. Yumurtanın ortasındaki sarıkısım.
s.+sı 63a/10, 73b/09, 76a/06, 76b/02, 95b/04
s.+sın 76a/13, 82a/05
s.+sını 63a/11
s.+sıyla 88b/08
[=9]

saruluḳ Kanda safra maddesinin artması sonucunda cildin, göz akının ve idrar, ter gibi bazı vücut sıvılarının sarı renk almasıyla beliren hastalık.
s. 86a/07
[=1]

ṣavu- Soğumak.
s.-duḳda 102a/11
[=1]

ṣavutdur- Isı derecesini düşürtmek, soğumasını sağlatmak.
s.-up 87b/04
s.-ur 98b/01
[=2]

say- Arka arkaya söylemek, sıralamak.
s.-up 107b/02
[=1]

sāyir Öteki, diğeri.
s. 66b/01, 86a/05, 86b/11, 88a/02, 88a/07, 88a/12, 97a/12, 97b/04, 100b/03, 101b/06, 102a/01
[=11]

ṣayrulan- Hastalanmak.
s.-sa 92b/11
[=1]

ṣayrulatdur- Hastalandırmak.
s.-ur 66a/12
[=1]

sebeb Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yahut kimse, neden, bais, amil.
s. 67a/09
s.+den 67a/11, 73a/02, 83b/07, 88a/13
s.+i 64a/09, 82b/05, 82b/12
s.+iyle 77b/10, 81b/06
[=10]

sebkīnc Çınar şekilli bir otun posası.
s. 73a/06, 99b/02, 99b/07
[=2]

sedāb Sedefotu. Rute graveolens.
s. 98b/10, 99a/02
[=2]

sedir Çamgiller familyasından, çapı üç, boyu kırk metreye ulaşabilen, kerestesi inşaat işlerinde, marangozluk ve kaplamacılıkta kullanılan, kışın yapraklarını dökmeyen heybetli bir orman ağacı. Cedrus.
s. 99a/07, 99b/03
[=2]

sefer Yolculuk, seyahat.
s. 90b/01
[=1]

segirt- Koşturmak.

s.-mesi 108b/01
[=1]

sekiz Yediden sonra, dokuzdan önce gelen sayının adı.
s. 107b/09
[=1]

sekizinci Sekiz saysının sıra sıfatı, sırada yeri yedinciden sonra, dokuzuncudan önce olan.
s. 63a/13, 66b/10, 73a/02, 76b/10, 84a/01, 89b/03, 93a/04, 100b/02, 108a/13
[=9]

selcem Şalgam. Brassica rapa.
s. 76b/08, 82a/03, 102a/10
[=3]

selīḫa Çin tarçını kabuğu.
s.+yı 89b/14
[=1]

semizotı Semizotugillerden, küçük, yuvarlak, etli yaprakları ve sapı sebze olarak yenen, C vitamini ve demir bakımından zengin otsu bitki. Portulaca oleracea.
s. 64b/13, 82b/13, 83a/04, 86b/01, 86b/04, 89b/12, 90b/05, 90b/06, 92b/01, 96b/04, 96b/08
[=11]

semt Yan, taraf, cihet, canip.
s.+ine 61a/05, 80b/13
[=2]

sene Yıl.
s. 107b/10, 107b/13, 108a/01, 108a/02
s.+de 108a/01
s.+nüñ 107b/12, 108a/03
s.+ye 108a/02
[=8]

seratānāt Hastalık, illet.
s. 97b/04
[=1]

serp- Belli bir yere dağılacak şekilde atmak, azar azar saçmak.
s.-erler 74b/04
s.-üp 87a/12, 104b/13
[=3]

serpil- Azar azar saçılmak, atılmak, dökülmek.
s.-e 105a/08
[=1]

serv Servigillerden, kışın koyu yeşil yapraklarını dökmeyen, daha çok mezarlıklara dikilen uzun ömürlü, güzel kokulu, kozalaklı, ince uzun ağaç. Cupressus.
s. 66b/13, 80a/07, 103b/10
[=3]

sevdā Eski tıpta insan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği ve insan sağlığının aralarındaki dengeye bağlı bulunduğu kabul edilen dört unsurdan biri.
s.+yı 88a/11
[=1]

seylaḳūn (?)
s. 63a/09, 63a/13, 63b/06, 70a/01, 94b/05, 98a/02, 98a/03
s. (melhemü'l-seylaḳūn) 98a/01
[=8]

ṣıfat Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hal ve vasıf.
s.+ı 63b/13, 64a/10, 70a/03, 70b/01, 70b/05, 75a/13, 76a/06, 78a/01, 78a/11, 78b/10, 79a/04, 79b/05, 82a/04, 86b/12, 89a/08, 93b/10, 97b/05, 99b/09, 102a/02
s.+ıdur 97b/11
s.+ını 60b/06
s.+ların 97a/03
[=22]

sıġa- Okşamak, sıvazlamak.
s.-yup 73b/08
[=1]

sıġalan- Sıvazlanmak.
s.-mış 87b/06
[=1]

ṣıġır Gevişgetirenlerden mana, öküz, inek vb. büyükbaş, boynuzlu, evcil hayvanların ortak adı.
s. 72b/11, 74b/11
s.+lara 72b/09
[=3]

ṣıḳ- 1.Sıkıştırıp suyunu veya yağını çıkarmak.
s.-up 77a/08, 87a/02
[=2]
2. Çevresine sarılarak veya bir şey sararak sımsıkı kavramak, üzerine basınç uygulamak.
s.-up 81a/05
[=1]

ṣıḳıl- Sıkmak işine konu olmak.
s.-ması 81b/06
[=1]

ṣıḳındı Sıkılarak çıkarılan meyva suyu, usare.
s.+sı 87a/10, 91a/02, 93a/02, 95b/02
s.+sından 78b/11
s.+sını 92b/12
[=6]

sıll Verem.
s. 90b/07, 102b/11
s.+(marażü's-sıll) 87a/14
[=3]

ṣın- Kırılmak, parçalanmak.
s.-mış 103b/09
[=1]

ṣındı Makas.
s. 72b/09
[=1]

ṣınuḳ Kırık.
s. 73b/13, 74a/03
s.+a 78a/10
[=3]

ṣınuḳluḳ Kırık.
s. 74a/02
[=1]

ṣıñır Duyulardan ve hareketlerden gelen uyarıları organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bunların oluşturduğu demet.
s. +ında 62a/07
s. ol- 88b/05
[=2]

sıraca Daha ziyade çocuklarda ve gençlerde görülen, boyun ve koltuk altlarındaki lenf bezlerinde iltihaplanmalara ve akıntılı yaralara yol açan bir çeşit verem.
s. 61a/04, 61a/09, 88b/10
s.+ları 60b/11
s.+nuñ 60b/08
s.+sı 60b/05, 88a/06
s.+sınuñ 60b/06
s.+ya 60b/13
[=9]

sıracalan- Verem hastalığının oluşması.
s.-up 61a/12
[=1]

sıraca-ı ṭayyār Bir çeşit verem hastalığı.
s. 88a/05
[=1]

ṣırt Hayvanlarda karın bölgesinin arka tarafında boynun bittiği yerden sağrıya veya bazılarında kuyruğa kadar olan kısım.
s.+ına 79a/11
s.+ında 65b/05
s.+ını 76b/11, 91b/05
[=4]

ṣıyrıl- Sıyırmak işine konu olmak.
s.-an 61b/11
s.-ması 62a/02
s.-sa 61b/02
[=3]

ṣızı İnce ve hafif ağrı.
s. 92a/03
[=1]

ṣızla- Hafiften ve derinden ağrımak, sancımak.
s.-yan 92a/04
[=1]

sidük Böbrekler vasıtasıyla kandan süzülerek idrar yollarından vücudun dışına atılan açık sarı renkli sıvı, idrar.
s. 70a/10, 70a/11
s.+i (sidügi) 70a/09, 91b/10
s. ṭutıl- 70b/08
[=5]

sigil Çoğunlukla gençlerde sıkıntılarla ortaya çıkan, daha çok el sırtlarında, parmaklarda ve yüzde görülen, genellikle kendiliğinden kaybolan, toplu iğne başından bezelye tanesine kadar büyüyebilen, sarı esmer renkte deri çıkıntıları.
s. 69a/06
[=1]

sirāyet (Hastalık için) Geçme, bulaşma.
s. it- 61a/06
[=1]

sirke Bazı çorbalara, yemeklere, salatalara ekşilik vermesi için konulan, halk arasında ateş düşürmesi ve ferahlatması için vücuda sürülen ekşimiş üzüm suyu.
s. 64a/13, 68a/01, 69a/11, 73a/06, 73b/09, 74b/04, 75a/01, 83a/06, 87b/02, 89a/13, 89b/09, 90a/11, 91a/13, 92a/07, 93a/05, 98a/01, 98a/13, 98b/02, 99a/08, 99b/03, 99b/05
s.+de 77a/04, 99a/11
s.+ye 92b/12
[=24]

sivri Ucu keskin ve iğne gibi batıcı olan.
s. 65b/09
s. ol- 65b/08
[=2]

siyāh En koyu renk, kömür rengi, kara.
s. 65b/03, 99a/02
[=2]

ṣoġan Zambakgillerden, kat kat kabuktan ibaret yumrusu ve şerit şeklindeki uzun yeşil yaprakları yemeklerde, salatalarda kullanılan, keskin kokulu ve acı otsu bitki. Allium cepa.
s. 102b/04, 102b/09
[=2]

ṣoḳ- (İçine veya arasına) Girmesini sağlamak.
s.-a 69a/04, 85a/05
s.-dugumda 85a/07
s.-mayasın 85a/09
s.-mazdan 81a/02
s.-up 65b/02, 67b/03, 76a/08, 76b/03, 84b/09, 85a/03, 86a/04, 94a/03
[=13]
2. (İğne, bıçak vb.ni) Batırmak, saplamak.
s.-up 66b/03, 88b/04
[=2]
3. Yardımcı fiil.
s. el sok- 85a/07, 85a/09
[=2]

ṣol Kalbin bulunduğu tarafta olan.
s. 89a/12, 89b/02, 91a/01, 104a/02
s.+a 85b/09
[=5]

ṣol- Diriliğini, tazeliğini, taravetini yitirmek, pörsümek.
s.-up 72a/13
[=1]

ṣoñra 1… gün, ….hafta, biraz, pek çok vb. zaman ifade eden kelimelere eklenerek belirtilen kadar zamanın geçtiğini veya geçeceğini anlatır.
s. 61a/10, 66a/09, 75a/11
[=3]
3. İçinde bulunulan veya bahsedilen anın daha ilerisindeki bir zamanda, bilahare.
s. 64a/07, 67b/12, 73b/09, 74a/02, 74a/02, 74b/08, 76b/01, 78b/09, 80a/04, 82b/13, 84b/07, 84b/08, 88b/05, 89b/08, 90b/01, 92a/08, 108a/12
[=17]

ṣorḳun Sepetçi söğüdü denen ağaç.
s. 86a/13
[=1]

ṣorıl- Bilgi almak için soru yöneltilmek, sual edilmek.
s.-duḳda 107b/03
[=1]

sovuḳ Isısı düşük olan.
s. 83a/05, 90a/11
[=2]

ṣoy- (Üzerinde bulunan kabuk, deri, zar vb.ni) Kesmek veya tutup çekmek, sıyırmak suretiyle çıkarmak.
s.-up 96a/04
[=1]

ṣoyıl- Üzerindeki kabuk, deri, zar vb. çıkarılmak.
s.-masınuñ 69a/08
[=1]

ṣoylu İyi ve köklü bir soydan gelen, necip, asil.
s. 74a/01
[=1]

sögüt Sögütgiller familyasından, daha çok su kenarlarında yetişen, pek çok çeşidi olan, uzun ve acı yapraklı, kabuğu kolay soyulur ağaç. Salix.
s. 86b/08
[=1]

sök- (Bir şeyi) Bulunduğu, sıkıca yerleştiği yerden çekip ayırmak, çıkarmak.
s.-üp 80a/06
[=1]

sökil- Sökmek işinekonu olmak.
s.-en 80a/09
s.-ür 81b/06
[=2]

söndürici (Işığı, ateşi) Kapatan, örten. Artık parlamaz ve yanmaz duruma getiren.
s. 86a/11
[=1]

ṣu Yağmur, göl, akarsu, baraj vb.nden sağlanıp tabi olarak içilen, yemeğe konan, temizlik işlerinde kullanılan sıvı, tatlı su.
s. 64a/13, 64b/10, 65a/07, 65a/10, 68b/04, 74b/13, 76b/13, 79a/10, 79a/12, 79b/08, 79b/10, 79b/11, 80a/08, 83a/01, 83a/05, 83a/05, 83b/03, 84b/05, 86a/03, 87a/01, 87a/06, 87a/11, 87b/10, 88a/01, 89a/11, 89b/10, 89b/11, 90a/11, 90b/12, 91a/05, 92b/02, 92b/04, 92b/09, 92b/13, 93a/07, 93a/09, 95b/13, 96b/12, 98b/05, 98b/06, 98b/10, 98b/12, 99a/01, 99a/03, 101a/02, 101a/11, 102a/10, 102b/05, 102b/09, 102b/09, 102b/12, 103a/02, 103a/06, 103b/03, 104a/07, 104b/13, 105a/06
s.+da 103b/02, 103b/07, 70b/10, 84b/07, 87b/03, 89b/01
s.+dan 103a/04, 105a/07, 74b/01, 86b/10, 98b/13
s.+ların 86b/02
s. ur- 89a/12
s.+ya 87b/01, 89a/13, 89b/11, 90a/11, 96b/02

s.+yı 88b/08, 89a/03, 92b/13
s.+yından 88a/03
s.+yını 88a/03, 104b/12
s.+yuñ 92b/04
[=82]
2. Bazı bitkilerin çiçek ve yapraklarından damıtılmak suretiyle elde edilen sıvı.
s. 69b/03
s.+ları 73b/02
s.+yı 63b/03, 63b/04, 63b/04, 69a/10, 69a/11, 78b/12, 83a/03, 86a/13, 89a/05, 89b/02, 90b/07, 90b/09, 92b/01, 93a/02
s.+yın 73b/03, 87a/02, 90b/10
s.+yına 65a/01, 86b/05, 89b/12
s.+yında 92a/13
s.-+yını 89b/07
s.+yıyla 64b/08, 66a/07, 67b/08, 69b/03, 69b/04, 74b/10, 74b/11, 78b/01, 86b/08, 86b/08, 86b/13, 87a/10, 89b/15, 90a/14, 96b/05, 96b/06, 96b/09, 97a/02, 99a/08
[=43]
3. Vücutta yaralardan çıkan sıvı.
s. 70a/06, 78b/05, 78b/06, 79a/06, 79a/08
s.+lar 83b/01
[=6]

suffa (?)
s. 94a/04, 94a/08, 94a/12, 94b/03, 94b/07, 94b/11, 95a/03, 95a/07, 95a/11, 95a/13, 95b/03, 95b/06, 97a/04, 97a/12, 97b/03, 97b/10, 98a/01, 98a/05, 98a/08, 98a/12, 98b/07, 99a/06, 99a/09, 99a/13, 101a/06, 101a/09, 101b/03, 101b/06, 102a/04, 102a/08, 103a/08, 103b/13, 104a/06
[=33]

summāḳ Somak, sumak. Ağaç kabuğu.
s. 64b/07, 97a/01
[=2]

sūre Kur'an-ı Kerim'in en küçüğü üç, en büyüğü iki yüz seksen altı ayetten meydana gelen ve ayrı ayrı isimleri olan yüz on dört bölümünden her biri.
s.+sini 104b/11
[=1]

surḫ Kızıl
s. 63a/11, 89b/12
[=1]

surḫlik Kırmızılık.
s.+iñde (surḫliginde) 89b/04
[=1]

sūs Kurtlu.
s. 102b/01
[=1]

susam Anayurdu Hindistan ile güney adaları olan, meyvesi kapsül şeklinde, beyaz veyaalacalı beyaz çiçekli otsu bitki, susen, sevsen. Sesamum.
s. 79b/10
[=1]

ṣuvar- Su vermek, sulamak.
s.-a 79a/10
s.-duguñ 89a/13
s.-maḳ 86a/06
[=3]

ṣuvarıl- Su verilmek, sulamak.
s.-a 78b/10, 83a/02, 84b/03, 87b/01, 89b/07, 90a/12
s.-duḳda 89a/03, 96b/02
[=8]

süleymanī şeker Bir bitki adı.
s. 67a/03
[=1]

ṣülṣ Üçte biri.
s.+i 102b/04, 102b/10, 103a/02
[=3]

ṣümn Sekizde bir.
s. 94b/11, 95a/02
[=2]

sünbül Zambakgillerden, ilkbaharda basit salkım şeklinde, daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçekler açan soğanlı ve otsu süs bitkisi. Hyacinthus.
s. 70b/06
[=1]

sünger Sünger hayvanının temizlik işlerinde kllanılan çok gözenekli, su emici, yumuşakve esnek iskeleti.
s. 82a/02
[=1]

sünnet Erkek çocukların erkeklik organları ucundaki deriyi çepeçevre kesip çıkarma işi, hıtan.
s. it- 72b/10
[=1]

süñük Kemik.
s. 100b/08, 101a/06, 101a/09, 101a/12, 103b/04
s.+e 100b/04, 103b/04
s.+leri 103a/08
[=8]

sür- 1. (Bir şeyi bir yüzey üzerine) Tabaka halinde yaymak, sıvamak.
s.-diler 64a/05
s.-e 65b/04, 69a/05, 69a/07, 69b/01, 73b/04, 76a/09, 76a/11, 83a/06, 91a/12
s.-eler 63b/04, 91a/13
s.-mekdür 69b/09, 76b/07
s.-mekle 75a/04
s.-üp 62b/04, 71b/10, 72a/07, 72b/07, 73b/02, 73b/03, 74b/12, 85a/02
[=23]
2. İçinde bulunup yaşamak, geçirmek.
s.-erler 107a/13
[=1]

sürgü Mehlem.
s. 99a/13, 99b/04
[=2]

sürici Sürükleyen, peşine takıp götüren.
s. 79b/05
[=1]

süril- Tabaka halinde yayılmak, sıvanmak.
s.-dükden 74a/02
s.-e 63a/12, 63b/05, 75a/01
s.-mek 63a/09
s.-üp 91b/13
[=6]

sürme Kirpik diplerine sürülen madde.
s. 93b/10, 94a/04, 94a/08, 94b/04, 94b/07, 95a/03, 95a/13
s.+den 94a/09
s.+dür 94b/12
s.+ler 84a/08
s.+ye 103b/10
s.+yi 84a/09
[=12]

sürt- Bir şeyi başka bir şeyin üzerine bastırıp hiç kaldırmadan öne arkaya, sağa sola veya herhangi bir yöne doğru hareket ettirmek.
s.-meyile 101b/07
[=1]

süst Gevşek, zayıf, güçsüz.
s. it- 66a/11
[=1]

süt Doğumdan sonra belli bir süre yavrularını besleyebilmeleri için kadınların ve memeli hayvanların memelerindeki bezler tarafından salgılanan besin değeri yüksek, tatlımsı, özel kokulu, mavi ya da sarıya çalan beyaz renkli sıvı.
s. (süd) 67a/05, 73a/02, 73a/10, 73b/05, 73b/09, 93b/01
s.+e (süde) 67a/06, 89a/10
s.+i (südi) 70b/04, 73b/07, 73b/08, 79a/02, 89b/06, 93a/02, 93a/13, 93b/03
s.+ine (südine) 95b/08
s.+in (südin) 93b/01

s.+iyle (südiyle) 70b/04, 92a/10, 92b/01
s.+üñ (südüñ) 87b/05, 93b/02
[=23]

süyün- Sönmek.
s.-medük 64a/04
[=1]

süyündür- Söndürmek.
s.-üp 89b/01
s.-ür 94b/07
[=2]

süz- Bir sıvıyı içindeki tortudan, katı maddelerden ayırıp tasfiye etmek için süzgeçten veya süzgeç görevi yapabilecek bez, kumaş vb. bir şeyden geçirmek.
s.-üp 79b/12, 80a/03, 84b/05, 86b/05, 88a/03, 91a/06, 92b/02, 96a/06, 96b/12, 97a/06, 98b/05, 102b/05, 102b/10, 103a/02
[=14]

süzil- Süzmek işine konu olmak.
s.-üp 64a/12
[=1]

şāb Nışadıra benzer buruk bir tadı olan, alkali minarallerin, amonyum, demir, alüminyum, krom gibi metallerin sulfatlarından meydana gelen antiseptik madde.
ş. 64a/02, 78a/01, 89b/11, 102a/03, 102a/09, 102b/08
[=6]

şah 1. Kalbin pompaladığı temiz kanı aorttan alıp vücudun baş kısmına taşıyan; boynun iki tarafındaki atar damarlardan her biri.
ş. 73a/09, 86b/11
2. Patişah, hükümdar.
ş.+lar 71a/07
ş.+uñ 72a/02
[=4]

şākird Bir ustadan sanat öğrenen kimse, çırak, yamak.
ş.+i 65b/01, 85a/02
[=2]

Şām Suriye'nin başkentinin ismi olan kelime.
ş. 96a/01
[=1]

şarāb Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usullerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki.
ş. 64a/12, 66a/09, 67a/01, 70b/03, 70b/08, 70b/10, 73a/07, 78b/08, 78b/12, 81a/03, 86a/03, 86b/13, 87a/08, 89b/13, 90b/13, 91a/03, 92b/08, 93a/06, 93a/12, 96a/05
ş.+a 70b/07, 84b/02
ş.+ını 93a/05
ş.+la 89b/15
[=24]

şarḳıs Bir bitki adı.
ş. 65a/06
[=1]

şāyed Bağlaç. Şart bildirir, eğer.
ş. 68b/13, 85a/05
[=2]

şebb-i yemanī Yemen'e ait şap.
ş. 94b/05, 95a/01
[=2]

şebeke Ağ, tuzak.
ş.+den 75b/08
ş.+nüñ 75b/09
ş.+sin 75b/07
ş.+yi 75b/09
[=4]

şebnem Damla (?)
ş. 89b/01
[=1]

şeft-ālū Şeftali kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.

ş. 77b/11
[=1]

şehvet Karşı cinse duyulan şiddetli arzu, cinsel istek.
ş.+lerin (menşeʾ-i şehvet) 70b/11
[=1]

şeker Şeker kamışı, şeker pancarı vb. bitkilerin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, çoğunlukla beyaz billurlar halinde, suda kolayca eriyen, ağızda tatlı bir lezzet bırakan, birleşiminde karbon oksijen ve hidrojen bulunan maddelere verilen ortak isim.
ş. 64a/12, 84b/07, 87b/01, 88b/06, 89a/05, 89a/10, 89a/13, 90b/07, 92b/03, 92b/09, 96b/12
ş.+(nebāt-ı şeker) 93b/13, 94a/10, 94b/13, 95a/04
[=15]

şekerlü İçinde şeker bulunan.
ş. 89b/01
[=1]

şekil 1. Biçim, tarz.
ş. 83a/09
[=1]
2. Dış görünüş, dış çizgiler, biçim.
ş.+i (şekli) 81b/03, 105b/04
[=2]
3. Olma biçimi, durum, hal.
ş.+i (şekli) 63b/03
[=1]

şemse Atı dâğlamanın bir şekli.
ş. 61b/13, 62a/01
[=2]

şeş- Çözmek.
ş.-üp 71b/09
[=1]

şey Belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum, husus, madde, eşya vb. yerine kullanılan belirsiz kelime.
ş. 80b/06, 88b/10, 89b/06, 92b/11, 108a/10, 108a/11
ş.+den 70a/10
ş.+e 67b/11
ş.+i 68b/12
ş.+üñ 69a/02
[=10]

şıra Henüz mayalanmamış, şarap haline gelmemiş üzüm suyu.
ş.+yla 64b/03
[=1]

şırlaġan Susam yağı.
ş. 63a/09, 69a/13, 70a/01, 79b/12, 84b/06, 87b/02, 102a/12, 102b/10
ş.+la 63b/05
[=9]

şiddet Bir güç, hareket veya kuvvetin derecesi.
ş.+i 80a/05
[=1]
2. Tabi halinden daha fazla olma, aşırılık, fazlalık.
ş.+inde 90a/02
ş.+inden 75b/12
[=2]

şifālıḳ Hastalıktan kurtulma, iyi olma, eski sağlığına tekrar kavuşma, onma.
ş. bul- 70a/07
[=1]

şiḳāḳ Yarık, çatlak.
ş. 63a/07
[=1]

şikest Kırık, kırılmış.
ş. ol- 74a/05, 78a/11
[=2]

şiş (Vücutta) Şişmiş olan yer.

ş. 63b/01, 70a/07, 70a/08, 98a/09
ş.+e 101a/07, 70a/02, 99a/13, 99b/07
ş.+i 63b/02, 66b/02, 83a/10
ş.+ini 70a/03
ş.+lerine 97b/04
ş. ol- 99b/08
ş.+üdür 73b/01
[=15]

şiş- Gerilip kabarmak, şişlik bir durum almak.
ş.-er 72b/01
ş.-erse 85a/01
ş.-mek 69b/09
ş.-mesi 73a/10
ş.-mesinedür 99a/10
ş.-meye 79a/11
ş.-üñ 73a/10
ş.-üp 66b/08, 74b/02, 77a/06, 84a/03
[=11]

şişik Şişmiş olan yer, şiş.
ş.+inedür 99b/01
ş. kal- 61a/13
[=2]

şişür- Şişmesine sebep olmak, şişmesine sağlamak.
ş.-üp 79b/04
[=1]

şiyāf Losyon, göz damlası.
ş. 70b/04, 95a/11
ş.+dan 95a/07
[=2]

şiyāfāt Göz damlası.
ş. 93b/07
[=1]

şiyḥ Mavi ve beyaz çiçekler açan, çay gibi içilen ve hazmı kolaylaştıran, baş ve kulunç ağrılarına iyi gelen bir bitki. Artemisia.
ş. 65a/09
[=1]

şol 1. Sıfat. Şu, o.
ş. 61b/04, 61b/13, 74a/06, 76a/02, 85b/07, 86b/03, 89a/11, 90a/12, 91b/08, 93b/05, 99a/13, 101b/12, 104a/06
[=13]
2. Zamir. Şu, o.
ş. 68a/08
[=1]

şöyle 1. Zarf. Şu şekilde, şu yolda.
ş. 61b/05, 64a/04, 92b/06
[=3]
2. Şuna benzer, şunun gibi.
ş. 71a/04
[=1]

şu Sıfat. Herhangi bir mesafe ifadesi taşımadan işaret için kullanılır.
ş. 83a/09, 85a/07
[=2]

şuyey-i ḳalīl Az miktar.
ş. 95b/05
[=1]

tā Takı. Kadar, değin, yeter ki, öyle ki.
t. 62b/05, 63b/08, 67b/08, 71b/03, 71b/08, 72a/08, 72a/13, 72b/06, 72b/06, 72b/08, 72b/13, 74a/10, 74a/13, 76a/08, 76b/03, 77b/07, 78b/05, 79a/07, 79a/10, 79a/12, 79b/01, 80b/13, 81a/05, 81a/12, 81b/04, 82b/01, 83a/13, 85b/02, 86a/09, 86a/10, 86b/11, 87a/06, 87a/07, 88a/02, 89a/01, 90a/05, 90a/11, 91a/08, 92a/05, 92b/04, 98b/06, 102a/10, 107b/02
[=43]

taʿab Yorgunluk.
t. 90a/03
t.+dan 90b/01
[=2]

taʿāvīẕ Muskalar.
t. 93b/09
[=1]

tābaḳ Uzuv, organ.
t. 104b/08
[=1]

taban Ayağın yere basan tarafı.
t.+ı 71a/06
t.+ından 62b/05, 91a/08, 92a/05
t.+larından 69b/02
t.+larınuñ 62b/01
[=6]

tabanlu Tabanı olan.
t. 71a/05
[=1]

ṭabāşīr Asit silisit tozu.
t. 64b/13, 96b/04
[=2]

ṭabīʿat Bir kimsenin büyük abdestini yapma kolaylığı veya güçlüğü.
t.+ında 81b/04
[=1]

ṭaġarcuḳ Sırt torbası, dağarcık.
t. 66b/08, 83a/07
[=2]

taḥammül Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma.
t. 83a/11
[=1]

ṭaḥḳīḳ Şüphesiz, muhakkak.
t. 69a/09
[=1]

taḥlīl Çözmek, eritmek.
t. it- 62b/03, 76b/07, 91b/06
[=3]

taḥmil Yükleme, yükletme.
t. itdüril- 66a/13
[=1]

taḥrīk Atların embolik veya bağırsakta patolojik değişikliklerden olan sancıları
t. 83a/06, 83b/12
t.+den 83b/05
[=3]

taḥrīr Kaleme almak, yazmak.
t. et- 83b/11
t.+in 69a/02
[=2]

ṭaḳ- 1. (Bir şeyi başka bir şey üzerine) İliştirmek, tututurmak veya geçirmek, asmak.
t.-up 61b/07, 71b/05, 105a/04
[=3]
2. Geçirmek, koymak, yerleştirmek.
t.-mayınca 72b/10
t.-up 72a/05, 72a/11
[=3]

taḳrīr Sözle anlatma, ifade ve beyan etme, anlatış.
t. it- 72a/02
[=1]

ṭalaḳ Dalak.
t.+da 88a/11
[=1]

taʿlīḳ Asma, asılma.
t. 75b/10
t.+dan 76a/01
t.+ı 75b/13
t. it- 75b/05
t.+uñ 75b/05
[=5]

taʿlīm Öğretme, belletme.
t. eyle- 60b/11
[=1]

ṭam Bir binanın dış etkilerden korunması için yapılan en üstündeki örtü kısmı.
t.+ında 75b/09
[=1]

ṭamaḳ Ağız boşluğunun üstünü tavan gibi kuşatan kısım.
t.+ından 93a/05
[=1]

ṭamam 1.Son, sona erme.
t.+ına 107b/10
2. Bütünlüğü bozacak bir eksiği olmayan (şey), bütün.
t. ol- 100b/01
[=2]

ṭamar Canlı varlıkların vücudunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal.
t. 61a/05, 62a/11, 62a/12, 62b/06, 66b/09, 71b/06, 71b/08, 85a/12, 88b/03, 101b/01, 103b/04
t.+dan 86b/11, 87a/05
t.+ı 61a/06, 62b/11, 71b/05, 71b/11, 72b/05, 86a/08, 88b/02
t.+ın 72a/10
t.+ından 89a/07
t.+ını 61a/01
t.+ınuñ 60b/08, 62b/02
t.+lar 72b/06
t.+lara 82b/09, 82b/11
t.+lardan 61a/04, 62b/05, 82b/07, 83b/13, 85b/04
t.+ları 72a/10, 72b/06, 82b/07
t.+larından 71b/12, 73a/09, 90a/05
t.+laruñ 72a/13
[=40]

ṭamlatdur- Damla damla akıtılmak.
t.-up 71b/06, 88b/06
[=2]

tamzıtdur- Damlatmak.
t.-a 86a/13
t.-up 92a/01, 93a/06
[=3]

ṭamzıtdurıl- Damlatılmak.
t.-a 83a/05, 92b/08
[=2]

ṭaracıḳ Ensiz, genişliği az, çok dar.
t. ol- 67a/09, 77b/08
[=2]

taraf 1. Ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön.
t. 104a/02
t.+a 85a/03
t.+da 61b/10
t.+dan 61b/07, 74a/10, 76a/03, 90b/12
t.+ın 72b/03
t.+ında 74a/12
[=9]
2. Bir şeyin belli bir kısmı.
t.+ıyla 65b/09
[=10]

ṭarāṣīṣ Mantar türünde bitki.
t. 80a/07
[=1]

ṭarīḳ Takip edilen yol, usul.
t.+ı 67b/01, 71a/12, 72a/01, 72a/09, 72b/03, 72b/12, 75b/05, 80b/12, 88b/02
t.+le 85a/10
[=10]

ṭas İçine su, sulu şeyler ve çeşitli maddeler konan, madenden, ayaksız, derince, yayvan kap.
t. 104a/07, 105a/06
[=2]

taş 1. Bazı organlarda, özellikle böbrek, mesane vb..nde oluşan katı madde.
t. 70a/13
t.+ını 70b/05
[=2]
2. Mücevherlerde kullanılan değerli veya taklit ufak sert cisim.
t.+ı 90a/13
[=1]

ṭaşaḳ Erkeklik bezi, haya, husye.
t. 71b/02, 71b/03, 71b/04, 71b/11, 72b/02, 72b/13
t.+a 69b/03, 69b/04
t.+ı 72a/06
t.+ın (taşagın) 80a/12
t.+lar 72a/13, 72b/01
t.+lara 60b/07, 69b/07
t.+larda 69b/01

t.+ları 71b/12, 72b/11
t.+ların 71b/01
t.+laruñ 72a/09, 72b/03, 72b/11
t.+uñ 71b/07, 72a/03
[=23]

ṭaşra Dışarı.
t. 64a/03, 65a/05, 65b/13, 67a/11, 67b/06, 77a/11, 79a/07, 81a/01
t.+sına 71b/04
t.+ya 66a/02, 68a/11
[=11]

tatlu Şeker tadında olan, içinde şeker bulunan, tadı hoş olan, ağzahoş gelen.
t. 70b/07, 86a/03
[=2]

ṭavar İnek, özellikle koyun ve keçi gibi hayvanların ortak adı.
t. 65a/13, 80b/03, 90a/02
t.+a 83b/09
t.+ların 71a/07
[=5]

ta'vīẕ Nazara ve kötülüklere karşı takılan muska.
t. 68b/10, 103b/13, 104b/04, 104b/09, 105a/05, 105a/08, 105b/03
t.+i 104a/06
t.+lerün 103b/13
[=9]

tavsıye Bir şeyin yapılıp yapılmamasını öğütleme, o hususta yol gösterme.
t. eyle- 85a/08
[=1]

ṭavşan Tavşangillerden, uzunluğu 70 santim kadar olan, kulakları başından uzun, ön bacakları arka bacaklarından kısa, çok hızlı koşan, dudakları kalın ve çok hareketli, kuyruğu kısa, postundan yararlanılan kemirgen memeli hayvan. Lepus europeus.
t. 68b/07, 69a/03
[=2]

tavuḳ Sülüngillerden, dünyanın her tarafında yetiştirilen, eti ve yumurtası için üretilen, kanatları kısa ve küt, evcil kümes hayvanı. Gallus.
t. 78b/07, 92b/05, 92b/07, 102b/06
[=4]

ṭavul Bir tokmak ve bir çubukla vurulmak suretiyle çalınan, iki tarafına deri geçirilmiş, büyük enli bir kasnaktan ibaret musiki aleti.
t. 79b/04
[=1]

ṭay Üç yaşına kadar olan at yavrusu.
t. 73a/13, 73b/07, 80a/12
t.+a 80a/11
t.+laruñ 81b/12
t.+uñ 107b/03
[=6]

ṭāyif Öküz.
t. 102a/02
[=1]

tāze 1. (Çiçek, sebze vb. için) Toplanmasının üzerinden zaman geçmemiş.
t. 66b/06, 79b/09, 82a/02, 83a/04, 83b/13, 86b/02, 86b/02, 87a/01, 87a/10, 87a/11, 87b/10, 92a/01, 92a/02, 96a/11, 99a/08, 102a/09, 102b/12, 103a/01
[=18]
2. Yeni oluşmuş, üzerinden zaman geçmemiş.
65b/11
[=1]
3. Kurutulmamış veya kurumamış olan.
78b/07
[=1]
4. İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan.

87b/05, 89a/09
[=2]

tāzelendür- Taze hale getirilmek.
t.-üp 67b/08, 83a/05
[=2]

tebrīd Soğutma, serin.
t. 98a/09
[=1]

tecfīf Kuru.
t. 98a/09
[=1]

tecrübe Deneme
t. et- 89a/04
t. it- 62a/13, 62b/06, 63b/10, 76a/05, 84a/07
[=6]

tegelti Binek hayvanlarının semeri altına konan kaba keçe, eyer keçesi, içlik.
t. oy- 76b/12
[=1]

tek Aynı nesnelerden her biri.
t.+in 71b/07
[=1]

teklīf Bir hususta yapılması veya yapılmaması düşünülen şeyler hakkında başkalarına görüş sunma, öneride bulunma.
t. it- 71a/08
[=1]

tel Çeşitli madenlerden yapılan ve çok çeşitli işlerde kullanılan, kopmaya karşı dayanıklı çok ince ve uzun nesne.
t. 73b/04, 95a/13, 95b/02, 95b/05
[=4]

telef Yok etme, mahvetme, öldürme.
t. ol- 70a/08
[=1]

temr-i hindī Hint hurması. Tamarindus indica.
t. 67a/03, 103a/10, 103b/01
[=3]

teneffüs Solunum.
t. it- 84a/05, 86a/02
[=2]

ter Deriden sızan, kendine has kokulu, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı.
t. 79a/13
[=1]

terencübīn Kudret Helvası.
t. 86b/05, 89b/02, 93a/10
[=3]

terenkübīn Bk. terencübīn
t. 80a/03, 87a/02, 91a/05
[=3]

terslen- (Hayvan için) Pislemek.
t.-mekden 84a/04
t.-üp 81b/05, 84a/05, 85a/01
t.-ür 65b/06
[=5]

teʾsīr Bir şeyin başka bir şey üzerinde kendini hissettiren gücü, etki.
t. it- 82b/12
[=1]

tevabıʿ Bir kimse ile beraber bulunan, ona tabi olan kimseler, maiyet.
t.+ından 68a/13
[=1]

ṭıfl Taze çiçek veya bitki.
t. 90a/12
[=1]

ṭıfl-ı aḥmer Bir bitki adı.
t. 83a/06
[=1]

ṭīn-ı maḫtūm Eskiden ilaç olarak kullanılan sarımtırak kurşını renkte bir çeşit toprak.
t. 101b/09

[=1]

ṭırnaḳ İnsan ve omurgalı hayvanlarda parmak uçlarının üst kısmını örten boynuzsu tabaka.
t.+la 60b/13, 85a/11
t.+lar 85a/05
t.+larım 85a/06, 85a/09
t.+ların 85a/04
t.+larına 104b/08
t.+laruñ 85a/08
[=8]

ṭış Cisimlerin çevreye bakan tarafları, içte bulunmayan yüzleri.
t. 80b/10, 81a/10, 81a/12
t.+dan 76a/11, 82a/11
t.+ı 72a/07, 96b/10
t.+ını 69a/13, 71b/10
t.+nı 64a/05
[=10]

ṭoġ- (İnsan veya hayvan yavrusu) Gününü tamamlayıp ana karnından dışarıya çıkmak, dünyaya gelmek, tevellüt etmek.
t.-duḳda 107b/06
[=1]

ṭoġrıt- Eğriliğini giderip düz hale getirmek.
t.-ması 67b/10
[=1]

ṭoġru Düz biçimde olmak, şekline uygun olmak.
t. ol- 67b/04
[=1]

ṭoġur- 1. Ortaya çıkarmak.
t.-acak 66a/01
[=1]
2. (Doğum yoluyla) Dünyaya getirmek.
t.-maduḳ 87b/13
[=1]

ṭoġuş Doğum, doğma.
t.+undan 107b/04
[=1]

toḫum Bitkilerde döllenme sonunda çiçekten sonra oluşan ve toprağa gömülünce kendisinden yeni bir bitki üreyen tane.
t.+ı (toḫmı) 62b/09, 65a/01, 65a/10, 69b/05, 70b/06, 70b/06, 70b/10, 73a/05, 76a/12, 79b/07, 79b/07, 80a/02, 82b/13, 84b/04, 86b/01, 86b/04, 86b/06, 86b/12, 89a/10, 90a/06, 90b/13, 90b/13, 92a/07, 96b/04, 96b/08, 96b/08, 97b/06, 101a/08, 102a/09, 102b/02, 102b/03, 102b/03, 102b/04, 102b/09, 103b/01
t.+ınuñ (toḫmınuñ) 69b/12
t.+ların (toḫmların) 90a/06
[=37]

toḫumsız (toḫmsız) Tohumu olmayan.
t. 69b/10
[=1]

ṭoḳın- Dokunmak, değmek, çarpmak, temas etmek.
t.-maḳ 95b/06
t.-sa 95b/03
[=2]

ṭoḳmak Ağaçtan yapılmış iri çekiç.
t.+la (tokmagla) 71a/11, 72a/12
[=2]

ṭoḳuzıncı Dokuz sayısının sıra sıfatı, sırada yeri sekizinciden sonra, onuncudan önce olan.
t. 63b/06, 67a/08, 73a/10, 78a/08, 85b/05, 90a/01, 93a/08
[=7]

ṭolaşdur- (Etrafında) Döndürmek.
t.-up 79a/10
[=1]

ṭoldur- (Boş bir şeyi) Dolu hale getirmek, dolmasını sağlamak.
t.-up 61b/06, 98a/06
[=2]

ṭolu 1. İçinde boşluk olmayan, som.

t. 83a/07
[=1]
2. İçinde alabileceği kadar veya ona yakın derecede şey bulunan, dolmuş olan, boş yeri bulunmayan, memlu.
t.+sı 96a/06
[=1]

ṭon Elbise.
t. 72a/07, 72b/08
[=2]

ṭoñ- Sertleşip katılaşmak.
t.-up 73a/03, 73a/11
[=2]

ṭoñuz Kalın derili, eti, yağı ve derisi için beslenen, ağır, hantal, memeli evcil hayvan.
t. 62b/10, 64b/04, 69b/05, 97a/05, 97a/08, 99b/08
t.+uñ 96a/09
[=7]

ṭop Yuvarlak biçimde olan, toparlak.
t. 84b/12
[=1]

ṭopraḳ Yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarından oluşan kısmı. Bu kısımdan belli bir maksatla ayrılmış parça.
t. 83a/01, 87b/06
[=2]

ṭopuḳ Ayağın toparlakça olan arka kısmı.
t.+a 61a/06
[=1]

ṭorba Kıl, bez, iplik vb.nden dokunmuş veya kağıt, naylon vb.i şeylerden yapılmış, çeşitli boyda, ağzı büzülebilen, küçük ir çuval biçiminde kullanım eşyası.
t. 61b/05
[=1]

ṭuḫlab Su yosunu.
t. 69b/04, 103a/01
[=2]

ṭur- 1. Kalkmak, ayağa kalkmak.
t.-maġa 75a/06, 75b/12
[=2]
2. Yerinden oynamamak.
t.-mayup 61b/12
[=1]

ṭurdur- Durmasını sağlamak, bekletmek.
t.-a 79a/12
t.-up 75a/09, 75b/03
[=3]
2. Kaldırmak, ayağa kaldırmak.
t.-up 61b/10, 75a/11
[=2]

turp Turpgiller familyasından, salkım durumundaki çiçekleri beyaz, sarı veya mor renkte, yaprakları karşılıklı, meyvesi acımsı ve etli, kökleri yenen bitki. Raphanus sativus.
t. 62b/09, 70b/06, 79b/07, 97a/04, 102b/02
[=5]

turunç Turunçgiller familyasından, kışın yaprağını dökmeyen, güzel kokulu beyaz çiçekler açan Akdeniz bölgesi ağacı. Citrus avrantium amara.
t. 80b/03, 98b/09
[=2]

ṭut- Çıkmasına meydan vermemek, alıkoymak.
t.-mayup 66b/11
t.-maz 68b/03
[=2]
2. Elle kavramak, elde bulundurmak.
t.-up 61b/08, 68a/09, 71b/01, 72a/03, 72a/10, 81a/04
[=6]

3. Karşısına getirmek, yaklaştırıp göstermek.
.-up 76b/08
[=1]
Yardımcı fiil.
t. berk tut- 68a/09
[=1]

ṭutıl- 1. Alıkonulmak, çıkmasına meydan vermemek.
t.-ması 70a/09
t.-masına 70b/08
t.-maz 85b/10
t.-up 91b/10
[=4]
2. Yardımcı fiil.
t. sidük ṭutıl- 70b/08
[=1]

tūtiyā Sürme taşının göze sürülen tozu, tutya.
t. 94a/06
[=1]

tutḳal Kıkırdak ve deri gibi maddelerden elde edilen yapıştırıcı madde.
t.+ı 80a/08, 103b/06
t.+ın 103b/02
t.+ını 103b/07
[=4]

ṭuz Suda eriyen, kokusuz, dili yakan bir tada sahip, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde.
t. 62b/03, 63a/05, 63b/10, 67b/12, 70a/04, 71b/10, 72a/07, 72b/07, 74b/07, 76b/08, 76b/13, 77a/09, 77a/09, 83a/13, 83b/01, 102b/06, 102b/10
t.+dur 77b/02
[=18]

tütüzle- Tütsülemek.
t.-yüp 68a/04
[=1]

uç 1. Uzun bir nesnenin baş veya son noktası.
u.+ı (ucı) 65b/07, 65b/08, 72b/05
u.+ın (ucın) 81a/06
u.+ına (ucına) 71b/08
u.+ıyla (ucıyla) 85a/04, 85a/11, 84a/11
u.+ları 66b/06, 87b/10, 92a/02
u.+ların 81a/04
u.+larından 66b/09
u.+larını 75a/08, 86b/02
[=15]
2. Bir nesnenin genellikle sivri olan bitim noktası.
u.+ıyla (ucıyla) 63a/02, 70a/04, 79a/05, 83a/10, 104b/04, 104b/08
[=6]

ʿufūnet Pis kokulu cerahat, irin.
u. 90b/03
u.+i 85a/10
[=2]

uġur Yol, yön, ön.
u.+dan 68a/10
[=1]

ʿuḳdetü'r-rīḥ Türkçede karamuk, Kadın tuzluğu, sarı çalı adlarıyla geçen bitki. Berberis vulgaris.
u. 94a/01
[=1]

ulaş- Belli bir yere varmak, belli bir kimse veya şeye erişmek, vasıl olmak.
u.-mış 61a/06
u.-ur 69a/09, 69a/10
[=3]

ʿulemā Alimler, bilginler.
u. 70b/12, 70b/13
[=2]

ʿumūm Bütün, cümle.
u. (maʿrūf-ı ʿumūm) 68a/06
[=1]

ʿumūmen Bütünüyle, cümleten.
u. 107b/02

[=1]

un Tahıl veya bazı gıda maddelerinin öğütülmesinden elde edilen toz halindeki besin.
u. 102a/02
u.+ı 68a/02, 69b/03, 69b/03, 69b/06, 69b/10, 77a/02, 78a/03, 89a/03, 89b/10, 91a/12, 91a/12, 92a/07, 92a/09, 92a/09, 103a/09, 103b/01
u.+ına 89b/07
u.+ınuñ 90b/09, 90b/10
[=20]

ur- 1. Uygulamak, basmak, sürmek.
u.-a 69b/05, 73a/04, 77a/11
u.-duḳda 98b/01
u.-maḳdur 82a/11
u.-maḳla 70a/05
u.-up 61a/10, 61b/09, 62a/05, 62b/03, 69a/03, 71b/08, 74b/03, 75b/02, 75b/11, 77a/10, 80a/10, 81b/07, 89a/12, 90a/12, 103b/12
[=21]
2. (Bıçak, makas, neşter vb. aletlerle) Kesmek, yarmak.
u.-dugımuzda 82b/10
[=1]
3. (Elini veya elindeki bir şeyi bir yere) Hızla indirmek, hızla çarpmak.
u.-maḳladur 71a/11, 72a/12
[=2]
4. Takmak.
u.-up 61b/11
[=1]
5. Koymak, yerleştirmek.
u.-up 79a/12, 81b/02
[=2]
6. Yardımcı fiil.
u. çābūt ur- 81b/02
u. çul ur- 79a/12
u. dāġ ur- 62b/03
u. kirec ur- 61a/10
u. melhem ur- 74b/03
u. neşter ur- 82b/10
u. peyvend ur- 61b/11
u. su ur- 89a/12
u. yaḳu ur- 62a/05, 82a/11
[=10]

urıl- 1. Uygulanmak, basılmak, sürülmek.
u.-a 62b/11, 69b/03, 69b/07, 70a/01, 70a/02, 73a/06, 73a/08, 73b/10, 75a/12, 75a/13, 75b/11, 76a/02, 76b/09, 77b/04, 78a/08, 78a/11, 81b/09, 82a/02, 82a/06, 92a/08, 92a/11, 94a/08, 99a/09, 99a/13, 99b/09, 100b/07, 101a/03, 101a/05, 101a/09, 101b/03, 103b/09
u.-acaḳ 99b/09, 99b/10
u.-duḳda 75b/02
u.-maz 91b/03
u.-ursa 62a/08
[=35]
Yardımcı fiil.
u. yaku urıl- 62a/08

urmış- Uygulamak, basmak, sürmek.
u.-dur 77a/06
[=1]

urūk Amerikan fıstığı, domuz elması, yer mantarı, domalan. Bunium ferulaceum.
u.+dan 98b/03
[=1]

uṣfur Safran. Carthamus tinctorius.
u. 84b/04, 102a/09, 102b/03
[=3]

uṣṭura Tıraşta kullanılan çok keskin, açılır kapanır bıçak.
u. 60b/11, 67b/03, 72a/01, 72b/10, 88b/03
[=5]

ʿuṣʿuṣ Hayvan kıçı, but.
u. 74a/11
[=1]

uşaḳ Çocuk.
u.+ları 72b/10
[=1]

uşaḳ ḳaşnısı Çadıruşağı otu. Dorema ammoniacum. Krş. Ḥıltīt ḳaşnısı.
u. 78a/12, 95a/08, 95b/07, 97b/12, 100b/04
[=5]

uşaḳ ḳaşnıları Bk. uşaḳ ḳaşnısı.
u. 62b/08
[=1]

utrunc Ağaç kavunu, ağaç kavunu ağacı, ağaç kavunu kabuğunun reçeli veya şekerlemesi. Citrus medica.
u. 65a/06
[=1]

uvan- Kırılmak, parçalanmak.
u.-an 100b/03
u.-ması 73b/10
u.-masınadur 103a/09
u.-mış 84b/04, 91a/03
u.-sa 78a/10
[=6]

uvat- Parçalamak, kırmak.
u.-up (uvadup) 70b/05
[=1]

ʿUyūnu'l-aḫbār Bir kitap adı.
u. 71a/04
[=1]

uyuz Örümcekgillerden, çıplak gözle görülemeyen bir böceğin meydana getirdiği kaşıntılı, bulaşıcı deri hastalığı.
u.+a 101b/06
[=1]

uyuzluk Uyuz hastalığına tutulmuş olma durumu.
u. 95a/07
[=1]

uzan- Uzayıp gitmek, uzamak.
u.-a 81a/01
2. Uzun duruma gelmek, uzunluğu artmak.
u.-mışken 85a/06
[=2]

uzun 1. İki ucu arasında kendi ölçülerine göre fazla mesafe olan.
u. 80a/10, 81b/03, 85a/08
2. Bütün ayrıntısıyla, etraflıca, uzun uzun.
u. uzaduya 71b/03, 74b/06
[=5]

uzunluk Bir yer veya nesnenin bir ucundan öbür ucuna kadar olan mesafe, boy.
u.+ınca (uzunluġınca) 81b/02
[=1]

ʿużv Bir vücudu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri, organ.
u. 62a/03, 67a/12, 98a/13
u.+ı 67a/13, 67b/11, 98b/06, 98b/12, 99a/04
u.+dan 92a/05
[=9]

üç İkiden sonra, dörtten önce gelen sayının adı.
ü. 61a/10, 62b/02, 63a/03, 65a/11, 67a/07, 68a/12, 70b/10, 74a/04, 74b/02, 74b/06, 79a/05, 87b/04, 88b/06, 89a/01, 89a/05, 89a/09, 93a/03, 93a/06, 93a/11, 96a/07, 96b/05, 103a/04, 103a/05, 104a/03
[=23]

üçer Üç sayısının her birine üç veya her defasında üç tane anlamına gelen üleştirme şekli.
ü. 86b/07, 88b/13, 89b/14, 92b/12
[=3]

üçinci Üçüncü sayısının sıra sıfatı, sıradaki yeri ikinciden sonra, dördüncüden önce olan.
ü. 60b/01, 60b/05, 62a/02, 65a/02, 69a/07, 74b/04, 80b/07, 81b/07, 87a/13, 91b/08, 96a/10, 108a/12

ü.+si 71a/11
[=13]

üfür- 1. Okuyup üflemek.
ü.-üp 104a/03
[=1]
2. Dudakları büzerek hızla nefes vermek, üflemek.
ü.-üp 63a/03
[=1]

üfüril- Üfürmek işi yapılmak.
ü.-e 94b/03, 94b/07, 94b/11, 95a/06
[=4]

üst 1. Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi.
ü.+inde 60b/08, 60b/12, 62b/02, 71b/03, 72a/05, 73b/13, 74a/09, 77a/11, 88b/06, 92b/07, 101b/08
ü.+inden 61a/06, 77b/05
ü.+ine 61a/05, 61a/07, 71b/07, 74b/04, 75b/09, 77b/08, 82a/11
ü.+ini 62a/06, 81b/03, 101a/06
[=23]
2. Bir şeyin aşağı sayılan yerine göre yukarı tarafı.
ü.+ine 90b/11
[=1]
3. Bir şeyin yukarısında bulunan boşluk veya yer.
ü.+inden 88b/12

üstāż Üstat kelimesinin eski metinlerde rastlanan şekli. Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimse.
ü. 68a/05
ü.+a 107b/01
ü.+lar 87a/12, 92a/12, 92b/06, 108a/11
ü.+lara 62b/07
ü.+lardan 67a/04
ü.+larından 96a/01
ü.+laruñ 71a/09, 78b/06, 89a/03, 100b/01
ü. ol- 67b/02
[=14]

üstāẕān Herhangi bir ilimde veya sanatalanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimseler.
ü. 66a/02
[=1]

üzere Üstüne, üstünde, üzerinde.
ü. 61b/10
[=1]

üzeri 1. Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi, üst tarafı.
ü.+lerinde (üzerlerinde) 72b/04, 88b/03
ü.+ne 61b/08, 62a/05, 64b/03, 65b/11, 70a/05, 72b/06, 77b/12, 78a/04, 78a/11, 78b/02, 79b/08, 79b/12, 80b/02, 81b/02, 82a/06, 83b/02, 88a/01, 88b/05, 90b/02, 90b/13, 91a/05, 92b/04, 97a/06, 97b/09, 98a/03, 98a/11, 98a/13, 98b/03, 99a/03, 99a/11, 103a/03
ü.+ni 61b/12
[=34]

üzerlik Sedef otugillerden, acı tohumları susama benzeyen, beyaz çiçekli, çok dallı, halkarasında tütsü olarak kullanılan sıcak bölge bitkisi. Peganum.
ü. 98b/09, 99a/02
[=2]

üzre Üstüne, üstünde, üzerinde.
ü. 66a/03, 67b/01, 69b/03, 70a/02, 70a/13, 71a/13, 72a/03, 72a/09, 74a/05, 75a/06, 75a/11, 75b/02, 75b/12, 76b/08, 76b/13, 77a/03, 77a/06, 80a/09, 80b/12, 84b/11, 89a/01, 89a/10, 90a/10, 96b/12, 97a/08, 97b/08, 98a/04, 98a/07, 98a/11, 99a/12, 101a/02, 101a/03, 101a/05, 101a/09, 101a/11, 103a/05, 103b/09, 103b/11, 103b/11, 107b/11
ü.+dür 71a/10
[=41]

üzüm Asma adı verilen ağaççığın salkım durumunda ufak taneli, çekirdekli, ince kabuklu, sulu, etli, glikoz ve vitamin bakımından zengin, yetiştiği yere göre pek çok çeşidi bulunan, tazesi ve kurusu yenen meyvesi.
ü.+inüñ 90a/14
[=1]

va'llāhu aʿlem Bir yemin sözü.
v. 91b/08
[=1]

vāḳıʿ Olan, vuku bulan.
v. ol- 63a/08, 66a/01, 80b/07, 82a/13, 87a/04, 89a/15, 89b/04, 89b/05, 95a/07, 95b/07
[=10]

vaḳt Zaman.
v. 63a/04
v.+da 69a/04
v.+ında 69a/03
v.+-ı ḫācet 97b/10
[=4]

vallāhu "Allah'a and olsun ki, Allah hakkı için" anlamında yemin sözü.
v. 108b/04
[=1]

var Kainatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan (şey).
v. 65a/12, 71a/05, 77a/10, 77a/12, 77a/13, 79a/04, 85b/11
v.+dur 63b/07, 68b/10, 71a/04, 79a/04, 80a/06
[=12]

var- Ulaşmak, erişmek, vasıl olmak.
v.-ınca 67a/07, 88b/12, 101b/02
[=3]

vaṣf Niteliklerini sayarak tarif etme.
v. et- 76a/05, 90b/04
v. eyle- 75a/04
v. it- 61a/02
[=4]
2. Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.
v.+ını 60b/06
[=1]

ve Bağlaç. İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.
v. 60b/02, 60b/02, 60b/02, 60b/03, 60b/03, 60b/03, 60b/03, 60b/03, 60b/03, 60b/03, 60b/04, 60b/04, 60b/06, 60b/09, 60b/11, 60b/12, 61a/03, 61a/04, 61a/09, 61a/10, 61a/10, 61a/11, 61b/05, 61b/08, 61b/09, 62a/01, 62a/09, 62b/02, 62b/03, 62b/03, 62b/04, 62b/07, 62b/08, 62b/08, 62b/09, 62b/09, 62b/09, 62b/09, 62b/09, 62b/10, 62b/10, 62b/11, 63a/04, 63a/05, 63a/09, 63a/10, 63a/10, 63a/11, 63a/11, 63a/11, 63b/01, 63b/03, 63b/03, 63b/03, 63b/04, 63b/04, 63b/04, 63b/04, 63b/05, 63b/05, 63b/07, 63b/12, 63b/13, 63b/13, 63b/13, 64a/01, 64a/02, 64a/02, 64a/02, 64a/04, 64a/06, 64a/06, 64a/06, 64a/11, 64a/11, 64a/12, 64a/13, 64a/13, 64b/01, 64b/02, 64b/03, 64b/04, 64b/06, 64b/07, 64b/07, 64b/07, 64b/07, 64b/09, 64b/09, 64b/12, 64b/13, 64b/13, 65a/01, 65a/05, 65a/06, 65a/06, 65a/06, 65a/09, 65a/09, 65a/10, 65a/13, 65b/03, 65b/07, 65b/08, 65b/11, 66a/05, 66a/08, 66a/11, 66b/01, 66b/05, 66b/05, 66b/06, 66b/06, 66b/13, 66b/13, 66b/13, 67a/02, 67a/02, 67a/03, 67a/04, 67a/06, 67b/01, 67b/05, 67b/05, 67b/06, 67b/07, 67b/08, 67b/09, 67b/12, 67b/12, 67b/13, 68a/02, 68a/02, 68a/03, 68a/03, 68a/13, 68b/05, 68b/05, 68b/07, 68b/08, 68b/08, 68b/09, 68b/10, 69a/04, 69a/07, 69a/09, 69a/10, 69a/11, 69a/11, 69a/12, 69a/13, 69a/13, 69b/03, 69b/03, 69b/05, 69b/06, 69b/06, 69b/06, 69b/07, 69b/08, 69b/10, 69b/11, 69b/12, 69b/12, 69b/13, 69b/13, 70a/01, 70a/01,

70a/02, 70a/12, 70b/02, 70b/02, 70b/03, 70b/04, 70b/04, 70b/06, 70b/06, 70b/06, 70b/06, 70b/10, 70b/12, 71a/02, 71a/03, 71a/03, 71a/06, 71a/07, 71a/08, 71a/10, 71a/13, 71b/05, 71b/10, 71b/10, 71b/10, 71b/11, 72a/06, 72a/06, 72a/07, 72a/07, 72a/07, 72a/08, 72a/10, 72b/02, 72b/02, 72b/07, 72b/07, 72b/08, 72b/08, 72b/09, 72b/11, 72b/11, 72b/11, 72b/13, 72b/13, 73a/01, 73a/05, 73a/05, 73a/05, 73a/06, 73a/07, 73a/09, 73b/01, 73b/02, 73b/02, 73b/09, 73b/09, 73b/12, 73b/12, 73b/13, 74a/01, 74a/12, 74b/01, 74b/02, 74b/04, 74b/05, 74b/10, 74b/13, 75a/03, 75a/04, 75a/06, 75a/08, 75a/12, 75b/06, 75b/08, 75b/11, 75b/13, 76a/01, 76a/01, 76a/02, 76a/06, 76a/06, 76a/11, 76a/11, 76a/12, 76a/13, 76b/02, 76b/02, 76b/02, 76b/06, 76b/08, 76b/08, 76b/08, 76b/08, 77a/01, 77a/03, 77a/05, 77a/06, 77a/09, 77a/09, 77a/12, 77a/12, 77b/02, 77b/02, 77b/02, 77b/02, 77b/04, 77b/05, 77b/09, 77b/09, 77b/11, 77b/12, 78a/01, 78a/01, 78a/03, 78a/03, 78a/05, 78a/05, 78a/05, 78a/06, 78a/06, 78a/06, 78a/12, 78a/13, 78a/13, 78a/13, 78a/13, 78a/13, 78b/01, 78b/07, 78b/08, 78b/09, 78b/12, 79a/01, 79a/01, 79a/02, 79a/02, 79a/02, 79a/03, 79a/09, 79a/10, 79a/11, 79a/13, 79b/05, 79b/07, 79b/07, 79b/10, 79b/10, 79b/10, 79b/11, 79b/12, 79b/12, 79b/13, 80a/01, 80a/01, 80a/02, 80a/02, 80a/02, 80a/03, 80a/07, 80a/07, 80a/07, 80a/07, 80a/09, 80a/11, 80b/02, 80b/04, 80b/04, 80b/06, 81a/01, 81a/03, 81a/04, 81a/10, 81a/12, 81b/03, 81b/04, 81b/09, 82a/03, 82a/05, 82a/05, 82a/09, 82a/10, 82a/11, 82a/13, 82a/13, 82b/04, 82b/06, 82b/06, 82b/07, 83a/01, 83a/04, 83a/04, 83a/05, 83a/06, 83a/09, 83b/01, 83b/05, 83b/06, 83b/07, 83b/08, 83b/09, 83b/10, 83b/13, 83b/13, 84a/03, 84a/04, 84a/05, 84a/06, 84a/10, 84a/12, 84a/13, 84b/03, 84b/04, 84b/05, 84b/05, 84b/05, 84b/09, 84b/11, 84b/13, 85a/01, 85b/10, 86a/02, 86a/06, 86a/09, 86a/10, 86a/10, 86a/12, 86a/13, 86b/01, 86b/01, 86b/02, 86b/02, 86b/02, 86b/03, 86b/04, 86b/06, 86b/06, 86b/07, 86b/08, 86b/10, 86b/12, 86b/13, 87a/01, 87a/02, 87a/06, 87a/06, 87a/08, 87a/10, 87a/11, 87a/12, 87a/13, 87a/13, 87b/02, 87b/02, 87b/03, 87b/03, 87b/04, 87b/05, 87b/06, 87b/06, 87b/07, 87b/08, 87b/08, 87b/08, 87b/08, 87b/08, 87b/10, 87b/10, 87b/10, 87b/13, 87b/14, 88a/01, 88a/02, 88a/06, 88a/06, 88a/07, 88a/09, 88a/11, 88b/04, 88b/06, 88b/09, 88b/10, 88b/11, 88b/11, 89a/01, 89a/02, 89a/02, 89a/03, 89a/04, 89a/07, 89a/08, 89a/09, 89a/10, 89a/12, 89a/13, 89a/13, 89b/02, 89b/02, 89b/07, 89b/08, 89b/09, 89b/09, 89b/11, 89b/11, 89b/12, 89b/13, 89b/14, 89b/15, 90a/02, 90a/03, 90a/06, 90a/06, 90a/07, 90a/10, 90a/11, 90a/11, 90a/11, 90a/11, 90a/13, 90a/14, 90a/14, 90b/01, 90b/01, 90b/03, 90b/04, 90b/05, 90b/05, 90b/06, 90b/06, 90b/06, 90b/06, 90b/07, 90b/07, 90b/09, 90b/09, 90b/10, 90b/13, 90b/13, 90b/13, 91a/02, 91a/02, 91a/07, 91a/08, 91a/09, 91a/10, 91a/11, 91a/11, 91a/11, 91a/11, 91a/12, 91a/12, 91a/13, 91b/02, 91b/05, 91b/05, 91b/05, 91b/06, 91b/07, 91b/11, 91b/13, 91b/13, 92a/01, 92a/01, 92a/01, 92a/01, 92a/02, 92a/07, 92a/07, 92a/07, 92a/08, 92a/09, 92a/10, 92a/12, 92b/09, 92b/09, 92b/13, 92b/13, 93a/02, 93a/06, 93a/07, 93a/07, 93a/09, 93a/09, 93b/02, 93b/07, 93b/07, 93b/08, 93b/08, 93b/08, 93b/08, 93b/08, 93b/09, 93b/09, 93b/09, 93b/09, 93b/09, 93b/10, 93b/11, 93b/12, 93b/12,

93b/13, 93b/13, 94a/01, 94a/01,
94a/01, 94a/01, 94a/01, 94a/03,
94a/04, 94a/05, 94a/05, 94a/05,
94a/05, 94a/05, 94a/05, 94a/05,
94a/10, 94a/10, 94a/10, 94a/10,
94a/10, 94a/11, 94b/01, 94b/01,
94b/01, 94b/02, 94b/05, 94b/05,
94b/05, 94b/06, 94b/08, 94b/09,
94b/09, 94b/09, 94b/10, 94b/10,
94b/13, 94b/13, 94b/13, 94b/13,
95a/01, 95a/01, 95a/01, 95a/01,
95a/04, 95a/04, 95a/04, 95a/05,
95a/07, 95a/08, 95a/08, 95a/08,
95a/08, 95a/08, 95a/10, 95a/10,
95a/13, 95b/01, 95b/02, 95b/04,
95b/04, 95b/04, 95b/06, 95b/06,
95b/09, 95b/11, 96a/02, 96a/03,
96a/05, 96a/09, 96a/10, 96a/10,
96a/12, 96b/02, 96b/03, 96b/03,
96b/03, 96b/04, 96b/05, 96b/06,
96b/07, 96b/07, 96b/08, 96b/08,
96b/09, 96b/10, 96b/11, 96b/11,
96b/11, 97a/01, 97a/01, 97a/03,
97a/03, 97a/04, 97a/06, 97a/06,
97a/07, 97a/08, 97a/08, 97a/13,
97b/01, 97b/02, 97b/02, 97b/04,
97b/04, 97b/05, 97b/06, 97b/06,
97b/11, 97b/13, 97b/13, 98a/01,
98a/02, 98a/03, 98a/03, 98a/07,
98a/07, 98a/09, 98a/09, 98a/10,
98b/01, 98b/02, 98b/04, 98b/04,
98b/07, 98b/09, 98b/09, 98b/09,
98b/09, 98b/10, 98b/10, 98b/10,
98b/10, 98b/11, 98b/12, 98b/13,
99a/01, 99a/01, 99a/01, 99a/01,
99a/02, 99a/02, 99a/02, 99a/03,
99a/05, 99a/06, 99a/07, 99a/08,
99a/09, 99a/10, 99a/10, 99a/11,
99a/12, 99a/12, 99b/01, 99b/01,
99b/01, 99b/01, 99b/02, 99b/02,
99b/04, 99b/04, 99b/05, 99b/06,
99b/06, 99b/07, 99b/07, 99b/08,
99b/09, 99b/10, 99b/10,
100b/02, 100b/03, 100b/03,
100b/04, 100b/04, 100b/05,
100b/05, 100b/05, 100b/05,
100b/06, 100b/07, 100b/08,
100b/08, 101a/01, 101a/01,
101a/03, 101a/03, 101a/05,
101a/06, 101a/07, 101a/07,
101a/07, 101a/08, 101a/10,
101a/10, 101a/11, 101b/01,
101b/01, 101b/02, 101b/02,
101b/04, 101b/04, 101b/04,
101b/04, 101b/06, 101b/07,
101b/07, 101b/09, 101b/10,
101b/10, 101b/10, 101b/10,
101b/10, 101b/10, 101b/12,
102a/02, 102a/03, 102a/03,
102a/05, 102a/05, 102a/06,
102a/06, 102a/08, 102a/09,
102a/09, 102a/09, 102b/01,
102b/01, 102b/01, 102b/02,
102b/02, 102b/02, 102b/03,
102b/03, 102b/03, 102b/04,
102b/04, 102b/05, 102b/06,
102b/06, 102b/07, 102b/07,
102b/07, 102b/08, 102b/08,
102b/09, 102b/09, 102b/09,
102b/10, 102b/10, 102b/11,
102b/11, 102b/12, 103a/01,
103a/01, 103a/03, 103a/06,
103a/08, 103a/09, 103a/09,
103a/10, 103a/12, 103a/13,
103a/13, 103a/13, 103a/13,
103b/01, 103b/01, 103b/01,
103b/02, 103b/03, 103b/04,
103b/04, 103b/05, 103b/05,
103b/06, 103b/06, 103b/06,
103b/06, 103b/08, 103b/09,
103b/09, 103b/11, 104a/01,
104a/02, 104b/04, 104b/05,
104b/06, 104b/06, 104b/09,
104b/10, 104b/13, 105a/01,
107a/11, 107a/11, 107b/01,
107b/06, 107b/07, 107b/08,
107b/11, 108a/01, 108a/04,
108a/07, 108a/10, 108a/13,
108b/01, 108b/01, 108b/12
[=876]

vech Tarz, biçim, yol.
v. 71a/10
v.+den 71a/01
[=2]

veyā Bağlaç. Cümlede bildirilen hususun sayılan birden fazla şey için aynı zamanda söz konusu

olduğu durumlarda bunların arasına getirilir.
v. 60b/12, 61a/05, 61a/05, 61a/05, 62b/03, 63a/09, 67a/10, 67b/10, 67b/13, 71b/01, 73b/07, 76b/13, 77a/07, 77a/09, 86a/03, 86a/04, 86a/13, 89b/06, 89b/11, 89b/13, 91a/04, 92a/05, 92b/01, 93a/06, 94a/09, 104b/12, 105a/03, 105a/03, 105a/06, 107b/05
[=30]

veyāḫūd Yahut, veya.
v. 63a/10, 63a/12, 63b/04, 67a/10, 69a/04, 69a/11, 69b/09, 73a/04, 73a/12, 73b/02, 73b/06, 76b/09, 78a/10, 82a/02, 83a/02, 84b/01, 89b/01, 89b/09
[=18]

vezḫīr Bir hastalık adı.
v. 66a/01
[=1]

vezīr Osmanlı Devleti'inde askeri ve idari yetkisi olan en yüksek rütbedeki devlet memuru, vezirlik rütbesine sahip kimse.
v.+i 71a/05
[=1]

vezn Ağırlık, ölçü.
v.+ince 87b/03, 96b/08
[=1]

vir- 1. (Karşıdakine iletmek istenen fikir, haber, emir, öğüt vb. bir şeyi) Bildirmek.
v.-dim 85a/09
v.-e 107b/03
v.-üpdür 68a/05, 108b/02
[=4]
2. (Bir hali bir kimse veya yerde) Hakim kılmak, hasıl etmek.
v.-dügi 88a/10
v.-e 69a/01
v.-meyüp 80b/05
v.-mez 83b/08
v.-mezse 62a/05
v.-üp 85a/05
v.-ür 85b/08, 96a/01
[=8]
3. İletmek, eriştirmek.
v.-e 93a/07
v.-üp 66b/06, 73a/08, 81a/05, 91b/07
[=5]
v. cevap vir- 85a/09, 107b/03
v. elem vir- 80b/05, 85a/05
v. eẕā vir- 69a/01
v. fāyide vir- 62a/05, 83b/08
v. ḫabar vir- 68a/05, 108b/01
v. maraż vir- 88a/10
v. ṣancu vir- 85b/08
[=11]

virdür- 1. Vermek işini başkasına yaptırmak, vermesini sağlamak, vermesine sebep olmak.
v.-e 77a/01
[=1]
v. raḥat virdür- 77a/01
[=1]

viril- 1. Vermek işi yapılmak, vermek işine konu olmak.
v.-e 66b/07, 86b/03, 91a/11, 92a/02, 96a/12, 103a/06
v.-en 65a/03
v.-mek 93b/05
v.-mezse 65a/06
v.-üp 83a/03, 90b/06
v.-ürse 87b/08
[=12]
v. derman viril- 93b/05
[=1]

vuṣle Ölçü.
v. 86a/04
v.+lerin 74a/03
v.+sin 105a/02
[=3]

yabān (Hayvanlar ve bazı bitkiler için) Kendiliğinden yetişen, yabani.
y. 86b/02, 87b/08, 92b/10
[=3]

yaġ 1. Yenilen besinlerin fazlasından, gıdasız kalındığı zaman kullanılmak üzere kalp, mide, bağırsak ve böbrek gibi iç organların etrafında, kaslar, dokular arasında depolanan, deri ve kılları dış etkilerden koruyan hidrokarbonatların ortak adı.
y. 78a/07, 95a/10, 95b/04
y.+a 76a/07, 95a/12
y.+ı 62b/06, 62b/10, 95b/01, 98a/04, 98a/07, 102b/06, 102b/06, 103a/03, 103a/03
y.+ın 64b/04, 69b/05, 79b/12, 97a/05, 99b/08
y.+ını 97a/08
y.+ıyla69b/07
y.+lar 75a/04, 76b/09
y.+lara 100b/03
y.+ları 76b/07, 78a/10, 91b/04
y.+larla 91b/04, 91b/13
y.+laruñ 62b/04, 76b/10
[=30]
2.Itırlı bitkilerden çıkarılan, bazıları ilaç olarak kullanılan sıvı halindeki kokulu, uçucu madde.
y. 103a/04
y.+ı 62b/10, 63a/10, 63b/03, 68b/05, 69b/13, 70b/04, 73b/03, 73b/08, 76a/06, 76a/13, 79b/08, 82a/05, 87b/08, 89b/13, 91b/13, 91b/13, 95b/04, 98a/04
y.-+ın 86a/13
y.+ına 67b/02, 73b/03
y.+ıyla 63b/11, 64a/07, 67b/08, 87a/03, 88a/04, 98a/11
[=28]
3. Zeytin, ay çiçeği, mısır, susam, haşhaş tohumu gibi bitki meyvelerinden veya çekirdeklerinden elde edilen ve genellikle besin olarak kullanılan, yüksek enerji veren madde.
y.+ı 69b/12, 70b/02, 75b/01, 76b/08, 87b/09, 92a/01
y.+ıdan 76b/03
y.+ını 88b/09
y.+ıyla68b/08, 82a/03
[=10]

yaġır Yük ve binek hayvanlarının sırtında eyer ve semerin açtığı yara.
y. 76b/12, 77b/06, 82a/12, 101a/04, 101b/07
y.+a 78a/02, 78a/03, 78a/07, 78a/08
y.+da 77a/12, 77b/12
y. et- 76b/12
y.+ı 77a/06, 77b/09, 82b/01
y.+lara 82a/09, 101a/10
y.+lardan 82a/08
y.+ları 77b/13
y.+uñ 78a/04
[=20]

yaġla- Yağ sürmek.
y.-duḳdan 64a/07

yaġlat- Yağlamak işini yaptırmak.
y.-asın (yaġladasın) 76b/04
y.-up (yaġladup) 63b/12, 65b/02
[=3]

yāḫūd Bağlaç. Veya.
y. 73b/03
[=1]

yaḳlaşdurıl- Yakın duruma getirmek.
y.-maya 63a/06
[=1]

yaḳrıġı Kütük.
y.+dan 65b/07
[=1]

yaḳu Tedavi maksadıyla vücudun ağrıyan, hasta olan yerlerine yapıştırılan, üzerine koyu lapa halinde bir madde yayılmış olan bez veya bu iş için özel olarak hazırlanmış eczalı parça.
y. 75a/11, 78b/03, 100b/03, 100b/08, 101a/04, 101a/06, 101a/09, 101a/12
y.+dan 75b/13
y. it- 78b/02, 100b/07, 101b/03
y.+laruñ 100b/02

y.+sı 61b/02, 83b/02
y.+sın 61b/09, 75a/07, 75b/11, 77a/11, 81b/07
y.+sını 70a/05
y. urıl- 62a/08
y. ur- 62a/05, 82a/11
y.+yı 75a/09, 77b/05, 78a/10
[=27]

yalñız Sadece.
y. 88a/06, 96a/02
[=2]

yan 1. Vücudun sağ veya sol tarafı.
y.+ınuñ 90a/09
y.+ları 84a/03, 90a/08
y.+larına 85b/09
[=4]

yan- Isı ve ışık yayarak yokolmak, kül haline gelmek.
y.-duḳça 97a/10
y.-mış 63b/13, 94a/01, 94b/13
2. Vücud ısısı normalin üstüne çıkmak.
y.-sa 98a/13
[=5]

yanġın Ateş, hastalık ateşi.
y.+ına 98a/02
[=1]

yaʿni Bağlaç. Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce "Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki" anlamında kullanılır.
y. 62b/12, 84a/02, 89b/04, 92a/03, 95b/10, 97b/10, 98a/09, 108a/01
[=8]

yapaḳ Yapağı. Kırpılmış koyun yünü.
y. 68a/01, 69a/04
y.+ı (yapaġı) 68b/06
[=3]

yapış- (Bir şey bir yere) Ayrılmayacak şekilde tutunup kalmak.
y.-duḳları 65b/02
y.-up 84b/09
y.-ur 71b/07
[=3]

yapışdur- Yapışmasını sağlamak.
y.-up 75a/07, 78b/02
[=2]

yapışdurıl- Yapıştırmak işi yapılmak.
y.-a 77a/01, 77a/03, 83b/02
[=3]

yaprak Bitkilerin solunum, özümleme, terleme, vb. olaylara yarayan, genellikle klorofilli, şekli bulunduğu bitkiye göre değişen yeşil uzantısı.
y.+ı (yapraġı) 64b/08, 87a/09, 95b/11, 98b/11
y.+ın (yapraġın) 64b/01
y.+ını (yapraġını) 77b/11, 96a/12
y.+ınuñ (yapraġınun) 64b/06
y.+ınuñ (yapraġınuñ) 86b/08
[=9]

yar- Kesip açmak, delip açmak.
y.-ardı 83a/09
y.-duġı 83a/12
y.-maġa 83a/11
y.-ması 83a/09
y.-up 60b/12, 61a/01, 63a/02, 71b/03, 72b/03, 74a/10, 74b/07, 77b/01, 82a/10, 96a/04
[=14]

yara Bir dış etkiyle, bir hastalık veya arıza nedeniyle vücutta meydana gelen kesik, yarık veya çıban.
y. 61a/03, 65b/10, 73b/01, 74b/02, 74b/03, 77a/09, 77b/08, 80b/07, 81b/02, 81b/08, 82a/08, 82a/11, 89b/04
y.+lar 70a/06, 81b/06
y.+lara 97a/04, 98a/10
y.+larda 83b/01, 97b/12
y.+ları 98a/06, 101b/03, 101b/07, 102a/02
y.+laruñ 102a/04
y.+nuñ 102a/05, 71b/09, 72a/06
y.+sını 81a/12

y.+sınuñ 89b/12
y.+ya 63a/02, 63a/03, 81b/07
y.+yı 72b/07, 79a/08, 81a/08, 89b/07
[=36]

yarık Yarılarak açılmış, aralık duruma gelmiş yer.
y. 63a/08, 108a/07
[=2]

yarıl- Üzerinde yarık veya yara açılmak.
y.-ur 83a/11
[=1]

yarım Bir bütünün ayrıldığı iki eşit parçadan her biri, bir bütünün yarısı.
y. 78b/08, 88b/09, 93b/02, 94a/11
[=4]
[=1]

yarımşar Her birine yarım veya her defasında yarım.
y. 90a/13, 94a/02, 94a/07

yarpuz Ballıbabagillerden, nane cinsinden, güzel kokulu, kısa saplı bitki, pülüskün, filiskin. Mentha pulegium.
y. 80a/02, 91a/13, 102a/09
y.+ı 79b/10, 98b/09, 99a/02
[=6]

yāsemin Zeytingiller familyasından, güzel koku yapımında kullanılan, beyaz renkli (ender olarak kırmızı ve sarı), çok kokulu çiçekler açan, sarmaşık cinsinden ağaççık. Jasminum.
y. 68b/05, 91b/13, 98b/09
[=3]

yaşşılan- Yassılaşmak.
y.-up 71a/06
[=1]

yaş Islak, nemli.
y. 81b/04
[=1]

yaşa- Sağ olmak, hayatta bulunmak.
y.-maz 93b/05
y.-r 108b/04
[=2]

yatur- Yatmasını sağlamak, yatmasına sebep olmak.
y.-up 66a/04
[=1]

yaturt- Yatmasını sağlatmak.
y.-up (yaturdup) 70b/01, 71a/13, 72a/03, 72a/09, 80b/12
[=5]

yavşah Mavi ve beyaz çiçekler açan, çay gibi içilen ve hazmı kolaylaştıran, baş ve kulunç ağrılarına iyi gelen bir bitki. Artemisia.
y. 65a/09, 68a/04
[=2]

yay Yaz mevsimi.
y. 66a/11, 66b/05, 90b/03, 90b/09
y.+uñ 83a/03
[=5]

yayıl- Etrafa dağılmak.
y.-maḳdan 101a/04
y.-mayup 77b/08
y.-up 61a/04, 88a/07
[=4]

yaz- (Bir söz veya düşünceyi) Belli bir işaret ve harflerle bir yere geçirmek.
y.-a 104b/08, 107a/11
y.-up 68b/13, 104a/07, 104b/11, 105a/01, 105a/06, 105b/04
[=8]

yazıl- Yazmak işi yapılmak.
y.-a 104b/05, 104b/07
y.-acaḳ 104a/08, 105a/08
[=4]

ye- Bk. yi-
y.-se 65b/01
[=1]

yedi Altıdan sonra, sekizden önce gelen sayının adı.
y. 61b/09, 63a/06, 66a/09, 75a/08, 75a/11, 75b/03, 89a/12, 89b/13, 107b/05
[=9]

yedinci Yedi sayısının sıra sıfatı, sırada yeri altıncıdan sonra, sekizinciden önce olan.
y. 63a/07, 66a/10, 70b/11, 76b/04, 83b/04, 89a/14, 92b/10, 100b/01
[=8]

yegrek Daha üstün tutulan, tercih edilen, müreccah.
y. 71a/10, 95b/10
[=2]

yel Havanın yer değiştirmesi sonucunda meydana gelen esinti, rüzgar.
y. 69b/01, 70a/10, 76a/09, 76a/11, 79b/05, 80a/05, 81a/12, 81b/12, 82a/01, 82a/04, 84a/05, 84a/06, 84b/13, 85b/07, 85b/12, 86a/01, 91a/07, 91a/10
y.+den 79b/03, 92a/04
y.+dendür 84a/02
y.+e 102b/07, 75a/03, 91a/03
y.+i 62b/13, 76a/10, 79b/05
y.+ine 102b/01
[=28]

yellen- Kalın bağırsaktaki gazı dışarıya çıkarmak, osurmak.
y.-üp 65b/06
[=1]

yem Hayvan yiyeceği, yem.
y. 86b/02, 90b/01
[=1]

yemiş Meyve.
y.+i 62b/09, 89b/08
[=2]

yeñi (Aynı cinsten olan şeyler için) Öncekinden sonra olan, sonra gelen.
y. 108a/08
[=1]

yer 1. Vücudun herhangi bir bölümü.
y. 60b/09, 60b/10, 73b/13, 74a/05
y.+de 61a/08, 63a/05, 70a/04, 88a/06
y.+den 74b/08
y.+e 70a/10, 80a/10, 99b/08
y.+i 61a/02, 63a/05, 67a/09
y.+inde 60b/07, 61b/12
y.+inden 61b/02, 88a/07
y.+ini 80a/05, 83a/08
y.+leri 83a/12
y.+üñ 74a/03, 90b/11
[=24]
2. Ayakla basılan, ayakların altında bulunan yüzey, zemin.
y.+e 70a/13
[=1]
3. Bir nesne veya kimsenin kapladığı yahut kaplayabileceği boşluk, bulunduğu mahal.
y.+e 65b/04
y.+inden 75b/03
y.+ine 61b/03, 61b/05, 61b/08, 62a/04
y.+ini 74b/10
y.+lerine 63b/12
y.+lerini 65b/04
[=9]
4. Bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere.
y.+ine 96a/09, 108a/11
[=2]
5. Bölüm, kısım.
y.+leri 81a/11
[=1]

yeraḳān Sarılık hastalığı.
y. 86a/07, 90b/04, 90b/07
y.+a 86b/05
[=4]

yeşil Sarı ile mavi arasında yer alan renk, yaprak rengi.
y. 69b/04
[=1]

yetmiş Altmış dokuzdan sonra, yetmiş birden önce gelen sayının adı.
y. 93b/05
[=1]

yetmişinci Yetmiş sayısının sıra sıfatı, sırada yeri altmış dokuzuncudan sonra, yetmiş birinciden önce olan.
y. 93a/13
[=1]

yıḳ- Devirmek.
y.-up 66a/03
[=1]

yıl Miladi takvime göre 1 Ocak'ta başlayıp 31 Aralık'ta sona eren on iki aylık süre.
y. 107b/10, 108a/12
y.+a 108a/13, 108b/02, 108b/03
[=5]

yi- Ağızda çiğneyerek yutmak.
y.-düginüñ 93a/04
y.-dükde 93a/08
y.-mek 92b/10
y.-yicek 92a/12, 92b/06
y.-yüp 60b/04, 92b/11
[=7]
2. Yok etmek.
y.-yüp 77b/13, 101b/08, 102a/04
[=3]

yidür- Yemesini sağlamak, yemesine sebep olmak.
y.-üp 67a/07
[=2]

yidüril- Yedirmek işi yapılmak.
y.-e 86b/02, 90b/02
y.-üp 65a/04, 92a/02
[=3]

yigirmi On dokuzdan sonra, yirmi birden önce gelen sayının adı.
y. 68b/11, 69a/05, 69a/07, 69b/01, 69b/08, 70a/08, 70b/11, 73a/02, 73a/10, 90b/11
[=10]

yigirminci Yirmi sayısının sıra sıfatı, sırada yeri on dokuzuncudan sonra, yirmi birinciden önce olan.
y. 68b/02
[=1]

yine Zarf. Bir daha, tekrar, gene.
y. 64b/07, 66b/01, 72b/11, 73b/13, 79a/03, 81a/08, 83b/12, 86b/01, 86b/03, 87b/05, 89b/12, 92b/11, 93b/06, 93b/11, 95a/13, 95b/01, 95b/02, 96a/02, 96b/02, 96b/06, 96b/10, 99b/04, 99b/06, 100b/08, 101a/03, 102b/11, 103a/12, 103b/03, 103b/09, 104b/04, 104b/06, 104b/09, 108a/11
[=33]

yir Bk. yer
y.+e 66a/03
[=1]

yiyici Yok eden, ortadan kaldıran.
y. 77b/01
[=1]

yoġır- Hamur durumuna getirmek için üzerine basa basa karmak.
y.-up 73a/07, 73b/09, 78a/08, 80a/09, 91a/13, 92a/08, 92a/10, 95a/10, 99a/09, 99b/05, 101a/05, 103a/11, 103b/03, 103b/11
[=14]

yoġırıl- Hamur durumuna getirilmek.
y.-up 99b/03
[=1]

yoḳ Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).
y. 71b/12
y.+dur 64b/12, 80b/01, 83a/12

[=4]

yoḳlan- Gözden geçirilmek, bakılmak, kontrol edilmek.
y.-up 67a/11
[=1]

yol Kanal.
y. bul- 85b/12
[=1]

yol- Kuvvetle çekip koparmak, yerinden çıkarmak.
y.-up 74b/06
[=1]

yonca Baklagiller familyasından, hayvan yemi olarak yetiştirilen, yaprakları üç dilimli, kazık köklü, başak durumundaki çiçekleri kırmızı, mor ve menekşe renginde, bir çok türü bulunan çok yaygın bitki.
y. 83a/04, 86b/02, 87b/10, 90b/06, 92a/02, 99a/01, 102b/12
[=7]

yonıl- Yontulmak.
y.-mış 74a/03
[=1]

yöri- Adım atarak ilerlemek.
y.-dükde 80b/05
y.-yüp 90a/03
[=2]

yöritdür- Yaklaştırmak, tutmak.
y.-üp 80b/03
[=1]

yu- Yıkamak.
y.-duḳları 68b/04
y.-ya 69a/11
y.-yalar 74b/10
y.-yup 66a/07, 67b/08, 68b/05, 70b/03, 74b/13, 75a/03, 77b/09, 81a/03, 91b/06, 97b/11, 98b/06, 98b/12, 99a/04, 104b/12, 105a/07
[=18]

yufḳa İnce, çabuk kırılır, dayanıksız.
y. 60b/13, 71a/05, 88b/07
[=3]

yufḳacuḳ Çok ince, çok dayanıksız.
y.+dur 83a/12
[=1]

yuḳaru 1. Üst tarafa doğru.
y. 71a/13
y.+ya 66a/04
[=2]
2. Bulunulan yere göre seviye bakımından daha yüksekte olan veya daha yüksek kabul edilen taraf yahut bu tarafta bulunan şey.
y.+dan 62a/08
y.+ya 66b/03
[=2]

yular Hayvanı çekmek veya bağlamak için başına takılan ipten dizgin.
y.+ı 84b/01
[=1]

yumırda 1. Kümes hayvanları ve özellikle tavuk tarafından yumurtlanan, beslenmede çok önemli bir yeri olan, protein ve lipit bakımından çok zengin, üstü beyaz, kırılgan bir kabukla kaplı, beyzi biçimde bir besin maddesi.
y. 63a/09, 63a/11, 73b/09, 76a/06, 76a/13, 76b/02, 77a/02, 82a/05, 88b/08, 95b/04, 103a/11, 101a/07
y.+sınuñ 94b/09
y.+yı 87b/04
[=14]
2. Erkeklik hormonunu oluşturan erkek cinsiyet bezi, er bezi, husye, haya, testis.
y. 72a/04
y.+sı 71b/04
[=2]

yumrı Vücuttaki şiş, ur, kabarcık.
y. 80b/05

[=1]

yunıl- Yıkanılmak.
y.-a 69a/11
y.-up 74b/11
[=2]

yuvalaḳ Yuvarlak.
y. 84b/12
y.+ı 69a/04
y. it- 68b/06, 68b/09
[=4]

yuyıl- Yıkanmak.
y.-mış 66b/06, 87b/10
[=2]

yücerek Daha yüksek, en yüksek.
y. 60b/07
[=1]

yük Bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü.
y. 80b/04
[=1]

yüklü Gebe, hamile.
y. ol- 66b/10, 68b/02, 68b/03, 68b/12
[=4]

yüñ Koyun, keçi, deve vb. hayvanların vücudunu örten, dokuma sanayinde, yatak, yastık ve yorgan yapmakta kullanılan tüylere verilen isim.
y.+den 68b/09
y.+ünden 105a/02
[=2]

yürek 1. Kalp. 2. Mide, karın.
y. 60b/03, 89a/06, 89a/14, 89a/15
y.+de 82b/06
[=5]

yüz Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız ve çene bulunan ön kısmı, surat, çehre.
y.+ine 104b/13, 105a/07
[=2]

yüz- (Derisini) Soymak, çıkarmak.
y.-üp 74a/10
[=1]

yüzden Nedenle.
y. 85a/07
[=1]

zāc Demir, çinko ve bakır sülfat.
z. 63b/13, 64a/01, 64a/06, 94b/13, 101b/04, 101b/10
[=6]

zaʿferān Safran.
z. 63a/10, 67a/02, 69a/11, 69a/12, 69b/13, 70b/03, 89a/12, 92a/01, 93b/13, 94a/05, 94b/05, 94b/13
z.+dan 95b/05
z.+la 73a/04, 104b/11
[=15]

żafere hieraciumpilosella
z.+ye 93b/12
[=1]

żāhir Meydanda olan, görünen, açık ve belli olan (şey).
z. 61a/08
z. ol- 67a/12, 72b/04, 74a/11, 82a/12, 88a/07, 88b/01, 88b/06, 107b/05
[=9]

zaḫm Yara.
z.+ınuñ 101b/07
[=1]

zaḫmet Sıkıntı, eziyet.
z.+ine 64a/08
[=1]

żaʿīf Güçsüz, kuvvetsiz.
z. ol- 86a/11
[=1]

zamān Bir işin olageldiği, yapılageldiği saat, gün veya mevsim.
z.+ı 86b/02, 87a/11, 90b/01
[=3]

ẓann Gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı.
z. it- 62a/12
[=1]

żarar Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan.
z. ol- 71b/13
[=1]

ẓarūrāt Ekmek, saçmak.
z. 93b/09
[=1]

ẓarūret Mecburiyet, zorunluluk.
z.+den 108a/10
[=1]

zāyil Devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan.
z. ol- 61b/12, 70a/07, 74b/12, 76a/09, 79b/01, 83b/04, 84b/13, 90b/03
[=8]

zebedü'l-cer Köpüklü su.
z. 94b/10
[=1]

zebūn Güçsüz, zayıf, aciz.
z. ol- 65b/01
[=1]

zehrnāk Zehirli.
z. 60b/04
[=1]

ẓeker Erkeklik organı.
z.+den 90b/14
z.+i 69a/12, 69b/08, 90b/10
z.+ine 69a/05, 70b/01
z.+ini 69a/10, 70b/03
z.+inüñ 69a/08
[=9]

zencār Bk. Jengar.
z. (melhemü'l-zencār) 97b/10
[=1]

zencebīl Zencefiller familyasından, Malezya ve Hindistan'da yetişen, kamış görünüşünde çok yıllık otsu bitki. Zengiber officinale. Bu bitkinin asıl şekli.
z. 67a/02, 76b/02, 80a/02, 93b/13
[=4]

zerāvend İlaç yapımında kullanılan bir bitki, loğusa otu, kara asma, kabakulak otu.
z. 87b/06
[=1]

zerkūle Biber.
z. 79a/02
[=1]

zerīḳa Bir bitki adı.
z. 88a/01
[=1]

zevāl Bağırsakta meydana gelen sancı.
z. 76b/05
[=1]

zevāyid Fazla şeyler, fazlalıklar.
z.+i 97b/12
[=1]

zevāyidāt Fazlalıklar.
z.+ı 101b/08
z.+ın 102a/04
[=2]

zeyt Zeytin yağı.
z. 62b/03, 62b/11, 63a/04, 64a/05, 65b/04, 68a/01, 69b/09, 69b/11, 71b/10, 72a/07, 72b/07, 75a/09, 76b/02, 78b/08, 82a/01, 85a/02, 87a/06, 97a/06, 97b/03, 97b/07, 98a/01, 98a/08, 98b/02
z.+den 93a/06

z.+e 69a/07, 97a/08
z.+i 67b/13, 68a/02
z.+le 65b/02
[=29]

zeytün Zeytin ağacının yüksek besin değeri olan, önce yeşil iken sonra kararan tek çekirdekli yağlı meyvesi.
z. 70b/02
[=1]

zıḳḳ-ı māvī Bir hastalık adı.
z.+ye 96b/10
[=1]

żımādāt Sarmalar, bandajlar.
z. 93b/08
[=1]

zibl Gübre.
z.+e 92b/08
z.+i 62b/09, 78b/07, 78b/08, 95a/08, 99b/05
z.+in 92b/05, 92b/07
z.+ini 84b/10
[=9]

zift Kömür kadranı, odun katranı ve petrolün damıtılması esnasında elde edilen, teknelerin kalafatlanmasında, çatı ve damlardan, kaldırım taşları arasından su sızmasını önlemede kullanılan, biraz ısınınca hemen yumuşayan, yapışkan, soğukken kırılgan, koyu siyah renkli madde, kara sakız.
z. 61b/02, 61b/09, 71b/07, 72a/06, 75a/07, 75b/11, 76a/11, 81b/09, 98a/06, 101a/01, 101b/01
z.+(melhemü'l-zift) 98a/05
z.+i 71b/06, 71b/08
[=13]

ẕikr Sözünü etme, ismini söyleme, anma.
z. et- 68a/12, 73a/09, 75a/03, 80b/08, 88b/08, 89a/10, 92a/13
z. it- 62a/01, 62b/06, 64b/12, 76b/09, 81b/01, 91b/04, 91b/06, 91b/12, 93b/06
z. olın- 61b/01, 61b/04, 61b/13, 62a/03, 63a/12, 63b/05, 67a/13, 74a/08, 74a/11, 78b/07, 82b/09, 84a/09, 86b/03, 90a/11, 101b/12, 103a/04, 103a/12, 103b/02, 104a/06
z. ve beyān et- 82a/13
z. ve beyān it- 62b/02
z. ve beyān ḳılın- 70a/12
[=38]

zīrā Bağlaç. Çünkü, şundan dolayı.
z. 61b/13, 62a/08, 68b/13, 71b/12, 81b/05, 83a/12, 83b/05, 83b/08, 83b/08, 85b/06
[=10]

ziyāde Fazla, çok.
z. 70a/04, 70a/10, 72a/10, 73a/01, 73b/06, 79a/11, 82b/01, 82b/11, 83a/11, 84b/11, 87a/04, 90a/03, 108b/04
z.+ce 87a/05
z. ol- 108a/13
[=15]

zor Sıkıntı çekilerek yapılan, güçlüğü olan, güç yapılan.
z. 68a/10, 73a/13
[=2]
2. Sıkıntı, rahatsızlık, ıstırap.
z. 73a/01
[=1]

zucāc Tutkala benzer.
z.+ı 101b/01
[=1]

ẓuhūr Meydana çıkma, baş gösterme, görünme.
z. it- 99b/06
[=1]

2. HASTALIK ADLARI DİZİNİ

ʿazl Kuyrukta olan bir hastalık adı.
a. 74a/08
[=1]

baraṣ Vücutta yer yer lekeler görülen hastalık, abraşlık, alaca hastalığı, cüzzam.
b. 94a/09
[=1]

becel Bir hastalık adı.
b. 66a/10, 66a/10, 69b/08
[=3]

dāʾi'l-baḳar Sığır hastalığı.
d. 64b/04, 64b/11, 96b/06
[=3]

dāʾi'l-fīl Fil hastalığı.
d. 61a/12
[=1]

el-ʿıḳāl Atın budu içinde bir damarın burılmasıyla oluşan hastalık.
e. 62a/10, 62a/11
[=2]

el-taḥrīk (dahili ahşada, ciğer, kalp vesairede, kan akması) Bağırsak kesilmesi.
e. 82b/04
[=1]

el-zevāl Bağırsakta olan sancı hastalığı.
e. 76b/04
[=1]

et-taḥcīr fi'd-dübür Dübürde şiş ve hararet olması hastalığı.
e. 63b/01
[=1]

eyser Bir hastalık adı.
e. 91a/01
[=1]

ḫafaḳān Yürek oynaması, çarpıntı, yürek sıkıntısı.
h. 89a/14, 89a/15
[=2]

ḥamar Bir hastalık adı. Arpalama.
h. 86b/09, 86b/09, 91b/07, 98b/07, 98b/13
[=5]

ḫaṭal Bir hastalık adı. Tendolarda bir arıza.
h. 62a/06
[=1]

hayża Şiddetli kusma ve ishal.
h. 87a/03, 87a/04
[=2]

ḥınānu'r-raṭb Bir hastalık adı.
h. 88a/05
[=1]

ḥınān-ı yābis Bir hastalık adı.
h. 87b/11, 88b/07
[=2]

iḫtilāṭ Bir hastalık adı. Perine yırtığı.
a. 65b/04
[=1]

inḥılāl Bir hastalık adı.
i. 75a/05, 75a/05, 75b/04
i.+den 76b/06
[=4]

ishāl Tabi olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, amel, sürgün.
i. 64b/04, 87a/04, 87a/07, 95b/13, 96a/08, 96a/11, 96b/07
i.+i 64b/05, 96b/02, 96b/13
i. it- 78b/13, 96a/02
i. olın- 79a/03
[=13]

istisḳā Vücudun çeşitli yerlerinde su toplanması.
i.+ya 99b/04
[=1]

istisḳā'-i ṭablī Mide şişkinliği.Tympani
i. 79b/02
[=1]

istiskā'-i zıḳḳī Karın, batın bölgesinde su toplanması. Ascites abdominalis.
i. 78b/04
[=1]

ḳarḥāt Sancılı ülser, yara.
k. 93b/09
[=1]

ḳaṣar Bir hastalık adı.
k. 91b/01, 91b/03, 91b/04, 91b/07
[=4]

ḳüsāḥ Deveye ait bir hastalık.
k. 91b/08, 91b/09
[=2]

leziz Bir hastalık adı. Anfizem.
l. 90a/01, 102b/11
[=2]

maġal Bir hastalık adı.
m. 85b/10, 86a/05
[=2]

marażü'ş-şıll Verem
m. 87a/14
[=1]

marażu't-taḳṭīʿ Bir hastalık adı.
m. 83b/07
[=1]

mayāṣıl Kaşınma, sulanma, kızarıklık gibi belirtilerle kendini gösteren, bulaşıcı olmayan fakat kolay geçmeyip genellikle uzun süre devam eden yaygın deri hastalığı, egzama.
m. 63b/07, 69a/05
m.+ı 63b/08, 63b/11, 64a/02
[=5]

nıḳris Gut hastalığı.
n. 91b/01
[=1]

nuḳāz Sığırlara ait ülserli rahatsızlık.
n. 92a/03
[=1]

remed Göz iltihabı, göz ağrısı.
r. 94b/01
[=1]

rīḥü'l-cemāl Develer yeli denen hastalık.
r. 62b/12
[=1]

rīḥü's-sūs Belin tutmaması hastalığı.
r. 76a/04
r.+dan 76b/06
[=2]

saruluḳ Kanda safra maddesinin artması sonucunda cildin, göz akının ve idrar, ter gibi bazı vücut sıvılarının sarı renk almasıyla beliren hastalık.
s. 86a/07
[=1]

sıll Verem.
s. 90b/07, 102b/11
s.+(marażü's-sıll) 87a/14
[=3]

sıraca Daha ziyade çocuklarda ve gençlerde görülen, boyun ve koltuk altlarındaki lenf bezlerinde iltihaplanmalara ve akıntılı yaralara yol açan bir çeşit verem.
s. 61a/04, 61a/09, 88b/10
s.+ları 60b/11
s.+nuñ 60b/08
s.+sı 60b/05, 88a/06
s.+sınuñ 60b/06
s.+ya 60b/13
[=9]

sıraca-ı ṭayyār Bir çeşit verem hastalığı.
s. 88a/05

[=1]

uyuz Örümcekgillerden, çıplak gözle görülemeyen bir böceğin meydana getirdiği kaşıntılı, bulaşıcı deri hastalığı.
u.+a 101b/06
[=1]

vezḫīr Bir hastalık adı.
v. 66a/01
[=1]

yeraḳān Sarılık hastalığı.
y. 86a/07, 90b/04, 90b/07
y.+a 86b/05
[=4]

zevāl Bağırsakta meydana gelen sancı.
z. 76b/05
[=1]

zıḳḳ-ı māvī Bir hastalık adı.
z.+ye 96b/10
[=1]

3. BİTKİ ADLARI DİZİNİ

acı bādem 1. Gülgillerden bir meyve ağacı. Cprunus comminis. Bu ağacın acımtırak sert kokulu meyvesi
a. 88b/09
[=1]

ʿacūr Kabakgillerden, kabuğu beyazımsı yeşil renkli, üzeri oluklu, bazen de tüylüolan, büyükçe bir çeşit hıyar. Cucumis anguria.
a. 86b/04, 86b/06, 87b/08, 90a/06
[=5]

aġu aġacı Zakkum
a.+ndan 92a/11
[=1]

anason Maydanozgiller familyasından bir yıllık otsu bitki. Pimpinella anisum.
a. 86a/02
[=1]

ardıç Kozalaklılar sınıfının çamgiller familyasından, yapraklarını kışın da dökmeyen, çeşitli türleri bulunan ağaç ya da ağaççık.
a. 66b/12, 87b/02
[=2]

arpa Buğdaygillerden, taneleri ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen bir tahıl cinsi.
a. 64b/06, 66b/07, 69b/03, 87b/08, 87b/10, 87b/14, 89a/02, 89b/07, 89b/09, 90b/03, 90b/09, 91a/12, 92a/07, 92a/09, 92a/13, 93a/07, 95a/12, 96a/12, 98b/12
a.+ya 79a/01, 91a/04
a.+yı 67a/06
[=22]

ayva İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, kışın yapraklarını döken, iri pembe çiçekli, yapraklarının altı tüylü, taze filizleri, çekirdek ve tohumları çeşitli hassalar taşıyan küçük ağaç. Cydonia oblana.
a. 73a/05
[=1]

azvay Sarı sabır. Zambakgiller familyasından bir süs bitkisi. Bu bitkinin yapraklarından çıkarılan acı, kırmızımtırak esmer renkli, boyacılıkta ve hekimlikte, bihassa mide hastalıkları, yanıklar, saç dökülmelerinde kullanılan, kabızlık giderici, kuvvetlendirici madde.
e. 77a/05, 78a/06, 78a/13, 79a/02, 94b/01, 96a/02, 99a/12, 99b/01, 99b/04, 101b/10
[=10]

bādem İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, pembe ve beyaz çiçekler açan, 5-12 cm boyunda ağaç.
b. 92a/01
[=1]

bābūnec Sarı papatya
b. 66a/05
[=1]

baḳla İri taneleri kabuksuz veya fasulye gibi yeşil kabuğu ile pişirilip yenen, yurdumuzda çok bol yetişen bitki. Vicia faba.
b. 69b/03, 69b/06, 69b/10, 89a/04, 91a/12, 92a/09
[=6]

başbuş Ebu cehl karpuzunun yaprağı.
b.+dur 95b/10
[=1]

bellūṭ Meşe, palamut.
b.+ı 96b/11
[=1]

benc Banotu. Hyosciamus
b. 79a/01
[=1]

benefşe Menekşe kelimesinin eski ve asıl şekli, menekşegillerden, çiçekleri tek renkli yaprakları yürek biçiminde olan, bir veya çok yıllık otsu süs bitkisi. Viola.
b. 67b/02, 67b/08, 70b/04, 73b/03, 86a/13, 87a/03, 87b/08, 103a/01, 103a/03
[=9]

bernūf Bir bitki adı.
b. 98b/10
[=1]

bezr Keten tohumu.
b. 65a/01, 75b/01, 79a/01, 91a/02, 96b/08
[=5]

biber Yurdumuzda bol yetişen, patlıcangillerden otsu bitki.
b. 67a/02, 70b/06, 90b/14, 93b/04, 94a/01, 94a/01, 94a/05, 94a/10
[=8]

boy Yem olarak da kullanılan, burçağa benzer bir tahıl çeşidi.
b. 76a/12, 79a/13, 79b/05, 79b/13, 84b/05, 91a/11, 97b/06
b.+otı 76a/10
[=8]

buġday Taneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdasını teşkil eden bitki.
b. 68a/02, 77a/02, 90b/10
[=3]

burçaḳ Baklagillerden, yuvarlak ve mercimeğe benzeyen, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan bir bitki. Lathyrus.
b. 76a/11, 78a/03, 79a/13, 79b/07, 80a/01, 80a/02, 89a/03, 89b/09, 91a/11, 103a/09, 103b/01
[=11]

cerīd Hurma dalı, yaprağı.
c. 97a/09, 97a/09, 97a/10
c.+inden 97a/09
[=4]

cüllenār/cülnār Hint narı. Nesua Ferrea
c. 63b/13, 64b/07, 80a/07, 92a/07, 97a/01, 101b/04, 103b/06
c.+ı 87a/09
[=8]

cümmeyz İncir ağacı. Ficus sycomorus.
c. 64b/06, 87a/09, 96a/11, 96b/06
c.+i 64b/10
[=5]

çām Çamgiller denen büyük bitki familyasını meydana getiren, iğne yapraklı, reçineli ağaçların ortak adı.
ç. 78a/12, 97b/01, 100b/04, 101a/01, 101b/04, 103b/05
[=6]

çayır Sulak ve rutubetli bir yerde biten otların ortak adı.
ç. 90b/01
[=1]

çiçek Tohumlu bitkilerin üreme organlarını taşıyan güzel renkli ve ekseri güzel kokulu kısmı.
ç.+i (çiçegi) 98b/09, 99a/01
[=2]

çirīş Bir çenekliler sınıfının zambakgiller familyasından salkım durumunda beyaz çiçekli, yumrulu, otsu, çok yıllık bitki. Asphodelus.
ç. 78b/01, 100b/07, 101a/02, 101a/04, 101a/11, 103b/01, 103b/08

ç.+i 73b/09
[=8]

çitlemik Sıcak ve ılık yerlerde yetişen, çok uzun ömürlü, iri gövdeli, esnek dallı, kerestesi kasnak ve kutu işlerinde kullanılan, kökünden sarı boya çıkarılan yaprağından hayvan yemi olarak yararlanılan ağaç. Celtis.
ç. 78a/12, 89b/08, 100b/04
ç.+otı 69b/12
[=4]

çoġān Helvacıkökü, sabunotu. Saponaria officialis.
ç. 77a/09, 77b/02, 95b/01, 95b/02
[=4]

dāne-çāṭır Bir bitki adı.
d. 64b/02, 78a/03, 78a/05, 86b/07, 90b/02, 92a/01, 97b/02
[=7]

dār-ı fülfül Olgunlaşmamış dişi başak. Chavicaroxburghii, or officinarum.
d. 94a/01, 94a/05, 94a/10
[=3]

defne İki çeneklilerden, yağı veteriner hekimliğinde ve tuvalet sabunlarında, sert, yeşil, güzel kokulu ve baharlı yaprakları et ve balık yemeklerinde kullanılan, açık sarı ve üzümlü meyvesinde ve kabuklarında mide düzeltici, bağırsakları yumuşatıcı, idrar söktürücü ve terletici hassalar bulunan, yaz kış yeşil, taflan cinsinden ağaç ve ağaççık. Lourus nobilis.
d. 62b/09, 62b/10, 89b/08
[=3]

delüce baḳla İri taneleri kabuksuz olarak veya fasulye gibi yeşil kabuğu ile pişirilip yenen besleyici bitki. Vicia faba.
d. 89b/07, 89b/15
d.+yı 65a/07, 65a/10
[=4]

demir dikeni Çoban çökerten denilen bitki.
d. 102b/03, 102b/08
[=2]

dilkü üzümi Bir üzüm çeşidi.
d. 90a/14
[=1]

dütün Patlıcangillerden birleşiminde nikotin bulunan otsı bitki.
d.+i 78a/06
[=1]

ebem gumeci İki çenekliler sınıfından ebegümecigiller familyasından, her yerde kendiliğinden yetişen, kökü ve çiçekleri özellikle yumuşatıcı hassalarısebebiyle tıpta kullanılan, kalsiyum, demir, A ve C vitamini taşıyan yaprakları sebze olarak yenen bitki. Malva silvestris.
e. 87a/13
[=1]

ebhel Ardıç ağacı.
e. 66b/13
[=1]

ebū cehl ḳarpūzı İki çenekliler sınıfının kabakgiller familyasından, elma büyüklüğünde, sert kabuklu, yağlı tohumlu, acı ve kokusuz bir meyve veren, parçalı yapraklı, sarı çiçekli, sürüngen gövdeli, çok yıllık otsu bitki. Acı hıyar, acı elma, it hıyarı. Citrullus colocynthis.
e.+nuñ 65a/03, 65a/09, 95b/10, 99b/04
[=4]

egrice yonca Kokulu yonca.
e. 66a/05, 67b/07, 79b/10, 99a/01, 102b/09
[=5]

el-ʿarabetü'l-kezberiye Kişniş otu.
e. 64b/07
[=1]

enār Nar kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.
e. 64a/02, 64a/13, 66a/09
[=3]

encīr İncir kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.
e. 67a/05, 74b/10, 93a/02, 98b/08, 99a/11
e.+i 77a/04
[=6]

end Beyan tabir olunan nebattır ki Arabīde sūs ve köküne aslu's- sūs derler.
e. 94b/01
[=1]

eşek ʿacūrı Eşek hıyarı. Çok yıllık çiçekli ve otsu bitki. Meyvelerinin usaresi müshil olarak kullanılır. Ecballium elaterium.
e. 78b/10

ferbiyūn Sütleğen. Japon kaktüsü. Euphorbium.
f. 62b/07
[=1]

fıstıḳ Çamgillerden, çam fıstığı, Antep fıstığı ve yer fıstığı yemişleri veren ağaçların ortak adı.
f. 96b/10
f.+ı 87b/08
[=2]

fūfel Doğu Hindistan'da yetiştirilen fındığa benzer meyve.
f. 66a/12
[=1]

gök sūsen köki Susen kökü, menekşe kökü.
g. 91a/04, 92b/02
g.+ni 93a/09
[=3]

gül Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.
g. 63a/10, 63b/03, 63b/11, 64a/07, 69b/13, 73b/08, 76a/06, 76a/13, 79b/08, 82a/05, 88a/04, 89b/13, 91b/13, 95b/04, 98a/04, 98a/11
[=16]

günlük Günlük ağacının tütsü olarak kullanılan ve nefese rahatlık veren reçinesi.
g. 69b/06, 69b/12, 78a/06, 98a/07, 101a/10, 101b/10, 103a/09, 103a/13, 103b/06
[=9]

güyegü Güveyi otu, marjoram (mercanköşkü), thymh (kekik), pennyroyal (yarpuz, yaban feslegeni).
g. 92a/10
[=1]

ḥandeḳūḳ Yonca.
h. 66b/13
[=1]

ḫardal Turpgiller familyasından, sarı veya beyaz çiçekli, sert ve yakıcı tohumu hekimlikte kullanılan otsu bitki. Sinapis.
h. 70b/06
[=1]

ḫarnūbī Keçiboynuzu, ceratonia siligua.
h. 82a/02
[=1]

ḫaşḫāş Gelinciklerden, uzun bir sapın ucunda beyaz veya mor tek bir büyük çiçek açan, kapsül biçiminde meyvesi olgunlaşmadan çizildiğinde akan sütten afyon elde edilen, Asya ve Afrika'nın ılık ve sıcak bölgelerinde pek çok türü bulunan bir yıllık otsu bitki. Papaver.
h. 64a/11, 96b/11

[=2]

ḫaṭmıyye Ebegümeciye benzeyen, ondan daha büyük bir çiçek olupkök ve çiçekleri hekimlikte kullanılan bitki. Althaea Officinalis.
h. 74b/11, 84b/05, 96b/09, 97b/06, 99a/01, 99a/07, 99b/07
h.+yi 103a/01
[=8]

ḫavālān Dikenli küçük çalı. Buckthorn. Rhammus chlorophorus globosus.
h. 63b/04, 73a/05, 73b/03
h.+ı 73b/02
[=4]

ḫavvāre otı Bir bitki adı.
h. 64b/02
[=1]

ḫayyu'l-ʿālem Damkoruğu, kayakoruğu. Sempervium tecterum.
h. 73b/02
[=1]

helyūn Kuşkonmaz.
h. 70b/06, 70b/09, 79b/07, 90b/13
[=4]

ḫıllāf Söğüt. Salix.
h. 89a/10, 89b/02
[=2]

ḫıltīt ḳasnısı Çadıruşağı otu. Dorema ammoniacum. Krş. uşaḳ ḳasnısı.
h. 67a/02, 67b/13, 73a/07, 75a/01, 84a/13, 84b/07
[=6]

ḫıyar Bu bitkinin su ve A-C vitaminleri bakımından zengin, cilde iyi geldiği için ilaç ve güzellik müstahzarlarında kullanılan. Özellikle çiğ olarak turşuda ve salatada yenen meşhur meyvesi, salatalık.
h. 86b/06, 90a/06, 90b/07
[=3]

hindibā Kara hindiba çiçeği. Taraxacum leontodon.
h. 69b/03, 87b/08, 90a/06, 90b/06
[=4]

ḫummāż Kuzukulağı. Rumex.
h. 96b/07
[=1]

ḫūrmā 1. Hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi.
h. 81b/09, 87b/03, 92b/03, 93a/08, 101b/01
h.+yı 83a/02, 92a/13
[=7]
2. Bir çenekliler sınıfından, boyu 15 ile 30 metre arasında değişebilen, gövdesi sütun gibi düz, büyük ve dilimli yapraklarından sepet ve hasır, liflerinden ip, usaresinden palmiye şarabı yapılan ve hurma denen meşhur meyveyi veren sıcak iklim ağacı. Phoenix dactylifera.
h. 75b/07, 97a/08
[=2]

ılġın İki çeneklilerden ılgıngiller familyasından, çiçekleri açık, eflatun renkli ve sapsız yaprakları pul biçiminde, kumlu nehir yataklarında, çorak yerlerde tabii olarak yetişen veya bahçelerde süs olarak yetiştirilen, çeşitli türleri bulunan, çalı veya ufak ağaç halindeki bitki. Tamarix.
ı. 95a/01
[=1]

ırsa Süsen çiçeği.
ı. 91a/05
[=1]

iki ḳardaş ḳanı Calamus draco isimli palmiyeden elde edilen bir rezin. Sanguis Draconis.
i. 64a/11, 78a/05, 78a/13, 94b/05, 94b/09, 100b/05, 103a/13
[=9]

iklīlü'l-melik Kokulu yonca.
i. 66a/06
[=1]

isfīdāc Üstübeç.
i. (melhemü'l-isfidāc) 98a/08
[=1]

isfīdācü'r-raṣāṣ Üstübeç, kurşun kap.
i. 94b/08
[=1]

kāfūr Hindistan ve Çin'de yetişen kafur ağacının (laurus camphhora) zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanabilir ıtırlı madde.
k. 63a/11, 63b/04, 86a/12, 93b/13, 94a/06, 94a/10, 94b/09
k.+ı 83a/05
[=8]

kaġıd Kağıt dutu denen ağaç. Broussenetia papirifera.
k. 63b/13
[=1]

ḳāḳıyā Bir bitki adı.
k. 64b/09, 78a/13, 96b/03, 100b/05, 101b/10
[=5]

ḳalfūniyā Çam ağacı zamkı (reçinesi).
k. 62b/10
[=1]

ḳamış Buğdaygillerden, sulak yerlerde yetişen, çeşitli türleri olan, içi boş, yüzü boğumlu bitki.
k. 63a/03, 65a/10, 66b/06, 87b/10, 92a/02, 94b/03
k.+ınuñ 86b/02, 87b/01, 89a/13
[=9]

ḳanṭariyūn İki çenekliler sınıfının birleşikgiller familyasından, ılık bölgelerde yetişen, bazı türleri iştah açıcı ve yara iyileştirici olarak hekimlikte kullanılan, kırmızı, sarı, bazen de beyaz çiçekli, çok veya bir yıllık küçük bitki. Kantaron. Centaurea.
k. 94b/13
[=1]

ḳarnıyarıḳ 10-40 cm. yükseklikte, alttan itibaren dallı, gövde ve yaprakları tüylü, bir yıllık otsu bitki.
k. 101a/07
[=1]

ḳarpuz Kabakgiller familyasından, sürüngen gövdeli bir yıllık bitki. Citrullus vulgaris.
k. 66b/06, 80b/04, 83a/03, 83a/04, 86b/02, 87b/08, 90b/06
[=7]

ḳarż Keçi boynuzu. Ceratonia siligua (Leguminiosae)
k. 80a/07
[=1]

ḳatır boncuġı Bir bitki adı.
k. 69b/11
[=1]

ḳaṭūnā Bir bitki adı.
k. 65a/01, 79a/01, 91a/02, 96b/08
[=3]

kendene Kokmuş köpekayası. Ballota nigra.
k. 86b/13, 87a/02
k.+yi 92b/10
[=3]

kendir Kendirgiller familyasından, sap liflerinden halat ve çuval yapılan bitki, kenevir. Cannabis sativa.

k. 71b/01
[=1]

kerefs Sap kerevizi. Apium gravevlens.
k. 86b/13, 90b/13
k.+i 87a/01, 87b/10, 90b/12, 102b/09
[=6]

keşīre Zamk ağacı. Gum tragacanth.
k. 89a/08, 94b/02, 94b/06, 101a/07
[=4]

kettān Ketengiller familyasından, lifleri dokumacılıkta kullanılan, çiçekleri göz alıcı, yaprakları basit, kireçli toprakları ve ılık iklimi seven otsu bitki. Linum.
k. 69b/05, 76a/12, 86b/12, 92a/07, 97b/06, 102b/02
k.+ı 87a/01
[=5]

ḳıṣṣā'l-ḥımār Bk. eşek acuru
k. 78b/11
[=1]

kirşān Bir bitki adı.
k. 63a/11, 63a/13, 69b/06, 98a/09, 98a/11
k.+ı 94b/08
[=6]

kişnic Kişniş. Bir yıllık, beyaz çiçekli otsu bitki. Bifora radians.
k. 63b/03, 63b/04, 69a/11, 73b/02, 73b/03, 90a/14, 91a/04, 96b/07, 99a/08, 101b/10
[=10]

ḳoyun gözi Bir papatya türü.
k. 66a/04, 67b/07, 69b/07, 79b/10, 91a/12, 92a/09, 98b/09, 99a/01, 102b/08
[=9]

ḳoz 1. Ceviz.
k. 64b/03
k.+ı 66b/13
2. Kozalaklılar takımından olan ağaçların sert, dibi yuvarlak, ucu sivri meyvesi.
k.+ı 80a/07
k.+ını 103b/10
[=3]

ḳurt üzümi Tilki üzümü, it üzümü. Solanum nigrum.
k. 63b/02
[=1]

ḳurṭum Safran tohumu.
k. 84b/04
[=1]

ḳuzġun ayaġı Bir tür sinir otu. Pteris aguilina.
k. 90a/09
[=1]

lāden Laden ağacın lavantacılık ve hekimlikte kullanılan, eskiden kadınların yüzlerine taklit ben yaptıkları hoş kokulu reçinesi.
l. 62b/09, 68b/08
l.+e 68b/05
[=3]

laḫana Turpgillerden, pek çok türü olan, kat kat sarı yapraklardan ibaret kış ve güz sebzesi. Brassica oleracea.
l. 91a/02, 93a/01, 95b/02
[=3]

lāmiyā Bir bitki adı.
l. 78a/13, 100b/05, 101a/01
[=3]

leblāb Sarmaşık.
l. 64b/01, 86b/08
[=2]

leysuf Bir bitki adı.
l. 65a/06
[=1]

lisānü'l-ḥaml Bir bitki adı.

l. 63b/04, 64b/08, 65a/01, 96b/05, 96b/09, 97a/02
[=6]

maḥmūde Bir bitki adı. Convolvulus scammonia.
m.+den 84b/11
[=1]

māmīrān Kırlangıç otu.
m. 94a/10
[=1]

māmīsā Gelincikgilerden bir bitki.
m. 94b/10
[=1]

marul Birleşikgillerden, salatası yapılan, çiğ olarak yenebilen, yeşil ve bol yapraklı bitki. Lactuca.
m. 87a/13
[=1]

māzı Servigiller familyasının kozalaklılar takımından, her mevsimde yeşil, yapraklı, yassı dallı bir orman ve süs ağacı. Thuya.
m. 63b/13, 64a/01, 64a/13, 66b/13, 80a/07, 94b/12, 96b/11, 103b/06
[=8]

merdguş Mercanköşk, güvey otu. Marjoram. Myosotis, unutma beni cinsinden çiçek.
m. 79b/11
[=1]

muġāṣ Yabani nar kökü.
m. 64a/11, 73a/07, 78a/13, 100b/05, 103a/13
[=5]

muḳl Bir çeşit kokulu reçine, pelesenk ağacı.
m. 62b/08, 99a/12, 99b/02, 99b/07
m. –ı ezraḳ 69b/06
[=4]

mulūḫıyye Bataklık ebegümeci.
m. 87a/13
[=1]

nārdīn İki çeneklilerden, sünbül-i rūmī de denen bir çiçek, bir çeşit sümbül. Nardus stricta.
n. 68b/08
[=1]

nebḳ Nilüfer çiçeği.
n. 64b/07, 92b/09
[=2]

nergis Bir çenekliler sınıfının nergisgiller familyasından, lale gibi soğanla üretilen, beyaz ve sarı çiçekli, soğanı zehirli süs bitkisi. Narcissus.
n. 102b/04
[=1]

nilüfer Nilüfergiller familyasından, durgun sularda ve havuzlarda yetişen, uzun saplı, yuvarlak ve geniş yaprakları su üzerinde yüzen, beyaz, pembe, mavi ve sarı büyük çiçekli su bitkisi. Nymphea.
n. 73b/03
[=1]

noḫūd Baklagillerden, sarımtırak çiçekli, 50 santim boyunda, yurdumuzda tanesi için bazı ülkelerde ise yem bitkisi olarak yetiştirilen bir yıllık bitki.
n. 78b/01
[=1]

oġlan aşı Çiriş otu. Andrum sativum.
o. 70b/08, 79a/02, 97b/01
[=3]

panbuḳ Pamuk bitkisinin tohumlarının etrafını kaplayan, yatak ve yastık doldurmakta, eğirilip iplik haline getirildikten sonradokuma

sanayinde ve çeşitli işlerde kullanılan yumuşak, ince beyaz teller.
p. 65b/11, 80b/10
[=2]

pancar Ispanakgillerden, şeker pancarı, sebzelik pancar, yem pancarı gibi cinsleri bulunan, zengin vitaminli, iki yıllık otsu bitki. Beta vulgaris.
p. 69a/10, 84b/04, 87a/10, 102a/09, 102b/03
[=5]

papadya Birleşikgillerden, baharda taç yaprakları sarı, ortası beyaz çiçekler açan, ateş düşürücü, spazm çözücü, sinirleri yatıştırıcı, rahatlık verici, bağırsak gazlarını giderici hassalara sahip bir yıllık otsu bitki. Matricaria chamomilla.
p. 66a/05
[=1]

pelid Meşe ağacı ve meyvesi, palamut.
p. 96b/11, 101a/10
[=2]

penbe Pamuk.
p. 71b/01, 73a/04, 81a/10
p.+yi 82a/06
[=4]

pürçüklü Havuç.
p. 80a/02
[=1]

rāvend İki çenekliler sınıfının kara buğdaygiller familyasından, büyük yapraklı bazı türlerisüs bitkisi olarak yetiştirilen, bazı türleri sebze olarak yenen, iştah açıcı, kuvvetlendirici, ishal kesici, gaz giderici hassaları sebebiyle hekimlikte kullanılan çok yıllık otsu bitki. Rheum.
r. 89b/02, 90b/05
[=2]

rāvend-i çīnī Çin ravendi. Ravend otundan yapılan ecza.
r. 86b/04, 89a/08
[=2]

rāzıyāne Rezene denen bitki. Foeniculum vulgare.
r. 86a/02

şandal Sarımtırak renkli, çok dayanıklı, sert ve çok makbul bir odunu olan, çeşitli türlerinden çıkan yağlı ve reçineli esanslar lavantacılıkta, sabunculukta kullanılan, özellikle Hindistan'da yetişen ağaç. Santalum album.
s. 63a/11, 86b/06, 90a/13, 97a/01
[=3]

şarımsaḳ Zambakgiller familyasından, toprak altında bir soğanı olan, gövdesi uzun, yassı ve sivri uçlu yapraklarla sarılmış, keskin kokulu, iştah açma, damar genişletme, mikrop öldürme, tansiyon ayarlama vb. pek çok tıbbi hassaya sahip, 30-100 santim yüksekliğinde otsu bitki. Allium sativum.
s. 62b/03, 71b/10, 72a/07, 72b/07, 76b/08, 98b/09
[=6]

sebkīnc Çınar şekilli bir otun posası.
s. 73a/06, 99b/02, 99b/07
[=2]

sedāb Sedefotu. Rute graveolens.
s. 98b/10, 99a/02
[=2]

sedir Çamgiller familyasından, çapı üç, boyu kırk metreye ulaşabilen, kerestesi inşaat işlerinde, marangozluk ve kaplamacılıkta kullanılan, kışın yapraklarını dökmeyen heybetli bir orman ağacı. Cedrus.
s. 99a/07, 99b/03

[=2]

selīḫa Çin tarçını kabuğu.
s.+yı 89b/14
[=1]

semizotı Semizotugillerden, küçük, yuvarlak, etli yaprakları ve sapı sebze olarak yenen, C vitamini ve demir bakımından zengin otsu bitki. Portulaca oleracea.
s. 64b/13, 82b/13, 83a/04, 86b/01, 86b/04, 89b/12, 90b/05, 90b/06, 92b/01, 96b/04, 96b/08
[=11]

serv Servigillerden, kışın koyu yeşil yapraklarını dökmeyen, daha çok mezarlıklara dikilen uzun ömürlü, güzel kokulu, kozalaklı, ince uzun ağaç. Cupressus.
s. 66b/13, 80a/07, 103b/10
[=3]

seylaḳūn (?)
s. 63a/09, 63a/13, 63b/06, 70a/01, 94b/05, 98a/02, 98a/03
s. (melhemü'l-seylaḳūn) 98a/01
[=8]

ṣoġan Zambakgillerden, kat kat kabuktan ibaret yumrusu ve şerit şeklindeki uzun yeşil yaprakları yemeklerde, salatalarda kullanılan, keskin kokulu ve acı otsu bitki. Allium cepa.
s. 102b/04, 102b/09
[=2]

ṣorḳun Sepetçi söğüdü denen ağaç.
s. 86a/13
[=1]

sögüt Sögütgiller familyasından, daha çok su kenarlarında yetişen, pek çok çeşidi olan, uzun ve acı yapraklı, kabuğu kolay soyulur ağaç. Salix.
s. 86b/08
[=1]

susam Anayurdu Hindistan ile güney adaları olan, meyvesi kapsül şeklinde, beyaz veyaalacalı beyaz çiçekli otsu bitki, susen, sevsen. Sesamum.
s. 79b/10
[=1]

süleymanī şeker Bir bitki adı.
s. 67a/03
[=1]

sünbül Zambakgillerden, ilkbaharda basit salkım şeklinde, daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçekler açan soğanlı ve otsu süs bitkisi. Hyacinthus.
s. 70b/06
[=1]

şarḳıs Bir bitki adı.
ş. 65a/06
[=1]

şiyḥ Mavi ve beyaz çiçekler açan, çay gibi içilen ve hazmı kolaylaştıran, baş ve kulunç ağrılarına iyi gelen bir bitki. Artemisia.
ş. 65a/09
[=1]

taḥrīk Atların embolik veya bağırsakta patolojik değişikliklerden olan sancıları
t. 83a/06, 83b/12
t.+den 83b/05
[=3]

ṭarāṣīṣ Mantar türünde bitki.
t. 80a/07
[=1]

temr-i hindī Hint hurması. Tamarindus indica.
t. 67a/03, 103a/10, 103b/01
[=3]

ṭıfl-ı aḥmer Bir bitki adı.
t. 83a/06

[=1]

ṭuḫlab Su yosunu.
t. 69b/04, 103a/01
[=2]

turp Turpgiller familyasından, salkım durumundaki çiçekleri beyaz, sarı veya mor renkte, yaprakları karşılıklı, meyvesi acımsı ve etli, kökleri yenen bitki. Raphanus sativus.
t. 62b/09, 70b/06, 79b/07, 97a/04, 102b/02
[=5]

turunç Turunçgiller familyasından, kışın yaprağını dökmeyen, güzel kokulu beyaz çiçekler açan Akdeniz bölgesi ağacı. Citrus avrantium amara.
t. 80b/03, 98b/09
[=2]

ʿuḳdetü'r-rīḥ Türkçede karamuk, Kadın tuzluğu, sarı çalı adlarıyla geçen bitki. Berberis vulgaris.
u. 94a/01
[=1]

urūk Amerikan fıstığı, domuz elması, yer mantarı, domalan. Bunium ferulaceum.
u.+dan 98b/03
[=1]

uṣfur Safran. Carthamus tinctorius.
u. 84b/04, 102a/09, 102b/03
[=3]

uṣaḳ ḳaṣnısı Çadıruşağı otu. Dorema ammoniacum. Krş. Ḥıltīt ḳaṣnısı.
u. 78a/12, 95a/08, 95b/07, 97b/12, 100b/04
[=5]

utrunc Ağaç kavunu, ağaç kavunu ağacı, ağaç kavunu kabuğunun reçeli veya şekerlemesi. Citrus medica.
u. 65a/06
[=1]

üzerlik Sedef otugillerden, acı tohumları susama benzeyen, beyaz çiçekli, çok dallı, halkarasında tütsü olarak kullanılan sıcak bölge bitkisi. Peganum.
ü. 98b/09, 99a/02
[=2]

üzüm Asma adı verilen ağaççığın salkım durumunda ufak taneli, çekirdekli, ince kabuklu, sulu, etli, glikoz ve vitamin bakımından zengin, yetiştiği yere göre pek çok çeşidi bulunan, tazesi ve kurusu yenen meyvesi.
ü.+inüñ 90a/14
[=1]

yarpuz Ballıbabagillerden, nane cinsinden, güzel kokulu, kısa saplı bitki, pülüskün, filiskin. Mentha pulegium.
y. 80a/02, 91a/13, 102a/09
y.+ı 79b/10, 98b/09, 99a/02
[=6]

yāsemin Zeytingiller familyasından, güzel koku yapımında kullanılan, beyaz renkli (ender olarak kırmızı ve sarı), çok kokulu çiçekler açan, sarmaşık cinsinden ağaççık. Jasminum.
y. 68b/05, 91b/13, 98b/09
[=3]

yavşah Mavi ve beyaz çiçekler açan, çay gibi içilen ve hazmı kolaylaştıran, baş ve kulunç ağrılarına iyi gelen bir bitki. Artemisia.
y. 65a/09, 68a/04
[=2]

yonca Baklagiller familyasından, hayvan yemi olarak yetiştirilen, yaprakları üç dilimli, kazık köklü,

başak durumundaki çiçekleri kırmızı, mor ve menekşe renginde, bir çok türü bulunan çok yaygın bitki.
y. 83a/04, 86b/02, 87b/10, 90b/06, 92a/02, 99a/01, 102b/12
[=7]

zaʿferān Safran.
z. 63a/10, 67a/02, 69a/11, 69a/12, 69b/13, 70b/03, 89a/12, 92a/01, 93b/13, 94a/05, 94b/05, 94b/13
z.+dan 95b/05
z.+la 73a/04, 104b/11
[=15]

żafere hieraciumpilosella
z.+ye 93b/12
[=1]

zencebīl Zencefiller familyasından, Malezya ve Hindistan'da yetişen, kamış görünüşünde çok yıllık otsu bitki. Zengiber officinale. Bu bitkinin asıl şekli.
z. 67a/02, 76b/02, 80a/02, 93b/13
[=4]

zerāvend İlaç yapımında kullanılan bir bitki, loğusa otu, kara asma, kabakulak otu.
z. 87b/06
[=1]

zerīḳa Bir bitki adı.
z. 88a/01
[=1]

zerkūle Biber.
z. 79a/02
[=1]

zeytün Zeytin ağacının yüksek besin değeri olan, önce yeşil iken sonra kararan tek çekirdekli yağlı meyvesi.
z. 70b/02
[=1]

KAYNAKÇA

Ağar, Mehmet Emin, "*Baytarü'l Vâzıh: İnceleme, Metin, İndeks*." Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1986.

_____ *Ebu's- Suud Efendi'ye Atfedilen bir Baytarname*, Enderun Yayınları, 2. bs., İstanbul, 1991.

Akfırat, Muhammed Osman, *Şifalı Bitkiler ve Emraz*, nşr. Arif Pamuk, Pamuk Yayınları, İstanbul, 1981.

Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 3. cilt, Kubbealtı Neşriyâtı, İstanbul, 2005

Baytop, Turhan, *Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi: (geçmişte ve bugün)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları;3255, Eczacılık Fakültesi;40,1984.

Bekman, Muzaffer, *Veteriner Tarihi.* Ankara, 1940.

Canpolat, M, "*XIV. Yüzyılda yazılmış değerli bir tıp eseri Edviye-i Müfrede"* TD. c.V, sayı:1, sy:21-47, Ankara, 1973.

Çınar, Ali Abbas, *Türklerde at Ondokuzuncu Yüzyıla ait bir baytarnamede at kültürü: (yazılı ve basılı kaynaklarla karşılaştırma)* Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1993.

_____ *Türklerde At ve Atçılık*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1983.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Lügat,* Aydın Kitabevi, Ankara, 1996.

Dinçer, Ferruh, *" 'Kitab-üz Zardaka fî Mari'fet il- Hayl ve Ecnasuha ve Emrazuha ve Edviyetuha' Adlı El Yazmasının Anatomi, Fizyoloji, Etyoloji Yönünden İncelenmesi*

Ve Veteriner Tarihindeki Önemi." Doçentlik tezi, Ankara Üniversitesi, 1976.

_____*Veteriner Hekimliğimizin Kaynakları*, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara, 1982.

Erk, Nihal, *İslâm Medeniyeti Çağında Veteriner Tababette Gelişmeler ve Naserî.* A. Ü. Veteriner Fakültesi yayınları: 109. Ankara, 1959.

_____ *"Bir Baytarname İncelemesi."* A. Ü. Veteriner Fakültesi Dergisi.C.6, No.1-2 (1959): 126-35.

İngilizce- Türkçe Redhouse Sözlüğü, Sev Matbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2000.

Özgür, Can, *."Türkçe Yazılmış en Eski Atçılık-Veterinerlik Kitabı Baytaratü'l-Vâzıh'ta Geçen At İle İlgili Kelimelerin At Üzerinde Gösterimi"*, Spor Atı Cerrahisi Sempozyumu, 134-136, Bursa, 1997.

_____ *"İlk Türk At ve Atçılık Eseri Kitabü'l-Hayl'da Kullanılan Tıp Terimleri",* VII. Türk Tıp Tarihi Kongresi, (4 Eylül 2002), İstanbul.

Öztelli, Cahit, *"On Beşinci Yüzyılda Yazılmış Bir Baytarname'nin Giriş Bölümü."* Türk Dili.
C. 14, SY. 168 (Eylül 1965): 784-7

Perron, A., *Le Néçeri: la perfection des deux arts ou traité comlet d'hippologie et d'hippiatrie arabes*. 3 cilt. Paris, 1850-60.

Redhouse, Sır James W, Turkısh and Englısh Lexıcon, Çağrı yayınları, İstanbul, 2006.

Sarton, George, *Inroduction to the History of Science*. New York 1975, 2/1:89, 793; 2/2:
1091, 1093; 3/1: 284; 3/2: 1216, 1238, 1837.

Şen Mesut, "Baytarnameler", *Türk Kültüründe At ve Cağdas Atcılık,* Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık A.R, 1995. sy. 177-263.

_____ *"Kitabu Baytar-name: Tenkidli Metin."* Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi,
1987.

Timurtaş, Faruk K., *Osmanlı Türkçesi Grameri*, Alfa basım yayım, İstanbul, 1995.

Türk Dil Kurumu, Derleme Sözlüğü, I- XII, Ankara, 1963-1982.

Türk Dil Kurumu, Tarama Sözlüğü, I- VII, Ankara, 1963- 1974.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, 2 cilt, TTK Basımevi, Ankara 1998.

Türk Dil Kurumu, Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara Üni. Basımevi, Ankara, 1983.

ÖZ GEÇMİŞ

14.08.1975 yılında Samsun- Bafra'da doğdum.

İlkokulu, ortaokulu ve liseyi Bafra'da bitirdim.

1997 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldum.

Aynı yıl İstanbul'da öğretmen olarak göreve başladım.

2005 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalı Türk Dili alanında Yüksek Lisans eğitimine başladım.

Halen Semiha Şakir Anadolu Lisesi'nde Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktayım.

TIPKI BASIM

61a

من كتاب كامل الصناعتيندن اوچنجی مقاله نك ابتداسی
كه اته عارض اولان امراض كه بود وقويرق وبيل وارقه
وكوبك وقبورغه لر وبورون وجكر ويورك وريه وبوكرك
ومفاصل وحيوان يوب ايچدوكی زهرناك اشيالرك
درمانن بلدرر اوچنجی مقاله اياق سراجه سی درماننده در
اما اياق سراجه سنك وصفنی وصفتنی بيان اتمشدك
اياغك يوجرك يرنده حدوث ايدر طشاقلره مجاور اولان
القناه طمرينك اوستنده چيقر سراجه نك ايك خبيث
وچتينه كی بودر صاغلمه سی دخی عسيردر بو يردخی
مخالف ير ايدوكن مرحوم اتام بكا بلدروب انك كسمه سن
تعليم ايلدی باش وكوكس سراجه لری كبی انی اوصطره
ويا اتشله ياروب دانك اوستنده اولان حاجزه اولان
يوقنه ات دريسنی طرنقله دلوب سراجيه ايردكده

ازر

ازرازر قوپروب اما صاقنوب القناه طمرينی ياروب
دكميه لر پس انی چقروب يری پاك اولدقده وصف اتدوكم
كبی دری ايچنی داغليوب وايچرودن ياره چوره سنه
اتشله دايره چكوب واكر سراجه يايلوب ايچ طمرلردن
بر طمر اوستنه ايروب ويا دبر سمتنه ويا بوده ويا القناه
طمری اوستندن طوبقه دك سرايت ايدوب اولاشمش
ايسه انك اوستنه نردبان داغنی داغلتدروب چوره سنی
دخی اتشله دايره چكيله برغيری يرده اندن بر اثر ظاهر
وار ايسه انی دخی قوميوب داغليوب سراجه كسلدكدن
اوچ كون صكره پاكليوب واكا قطران وكرچ اوروب
كزدريلوب صباح اخشام ايلجه ايده لر وانی مشاهده ايتمشم
كه برات كوكسنده سراجه لنوب اندن انسانده داء الفيل
كبی عمری اولدقجه اياغی ششك قالمشدر ايكنجی باب

منفصل الصيار درمانی بيانده در ذكر اولنان منفصل الصيار
بود باشنك كوكيدر يرندن صيرلسه انی زفت ياقوسی ايله
كيدوريرنيه مرّه اولنه اتش ايله دفع داغلتور مرهوم تام بو
المی براندع كورد كچه شول ذكر اولنه حق درمان ايله انی
كيدوريرنيه مرّه ايدردی ودرمانده شويله ايدردی كه برطوربه
صمان طوارروب اتك ايكی بودی ارسنده قويوب اندن اتك
ياغنه برايپ طاقوب ايكی طرفدن انی دوپدز ايله ويه
چكه ركن اول كوكی طوتوب يرينه مرّه ايدوب واوزرينه
غايت استی زفت ياقوسن اوروب ويدی كون ياقلری
اوزره طوروروب اندن صاغ طرفده اولان ياغنه بيوند
اوروب ايكی هفته دكرنه دروب اكر صيريلان كمك
يرنده طورسوب اقصه سی زايل اولنسه اوزرينی اشله
شمسه داغلنه شول ذكر اولنلرحق داغه كوره ايدر زيرا بو

كمكر

كمكر ثابت وبرقرار اولمز الآ داغ ايله ذكر اندكمز شمسه داغی بودر

اوچنجی باب منفصل البق صيرلمری

بيانده در ذكر اولنان منفصل الصيار كبيدر لكن بوعضو
منفصل الصيار كبی كيدوريرنيه مرّه اولنمز پس لازم اولان بودركه
اوزرينه برقويجه ياقو اوروب اكر فايده ويرمزسه مرادندن كچكه
كبی اوستنی داغلمليدر **دردنجی** باب خطل درمانی بلدرر
بوالم ايلق صكره برخلطدن حاصل اولور انكه داغی علاجی
اشله در زيرا ياقو اوريلورسه اول خلط يوقرودن
اشاغه اقوب اينر والم فرداد اولور پس بونكه داغی بودر

بشنجی باب العقال درمانده در

العقال انكه بودی ايچنده برطم بورلورات دفع ايلغنی
رفع اتدكچه اول طم قصه لنورات دفع انی ظن ايدركه ايلغنی
دفع بنده در تجربه اتدكمزكبی انكه درمانی بودركه اتك

ایاقلری طبانلرینک ایچندن حاجت مقداری دکلو قان الوب
اندن ذکر و بیان اتدکلری القناه طمرینکدر اوستنده عرضًا اوچ
داغ اوروب اندن انکر ایاغنی زیت و طوز و صرکه ایله یاتخلیل
ایدیجی یاغلرک بریله سوروب و بعض کمسنه لر بو مرض ایچون
انکر طبانلرندن قان الورلر تاکه طمرلرندن قان اقوب کیده
لکن اوّل ذکر اتدکلری بزجر به ایتمش طمر بورلرینکدر یاغی
بودرکه انی کچمش اوستاذلر استعمال ایدرلردی فربیون و قندز
غایه‌ی که عربجه اکا خبث باد ستر دنلر و سقل واشق قاصیلری
وکوکرجن زیلی ولادن و دفنه یمشی و نطرون و تورپ تخمی
وقلفونیه برابرجه الوب دوکوب دفنه یاغی و طکوز یاغی
واسکی زیت ایله اریدوب طمری بورلیان ایاغنه اورلیه
تا قدر التنجی باب ریح الجمال درمانندر یعنی دوه لر
یلی و عکدر اکثر نعلبندلر بو مرضی چکرلر بو درد درکه اتی

التنة

اقصه‌سیدر انی علاجندن بحث ایدیجک منفصل الصیاردن بر برمق
دکلو اشاغیدکه بودی نشتر اوجیله یاروب اندن یاره یه
برقمش قویوب اوزوب سرما آیامی ایسه اول یاره یه اوچ
درهم قدر دوکوب واکر اتی وقت ایسه اکا کوره زیت قویوب
اندن اولیری نشتر ایله برقچ یره دورتوب وطوز ایله
اوغوب اصلا اکا اتش یقلشدیریلیه پس یدی کون قویوب
اندن کزدیره سنه مداومت اولنه یدنجی باب دبره شقاق
واقع اولمه‌ی درمانندر امّا دبره یارق دوشسه اکا
باره اشیا سوریلدکده کرک شیلغان وسیلقون کبی و یا یومرده
صروسی وکل یاغی وزعفران ایله و یاخود بودرمان استعمال
اولنه که سرخ صندل وکافور وکرشان و یومرده صروسی
دوکوب بربرینه قرشدروب سوریله و یاخود ذکر اولنمش
کرشان ملهمیله وسیلقون مرهمیله علاج اولنه مکرنجی باب

64a

التحجير في الدبر بياننده در كه دبرده شش وحرارت حدوث
اولمه سيدر انك درماني شيشي ازاله ايديجي مبرد اشيا كه قورت
اوزومي وكشنج صويي وبال مومي وكل ياغي ملهم شكلي ايدوب
سوره لر ويا خود كافور وكشنج صويي ولسان الحمل صويي وخولان
وبال مومي شيرلغانله ارتدروب سوريله وملهم بابلرنده ذكر
اولنه جق سيلقون ملهمني دخي استعمال اولنه طوزنجي باب
مياصل درماننده در انك برقچ درلو درمان وعلاجي واردر
بعض كسنه لر مياصلي محكم باغليوب قورلر تا كه كندي كندندن
دوشه اندن بعض قابض صاچو ايله بصارلر بعضيلر
دخي انى كسرلر اما بزم تجربه اتديكمز بودر كه دوكلمش طوز ايله
مياصلي جملتا اوغوب اغزلري اچلنجه اندن كل ياغيله
ياغلدوب ايچرويه يرلرينه كيرو رد اولنه لر وبو صاچو ايله باصيله
كه صفتي يانمش كاغد ومازي وزاج وجلنار برابرجه

الوب

الوب ودوكوب استعمال اولنه درمان دخي زاج ومازي
وانار قبوغي وشاب وراسخت برابرجه الوب دوكوب مياصلي
باصه نافعدر اونجي باب دبر طشره چقمه سي درماننده در بونك
درماننده شويله كورمكه سوينمدك كرج ايله باصوب ودبري
ايچرويه كيرو رد ايدوب اندن طيشني اصنمش زيت ايله سورديلر
درمان دخي قزل وصرو خرزمه لر وكرج وزاج باصوب
اندن كل ياغيله ياغلدقدن صكره كيرو ايچرويه رد ايدوب
نافعدر اون برنجي باب ات قان زحمتنه مبتلا اولمه سي
علاجنده در انك سببي بغرسقلرنده جراحت اولدوغندندر
درماني بودر كه حيوانه قان كسيجي درمان ايچوريله كه صفتي
ايكي قرداش قاني وخشخاش قبوغي ومغاث هر برندن برر
جزو الوب قيندوب قزل شكر ومثلث شراب ايله سوزيلوب
نوش ايتدوريله بر درمان دخي مازي وانار قبوغني صووسكه

65a

ایله قیندوب اتی انکله حقنه لدوب واکا لبلاب یپراغن
اطعام اتدوریله بر درمان دخی دانه چاطرکوکی وحواره اونی
وقوز قبوغی بونلری بیاض شرایله قیندوب اوزرینه بر مقدار
طکوز یاغن قویوب اته ایچوریله اون ایکنجی باب اسهال وداء
البقر دردلری درماننده در علاج اسهالی کسیجی قابض
اشیا ایله اولور قاورلمش اربه علفی وجمیز یپراغنک اطعامی
وقاورلمش العدبه الکزبریه ایچوریله ومینه نبق وجلنار وسماق
برابرجه بالسویه لسان الحمل یپراغی صویله ایچوریله بر درمان
دخی قورق دانه لری وقاقیا وقبرس بالچغنی بری برینه
قرشدروب اندن جمیزی صوایله قیندوب اکا بواجزایی
قاتوب ایچوریله اما داء البقر درماننه بعض بیطرنامه لرده
ذکر ایدیدرکه بو بر مرضدرکه اکا علاج یوقدر وحیوان اندن
نجات بولمز اکا علاج بودرکه کهربا وطباشیر وسمز اوتی

تخمی

تخمی بزر قطونا ایله برابرجه الوب ودوکوب لسان الحمل صوینه
قاتوب ایچوریله اون اوچنجی باب اتک قرنندن قورد دوشمه سی
درماننده در اکا علاج بودرکه حیوانه ویریلان علفه ابوجهل
قرپوزنک چکردکندن بر مقدار قاتوب ییدریلوب حیوانک
قرننده اولان جمله قوردلری اخراج ایدوب طشره اتر واکر
مذکور چکردکدن ویرلمزسه شرقس ولیسوف واترنج وقنبیل
برابرجه الوب دوکوب اندن دلوجه بقلهٔ صوایله قیندروب
جزوی اسی ایکن اکا بواجزایی قاتوب ایچوریله بر درمان
دخی یاوشاه که عربجه اکا شیح دنلور وقنبیل وابوجهل
قرپوزنک تخمی دلوجه بقلهٔ صوایله قیندروب واکا قمش بالی
قاتوب اوچ بطمان مقداری ایچوریله قرننده نقدر قورد
وارایسه چیقر کیدر اون دردنجی باب ات دبرنده اولان اری
درماننده در اکثر قاتر واشکده اولور طوار نقدر علف

66a

یسه ده انلردن زبون اولور علاجی بودرکه نعلبندک شاکردی
الینی زیتله یاغلدوب حیوانک دبرنه صوقوب انلر یاپشدقلری
یره الی ایردکده چیقره که هیئتده سیاه اری کیبدرلر وچقردقده
یرلرینی زیت ایله سوره نافعدر اون بشنجی باب اختلاط درمانی
بیاننده درکه بر مهمل عیبدر کشی قصراق صرتنده ایکن خلق
اراسنده یللنوب پولماجه مانند ترسلنور علاجی بودرکه
بوینوزدن ویا قرغیدن خلاللر دوزوب خلالک بر اوجی
دکرمی وبر اوجی سیوری اوله اندن حیا ایله دبر اراسنی
خلالک سیوری طرفیله دلوب بغلیه قویه نعلبندلرک
بری بکا دیمشدرکه قصراغه بودرد عارض اولدقده یاره
تازه ایکن ایکنه وپنبق ایپلکیله دیکوب اوزرینه قابض
صاچولر اکوب لحم اولوب صاغلنجه مداومت اولنه
اون التنجی باب قصراق حیاسی طشره چقمه سی درماننده در

بو

بو معنا طوغره جق محلده وزخیر مرضنک قوتندن واقع اولور
که قصراغک حیاسی طشره یه بروز ایدر کچمش اوستاذان انک
علاجنده دیمشلردرکه قصراقی یره ییقوب ارقه سی اوزره
یاتوردوب قیچلرینی یوقرویه قالدروب اندن قیون کوزی
اوتلغی براسمی دخی پاپادیه که عربجه اکا بابونج دنلور واکریجه
یونجه که عربجه اکا اکلیل الملک دنلور بونلرک قینانلمش
صویله قصراغک فرجن یویوب کوشکلننجه اندن ایچرویه
رد ایدوب ودیکوب بول چقه جق دکلو دلوک اچق قویوب
بعده یدی کوندن صکره انار قبوغنی شراب ایله قیندوب
حقنه اولنه نافعدر اون یدنجی باب بجل درماننده در بو بجل
جکرده اولور قیش ایامنده حیوانی سست ایدر ویای
فصلنده انی صیرولتدرر علاجی اودرکه فوفل ایله
کبره اوتلغنی دبرنده تحمیل ایتدوریله بر درمان دخی

67a

حیوانک سایر مفصللرین داخلیه وینه برکسنهٔ کوردمکه داغه
مختص اولان شیشی قزدروب حیوان قویروغنک دبندن
یوقرویه دک بر قارش دکلو صوقوب اما بزم اتدوکمز درمان
بو مرضک ابتداسنده هرکون بر مثقال دکلو نطرون دبرنه
قویوب قیش ایامنده علفی اسی وحار اشیالر ویای فصلنده
مبرد علفلر ویروب که تازه قمش اوجلری وقرپوز ویولمش
اربه ویریله بن حقیر دخی بعض اتلر کورمشم که بو مرضدن
بودی ششوب قباروب ایری طغرجق کبی اولوب اندن
طمر اوجلرندن ماده اچیلوب بو مرضدن نجات بولدی
اون سکزنجی باب بر قصراق که یوکلو اولدقجه قولونی قرننده
طوتمیوب القا اتمسنک درمانن بلدرر بو معنا فرجنده اولان
رطوبتدن اولور اکا درمان بودرکه اردج اغاجی که
عربجه ابهل دنلور وحندقوق ومازی وسرو قوزی

برابرجه

٦٧

برابرجه الوب اق شراب ایله قینندروب قصراغه ایچوریله
بر مقدار دخی ببر وزنجبیل وزعفران وحلتیت قاضیسی
وسلیمانی شکر وتمر هندی هر برندن بر جزو الوب قیندروب
کونده بر ربطمان ایچوریله وکچمش اوستاذلردن بر درمان
دخی بودرکه قوری انجیر الوب سود ایله پشروب اندن
اربهٔ اول سوده قویوب پشوروب وقورودوب هر هفته ده
اندن بر کره ییدروب اوچ هفته یه وارنجه نافعدر اون
طقوزنجی باب بر قولون قصراق قرننده مرد اولوب انک اخراجی
علاجنده در موتنه سبب دخی اندن اولورکه چیقه جق یری طازه جق
اولدوغندن ویاخود اناسی قرننده دوریلوب ویا مرد اولدوغی
سببدن طشره چقمغه بر حرکت ایده مدوکندندر پس یوقلنوب
کوریله اکر مرد اولوب اندن بر عضو ظاهر اولمش ایسه
ابتدا اول چیقان عضوی کسوب بعده ذکر اولنه جق منوال

68a

اوزره ایچنده قلان اعضایی کسوب چیقره وکسمه نک طریقی بودرکه
اوستاذ اولان کشی الینی بنفشه یاغنه باتروب انکون قصراغک
فرجنه صوقوب که برمقلوی اراسنده کچرک اوصطره اوله اندن
اللیوب کوره اکر قولون طوغرو اولوب باشی اوکده ایسه
کچرک چنکللری کوزنک واککنک کموکلرینه وبوینک دبنده
ایلشدروب ازرازرطشره چکه وچکمزدن اول قصراغک
فرجنی قیون کوزی اوتی واکریجه یونجه اوتنک قینانلمش
صویله وبنفشه یاغیله یویوب تازه لندروب تاکه اول
مرد اولان قولون بوتون چیقه والاکه دورلمش ایسه
ویا بوینی اکیلوب انک طوغرتمه سی ممکن دکل ایسه اول باول
راستا کلدوکی عضوی کسوب اندن برشیه قومیوب پس
پاره لدوب چیقردقدن صکره قندزخایه سی وکمنون وطوز
ایله قینانلمش زیتی فرجنه حقنه ایدوب ویاکمنون وحلتیت

قاضیسی

قاضیسی سرکه ایله حقنه لده اندن زیته بولاشق یپاق ایله فرجز
قپادوب بعده بوغدای اونی وکمنون وزیتی پولماج ایدوب
قیندوب اسنی ایکن ایچروب وکچه وعبالرله ارقه سنی
قپلدوب یاوشاه ایله توتوزلیوب نافعدر. درید نامنده
بر اوستاذ نعلبند بکا خبر ویرپدرکه دوه جی ایله معروف
عمم براولمش قولونی قصراق قرنندن علاج سز بوتون
چیقرمشدرکه اول قصراق خوارزم بکلرندن القیمری
نامنده بر بکک ایدی قیلدوغی معنا شول ایدیکه قصراغک
بورنن پرک طوتوب بر ساعت دکلو نفس الدرمیوب
بعده براوغوردن صالیویردکده قصراق زور ایله نفس
چیقرمغله فرجی بوللنوب قولونی طشره یه بوتون اتوب
اندن ذکر اتدیکمز پولماجی اوچ کون ایچروب وصاغلو
مذکور بکدن وتوابعندن بوصناعتی ایدوب قولونی

69a

بوتون اخراج اتدوکیچون اون ایکی بیک درهم مقداری
بخشیش المشدر یکرمنجی باب قصراق یوکلو اولمامه سی
بیاننده در پس قصراق یوکلو اولمیوب طوتمز ایسه انک
علاجی بودرکه قصراق فرجنی عرب یودقلری کبی صو ایله
پاک یویوب اندن یاسمن یاغی ولادنه باتورلمش ودوکلمش
قسطه ایله بولاشق یپاغی یوالق ایدوب قصراقک فرجنه
قونیله بر درمان دخی طوشان اودی وقند زخایه سی
ومسک ولادن برابرجه الوب ناردین یاغیله دوکوب
ویوکدن یوالق ایدوب اکا باتروب قصراغک فرجنه
قونیله مجرب تعویذ دخی واردرکه قریلره واتلره نافع
ان شاء الله انی محلنده بیان ایدرز یکرمی برنجی باب
قصراق یوکلو اولمقدن منع ایدیجی اشیایی بلدرر بوشی
یازوب قومق اکرچه خطادر زیرا شاید بربد کار

کمسنه ناسک اتلرنه بونکله اذ اویره لکن کتابمز هرفندن مکمل
اولمق ایچون بوشیئک تحریرین ایجاب ایلدی پس کرکدرکه قصراغه
ات چکدرکمک وقتنده طوشان مایه سنی انک حیاسنه اوروب
وعقبنجه قطرانه بولاشق یپاق یوالقی صوقه ویاخود اولوقتده
اتک ذکرنه قطران سوره مجربدر یکرمی ایکنجی باب میاصل ایله
دبرده حدوث ایدن سکل درماننده در علاجی بودرکه نشادر
وقلیه دوکوب زیته قرشدروب سوره یکرمی اوچنجی باب ات
ذکرینک دریسی صویلمسنک درماننده در بوخود بر عجیب مرضدرکه
اتده ایسه قصراغه اولاشور واکر قصراقده ایسه تحقیق اته
اولاشور اکا علاج بودرکه اتک ذکرینی بنجر صویی ونطرون
ایله یویه ویاخود کشنج صویی وسرکه وزعفران ایله یونیله بر
درمان دخی اتک ذکری ایچنه کلاب وزعفران اقتدروب
وطیشنی قزل بالچق که عربجه اکا مغره دنلور وشیرلغان ایله

70a

سوره یکرمی دردنجی باب طشاقلرده اولان یل درمانیدر کرکدر که
اتک طبانلرندن حاجت دکلو قان الوب اندن بو باصقولی
طشاقه اوریله که اربه اونی وبقله اونی هند باصوییله وصو اوزره
بتن یشل اوت صوییله که عربجه اکا طحلب دنلور قاتوب طشاقه
باصه وکبریت کولی ایله کتان تخمی وطکوز یاغن دخی اوره
بر درمان دخی مقل ازرق وکرشان وقره کونلک وبقله اونی
وقیون کوزی اوتلغی اریمش ایچ یاغیله پشروب طشاقلره اوریله
نافعدر یکرمی بشنجی باب بجل مرضندن اتک قاسقی وذکری
ششمک درماننده در انک علاجی اسی زیت ایله سورمکدر ویاخود
اق کمنون وبقله اونی وتخم سز قورو اوزومی دوکوب سحق
اولنمش قاتر بونجغی وزیت ایله باصیله بر درمان دخی چکردکسز
قورو اوزوم وچتلمک اوتی تخمنک یاغی وکونلک واق کمنون هر
برندن بر جزو الوب دوکوب کل یاغی وزعفران ایله قرشدروب

قاسقه

قاسقه اوریله بر درمان دخی بال مومی وشیرلغان وسلیقون اتش
اوزره پشروب قاسقه اوریله وبرکمسنه بو شیشه بر خطرلو
علاج اتدوکن کوردم اول علاجک صفتی بودرکه قاسق شیشنی
نشتر اوجیله برقچ یرده دورتوب اندن طوز ایله زیاده اوغوب
اول کونک ایرته سنده اسی صاقزلر یاقوسنی اوزرینه اورمکله
اول جراحت اولمش یاره لر اچیلوب ایچلرندن صروصو چقوب
اول شیش زایل اولوب ات شفالق بولدی اما برغیری اته
بو علاجی اتدکده شیش آرتوب اول ات تلف اولدی یکرمی
التنجی باب اتک سدوکی طوتله سی درماننده در بو مرض
اکی شیدن اولور بری بودرکه سدوک چیقه جق یره یل زیاده
منجمع اولمغله سدوک چقمغه مانع اولور انک درمانی صانجو
درمانی کبیدرکه محلنده ذکر وبیان قلنور بری داخی قاسقده
طاش اولدوغندندر پس لازم کلورکه اتی یره ارقه سی اوزره

71a

یا تورد وب بوحقنهٔ ذکرینه افتدر یله که صفتی بودر ایکی جیکده کر مسکر
والکاکوره قدر خایه یی وزیتون یاغی بری یه قهوه روب اندن
حیوانکر ذکری زعفران وشراب الیه یوروب حقنه ایده بر درمان دخی
اق شیاف وبنفشه یاغی وقری سودی وتخم خشخاش سود یله
حقنه لیه بر درمان دخی قاسق طاشنی اولدوب ارتدر رصفتی بودر
سنبل واق بیر وتورب تخمی وخردل وهلیون تخمی هریرندن برجزو
دوکوب طتلو شرابه قهوه روب ایکی نوکی مقداری اتکر بورنه
افتدر یله سدوکر طوتسنه بر درمان دخی اوغلان ایتی شراب الیه
ازوب بش بطمان مقداری اته ایچورایله بر درمان دخی هلیون
تخمی الوب صوده قینه دوب والکا بیاض شراب قاتوب اوچ بطمان
مقداریاته ایچورایله یکرمجاید تخمی باب حیوانا تکر منشأ تهوکرین
کوب خادم امکلکر بیانه در بوصفا علما وحکما تدوین مکروهدر
علما انکچون انی استکراه اتدیلکه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم

نل

نسل کسمکدن نهی ایلدی لکن بزانی ایکی وجهدن روا کورمشز بری
درمان ایچون وبری نفع ایچندر درمان ایچون اولان اورکه خادم
اتمکلکه چوق دردلره نافعدر جنون وقورص وبوکرکلمه کلی نفع
وارور وعیون الاخبار کتابنده شویله مسطور کورمشم که المعتصم للبتاسکر
وزیری علی ابن الجهم یوقه طبانلو برخشی وار ایدی پس انی
کوب خادم اتدکه طبانی یصیلنوب بویودی واما انتفاع
خصوصنده شاهلرو رؤسا بوصناعتکر اهلندن طوارلرین خادم
اتمکلکی تکلیف ایدوب الدقچندان بخش واحسان اتدکلریچون
بوصنایه اوستاذکر یغساری دوشمشدر بوصناعت دخی
درت وجه اوزره دربری اتش ایله درکه قهوه ن یکرک وآسانکر
ایکنجسی کسمکله اوچنجسی طوقماغله اورمقله دوردنجسی
چکوب قویرمقله درتکم کچیه ایدرلر اما آتشله کسمک طریقی
بودرکه حیوانی ارقه سی اوزره یاتوروب وقیچیلرین یوقوفاروز

اندن طشاقلرين طوتوب دبندن پنبه ايپ ايله ويا كذير ايله
برخوش بغلوب اندن طشاقه دريني قزمش كسكون دمور
ايله اوزون اوزادوب يا دوب تا اكاه دكيم طشاق اوستنده
اولان حاجه دن طشه منه طشاق يومره سي چيقوب عيان
كوزكه اندن انكه دبنه مشقاص طيقوب وطمري قزمش كسكون
دمور ايله كسوب اندن اريمش زفتي كسيلان طمر باشنه طملدروب
زفت دخي انكه اوستنه ياپشور قورور طشاقه اوبر تكين
دخي اكاكوره اخراج ايدوب طمر اوجنه زفتي اوروب تاكه قان
اقميوب دكه اندن ديبلرنده باغلنان ايپي ششوب ياره نكه
ايچني وطيشني زيت وطوز وصرمسق ايله سوروب اتي كوزر مكه
مواظبت اولنه واكر طشاق طمري كسلدكده قان بوشانوب
كسلمزسه اندن الم يوق زيرا اتلكورشم كه طشاقلري طمر اندن
بركون بركيجه قان اقوب عاقبت دكيوب انه ضرر اولماسدر

اما اوصطخر ايله كسمه سناك طريقي بودركه مرحوم انام نورالدين
الشهيد نام شاهكه حضرتنده كسدوكي كبي تقرير ايدم اولا اتي
ارقدي اوزره ياتوروب اندن طشاقه دريسن طوتوب
قاوشدروب درني كسدكده يومره عيان كوزكور پس انكه
اوستنده اولان حاجه دن كيدروب اندن دبنه مشقاصي طاقوب
وطشاقي اتشله كسوب زفت ايله پكيدروب ياره نكه ايچي
وطيشي زيت وطوز وصرمسق ايله سوروب بومصنايه اتدن
كيدرملكركر تاكه هوا اكادكميه واما دوكمكر ايله كسمه سناك
طريقي بودركه اتي ارقدي اوزره ياتوروب اندن طشاقه
ايكي طمرين طوتوب وبرمقداره زياده اوغوب اندن طمرلري
اغزايه دشليوب بعده فرنكي مشقاص طاقوب كه اول مشقاص
اغاجدن دوزلمشدر اندن اغاج طوقماغه اول مشقاصي اوروب
تاكه طمرلركه كوكلري ازايه پس برايكي كونده كه طشاقه صولوب

دوشرلر بعض اتکرکر بومعنادن طشاقه رشیش اندن اچیلوب
ایچه لرندن ماده اقر لکن بومعنا قمودن اشه دیه قدر والما طشاق
قوپارلمسنه طریقی بوده رکه طشاقه رکر ایکی طرفن یارلوب پس .
ظاهر اولوب کوزکن اوزرلرنده اولان حاجزه ازاله ایدوب
اندن هر بریکر طرفی اوچی برچوغه ضروب وچوقاری بورولوب
تاطمرلرچوق اوزرینه صاریلوب تا اکادکه طمرلری دیندرن
قوپارلیه بعده زیت وطوز وصرمسق ایله یاره یی سورولوب
واته طون کیدروب تاهر اکادکیه بومعنا دفعه التمش دفعه اوسیر
انجق کچی وصغرلره مخصوصدر شقاصی اولدرکه ضعفی کچی دیورون
چنالر اولوب اوشاقلری دفعه سنت ایدیکرانی طاقیه اوصطه
ایله کسمزلر ویندرلمزدرکه اکلرکه وصغر وکچیلرکه طشاقلری بر
نوع ایله دفعه کسیلور پس طریقی بودرکه طشاقلرکه دینی برایپ
ایله محکم وقویجه بغلوب وقویوب تاکه طشاقلر کندی کندن

کسیلوب دوشه بومعنادن حیوانه زیاده زور والم حاصل
اولدوغی سببدن ایتمرلر یکری سکرنجه یاپه باب حیوانکه انجکنده سود
طوکوب اقدیسی درمانده در امدی کرکدرکه زوندن چیقمش اتی
اتمکله ایچی زغرانله بولاشدروب انجکه اوره ویاخود پنبه چکردکنکر
ایچی وآیوه تخمی وخولان هندیی بالسویه برابرجه الوب دوکوب
سوکه ایله ملهم کبی ایدوب انجکاره اوریله بر درمان دفعی سکسنج
ومعناش وحلیت قاضیسی برابرجه الوب شراب ایله یوغروب انجکاره
اوریله بومرضه دفعی کرکاولان بودرکه حیوانه علفی ازدیروب
وشاه طمرلرندن قان الوب اندن ذکر اتدکمز درمانلری ایله
یکری طقوزنجی باب ایکی انجکه قاریوب ششمه سی درمانده در
بومرض سود انجکه طوکوب شیشکدن وملطفلکه غیریسیدر اکا ماده
اقمه دن حاصل اولور ویاخود معصوم مرضلرین انجکلرین
دیشلرکبی طای قصراغی انجکنی زور ایله چکوب دیشلرون کندن

74a

در پس یاره کبی اولور شیشه در اکا علاج بودر که کل ارمنی وکلابی ایجکاره
کوندره ایکیشر کره سوروب ویا خود کشنیز دهنی عالم صولرینه الیه غولابنی
سوروب یا خود بنفشه یاغی و نیلوفر یاغنه غولان وکشنیز صویین
قاتوب ملهم اولنجه یاوده پشروب برتل الیه ایجکاری سوره نا قدر
اوتوز بنجی باب ایجکاردن چوق چوق سودا قدینکه بیانده در بو
معنا اندن اولور که ایجکاری زیاده اچلوقدن ویا خود
قصدا ایشکه سودی چوق اولوب قوغدن ویا طاشی از امدوکندن امدی
کرکدر که مهلری صفا یوب جمله اولسودی چروب اندن کل یاغی
دیومرده صودی وچریشی سرکه الیه یوغروب سود چقدقدن صکره
اجمله اوریله نا قدر اوتوز بر بنجی باب قویرق قیریلوب اوانمه
درمانی بلدر بو مرض دهنی برعلیه در باخصوص قویرق تکر قیلاری
چوق اولمغله قویرقلر دیبه وکولکلرینه درمان واوکارتمق ایرمز
ویه صنق یر اوستنه اولان جمله قیلاری کوب کیدرکه لات

چکن

وقیح اولور باخصوص صویلو کیلان اولد پس اقتضا حسبیله
قیلار کسلدکدن صکره اکا صنقلق درمانلری سورلدکدن صکره
صنق یرکچب چوره سنه یونلش اغاج وصملرین دیبوب
محکم صاروب بغلیوب خوش اولنجه هاوج کونده برکز بوشوال
اوزره ایدیله اما صاقلمله که شکست اولان یرا کری قاوشمیه
اتکر قویروغی چرکن اولور انجق شول باغلیوب صاریلان متوی
انجاری دپدوز دیبوب صاغلوب خوش اولنجیه دک
اوتوز ایکنجی باب عزل الیه معروف مرضکه درمانده در پس ذکر
اولنان مرض بلندکه قویرق دیی اوستنه اولان دریی برقاریش
دکلر یاروب اندن دریی ایکی طرفدن برمقدار یوروب تا ارقه
دیی اولان کمکه کره بچه اکا عصعص دنلور ظاهر اولدقدن صکره
اولنان کمکه ایکی طرفنده اولان اتی کسوب وقوری فشتی الیه باصوب
تا که قان برشانوب اقمیه اندن ایکی ناحیه نکه دریلری بوریته

75a

قاوشدروب بر باغ ایله بغلیوب صودن ونمدن صاقنوب
واوچ کون بغلو قویوب اندن اول باغی ششوب یاره اوکدریجی
ملهم اوروب علاج اولنه بعض کمسنه لر دخی باغی چوزدکلرنده یاره
اوستنه سرکه وبال سرپرلر اوتوز اوچنجی باب ارکک قیل درماننده در
انک درمانی پاکلیوب واول قیلی جملتا حیوانک قویروغندن
یولوب اندن حیوان قویروغنک دیبنی اوزون اوزادویه اوچ
برمق دکلو یاروب ایچنه طوز قویوب بعض کمسنه لر دخی
قویروقی پاکلدکدن صکره قان النه جق یردن قان الوب
پس قان جراحتی خوش اولوب صاغلدقده قویروغندن اول
ارکک قیللر دوکیلور وانک یرینی انجیر صویله یویه لر بر
درمان دخی خطمیه صویله یونیلوب اندن صغر اودینی
قویروغنه سوروب برقچ کره ایله ایدیجک اول قیل زایل اولور
کیدر بر درمان دخی اسی صو ونطرون ایله یویوب بعده

حلتیت

حلتیت قاضیسنی سرکه ایله ازوب سوریله نافعدر اوتوز دردنجی
باب قویرق قیللری دوکلسنک درماننده در انک علاجی
مقدما یله والن صاچنه ذکر اتدیکمز درمان ایله درکه یویوب
پاکلمک ووصف ایلدیکمز یاغلر سورمکله قیللر یکشوب دوشمز
اوتوز بشنجی باب انحلال درماننده در انحلال اودرکه حیوانک
بیلی طوتمز اولور وایاقلری اوزره طورمغه دخی مجالی
قالمز انک علاجی حیوانک چولنه زفت یاقوسن یاپشدروب
وچولک اوجلرینی ایکی دیزینه دک صاللندروب ویدی کون
طوردروب اندن اسی زیت ایله اول یاقویی کیدروب
اکر حیوانک بیلی برمرتبه مشتد اولوب خوش اولدیسه
یدی کوندن صکره ایاقلری اوزره طوردروب بر یاقو
دخی اوریله والا که اوکیوب خوش اولمزسه اتام اتدوکی
درمانه کوره اکا نفت اوریله انک صفتی بودرکه نفت

76a

ومزر یاغی برابرجه الوب بر دمور کیجه ایچنده قیندوب اندن
اتک بیلی اوزره اوروب اما اورلدقده غایت اسی کرک
اندن یرندن دپرتیوب یدی کون طوردروب بعده ازر
ازرکز دوریله بعض کسنه لر دخی بو انحلال مرضی اسکیدن
ایسه اتی تعلیق ایدر تعلیقک دخی طریقی بودرکه اللری
التنده برچقور وایاقلری التنده برچقور قازوب
اندن دوه شبکه سن الوب که خورمالیفندن اولور اتک
اللری وایاقلری اول شبکه دن چیقروب قارنی اول
شبکه نک اوستنه اولدقده اول شبکه یی مکانک طامنده
بغلیوب بو تعلیق عبا ایله اصمقدن کلزرکدر بعده اکا
زفت یاقوسن اوروب ونفتی قیندوب اوریله بو مرض
اسکی اولوب شدتندن ات ایاق اوزره طورمغه مجالی
اولمدقده بو تعلیقی ایدوب اصاقورلر واکر یاقودن

ونفت

ونفت وتعلیقدن اکا فایده اولوب اوکزسه بیلنه بوداغ
اوریله 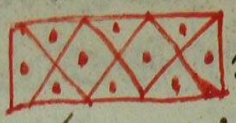 ودخی شول مطارق
داغلرینی بیلک التنده ایکی طرفدن اوله
اوتوز التنجی باب ریح السوس درماننده در مرحوم
اتام بو مرضه بزه وصف اتدوکی درمان که بزانی تجربه
ایتمشز صفتی بودرکه یومرده صروسی وکل یاغی ونفت
برابرجه الوب قرشدروب اندن بو یاغه ال بولاشدروب
اتک دبرنه صوقوب ال بیلک تابوتنه ایریجک ایچرودن
سوره اول یل باذن الله زایل اوله حیوانک علفی دخی
یلی ساکن ایتدوریجی اشیا ایله اوله بوی اوتی کبی
وبورچاق کبی وبیلی طیشدن زفت ایله سوره بو یل
ایچون بر مجرب حقنه دخی بودر بوی وکتان تخمی
برابرجه الوب قیندوب کل یاغی ویومرده صاروسن

77a

قاتوب اسّی ایکن استعمال اولنه پس حقنه دن صکره
اسکی زیت ویومرده صروسی ونفت وزنجبیل ایله الکی
باتروب حیوانک دبرنه صوقوب بو یاغدن بیل تا بوتنی
یاغلدسن نافعدر اوتوزیدنجی باب الزوال درمانی
بیاننده در بو زوال دیدکلری ارقه ده بر صانجو اولور
امّا انحلالدن وریح السوسدن آسانرکدر درمانی بودرکه
تحلیل ایدیجی یاغلری سورمکدرکه اسکی ساده روغن
وسلجم یاغی وصرمسق وکمنون وطوز اتش اوزره طوتوب
برمقدار اسّی ایکن اوریله ویاخود محلنده یاغلر بابنده ذکر
ایده جکمز یاغلرک برین استعمال اولنه اوتوزسکزنجی باب
ایر باصمه سی درماننده در پس ایر انک صرتنی باصوب
یاغر اتسه اول یاغر دایره سنجه تکلتئ اویوب اندن
طوز الوب صو ایله هوانده دوکوب برچابوت ویاکچه اوزره

قویوب

قویوب یاپشدوریله وانی چوقلق بنمیوب راحت ویردور
بعض کمسنه لر دخی بو درمانی ایتمشلر که بوغدای اونی یومرده
اغنه قرشدروب چابوت اوزره قویوب یاپشدوریله وبعض
نعلبندلری کوردم که قوری انجیری سرکه ده اصلدوب
اندن دوکوب واکا برمقدار ازوی قاتوب اندن چابوت
اوزره قویوب اورمشدر واکر اول بصمه یاغری شیشوب
ایچنه ماده جمع اولمش ایسه کرکدرکه اتش ویا نشترله اچوب
جمله اول ماده چقنجیه دک صیقوب پاک ایدوب
اندن یاره اغزنه طوز وچوغان ویا صابون وطوز
اوروب اکر انک ایچنده چورومش ات وار ایسه اندن
طشره اوستنده صاقزلر یاقوسن اوره پاک اولوب
صاغلنجه واکر یاغرده چورومش ات وار ایسه وارقه
ایچنده باتمش ناصور وار ایسه لازم کلوبرکه ناصوره

78a

ایرنجیه دک دری یاروب اندن چوروک ات بیجی صاچغو
که صاری وقزل خرزمه لر وژنکار وچوغان وطوزدر
ناصورک دبنه دک قویوب چوروک ات کسیلوب پاک
اولنجیه دک بو صاچغویی استعمال ایدوب اوریله واوکوب
خوش اولنجیه دک اوستندن یاقویی کیدرتمیه لر واکر
یاغر بیوجک اولوب ایچنده ات چورومش ایسه لازم
کلورکه چب چوره سنده اتش ایله دایره چکیله تا که
یاره یالیوب طاره جق اولوب اوستنه دری قاپلنه
واکر یاغری هر بار یویوب پاک ایتمیوب وایچنده
اولان ماده سی قوقوب انک سببیله قورد متولد اولمش
ایسه شفتالو یپراغنی کولکه ده قوردوب ودوکوب
انک اوزرینه اکیله جراحت ویاغرده اولان قوردی
اولدرر درمان دخی چوروک اتی یوب یاغرلری

قورتدر

قورتدرر که صفتی بودر قلقدیس وشاب وژنکار
برابرجه الوب دوکوب یاغره صاچه بر درمان
دخی یاغره نافع کرج وبورچاق اونی ودانه چاطر
برابرجه الوب یاغرک اوزرینه صاچیله بر درمان
دخی عنزروت وایکی قرداش قانی ودانه چاطر ومر
وازوی وقره کونلک وفرون دوتونی برابرجه الوب
دوکوب یاغره صاچه انی ملهم ایدرسک ساده یاغ ایله
یوغروب یاغره اوریله نافعدر اوتوز طقوزنجی باب قبورغه
قیرلمه سی درماننده در پس اتک بر قبورغه سی قریلوب
اوانسه صنقه نافع اولان یاغلری ویاخود بو یاقویی
ایدوب شکست اولمش قبورغه اوزرینه اوریله که صفتی
بودر چتلمک صاقزی وچام صاقزی واشق قاضیسی
ولامیا وقاقیا ومغاث وایکی قرداش قانی وازوی

79a

ومر برابرجه الوب نوخود صوییله قیندوب وچریش ایله
یاقو ایدوب قیریلان قبورغه اوزرینه یایشدوروب
اتی کز درمیه‌لر اوکوب خوش اولمینجه یاقو قوپرلمیه
قرقنجی باب اته استسقاء زقی مرضی عارض
اولدقده انک درمانی ملین اشیالردر تاکه صروصو
اخراج اولنه پس صروصو اخراجنه کچمش اوستاذلرک
بر درمانلری بودرکه ذکر اولنور تاوق زبلی وتازه
کوکرجن زبلی یارم بطمان مقدارن الوب شراب وزیت
ونطرون ایله قارشدوریلوب حقنه اولنه اندن صکره
بو درماندن صواریله که صفتی بودر اشک عجوری
صقندیسندن بر بطمان که عربجه اکاقثا الحمار دینلور
وشراب ایکی بطمان اته ایچوروب صروصویی
اسهال ایدر بر درمان دخی قزل بویه که عربجه فوه

زلمت

دنلور وبنج وبزرقطونا اتک علفی اولان ارپیه قاتوب
اندن واوغلان اشی سودی وقره زرکوله وازوی بالسویه
برابرجه الوب ایچوره اسهال اولنور وینه بر علاج دخی
واردر اما انده مخاطره وار صفتی بودرکه کوبک التندن
اوچ برمق دکلو اشاغی نشتر اوجیله دلوب اندن
براینجه باقر امزکی قویوب صروصو دخی اول
امزکدن طشره چیقر تاکه حیوانک جمله قرننده اولان
صوچیقه اندن قابض صاچغولرک بریله یاره‌یی
باصوب وبر باغ ایله بغلیوب باغی حیوانک ارقه‌سنه
طولاشدروب واتی کم ایله صواره تاکه چوقلق صو
ایچوب قرنی ششمیه واتک صرتنه زیاده چول
اوروب کونشده طوردوره تاکه کوده سندن صو
تر ایله بیله چیقه وعلفنه بوی وبورچاق قاته

80a

تا که الکه بقیه سی زایل اوله برکشی بو علاج ایله براتی
صاغلتمشدر **قرق برنجی** باب استسقاء طبلی درماننده در
بو مرض بغرسقلرده اولان یلدن حاصل اولورکه اتک
قرنن ششردوب طاول کبی ایدر انک علاجی حقنه
ویل سوروجی اشیالردر پس بر حقنه بیان ایده لم که
بو مرضه نافع اولوب یلی ازاله ایدر که صفتی بوی
وبورچاق وتورب تخمی وهلیون تخمی وکمون برابرجه
الوب صو ایله قیندوب اندن اوزرینه کل یاغی قویوب
اسی ایکن اتی حقنه لده بر حقنه دخی بودرکه تازه
سوسم وصو یارپوزی وقیون کوزی اوتی واکریجه
یونجه ومرد کوش برابرجه الوب صو ایله قیندوب
وسوزوب اندن اوزرینه شیرلغان واوردک یاغن
قویوب اسی ایکن حقنه لده واتک علفی بوی
وبورچاق

وبورچاق وقوری اوت اوله اندن بو درمانی ایچوره لر
بیابانی یارپوز وبورچاق وبیابانی پرچوکلی تخمی وزنجبیل
برابرجه الوب قیندوب واکا ترنکبین قاتوب سوزوب
بو حقنه دن صکره کونده بر ربطمان ایچوریله نافعدر
قرق ایکنجی باب یل شدتی حیوان قرننک بر یرینی
سوکوب بغرسقلری چقسه انک بر مجرب درمانی واردر
که سرو قوزی ومازی وطراثیث وجلنار وقرض
برابرجه الوب دوکوب صو ایله ازلمش بالق توتقالی
ایله یوغروب وبر چابوت اوزره قویوب اول سوکیلان
یره اوروب ارقه سنه دک براوزون بیز ایله باغلیه
ودنلدیکه بو چاتلمق مرضی کچرک طایه عارض اولسه
اول طای بیویوب طشاغن صارقتدقده خوش
دیدیلر اما ات ایری اولوب چاتلق بیوک ایسه

81a

اتشدن غیری اکا علاج یوقدر پس کرکدرکه اول چاتلغک
چوره سنی اتشله داغلیوب وچاتلغک اوزرینه اتشی
یورتدروب بو مرضه مبتلا چوق طوار کوردم تورنج
وقرپوز دکلو اولوب اما یوک قالدروب وبینلوب
یوردکده اصلا اکا الم ویرمیوب اول یومری دخی
بیومیوب وآرتمیوب بوشی داغک فایده سندندر
قرق اوچنجی باب حیوانک قرننده یاره واقع اولوب
بغرسقلری چقمه سنک درمانن بلدرر مرحوم اتام ذکر اتدوکی
کبی انک علاجی بودرکه قارنک ایچ دریسنی قنادلو
قرنجه ایله قاوشدروب اندن طیش دری پنبق
ایپلکیله دیکه قرنجه ایله ایچ دری قاوشدرمه سنک
طریقی بودرکه حیوانی ارقه سی اوزره یاتوردوب
ایاقلرین قالدروب تاکه بغرسقلر ارقه سمنه دوریلوب
دری

٨١

دری اوزانه وطشره چیقان بغرسقی کیرو ایچرویه رد
ایدوب اما ایچرویه صوقمزدن اول بغرسقی ایصنمش
شراب ایله یویوب وایچرویه کیردروب اندن ایچ درینک
اوجلرین قاوشدروب وقنادلو قرنجه لری طوتوب
بر بر قویروغن صیقوب تاکه اغزن اچه پس اغزی
اچلدقده درینک ایکی اوجن اغزینه ویروب اولدخی
المدن اتی دیشلدکده مقص ایله انی اورتاسندن کسه
ینه برغیریسن الوب اکا کوره ایده یاره یی باشدن باشه
قرنجه لرک اغزلریله قپلتدوریله هر ایکی قرنجه نک ارالقلری
برمق دکلو اوله اندن طیش دریسنی ایکنه وپنبه
ایپلکیله دیکه دیکشک ارایرلری ایکیشر برمق دکلو
اوله تاکه یل ورطوبت چیقه کیده پس طیش یاره سنی باشدن

82a

باشه دیکلدکن صاچغولر بابنده ذکر ایده جکمز صاچغولرک
برینی اوزرینه اکوب اندن یاره اوزنلغنجه چابوت اوروب
اوستنی قایش شکلی اوزون باغ ایله باغلنه وبو مدتده
اتک علفی یاش ومبرد اشیا اوله تا که طبیعتنده لینت
اولوب قبض اولمیه زیرا قبض اولیجق ترسلنوب قشاندقده
قارن صقلمه‌سی سببیله اول دکیلان یاره‌لر سوکیلور
اندن یاره‌یه قریب صاقزلر یاقوسن اوروب اوچنجی
کونده دخی اولکی صاچغویی دکشدروب یاره اوکودوب
قاوشدوریجی ملهم اوریله خورما ملهمی وزفت ملهمی کبی
اوله بو درمان ایله چوق اتلری علاج اتدک عون باری
ایله صاغلوب خوش اولدیلر **قرق دردنجی** باب معصومک
کوبکلرنده حادث اولان یل کبی طایلرک قرنلرنده حاصل
اولان

اولان یل درماننده در پس انک علاجی اودرکه ایصنمش زیت
ایله کمنون برسونکر ایله اوریله ویاخود تازه خرنوبی
سلجم یاغیله قیندروب اسی ایکن باصیله وچاتلق ایله
یل علاجنه مختص اولان درمانی ایده که صفتی بودر
کل یاغی واق کمنون ویومرده صروسن دوکوب اندن
اسکی پنبه‌یی اکا باتروب کوبک اوزرینه اوریله نافعدر
قرق بشنجی باب اتک دویشنده قمولاندن حاصل
اولان یاره درماننده در بو دخی یاغرلردن عد اولنور
یاغرلره درمان اولنان صاچغو وملهملری صاچوب
باصمق واتشله یاروب چوره سنه اتش چکمک
وطیشدن اوستنه یاقو اورمقدر یاره اغزنده
دخی قورد ظاهر اولسه انک درمانی دخی یاغر
علاجنده ذکر وبیان اتدیکمزدر واحیانا واقع اولدیکه

83a

قولان یاغری زیاده آزوب بیویوب تا اودکلو اولدیکه انسان
باشنک دایره سنجه اولوب پس اکا لطیف درمانلر ایتمامز ایله
هون باری ایله اوکوب خوش اولمشدر قرق التنجی باب
التحریک مرضنک بیانی ودرماننده در بو بر عظیم مشکل درددر
که حدوث اولدوغی کونده حیوانی اولدرر سببی دخی
یورکده وجکر وریه ده قان ارتوب جوشوب قینادوغندنه
علاجی بودرکه قولان التی اولان طمرلردن وباش طمرلری
اولان النواظردن بی توقف فی الحال قان الوب بعض
اتلری کورمشز که بو مرضده ذکر اولنان طمرلره نشتر
اوردکمزده اصلا اندن قان چقمیوب نشتر دخی غیری
حیواناته کیردوکندن ایکی قات زیاده طمرلره کیروب
تاثیر ایتمیوب انک سببی قان بخار ایچنده منحبس اولدوغندندر
پس قان الندقدن صکره کرکدرکه سمزاوتی تخمی وراوند چینی

وقزل

وقزل طوپراق که عربجه اکا مغزه دنلور دوکوب صو ایله
صواریله ویاخود قورو خورمایی دوکوب پولماجه قرشدروب
ایچوریله یایک اسی ایاملری ایسه قرپوز صویی ویریلوب
وعلفنی سمزاوتی ایله قرپوز وتازه یونجه اوله وبورننه
صو ایله کافوری طمزتدوریله وصوق صو ایله تازه لندروب
قارننی طفل احمر وسرکه ایله سوره بعض تحریک دخی ات ایله
دری اراسنه چقوب طولو طغرجق کبی کورنور مرحوم
اتام بو نوعه اتدوکی درمان نشترله برقچ یرینی
یاراردی حیوانک قوتنه کوره ویارمه سی شو شکل ایدی
که قرننده اولان جمله شیش نشتر اوجیله دورتوب
نتکم اموز یاریلور اما قارن اموز کبی زیاده یارمغه تحمل
یوقدر زیرا یوقده جقدر بعده یاردوغی یرلری دوکلمامش
طوز ایله اوغوب تا اکا دکیم ایچنده اولان جمله صرو

84a

صولراقوب چیقه واول کیجه طوز یرالرده قالوب ایرته اولدقده
اوزرینه صاقزلر یاقوسی یاپشدوریله ایله کوردم که بو درمان
ایله ات خوش اولوب جمله اول قرننده اولان صوکیدوب
زایل اولمشدر قرق یدنجی باب بغرسق کسلمه سنک درمانن
بلدرر بو مرض تحریکدن اشد واندن قتیرقدر زیرا بو مرضده
قانک کثرتندن وحرارتندن بغرسق کسیلوب علف حیوانک
اغزندن وبورنندن چقر اول سببدن اکا مرض التقطیع دنلور
زیرا بغرسق کسیلور واکا علاج فایده ویرمز زیرا بغرسقک
قاوشدرلمه سی وبغلنمه سی قابل دکلدر لکن طواره علاج اولمدوغنه
اسیسی ندامت چکمامک ایچون وبو کتابمز هر فندن مکمل
اولمق ایچون بو مرضک ملاطفتنی تحریر اتمک ایجاب ایلدی
پس بونک علاجی ینه تحریک علاجی کبیدر مبرد اشیا ایله
وتازه علفلرله وقولان التی اولان طمرلردن قان المق

ایله در

٨٤

ایله در قرق سکزنجی باب ات صنجلماسی درماننده در بو مرض
امعاء الاعور یعنی کور بغرسقده حبس اولنان یلدندر
قتی عسیر مرضدر حیوانک یانلری ششوب قبارر ودخی
ترسلنمکدن وقشانمقدن قالور حیوانه بر قاتل درددر
اکر اول یل بغرسقده قالوب تنفس ایتمزسه واکر ترسلنوب
وقشانوب اول یل حرکت ایدوب چیقرایسه حیوان
خوش اولور بونک درمانلری چوقدر لکن بز تجربه ایدوب
نفعن کوردکمز درمانی بیان ایدهلم پس کرکدر که سورمه لر
بابنده ذکر اولنه جق بو مرضه مختص اولان سورمه یی
کوزینه چکوب واکر قصراق کبه دکل ایسه بوندن
ربع درهم مقدارینی چکش صاپی اوجیله حیاسنه
قونلدقده اکر آیغر واکر قصراق فی الحال قشانور
وحلتیت قاضیسندن بر مقدار چاپوته صاروب

85a

یولاری دمورنده بغلیوب ویاخود انسان نجاستی ایچوریله
نافعدر بر درمان دخی بودرکه ایکی بطمان ایصنمش شرابه
اق کمنون قاتوب صواریله وبو مرضه بر حقنه دخی بودرکه
عصفر تخمی که عربجه اکا قرطم دنلور اوانمش اوله وپنجار
وخطمیه وبوی برابرجه الوب صوایله قینتدروب وسوزوب
اکا بر مقدار شیرلغان قاتوب اتی حقنه لیوب پس حقنه دن
صکره صوده قاینانلمش حلتیت قاضیسی که اکا بیاض شکر
قاتلمش اوله قایندقدن صکره ایچوریله بر درمان دخی
بودرکه برمقلر وکی حیوان دبرنه صوقوب انده یاپشوب
قالمش زبلنی اخراج ایدوب اندن بال قویی اولنجیه دک
اتش اوزره زیاده قیندوب واکا محموده دن قاتوب
یوالق طوپ کبی ایدوب حیوانک دبری ایچنه قویله
بعون الله یل قرننه دن زایل اولور ودخی برات بو

مرضه

مرضه دوشوب ترسلنوب قشانمزسه وقرنی شیشرسه
کرکدرکه نعلبندک شاکردی النه زیت سوروب
حیوانک دبرنه صوقوب الی مثانیه ایریجک الت طرفه
برمقلری اوجیله برخوش اوغوب اما کرکدرکه طرنقلرن
کسوب اندن صوقه شاید طرنقلر مثانیه الم ویروب
حیوانی اولدوره بر دفعه طرنقلرم اوزانمشکن بر حیوان
دبرنه ال صوقدوغمده اتام بنی نهی ایدوب شویوزدن
توصیه ایلدیکه بر ده دخی طرنقلرک اوزون ایکن
ال صوقمیه سن بن دخی جواب ویردمکه طرنقلرم اولمیجق
دریده اولان عفونتی نه طریقله اخراج ایدرم اتام ایتدی
مثانه یی برمق اوجیله اوغه سن اما صاقنوب طرنقله
قانتمیه سن بعض کمسنه لر دخی اتک کوزندن طمر کسمک

روا کوررلر اما بو معنادن فایده اولمز نهایت بونی انکچون
کسرلر تا که ات کندی قرننک المن قویوب کوز المیله
مشغول اوله بو معنادن خود اتک دردی بر ایکن ایکی
اولور بعضیلر دخی قولان التی اولان طمرلردن قان الورلر
قرق طقوزنجی باب قولنج درمانن بلدرر بو قولنج المی
صنجو مرضندن آسانکدر زیرا قولون ایله معروف بغرسقده
یل متولد اولدوغندن اولور قولنج اسمی شول قولون
بغرسقندن مشتقدر اته بر مقدار صانجو ویرر انکه
حرکتندن ات دخی صاغه صوله باشن اکوب یانلرینه بقر
لکن اتک نجاستی و بولی طوتلمز اما مغل صنجوسنک
بغرسقی که الامعاء الاعورک انجق بر اغزی وار انکچون
یل انده محبوس قالوب چقمغه یول بولنمز بو قولون

بغرسقنک

بغرسقنک خود ایکی اچق اغزی اولمغله ایچنده یل چوقلق
حبس اولنوب تنفس ایدر علاجی بودر رازیانه و آنسون
ایله قینانلمش صو ایچوریله و یا طتلو شراب ایچورده لر
و یا دبرنه بر وصله صابون صوقوب قویه لر بونک درمانی
دخی مغل صنجوسی درمانلرینک بر نوعیدر انک سایر
درمانلرین بو مرضه دخی ایده لر احتقان و صوارمق
کبی اللنجی باب یرقان که صارولق درمانن بلدرر پس
اکا علاج بودر که باش طمری النواظردن قان الوب
تا که حرارتندن باشه چیقان بخار اکسیله و قویرقدن
قان النه تا که بغرسقلر و بوکرک و جکره مجاور اولان
حرارت ضعیف اوله اندن حرارت سویندریجی اشیاء
مبرده حیوانک بورننه اقتدوریله کلاب و کافور
و صورقن اغاجی صویی کبی و یا بنفشه یاغن طمزتدوره

87a

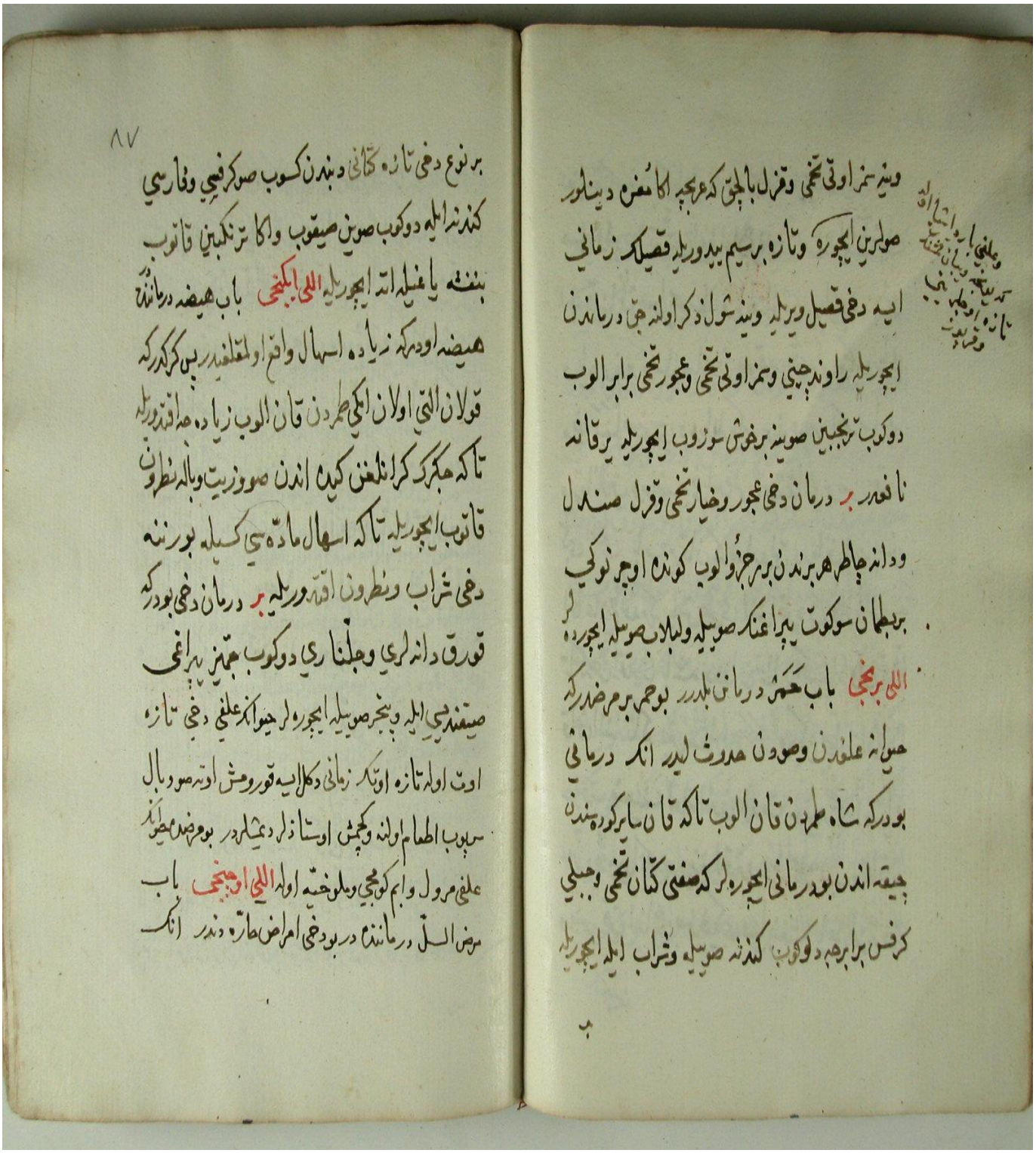

88a

درمانی بودرکه شکر قشند کونی صویه قاتوب صوایله بو مرضه نافع
حقنه دخی بودرکه اسکی سرکه وشیر لفاف هر بندن بر بچوق وارد
وکمون دن بر بچوق وقونکر وزنجه قورو خرما جمله سن صوده قیندوب
وبر مقدار صوندروب اندن اوچ عدد یومرده قیروب اکا قدر وب
حقنه لرن نافعدر وینه بو مرضه برحقنه دخی بودرکه تازه سود کهنه
اجکدن صفا لغمش اوله وزراوند وقرلطوپراق که مغرم در قیندوب
برمرتبه اتی ایکن حقنه لرن وبو مرضه اکر علفی بارد اشیا اوله که
هندبا وغجور وقربوز وقصیلر وبورنه بنفشه یاغی ویبان
قشقی یاغی که اکا ماغاف دنلور کالبله اقندور بله اکا ربه ویرکوره
یولمش اربه اوله ودخی یونجه وتازه قمش اوجاری وصوکر قسی
الصمام اوله اللی دردنجی باب حنان یابس درمانندر بو مرضی
ازالدوم بلور مرهم اتام دیمکدر برکیچی بو مرضه درمان ایدوب
که طوغه مدق دیشی کجنکد الدین وایقارین بغلیوب دیرلر
ایکن باقردن برقرانه قویوب واکا برمقدار اربه قاتوب

وب

١٨

وبر بوغدم زریقا دیرکلری اوندن قویوب اندن اوزرینه صو قویوب
واولقدر پشروب قیندر تاکه اولکجنکد سایراتی کموکدن
آیرله اندن صویی سوزوب اندن صویندن کوندن ایکی شر بطمان
ایکی نوکی خالص کل یاغیله ایچورلر بونکله علاج ایدردی اللی
بنجی باب حنان الرطب درمانندر درکه اکا سراجهٔ طیار
دنلور باش وکوکس واياق سراجه سی کبی یاکز بریده بتمیوب
بلکه حیوانکد سایرکوده مندره یاليوب ظاهر اولور وبرقج برندن
اچیلورات دخی انکد المندن استالنوب بورندن قوقمش
وچرکن ماده اینوب بو مرض جکرکه علشدیکندن بلغم انسانه
مرض ویرد وکی کبی بودخی برودتدن حاصل اولور الله تعالی جل
شانه صفرایی اوده وقان جکرده وسودایی طحاله قاتلوب
اما بلغمه مخصص مکان اتیوب سایرکوده ساکندر برمکان
اندن خالی دکل اول سببدن بو مرض دخی انجلین حیوانکد جمله

89a

کوده سنده ظاهر اولور اکا علاج بودرکه بورنک ایکی چقورنده اولان
ایکی طمری کسوب که انلره العرانین دنلور انک کسمه سنک طریقی
بودرکه اوزرلرنده اولان دری اوصطره ایله کسوب اول طمر
کورنه کده اکا چوالدز صوقوب واسی دمور آلتله بالکلیه کسیله
بونلر صکر اولدقلریچون اصلا قنامزلر پس کسلدکدن صکره اوزرنه
قزل شکر طملدروب واوچ کون قویوب اندن اوستنده ظاهر
اولان یوفقه دری کیدروب کرج ایله باصیله حنان یابس
درماننده ذکر اتدیکمز کچی صویی یومرده صروسیله کونده بر بطمان
ایچروب وهر کون یارم نوکی اجی بادم یاغنی بورننه اقتدروب
واکر سراجه کوزلرندن شی اچیلورسه انی آتشله دلوب کرج
وقطران ایله باصوب هر کوز اچلدقجه ایلجه اولنه وبو مرضده
کرکدرکه آلنی اوستندن ایکی قولقلری دبنه وارنجه آتشله
داغ چکیله بعضیلر دخی دماغک اورتاسنده اوچ نقطه داغلیوب
وکوبکی

وکوبکی اوزره عرضا اوچ مطرق داغلرلر تاکه حیوانک اعضاسندن
ماده ورطوبت قورویه اکثر علفی دخی قورواوت وقادرلمش اریه
اوله وصوارلدقده صویه بورچاق اونی قاتیله کچمش اوستاذلرک
کتابلرنده وبز تجربه اتدیکمز بر درمان دخی بودرکه قینانلمش بقله
صویی کونده اوچ بطمان اق شکر ایله ایچوریله اللی التنجی باب
یورک اغریسنک درمانی بیاننده در پس انی نشانلرندن بلدوککده
انک کوکسندن وقولان التی ایکی طمرندن قان الوب اندن بو
درمانی ایچوره لرکه صفتی بودر راوندچینی وصمغ عربی وکثیره دن
برابرجه الوب دوکوب وکونده بر نوکی اوچ بطمان تازه اسی
سوده قاتوب ایچوریله بر درمان دخی خلاف تخمی وبیاض شکر
برابرجه الوب صو ایله ازوب ایچوریله شول ذکر اتدیکمز منوال اوزره
یدی کون صواروب وصول بورنی دلوکنه بر مثقال زعفران
کلاب وسرکه ایله اقتدوره ودایم صوار دغک صویه شکر قمشنک کولی
قاتیله یورک اغریسنه بغایت نافعدر اللی یدنجی باب خفقان
درماننده در یورک اغریسی عقبنجه خفقان واقع اولورسه کرکدرکه

90a

حیوانه شکرلو شبنم ایچوریله ویاخود صوده دموری سویندروب
ترنجبین ایله ایچوریله وصول بولرنی دلوکنه خلاف صویی وراوند
اقندروب بورننک ایکی دلوکندن قان النه اللی سکزنجی باب
ریه ده واقع اولان هنک درماننده در یعنی جکرک سرخلکنده یاره
واقع اولدقده ات اول دردن بالق دریسنک قبوقلری کبی
بورنندن شی ویاقان ایله ماده چیقر ایسه علاجی کچی سودی
ودلوجه بقله صوینی ارپه اوننه قاتوب صوارلیه یرایی اوکاردوب
پاک ایدر اندن صکره دفنه یمشی وچتلمک صاقزی برابرجه
الوب بال وسرکیه قرشدروب حیوانک بورننه اقندوریله وبورچاق
ایله قینانلمش صو دایم ایچوریله ویاخود ارپه اونی ایله نطرون
صویه قاتوب ایچوریله ویاشاب ونطرون صو وبال ایله ایچوریله
وینه سرخ جکر یاره سنک بر درمانی دخی سمز اوتی صوینه
شراب وکل یاغی قاتوب بش کون ویایدی کون بهر کونده
اوچر بطمان ایچوریله بر درمان دخی قسط وسلیخه برابرجه
الوب شرابله ودلوجه بقله صویله ایچوریله پس بورنندن

بد

٩٠

بدرایحه چقوب اول مرضدن قورتوله اللی طقوزنجی باب لرز
درماننده در بو مرض طواراسی کونلرده وکرما شدتنده
زیاده یوریوب تعب ومشقتدن حاصل اولور اتک بغرسقلری
چکیلوب قرنی ارقه سیله برابر اولور انک علاجی بودرکه قولان
التی طمرلرندن قان الوب تاکه بغرسقلرک حرارتی اکسیله
اندن عجور تخمی وخیار وهندبا تخملرین برابرجه الوب دوکوب
کلابله قرشدروب کونده بر بطمان مقداری ایچوریله واکر
حیوانک یانلری ارقلنوب چقور کبی اولورسه ایکی
یاننک قبورغه لری التنده قوزغون ایاغی داغن
داغلیوب وکوبکی اوزره آتشله عرضا ایکی مطرق داغلده
وصوق صویه کیردروب تاکه صو قرننه دکایره وقرننه
سرکه وطفل اوروب وشول ذکر اولنه جق درماندن صوارلیه
که قزل صندل وصدف طاشی هر برندن یارمشر نوکی دوکوب
کشنج ودلکو اوزومنک صویله کونده بر بطمان ایچوریله واکر

چاپرزمانی اولوب وبو مرض سفر وتعبدن صکره اولریم بسیم
اوتکنی اوزرینه دانه چاطر صاچوب یدورمله جمله اتکه قهرمنه اولان
مرض وعفونت زایل اولور وبو نسخه بو مرضده یای کونارنده ارپه
خورمای بوماجی ایچورمله ودخی یرقان مرضنده وصف اندیکمز
مبرد اشیالر کسمز اولمق وقول بالجمله که مغزه در وراوندایچورمله
وقرپوز الله یونجه وهندبا وقصیل علف ویرلوب وسمزاوتی
وضیار صویی شکر الله ایچروب سلق ویرقان درمانلری جملتاً دخی
بو مرضه نافعدر التمشنجی باب الکی بوکرکلمی درمانلرنده در مقدما
دیمش ایدکه که یای فصلی اتی کونارده اوپه اونکر صویی وقیشده
بوغدای اونکر صویی ایچورمله وحیوانکر ذکری دبنده
بوکرکلر اولدوغی یرکر اوستنه اتشله یکمی درت مطرق
داغلیه که هرطرفدن اون ایکیشر مطرق اوله اندن صوکر فسی
وهلیون تخمی وکرفس تخمی شراب الله پشروب واوزرینه اق
بیرقاتوب اتله ایچورمله جکر اغریسنه وذکردن قان
آقدیغنه

آقدیغنه نافعدر امامایسرالمنه درمان بودرکه صول بورننه
لخنه صقندیسی وزیرقطونا وکیکر بونوزنکر دوریای الله
اوانمش براده یسنی شراب الله اقدورمله بر درمان دخی قوری
کشنج ارپیه قاتوب اطعام اولنه ویاکوکسوسن کوکی
که الطبالکا ایرسادیرلر صوالله قیندوب ترنکین اوزرینه
سوروب بورکون بررطمان مقداری اتله ایچورمله التمش بنجی
باب اتکالری وایقلرنده عارض اولان یل درمانی بلدرر
علاجی بودرکه الری وایقلری طبانندن قان الوب تاکه
فاسد اولان قان بیچقه کیدرانلری وایقلرنکر بلکلرین
چپ چوره اشله داغلیوب ویل مرضنه نافع اولان علف
ویرله بویی وبورچاق وقورواوت کبی والدیزایاقلرینه بو
درمانی سورمه نافعدر کهنه اوتی وارپه اوتی وقیون کوزی
اوتی ویارپوز جملسی دوکوب سرکه الله یوغروب سورملر

التمش یکنجی باب تقرس مرضی درمانتق در بو مرض قصر مرضی
کبی حیوانکر کوده سی واعضای تورپوب قالور درمانی دفعی
قصره رمانتق اشد در لکن بو مرضده اتش داغی اولز انجق محلل
یاغلره علاوج اولنور که اول یاغلری قصر درمانتق ذکر اتمشز
بکچه وعبارله صرتنی قابلدوب ایاقلری بیچلینی باب
النظولانتق ذکرایدیم حکمز الیه یوپوب اوغمقدر وتحلیل ایدیجی
علفلر ویروب بونکر درمانی قصر رحمتر درمانلریتکر بزنوعیدر
واللہ اعلم التمش اوچنجی باب کساح مرضنکر درمانتق در اما اصول
کساح مرضی برقاتل مرضدر که درمان اکا کارایتمز باخصوص
حیوانکر سدوکی طوتیلوب اغزن اچمغه قادر اولمز اما
کتابلرده فقدن تکمل اولمجون وحیوانه درمان اولنما مقتدانه
چکلمکدایچون بو مرده نافع امثالی ذکرایدیم پس کرکدر که
محلل ولطیف یاغلره سوریلوب کل یاغی ویاسمن یاغی کبی

وبزنه

وبورنفه یادم یاغی وزعفران ودانه چاطر طمز تدروب وتازه
اولدیدوریلوب یوبجه ایله تازه قتن اوجاری وقصل ویریله
التمش ایکنجی باب نقاز درمانتق در یعنی صیزی المیدر بو
مرض دفعی بلدن حادث اولور علاجی بودرکه ضرلیان ال
ویا ایاغکر طبانلدن قان الوب تا فاسد قان اول اعضون
چقوب اندن بوملتین درمانی ایدوب استعمال اولنه که
جلتار وکان تخمی وارپه اونی برابرجه الوب دوکوب ورکه
ایله یوغروب قان اللدقدن صکره الرینه وایقلرینه اوریله
بم درمان دفعی یعله اونی وارپه اونی وقون کوزی اونی
وکوکیو اونی برابرجه الوب اوغلنجق سودیله یوغروب
آنکله الرینه ایاقلرینه اوریله التمش بشنجی باب حیوان آغو
اغاجندن یکجک اکا درمان بودرکه چمش اتالرو اوستاذلر
کتابلرنده ذکر اندوکلدیر قورو خورمایی ارپه صویندن قیندروب

93a

ایچوره ویا تمز اوتی صویی اینکر سودیله ایچورله بر درمان
دخی کوکسوسن کوکی صوالیه قیندوب اندن سوزوب اسّی
ایکن قزل شکر ایله ایچورله بر درمان دخی قورو خورما الوب
اوزرینه بر جزؤ صو دوکوب قیندوب تا صویکر نصفی کیده
اندن اسّی ایکن اتله ایچورله التمش بنجی باب براث تاوق زبلن
بیجاکی کچمش اوستاذلر انکر درماندم شولیه دیمشلر کرکه قورو مش
تاوق زبلن الوب اوستنه اولان بیاضی کیدروب اندن اول
زیله شراب قاتوب حیوانکه بورنه طمزندورله بر درمان
دخی نبق پولماجی والما پولماجنی صووشکر ایله حیوانه ایچورله
نافعدر التمش بدنجی باب اث بیان کندنه بیمک درماندر
حیوان اولا اولعدن شی یوب صیرولنه بنه کنده نکه
صقندیسنی سرکه قاتوب کونده اوچ بطمان مقداری ایچورله
وذلک در المایی صوالیه قیندوب داول صویی الوب اکا نطرون

قاتوب حیوانه ایچورسلر نافعدر بر درمان دخی بستانی لخنه
صقندیسی وکچی سودی وقینا تلمش قورو انجیر صویی براجه
الوب اوچ کونه دکر بهرکون الکی بطمان ایچورله التمش
بکرنجی باب حیوان اورمجکدیدوکنکه درماندر کرکدرکه
حیوانکه طاقندن قان الوب اندن سرکه شرابنی بورنته اقدروب
ویادوه مایه سنی طمزندروب وشراب ایله الکی زیتدن اوچ
بطمان ایچورله وصو وتطرون ایله ایصلتمش ارپه علف ویره
نافعدر التمش طقزنجی باب حیوان بوجکدیدکی کرکدرکه قورو خورما
وکوکسوسن کوکنی التی بطمان صوالیه قیندوب واکا
ترنجبین قاتلوب کونده الکی بطمان حیوانه ایچورله بر درمان
دخی دروغ عقربنی الوب دوکوب برنوکسن اوچ بطمان
شراب بعض نطرون ایله بورنته اقدورله نافعدر
سکسنجی باب براث کبه قصاق سودی ایچیلورسه اکا درمان

بودر که اول ایچدوکی سود ایکی قات دکلو قنجق اشک سودین
ایچوره لر واکر ایچدوکی سودک مقداری بلنمزسه کونده یارم
بطمان مقداری ایچوریله بر درمان دخی قنجق اشک سودی اق
ببر ایله ایچوریله اکر غفلت اولنوب بوکه درمان اولنمزسه حیوان
یشامز اولور علی الفور اکا درمان ویرلمک کرک شول مقاله که یتمش
بر بابدر بعون الله اتمام اولنوب ینه مقالهٔ مبارکه‌یی ذکر
ایده‌لم که اون ایکی بابه مشتملدر ادویه واکحال وشیافات
ومسهلات ومقبضات ونطولات وضمادات وکیات
وذرورات وحقن وقرحات وجبار ولحامات وتعاویذ
ورقواتدر بر بر سورمه صفتی که مرحوم اتام استعمال ایدردی
بز دخی ینه استعمال ایدیورز کوزده اولان اقی کیدرر وصنجو
وظفره یه نافعدر نمک اندرانی ونطرون ودلنمدک انجو
هر برندن بر جزو ~~زعفران وکافور~~ نبات شکر وزنجبیل

وعقدة

وعقدة الریح ویاغش بلکو طاشی واق ببر وقره ببر ودار فلفل
هر برندن یارمش جزو دوکوب وانجه بیزدن الیوب کوز اقلغنه
کونده بر چکردک وصنجویه درت درهم مقدارین دبرنه صوقوب
قویله نافع ومجربدر صفه بر سورمه دخی کوزه اق دوشسه
اق ببر ودار فلفل ونشادر واقلیمیا الذهب واقلیمیا الفضه
وتوتیا ومرجان ودلنمدک انجو هر برندن بر جزو زعفران وکافور
هر برندن یارمش جزو دوکوب الیوب کونده بر چکردک دکلو
کوزه اوریله نافعدر صفه بر سورمه دخی کوزه اق دوشسه
ویا کوزده برص اولسه بو سورمه دن استعمال اولنه عنزروت
ونبات شکر ومامیران وکافور وببر ودار فلفل هر برندن
بر جزو کککلک اودی یارم جزو دوکوب والیوب
کونده بر چکردک دکلو کوزه صاچیله صفه مبرد که کوز اغریسی

95a

رمد دیدکلری درمانیدر نشاسته وهلیله واند وازوی
واقلیمیا الفضه وکثیره برابرجه الوب دوکوب الیوب
برقمش بوغومی ایله ایکی چکردک دکلو کوزه اوفوریله صفة
برسورمه دخی کوزده کمنه دیدکلری مرضه نافعدر صمغ
عربی وزعفران وایکی قرداش قانی وسیلقون وشب یمانی
وکثیره هربرندن بررجزو دوکوب ایکی چکردک دکلو کوزه
اوفوریله صفة برسورمه دخی کوزک حرارتن سوندررر
مبرد ولطیفدر قورشون کرشانی که عربجه اسفیداج الرصاص
ودوه قوشی یومرده سنک قبوغی وایکی قرداش قانی وکافور
ومامیثا ودکز کوپکی که زبد البحر دنلور برابرجه الوب دوکوب
الیوب ثمن درهم مقداری کوزه اوفوریله صفه ایکی
کرپکده اولان ناصوره موافق سورمه در مازی
وقنطریون ویانمش زاج ونبات شکر وزعفران
وشب

وشب
یمانی وافیون وعقرب کولی وایلغن اغاجی کولی برابرجه
الوب دوکوب الیوب ثمن درهم مقداری اتک
کوزینه چکه نافعدر صفة برسورمه دخی نواصیری
قورتدررر بوره ونمک اندرانی ودکز کوپکی ونبات شکر
هربرندن بررجزو ونشادر ~~وکیک زبلی~~ ربع جزو الوب
دوکوب الیوب کونده ایکی چکردک دکلو کوزه اوفوریله
صفه کوزده وکرپکلرده اویوزلک واقع اولسه بوشیافدن
استعمال اولنه زنکار واشق قاضیسی ونمک اندرانی
ونشادر وکیک زبلی وعنزروت برابرجه الوب
دوکوب الیوب وقطرانله یوغروب وساده یاغ قاتوب
ربع درهمنی حیوانک کوزنه چکیله صفة برشیاف دخی
کوز اقلغنه نافعدر ازپه پولماجی ساده یاغه قرشدروب
برتل ایله کوزه چکیله صفه وینه کوز اقلغنه برسورمه

96a

دخی لنکج یاغی وچوغان کوزه چکیله وینه بر درمان دخی
لخنه صقندیسی وچوغان ینه برتل ایله کوزه چکیله
صفه کوزه برنسنه طوقنسه اکا مجرب درمان بودرکه
ساده یاغ وکل یاغی ویومرده صروسی برابرجه الوب واکا
زعفراندن شئ قلیل قاتوب برتل ایله کوزه چکیله
صفه ودخی کوزه نسنه طوقنمق وکونش اسیسندن
کوزه واقع اولان حرارت دفعنه اشق قاضیسنی قنجق
اشک سودنه حل ایدوب کوزه چکیله نافعدر ایکنجی باب
مسهلاتلرک انواعی ومنافعی بیاننده در مرحوم اتام دیمشدر
اتلرک یکرک مسهلاتی بشبوشدر یعنی ابوجهل قرپوزنک
یپراغی وایچیدر حیوانک قرننده اولان اخلاط فاسده
جملتا اخراج ایدر پس اندن درت درهم الوب بر بطمان
اسی صو ایله حیوانه ایچوریجک حدنه دک غایت اسهال

ویرر

ویرر شام اوستاذلرندن دخی بعض کمسنه لری کوردم
که اتی یالکز ازوی ایله اسهال ایدر وینه بر مسهل
دخی بودرکه بر کچرک ایت الوب بوغزلیوب ودرین
صویوب قرنن یاروب جمله ایچنی چقروب اتوب
اندن درت بطمان شراب وایکی بطمان بال ایله اتی
ازلنجیه دک پشروب اندن سوزوب براوج طولوسی
دکلو نطرون قاتوب حیوانه اوچ بطمان ایچورلدکده
قرننده اولان اخلاط فاسده اسهال ایله چیقه کیده
واکر کچرک ایت اولمزسه انک یرینه طکوزک اللری
وایاقلری ودماغی اوله اوچنجی باب اتی قبض ایدیجی درمانلرک
اسهال دفعنه بز ایتدوکمز درمان اودرکه تازه جمیز
یپراغنی حیوانه اطعام اولنه وقاورلمش ارپه ویریله
مرحوم اتام دیرایدی که اتلرک افضل مقبضاتی بودرکه

97a

کوکرد ایله قورق دانه‌لرندن بر رجزو دوکوب
اندن ات صوارلدقده اول صویه قاتیله وینه اسهالی
قبض ایدیجی بر درمان دخی قبرس بالچغی وکرما وقاقیا
وطباشیر وسمز اوتی تخمی برابرجه الوب دوکوب
اوچ نوکیسنی ایکی بطمان لسان الحمل صوییله وقینانلمش
جمیز صوییله ایچوریله وینه بر مقبض دخی داء البقردن
واسهال موادیدن نافعدر قاورلمش کشنج وحماض
تخمی وسمز اوتی تخمنی دوکوب انلرک وزنجه بزر قطونا
قاتوب لسان الحمل وخطمیه صوییله ایچوریله نافعدر
وینه بر قابض دخی زق ماوی‌یه نافع فستق طیشی
قبوغی وخشخاش قبوغی وپلید اغاجی بلوطی ومازی
برابرجه الوب صوایله قیندوب قزل شکر اوزره سوزوب
ایکی بطمان مقداری حیوانه ایچوریله اسهالی قبض ایدر

صفه

بر قابض دخی بودرکه جلنار ولق صندل وسماق
برابرجه الوب دوکوب ایکی بطمان لسان الحمل صوییله
ایچوریله درونجی باب ملهم صفتلرین وانواع ومنافعی
بیاننده در صفه تورب ملهمی که یاره‌لره وادمیان ایله
اتلر کوده‌لرنده چیقان قبرجقلره نافعدر طکوز یاغنه
الوب دوکوب وسوزوب اوزرینه انجلین اسکی زیت
قویوب اندن مرتک وقلقطار برابرجه الوب دوکوب
الیوب طکوز یاغنه وزیته اتش اوزره قاتوب وخورما
جریدندن بر جرید ایله قرشدروب اول جرید احتراق
ایدوب یاندقجه پشنجیه دک بر غیری جرید ایله قرشدو
ریلوب پس پشوب منعقد اولدقده بر قابه قویوب
منافعی چوق بر ملهمدر صفه مرهم الرسل که سایر
جراحتلره نافع وجراحت اوکدوریجی ملهمدر بال مومی

98a

ومرتك وچام صاقزي هر برندن بر جزو اوغلان اشي
ودانه چاطر ومر وژنكار هر برندن ربع جزو دوكوب
الوب زيت ايله پشوريله نافعدر صفة ملهم الداخليون
كه اعضانك سائر شيشلرينه وجمله سرطانات واوكمه سي
عسير جراحتلره نافع اكر اتده واكر انسانده صفتي بودر
بوي لعابي وكتان تخمي لعابي وخطميه لعابي هر
برندن بالسويه الوب بر مقدار زيت ايله پشروب
اندن نيم جزو مرتك الوب دوكوب اتش اوزره ازر
ازر اوزرينه دوكوب قرشدروب پشدكده قالدروب
وقت حاجتده استعمال اولنه صفة ملهم الزنجار يعني
ژنكار ملهمنك صفتيدر چوروش اتي ييوب وياره لرده
اولان زوايدي كيدروب براوكدوريجي ملهمدر اشق
قاضيسي وژنكار وعنزروت برابرجه الوب هوانده

دوكوب

دوكوب زيت وسركه ايله پشوريله صفة ملهم السيلقون
سيلقون ملهمي اوديانغيننه واياق برودتنه نافعدر
سيلقون ومرتك برابرجه الوب هوانده دوكوب واوزرينه
مثلاف ايچ ياغي ايله كل ياغي قونيلوب اتش اوزره
پشروب استعمال اولنه صفة ملهم الزفت اتي بتورر
وايچي بوش ياره لري طولدروب قاوشدرر زفت
وايچ ياغي وكونلك بالسويه برابرجه الوب اتش اوزره
زيت ايله پشروب استعمال اولنه صفة ملهم الاسفيداج
يعني كرشان ملهمي تبريد وتجفيف ايديجي وشيش
وياره لره نافع اولوب اتلرين بتورر بياض موم
اتش اوزره كل ياغيله ازوب اوزرينه كرشان قويوب
اندن هوانده دوكوب استعمال اولنه صفة ملهم الخل
سركه ملهميدر بر عضو اتشدن يانسه بو ملهمي اوزرينه

99a

اوردقده اتشك حرارتن صاوتدرر وجراحتك اتن بتورر
مرتك الوب زيت وسركه ايله هوانده ازوب بر خوش
قرشدروب اندن اوزرينه عروقدن قويوب استعمال
اولنه بشنجي باب في النطولات واسماها ومنافعها
نطول اودركه درماني صو ايله قيندوب اندن سوزوب اول
صو اسي ايكن متالم اولان عضوي انكله يويوب تا كه
لينت بوله صفة بز بو نطولي حمر مرضنده وات اموزندن
اقصدقده استعمال ايدرز اول نطول بودر اسكي انجير
وصرمسق قبوغي وتورنج قابوغي واوزرلك وقيون كوزي
چچكي وصو يارپوزي وبرنوف وسداب وياسمن
يپراغي هربرندن بالسويه الوب قيندوب واسي ايكن
بو صو ايله المي اولان عضوي يويوب اوغمق كرك واربه
وصودن حمر دردنه مبتلا اولان اته درمان بودركه
خطميه

99

خطميه ويونجه وقيون كوزي چچكي واكريجه يونجه وصو
يارپوزي وسداب واوزرلك كه بياض وسياه اوله
برابرجه الوب دوكوب واوزرينه صو قويوب قيندوب
اسي ايكن الملو عضوي انكله يويوب اوغيله البنجي
باب نطولات وباصقولرك منافعي بياننده در
صفه اتك اللري وايقلري كوشك اولوب قوتلري
اكسلسه اكا درمان بو باصقودركه خطميه وسدر
هربرندن بر جزو الوب تازه كشنج صويله وسركه
ايله يوغروب اللره وايقلره اوريله صفة بر باصقو
دخي ايرباصمندن وارقه وال واياق ششمه سنه در
قور وانجير الوب سركه ده اصلتدروب واوزرينه
ازوي ومقل ازرق دوكوب قاتوب وچابوت اوزره
قويوب شيشه اوريله صفة شول سوركو اكا نافعدركه

100a

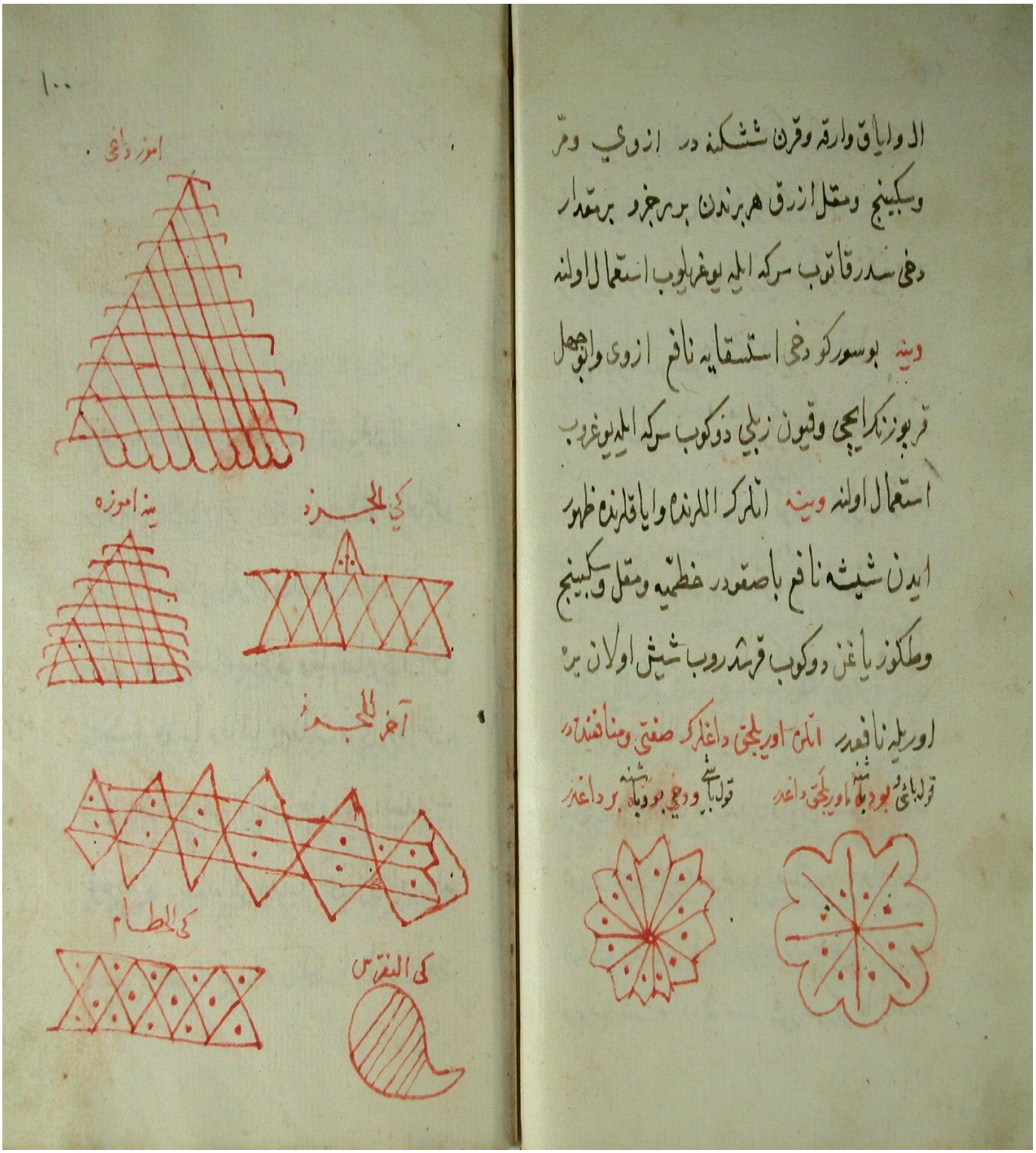

الو ایاق وارقه وقرن ششکنه در ازوی ومر
وسکبینج ومقل ازرق هر برندن بر برجزو بر مقدار
دخی سدر قاتوب سرکه ایله یوغریلوب استعمال اولنه
وینه بوسورکو دخی استسقایه نافع ازوی وابوجهل
قربوزنک ایچی وقیون زبلی دوکوب سرکه ایله یوغروب
استعمال اولنه وینه اتلرک اللرنده وایاقلرنده ظهور
ایدن شیشه نافع باصقودر خطمیه ومقل وسکبینج
وطکوز یاغن دوکوب قرشدروب شیش اولان یره
اوریله نافعدر اتلره اوریلجق داغلرک صفتی ومنافعنده در
قول باشی و بو دبه اوریلجق داغدر
قول باشی ودخی بو دبه بر داغدر

101a

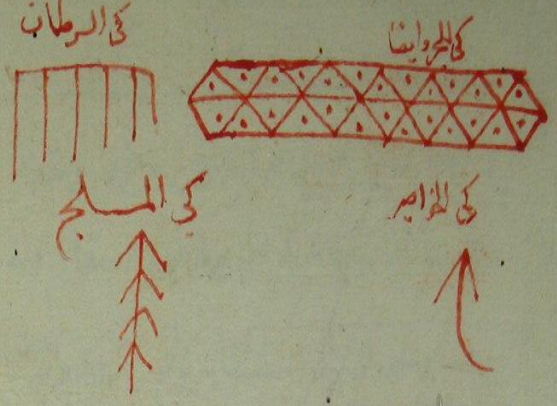

داغلره متعلق اولان يدنجي باب تمام اولوب كچمش اوستاذلرك
موضوعات ومجرباتلريدر مكزنجي باب ياقولرك انواعن
بلدرر ياقو ساير ياغرلره وباصقولره واوه نان
سكوكه نافعدر چتلمك صاقزي وچام صاقزي واشق
قاصنيسي ولاميا وقاقيا ومغاث وايكي قرداش
قاني وصمغ عربي هر برندن بر رجزو الوب قيندوب
وچريش قاتوب ياقو ايدوب اسي ايكن اوريله
وينه بر ياقودخي قبورغه وسكوك باصلمه لرينه نافعدر
زفت

زفت وچام صاقزي ولاميا برابرجه الوب حل اولنجيه دك
اتش اوزره صو ايله پشوريله اندن چريش قاتوب
وچابوت اوزره قويوب اسي ايكن اوريله نافعدر وينه
بر ياقودخي ياغر بيويوب يايلمقدن منع ايدر چريش
الوب قان ايله يوغروب وچابوت اوزره قويوب اوريله
واوستني باغليو قويه نافعدر صفة بو ياقودخي سكوك
باصلمه سنه وشيشه نافعدر يومرده اغي وكثيره وقرني
يارق تخمي ونشاسته بري برينه قرشدروب چابوت
اوزره قويوب اوريله نافعدر صفة بر ياقودخي سكوك
باصلمه سنه وياغرلره نافع كونلك وپليد اغاجنك
صمغي صو ايله حل ايدوب واتش اوزره چريش ايله
پشروب استعمال اولنه صفة بر ياقودخي سكوك قوپمغه

102a

وطمر بورلمسنه نافعدر زفت زجاجی برجزو وخورما بر
جزو وصاقز وبال مومی حدنه وارنجه قیندوب
یاقو ایدوب اوریله نافعدر صفة بو درمان دخی یاره لری
قورتدرر وقانی کسر زاج وجلنار ومر وچام
صاقزی برابرجه الوب دوکوب الیوب استعمال اولنه
صفة برصاچغو دخی سایر جراحتلره واویوزه
وقانه سرعتله یاره لری اوکدروب ویاغر زخمنک
اوستنده اولان زواید اتی ییوب قوردلری اولدرر
دمغالو بالچق که عربجه اکا طین مختوم دنلور وقوری
کشنج وازوی ومر وکونلک وزاج وقاقیا وزنکار
هربرندن بر جزو دوکوب الیوب استعمال اولنه
ومرحوم اتام دیمشدر شول ذکر اولنه جق درمان

سایر

سایر صاچغولردن انفعدر قانی اقمقدن منع ایدر
ویاره لری اوکدرر که صفتی طایف سختیاننک اون
کبی اولمش قراضه سی وشاب ومر قرشدروب باصیله
صفة برصاچغو دخی یاره لرک زواید اتن ییوب
پاک ایدر ویاره نک قوردلرین اولدرر زنکار وقلیه
ونشادر وعنزروت برابرجه الوب دوکوب الیوب
استعمال اولنه نافعدر باب حقنه لرک انواعی
ومنافعی بیاننده در صفة بو حقنه صنجویه نافع
ومجربدر عصفر تخمی وشاب وتازه پنجر ویارپوز
وسلجم برابرجه الوب صو ایله قیندوب تا نصفی
کیدنجه اندن اتشدن ایندروب برمقدار صودقده
ازاجق شیرلغان قاتوب اسی ایکن استعمال اولنه

103a

ودخی برحقنه دخی صنجویه وسوس یلنه ومرض بارده
وقورده وقارن کورلمسنه نافعدر کتان تخمی وتورب
تخمی وعصفر تخمی ومردکوش ودمردیکنی وپنجر
وقورونرکس وصوغان تخمی برابرجه الوب ثلثی کیدنجیه دک
صوایله قیندوب وسوزوب برمرتبه استی ایکن برمقدار
طوز واوردک یاغی وتاوق یاغی قاتوب حقنه لده
نافعدر ودخی برحقنه دخی صنجویه ویله وبرودتدن
اولان مرضه نافع شاب ودمردیکنی وقیون کوزی
اوتی واکریجه یونجه وصوکرفسی وصوغان تخمی صوایله
قیندوب ثلثی کیدیجک سوزوب واکا طوز وشیرلغان
قاتوب حقنه لده وینه برحقنه دخی سل ولزز مرضلرینه
نافع تازه پنجر وصوایچنده بتن اوت که عربجه
اکا

اکا طحلب دنلور وبنفشه وتازه خطمیه برابرجه
الوب ثلثی کیدنجیه دک صوایله قیندوب اندن سوزوب
اوزرینه بنفشه یاغی واوردک یاغی قاتوب بو
صودن اوچ بطمان ایله برنوکی ذکر اولنان یاغ ایله
حقنه لیه بربری اوزره اوچ کون استعمال اولنه
اما علف وصو اتک مزاجنه کوره ملاطفتله ویریله
اون برنجی باب باب صارغولرک انواعن بلدرر
صفه بو صارغو ادمیان وحیواناتک سکوکلری
اوانمدسنه در کل ارمنی وبورچاق اونی وکونلک
وقاورلمش تمرهندی هربرندن بررجزو الوب
دوکوب یومرده اغیله یوغروب استعمال اولنه
وینه بو صارغو دخی اول ذکر اولناندن انفعدر
کل ارمنی ومر وقره کونلک ومغاث وایکی قرداش

104a

قانی وبورچاق اونی وتمرهندی تخمی وچریش برابرجه الوب
اندن بالق توتقالن صوده قیندوب وبوذکر اولنان
اجزایی اول صوایله یوغروب استعمال اولنه وینه برصارغو
دخی قیریلان سکوکه وسکوک قوپمغه وطمربورلمسنه
اکر ادمیانه واکر حیواناته نافعدر چام صاقزی وبالق
توتقالی وکونلک ومازی وجلنار وکل ارمنی
برابرجه الوب دوکوب اندن بالق توتقالنی صوده
حل ایدوب وبو اجزایی قاتوب چریش ایله قرشدروب
صنمش وقوپمش کموک اوزره اوریله نافعدر وینه
برصارغو دخی سرو قوزینی دوکوب سورمیه قاتوب
واتش اوزره یوغروب اندن چابوت اوزره قویوب
اسی ایکن اوروب بغلیه نافعدر اون ایکنجی باب
تعویذلرک بیاننده در صفة بو تعویذات صنجوسنه

وکوزدکمه سنه نافعدر رسول الله صلی الله علیه وسلمدن مرویدر
کرکدرکه بورننک صاغ طرف دلوکنه درت کره وصول
دلوکنه اوچ کره اوفروب دیه که لاباس لاباس اذهب
الباس رب الناس اینف الناس انت الشافی
لایکشف الضر الا انت شفاء لایغادره سوء ولا
سقم صفة صنجو ایچون شول ذکر اولنه جق تعویذی
برطاس ایچنه یازوب اندن ایچنه صو قویوب
ایچوریله باذن الله فی الحال ساکن اولور یازیلجق
بودر بسم الله الرحمن الرحیم والسماء والطارق
وما ادریک ما الطارق النجم الثاقب ان کل نفس
لما علیها حافظ فلینظر الانسان مم خلق
خلق من ماء دافق یخرج من بین الصلب والترائب
انه علی رجعه لقادر یوم تبلی السرائر اسکن ایها

105a

الوجع بالذي يسكن له ما في السموات والارض وهو السميع العليم
الم تر الى ربك كيف مد الظل ولو شاء لجعله ساكنا
اسكن ايها الوجع بالف لا حول ولا قوة الا بالله العلي
العظيم ومنه بو تعويذ دخي صنجويه در بچاق اوجيله
حيوانك اللرينه واياقلرينه يازيله اغطش اغلطوش
اعطاش اعطيش ومنه بر نسخه دخي حيوانك اللرينه واياقلرينه
يازيله قلش لقلشيش قلقلقيشيش ومنه دخي
طابق ايچون بچاق اوجيله حيوانك طرنقلرنه يازه
هارش ارش كلوش لالابوش ومنه تعويذ دخي
ادميان وحيوانلرك صنجولرنه درمان بودركه آل عمران
سورهسني باشدن باشه زعفرانله بر لكن ايچنه يازوب
اندن يويوب صويني قصراغه ويا خاتونه ايچوريلوب
صو فضلهسني دخي يوزنه وكوكسنه سرپوب باذن الله خوش

اوله

١٠٥

اوله مجربدر وحيوانه كوزدكمك ايچون بر حمايليه يازوب
اندن كيك بوينوزنك بر وصلهسن دلوب دوه يوكندن
ايپلك ويا ات قيللرندن ايپلك دوزوب ويا قارغي قبوغندن
ايپلك بوروب حمايلي ايله بوينوزي اول ايپلكه طيقوب
حيوانك بوينينده اصاقويه بو مجرب تعويذ دخي
صنجويه برطاس ويا يكي چناغه يازوب پاك صو ايله
يويوب اول صودن اته ايچوريلوب بر مقدارني دخي يوزينه
سرپيله بعون الله ساكن اوله يازيلجق تعويذ بودر
بسم الله الرحمن الرحيم وهي تجري بهم في موج كالجبال
ونادى نوح ابنه وكان في معزل يا بني اركب معنا
ولا تكن مع الكافرين قال ساوي الى جبل يعصمني
من الماء قال لا عاصم اليوم من امر الله الا من رحم
وقيل يا ارض ابلعي ماءك ويا سماء اقلعي وغيض

106a

الماء وقضى الامر واستوت كذلك اسكن ايها المغل برحمة
الله وغيض كما غاض الما وقضى الامر ان شاة الله ولا
حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم بر تعويذ دخي كوز
دكمهكه نافعدر بر كاغده يازوب حمايلي شكلي
اتك بوينندة اصه مجربدر بسم الله الرحمن الرحيم ما ترى
في خلق الرحمن من تفاوت فارجع البصر هل ترى
من فطور ثم ارجع البصر كرتين ينقلب اليك البصر
خاسئا وهو حسير خرجت عين السؤ من حجرين
اسود وابيض فلقيت جبرائيل عليه السلام فقال
اين تذهبين يا عين السؤ فقالت الى الثور في ثيره
والى الطاير في طيرانه والى التاجر في تجارته والى
الصايغ في صياغته والى المتكلم في منطقه والى
الفرس في جريه وسقيه وعند حبسه والى الجمل في
قطاره

قطاره والى الرجل في مجلسه والى الطفل في حجر امه
والى العروس في خدرها والى الشاة الحلوب عند
درها فقال لها جبرائيل اقسمت عليكي ايها العين
السؤ بالله العظيم الذي لا اله الا هو لا تذهبين
الى الثور في ثيره ولا الى الطاير في طيرانه ولا
الى الصايغ في صياغته ولا الى المتكلم في منطقه
ولا الى الفرس في جريه ولا الى الطفل في حجر امه ولا
الى الرجل في مجلسه ولا الى العروس في خدرها ولا الى
الشاة الحلوب عند درها ولكن اذهبي الى حجر
ترى فيه حية لها عينان عين من الما وعين من
النار فصبي الما على النار يطفى باذن الله تعالى
عبس عابس وحجر يابس وما قابس في عين
عاين يا صاحب هذا الكتاب رددت عنك عين

107a

العاين عليه في احب الناس اليه في عظمه ولحمه وكليتيه
عظم دقيق ولحم رقيق في نفسه واهله وماله انا ارقيك
والله يشفيك والملائكة المقربون يقولون بالتسبيح
آمين آمين اعيذك باسم الجبار وحر النار وعين رات
عين ما كان من نفس انسان او قان بحق الله خالق
الشمس من مطلع عسر اعيذك بفاطر الشمس من شر ما طلعت
عليه الشمس ومن شر اليوم ومن شر امس ومن شر كل
ذي شر ومن شر كل دابة ومن شر كل جن وانس
ومن شر كل دابة ربي آخذ بناصيتها ان ربي على
صراط مستقيم فان تولوا فقل حسبي الله لا اله
الا هو عليه توكلت وهو رب العرش العظيم
فسيكفيكهم الله وهو السميع العليم يا معشر الجن
والانس ان استطعتم ان تنفذوا من اقطار السموات
والارض

١٠٧

والارض فانفذوا لا تنفذون الا بسلطان يرسل
عليكما شواظ من نار ونحاس فلا تنتصران والصافات
صفا فالزاجرات زجرا فالتاليات ذكرا ان الهكم
لواحد رب السموات والارض وما بينهما ورب
المشارق انا زينا السماء الدنيا بزينة الكواكب
وحفظناها من كل شيطان مارد لا يسمعون الى
الملاء الاعلى ويقذفون من كل جانب دحورا ولهم
عذاب واصب الا من خطف الخطفة فاتبعه شهاب
ثاقب فاستفتهم اهم اشد خلقا ام من خلقنا
انا خلقناهم من طين لازب اندن الحمد والمعوذتين
واية الكرسي يازه نافع ومباركدر باب اتلرك
ياشلري مقدارين بلدرر حداثتلرندن عمرلرينك
انتهاسنه دك ندكلو عمر سوررلر پس نعلبند اولان

108a

اولان اوستاذه لازم وکرکلودرکه انلره متعلق
اولانی عموماً بابوب تا که ات احوالندن برنسنه
صورلدقده بدیهاً جواب ویره پس بلکل که طایک
ایلک حداثتنه فلو دنلور طوغوشندن بشنجی
کونه دک ویا یدی کونه دک دیشلری ظاهر اولور
وکاه اولور که بعضیلری طوغدقده دیشلری کوزکور
وآزولری بتمه سی برآی ابتداسندن ایکنجی آی
آخرنه دکدر وایری آزولری که انلره القوارح دنلور
عمرندن سکز آی مرورندن اون ایه دک بتر
بریل عمر کچوردکده ایکنجی سنه تمامنه دک اکا حولی
دنلور ودیشلری قراروب دوکلمک اوزره اولدقده
اکا جعر دیرلر ایکنجی سنه نک اولنده اولور پس
دیشلری دوشدکده سنه آخرنه دک اکا الثنی
دیرلر

دیرلر ومستقبل سنه ده یعنی سنه اولندن دردنجی
سنه یه دک دردنجی سنه آخرنده اکا رباع دنلور پس
رباعیاتدن ایمریلری دوشیجک بشنجی سنه نک اولنده
اکا القارح دنلور وبراتک دیشلری دوکلدیمی دوکلدیمی
بلمک دیلسک کوره سن اکر دیشلری بونجق لوننده غایت
بیاض اولوب کچرک ایسه لر اندن معلوم اولور که اولکی
دیشلریدر والا که دیشلری صرویه مایل اولوب یارق
ایسه یکی دیشلر ایدوکن بیله سن اتک دیشلری دوشوب
کتسه غیریلری چیقر بتر اما ازولری اصلا دوشمز
مکر ضرورتدن اوله وآزولرندن شی دوشسه انک
یرینه شی بتمز بعض اوستاذلر دیمشلر که ینه بتر چیقر
برات که قروحندن صکره بریل مرور اتسه اوچنجی
وسکزنجی ییله دک قوتی زیاده اولور اما اندن اوته

109a

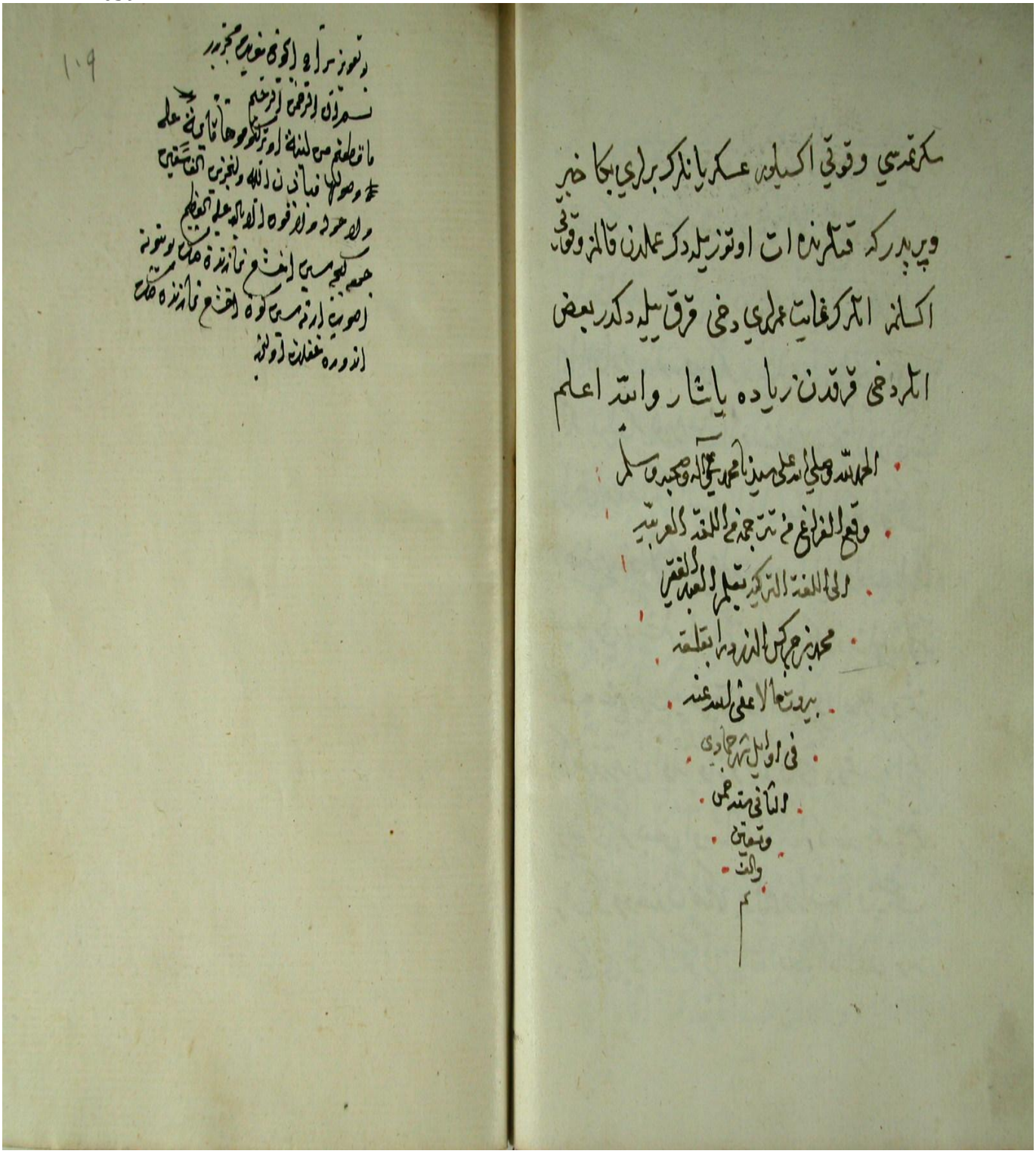

سکرتمه‌سی وقوتی اکسیلور عسکریانلرک برلری بکا خبر
ویر بدرکه قتلرنده ات اوتوز ییله‌دک عملدن قالمز وقوتی
اکسلمز اتلرک غایت عمرلری دخی قرق ییله‌دکدر بعض
اتلر دخی قرقدن زیاده یاشار والله اعلم

الحمد لله وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم
وقع الفراغ من ترجمة من اللغة العربية
الى اللغة التركية بقلم العبد الفقير
محمد بن جركس الدزدرا بقلعة
بيروت عفا الله عنه
في اوايل شهر جمادى
الثاني سنة خمس
وتسعين
والف
تم